

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

III) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 10.

ÅREN

1901—1905.

SKARABORGS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet i allmänhet.

Skaraborgs län, som innefattar norra delen af landskapet Västergötland, har icke under femårsperioden 1901—1905 undergått någon förändring till sina *gränser*. Härom åberopar Kungl. Maj:ts Befallningshafvande således hvad i föregående berättelser finnes omförmäldt, men vill dock här upprepa, att länets sydligaste punkt är vid 57° 48' nordlig bredd på gränsen till Mo härad i Jönköpings län och att nordligaste punkten är vid 59° 1', där Gullspångsälven utfaller i Väneren. Längst i öster sträcker sig länet till 32° 22' östlig längd från Ferro, hvilken punkt är där länet vid Vätterns strand möter Närke. Den västligaste punkten är vid foten af Halleberg under 30° 6' östlig längd från Ferro.

Hela länet är, såsom i senaste berättelsen omförmäldes, beläget väster om den meridian, efter hvars medelsolstid såväl i rättsligt som i borgerligt hänseende *tiden* skall beräknas lika för alla orter inom riket. Medelsoltiden för hvarje ort inom länet är således senare än den gemensamma borgerliga tiden. I jämna minuter räknad, utgör denna skillnad minst en minut för den östligaste och högst tio minuter för den västligaste punkten.

Länets *ytvidd* utgör 8,480³⁷ kvadratkilometer eller 84⁸⁰³⁷ kvadratkilometer. Häraf belöpa å fastland samt öar, holmar och skär uti smärre insjöar 79⁰⁸⁸⁶ kvadratkilometer, å öar, holmar och skär i Väneren och Vättern 1⁶⁶ kvadratkilometer samt å insjöar och vattendrag 4⁰⁵⁴¹ kvadratkilometer. Beträffande ytviddens fördelning mellan länets härad och städer åberopas de i föregående berättelser lämnade uppgifter. Sjön Vänerens ytvidd utgör 55⁶⁸²² kvadratkilometer och Vätterns 18⁹⁸⁵² kvadratkilometer. Icke heller nu kan med visshet uppgifvas, huru stor del af dessa sjöar bör anses tillhöra Skaraborgs län.

Länet har fortfarande 6 *städer*, alla med egen rådstufvurätt och magistrat, i Mariestad, Sköfde och Falköping är magistraten samt i Skara, Lidköping och Hjo borgmästaren öfverexekutor. Lidköping är fortfarande den enda af länets städer, som har stapelstads- samt nederlags- och transitupplagsrätt.

Domsagornas antal är oförändradt och utgör således 7. Norra Vadsbo domsaga är delad i två tingslag med tingsställen, som förut, Hasselrörs tingslag i Hasselrör och Hofva

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utger ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Underdånig berättelse	1-42.
1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet i allmänhet.....	1.
2. Invånare.....	3.
Tab. A. Fångantalet vid länsfängelset i Mariestad åren 1901-1905...	5.
3. Näringar.....	9.
Tab. B. Skaraborgs läns hushållningssällskaps tillgångar, inkomster och utgifter åren 1901-1905.....	13.
Tab. C. Af statens landbruksingenjör uppgjorda arbetsplaner m. m. inom Skaraborgs län åren 1901-1905.....	15.
4. Kommunikationsanstalter och varuutbyten.....	22.
Tab. D. Antal brännvinsförsäljningsställen, försäljningafgifternas belopp och deras fördelning.....	29.
5. Kameralförhållanden.....	30.
Tab. E. Försålda utarrenderade mindre kronoegendomar i Skaraborgs län åren 1901-1905.....	30.
6. Politi.....	31.
Tab. F. Exekutivt försålda fastigheter i Skaraborgs län åren 1901-1905.....	31.
Tab. G. Veterinärinrättningens i Skara verksamhet åren 1901-1905...	35.
Tab. H. Slöjdskolornas i Skaraborgs län verksamhet år 1905.....	35.
Tab. I. Öfversikt af Skaraborgs enskilda banks ställning vid slutet af åren 1901-1905.....	38.
Tab. K. Sparbankernas i Skaraborgs län ställning vid 1905 års slut...	39.
Tab. L. Lasaretten i Mariestad, Lidköping och Falköping åren 1901-1905.....	40.
	Sid.
Tabellbilagor	43-68.
Tab. 1. Folkmängden i Skaraborgs län åren 1901-1905.....	43.
Tab. 2. Allmänna vägar och skjutsning i Skaraborgs län åren 1901-1905.....	44.
Tab. 3. Hemman och lägenheter samt stadsjordar m. m. i Skaraborgs län år 1905.....	46.
Tab. 4. Egendomar af fideikommissnatur i Skaraborgs län år 1905.....	47.
Tab. 5. Egendomar tillhörande inhemska aktiebolag, i Skaraborgs län år 1905.....	47.
Tab. 6. Egendomar tillhörande främmande makters undersåtar, i Skaraborgs län år 1905.....	50.
Tab. 7. Fromma stiftelser, stipendiefonder, pensionsanstalter, icke registrerade sjukkassor samt därmed jämförliga inrättningar i Skaraborgs län år 1905.....	50.

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

III) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 10.

ÅREN

1901—1905.

SKARABORGS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet i allmänhet.

Skaraborgs län, som innefattar norra delen af landskapet Västergötland, har icke under femårsperioden 1901—1905 undergått någon förändring till sina *gränser*. Härom åberopar Kungl. Maj:ts Befallningshafvande således hvad i föregående berättelser finnes omförmäldt, men vill dock här upprepa, att länets sydligaste punkt är vid 57° 48' nordlig bredd på gränsen till Mo härad i Jönköpings län och att nordligaste punkten är vid 59° 1', där Gullspångsälven utfaller i Väneren. Längst i öster sträcker sig länet till 32° 22' östlig längd från Ferro, hvilken punkt är där länet vid Vätterns strand möter Närke. Den västligaste punkten är vid foten af Halleberg under 30° 6' östlig längd från Ferro.

Hela länet är, såsom i senaste berättelsen omförmäldes, beläget väster om den meridian, efter hvars medelsolstid såväl i rättsligt som i borgerligt hänseende *tiden* skall beräknas lika för alla orter inom riket. Medelsoltiden för hvarje ort inom länet är således senare än den gemensamma borgerliga tiden. I jämna minuter räknad, utgör denna skillnad minst en minut för den östligaste och högst tio minuter för den västligaste punkten.

Länets *ytvidd* utgör 8,480³⁷ kvadratkilometer eller 84⁸⁰³⁷ kvadratkilometer. Häraf belöpa å fastland samt öar, holmar och skär uti smärre insjöar 79⁰⁸⁸⁶ kvadratkilometer, å öar, holmar och skär i Väneren och Vättern 1⁶⁶ kvadratkilometer samt å insjöar och vattendrag 4⁰⁵⁴¹ kvadratkilometer. Beträffande ytviddens fördelning mellan länets härad och städer åberopas de i föregående berättelser lämnade uppgifter. Sjön Vänerens ytvidd utgör 55⁶⁸²² kvadratkilometer och Vätterns 18⁹⁸⁵² kvadratkilometer. Icke heller nu kan med visshet uppgifvas, huru stor del af dessa sjöar bör anses tillhöra Skaraborgs län.

Länet har fortfarande 6 *städer*, alla med egen rådstufvurätt och magistrat, i Mariestad, Sköfde och Falköping är magistraten samt i Skara, Lidköping och Hjo borgmästaren öfverexekutor. Lidköping är fortfarande den enda af länets städer, som har stapelstads- samt nederlags- och transitupplagsrätt.

Domsagornas antal är oförändradt och utgör således 7. Norra Vadsbo domsaga är delad i två tingslag med tingsställen, som förut, Hasselrörs tingslag i Hasselrör och Hofva

tingslag i Hofva. Södra Vadsbo domsaga utgör ett tingslag med tingsställe i Moholm. Gudhems och Kåkindes domsaga är däremot fortfarande delad i två tingslag, sammanfallande med häradena och med tingsställe för Gudhems härad i Stenstorp samt för Kåkindes härad i Vårsås. Vartofta och Frökinds domsaga är ännu delad i tre, efter de gamla tingsställena benämnda tingslag, nämligen Dimbo, Slättängs och Leaby tingslag, af hvilka det förstnämnda numera har tingsställe i Tidaholm. Men genom nådigt bref den 8 december 1905 har Kungl. Maj:t förordnat, att denna domsaga skall utgöra ett tingslag med tingsställe i Tidaholm, och har Kungl. Maj:ts Befallningshafvande härvid undfått befallning att, sedan frågan om gemensam tingslokal blifvit ordnad, inkomma med underdånigt yttrande i fråga om tiden, då den beslutade regleringen kan träda i verket. Skånings, Vilske och Valle domsaga är enligt nådiga brefven den 26 juni 1903 och den 29 januari 1904 från och med år 1905 delad i två tingslag, Vilske tingslag med tingsställe i Sörby samt Skånings och Valle tingslag med tingsställe i Skara. Åse, Viste, Barne och Laske domsaga utgör ett tingslag med tingsställe i Vara. Enligt nådiga brefven den 28 september 1900 och den 24 juli 1903 utgör Kållands, Kinnefjärdings och Kinne domsaga likaledes från och med år 1904 ett tingslag, med tingsställe i Lidköping.

I administrativt hänseende är länet fortfarande indeladt i 7 *fögderier*, hvilka sammanfalla med domsagorna och benämnas Norra Vadsbo, Södra Vadsbo, Sköfde, Vartofta, Skara, Barne och Lidköpings fögderi, samt 27 *länsmansdistrikt*, af hvilka 5 tillhöra Vartofta, 4 hvarje af Södra Vadsbo, Sköfde, Skara, Barne och Lidköpings fögderier och 2 Norra Vadsbo fögderi.

Länets landsbygd är fortfarande indelad uti 18 *våghållningsdistrikt*, nämligen Hasselrörs tingslags, Hofva tingslags, Södra Vadsbo härad, Kåkindes härad, Gudhems härad, Dimbo tingslags, Slättängs tingslags, Leaby tingslags, Vilske härad, Valle härad, Skånings härad, Laske härad, Barne härad, Viste härad, Åse härad, Kållands härad, Kinnefjärdings härad och Kinne härad.

I afseende å värnpliktiges inskrifning och redovisning är länet enligt kungl. förordningen den 12 augusti 1901 fördeladt å Skara *rullföringsområde*, n:r 33, omfattande Valle och Skånings härad, hela Barne fögderi och Skara stad, Falköpings rullföringsområde n:r 36, omfattande, utom delar af Älfsborgs län, Vilske härad, Leaby, Slättängs tingslags västra, Slättängs tingslags östra länsmansdistrikt och Falköpings stad, Sköfde rullföringsområde n:r 37, omfattande Dimbo tingslags östra och samma tingslags västra länsmansdistrikt, Sköfde fögderi, Valla tingslags östra länsmansdistrikt jämte städerna Sköfde och Hjo, Mariestads rullföringsområde, n:r 38, omfattande Valla tingslags västra och Binnebergs tingslags länsmansdistrikt, Hasselrörs tingslags länsmansdistrikt, Lidköpings fögderi jämte städerna Mariestad och Lidköping, samt Askersunds rullföringsområde n:r 39, omfattande Hofva tingslags och Valla tingslags norra länsmansdistrikt jämte delar af Örebro län.

Skara rullföringsområde tillhör Älfsborgs norra *inskrifningsområde*, Falköpings Sköfde och Mariestads Skaraborgs

inskrifningsområde samt Askersunds rullföringsområde Örebro inskrifningsområde.

Lidköpings sjömanshus tillhör Göteborgs sjöfullföringsområde och Karlskrona station.

Enligt hvad senaste berättelsen gifver vid handen, finnas inom länet 3 *köpingar*, Tidaholm, Vara och Grästorp, samt 1 i nämnda och föregående berättelser omförmäldt och beskrifvet *municipalsamhälle*, Töreboda, beläget inom Björkängs socken.

Länets indelning i *kommuner* har icke undergått någon förändring, sedan sista berättelsen afgafs. Då förutnämnda 3 köpingar inräknas, utgör således antalet af de till länet hörande landskommuner fortfarande 263, och som stadskommunerna äro 6 till antalet, uppgår hela antalet till 269. Härtill kommer likväl, såsom förut omförmäldt, en del af en kommun, Kyllingareds, hvars andra del tillhör Älfsborgs län.

Kyrkosocknarna äro, som förut, 268, fördelade på 98 pastorat, hvaraf, efter moderförsamlingarna räknadt, 1 inom Älfsborgs och 1 inom Jönköpings län. Af dessa pastorat tillsammans med ytterligare 8 pastorat inom Älfsborgs län samt 1 inom Jönköpings län äro bildade 14 kontrakt. Tolf af dessa kontrakt, nämligen Domprosteriet, Barne, Kinne, Vånga, Falköpings, Vartofta, Kållands, Kåkindes, Norra Vadsbo, Södra Vadsbo, Mariestads och Billings kontrakt, tillhöra Skaraborgs län. Väne kontrakt består af pastorat dels i Skaraborgs och dels i Älfsborgs län samt Redvägs kontrakt af pastorat i dessa län äfvensom i Jönköpings län.

Sedan köpingen Vara erhållit egen kyrka, uppgår antalet af de inom länet befintliga, för sitt ändamål begagnade *kyrkor* och kapell till 240.

Under nu ifrågavarande femårsperiod har icke förekommit annan *förändring i länets indelning*, än att, jämlikt det redan i senaste berättelsen omförmälda nådiga brefvet den 8 december 1899, kronohemmanet 1 mantal n:r 1 Sundstorp, skattehemmanet $\frac{1}{4}$ mantal n:r 1 Halt Anderstorp, frälseegendomarne säterierna 1 mantal n:r 1 Halla och $\frac{1}{2}$ mantal n:r 1 Hallagården, rå- och rörshemmanen $\frac{1}{8}$ mantal n:r 1 Berget, $\frac{1}{8}$ mantal n:r 1 Göranstorp, $\frac{1}{8}$ mantal n:r 1 Hagatorp och $\frac{1}{2}$ mantal n:r 1 Rördalen samt kvarnen n:r 3 Halla blifvit med ingången af år 1901 upptagna i jordboken för Barne härad under Hällums socken samt förlagda från Skånings härad, detta härad södra länsmansdistrikt, Skara fögderi, Skånings tingslag samt Skånings, Vilske och Valle domsaga till Barne härad, detta härad länsmansdistrikt, Barne fögderi samt Åse, Viste, Barne och Laske härad tingslag och domsaga.

Kungl. Maj:ts Befallningshafvande är icke heller nu i tillfälle närmare uppgifva den rättelse, som den uti berättelsen för åren 1881—1885 intagna fördelning af länets hela ytvidd mellan häradena och städerna bör undergå. Beträffande de särskilda socknarnes areal hänvisas nu, såsom förut, till Ekonomiska Kartverkets häradsbeskrifningar.

Förhållandet mellan länets ytvidd och folkmängd var vid 1885 års slut sådant, att på en kvadratnymil land belöpte 3,168 kyrkoskrifna invånare. Vid 1890 års slut funnos 3,058, vid 1895 års slut 3,028 och vid 1900 års slut 2,985 invånare på hvarje kvadratnymil land. Under nu ifråga-

varande femårsperiod har invånarnes antal ytterligare sjunkit och *folkmängdstätheten* därigenom minskats, så att på hvarje kvadratnymil land belöpte endast 2,964 invånare. Skaraborgs län torde dock i fråga om folkmängdstäthet fortfarande vara åtminstone det sjätte i ordningen samt öfverträffas allenast af Malmöhus, Kristianstads, Blekinge, Göteborgs och Bohus samt Hallands län. Härvid erinras emellertid, likasom uti senaste berättelsen, att den större folkmängdstätheten i Göteborgs och Bohus län är till väsentlig del beroende däraf, att den folkrika staden Göteborg medtagits i beräkningen.

Inom landsbygdens särskilda förvaltningsområden var förhållandet mellan ytvidd och folkmängd sådant, att på en kvadratnymil belöpte följande antal kyrkoskrifna invånare:

		31/12 1900.	31/12 1905.
Barne	fögderi	3,439	3,360
Lidköpings	»	3,043	2,951
Sköfde	»	2,827	2,784
Skara	»	2,772	2,694
Vartofta	»	2,369	2,363
Södra Vadsbo	»	2,155	2,071
Norra Vadsbo	»	2,000	1,936

2. Invånare.

Länets folkmängd utgjorde — se **tabell 1** — vid 1905 års slut enligt prästerskapets anteckningar 239,320 och enligt mantalslängderna 240,452. Inom de särskilda förvaltningsområdena voro de mantalsskrifna invånarne sålunda fördelade:

	Mankön.	Kvinnkön.	Summa.
Norra Vadsbo fögderi	12,597	13,109	25,706
Södra Vadsbo »	14,542	14,906	29,448
Sköfde »	14,115	14,641	28,756
Vartofta »	17,291	18,471	35,762
Skara »	13,365	13,943	27,308
Barne »	17,255	18,362	35,617
Lidköpings »	15,315	15,909	31,224
Mariestad	1,862	2,249	4,111
Lidköping	2,749	3,314	6,063
Skara	2,147	2,713	4,860
Sköfde	2,539	3,154	5,693
Hjo	879	1,103	1,982
Falköping	1,816	2,106	3,922
Summa	116,472	123,980	240,452

Vid 1900 års slut uppgick folkmängden enligt prästerskapets anteckningar till 241,069 och enligt mantalslängderna till 242,065. Folkmängden har således under denna femårsperiod minskats och länet förlorat 1,749 kyrkoskrifna och 1,613 mantalsskrifna invånare flere, än som under samma tid tillkommit. Enligt hvad senaste berättelse gifver vid handen började folkminskningen inom länet redan år 1880 och hade därefter, med undantag allenast för åren 1886,

Beträffande folkmängdens fördelning emellan de särskilda socknarne torde till undvikande af vidlyftighet nu, som förut, få hänvisas till Statistiska Centralbyråns publikationer.

I fråga om länets *naturbeskaffenhet* i öfrigt och väderleksförhållanden samt den *ekonomiska kartläggningen* af länet återopas nu, likasom i senaste berättelsen, hvad i föregående berättelser finnes omförmäldt.

Den *topografiska* kartläggningen af länet är, enligt hvad i föregående berättelser omförmäles, redan fullbordad.

De under nästföregående femårsperiod inom länet påbörjade arbetena för åstadkommande af *geologiskt* kartverk hafva under ifrågavarande tidrymd fortsatts. Från Sveriges geologiska undersökning äro utgifna kartbladen Skagersholm, Sköfde, Skara, Falköping, Hjo, Tidaholm och Gällö jämte tillhörande beskrifningar samt en särskild afhandling, »De geologiska hufvuddragen af västgötaberget och deras omgifning».

Föregående berättelser innehålla uppgifter om de *tryckta arbeten*, hvori meddelas beskrifning öfver och upplysningar om Skaraborgs län. Under ifrågavarande tidrymd hafva tillkommit särskilda beskrifningar öfver Åse, Viste och Laske härad af Rich. Hjorth samt »Mariestads kyrka, minnesskrift med anledning af dess fullbordade restaurering år 1905» af Wilh. Ålander.

1894 och 1895, hvarje år fortgått. Under de tjugusex år, som förflutit sedan den 31 december 1879, då länet räknade 260,797 kyrkoskrifna och 260,016 mantalsskrifna invånare, har således antalet minskats med 21,477 kyrkoskrifna och 19,564 mantalsskrifna.

Den sålunda fortgående minskningen utgjorde under senast förflutna femårsperioder:

1881—1885	4,475 kyrkoskrifna,	4,881 mantalsskrifna,
1886—1890	6,393 »	6,217 »
1891—1895	2,560 »	3,510 »
1896—1900	3,445 »	3,047 »
1901—1905	1,749 »	1,613 »

Befolkningsförhållandena hafva således under nu ifrågavarande femårsperiod varit mindre ogynnsamma än under de fyra närmast föregående.

Som befolkningen i länets städer under denna period ökats, träffar minskningen uteslutande länets *landsbygd*. Denna minskning belöper sig till 5,233 kyrkoskrifna och 5,008 mantalsskrifna. Afräknas härifrån talen för folkmängdens aftagande inom länet i dess helhet, framkomma talen för ökningen af folkmängden i städerna, utgörande 3,484 kyrkoskrifna och 3,395 mantalsskrifna invånare.

Hänvisande i öfrigt till förut nämnda tabell 1, anser sig Kungl. Maj:ts Befallningshafvande här, likasom i föregående femårsberättelser, böra sammanställa följande kända sifferuppgifter rörande de faktorer, som inverka på folkmängdens till- eller aftagande.

År.	Ökning.		Minskning.		Öfver- skott.
	Lefvande födde.	Från utrikes ort inflyt- tade.	Afödn.	Till utrikes ort utflyt- tade.	
1901	5,358	210	3,557	1,182	+ 829
1902	5,421	236	3,573	1,554	+ 530
1903	5,148	200	3,458	1,535	+ 355
1904	5,132	262	3,538	810	+ 1,046
1905	5,144	228	3,587	1,016	+ 769
Summa	26,203	1,136	17,713	6,097	+ 3,529

Vid jämförelse mellan dessa siffror och motsvarande uppgifter i föregående femårsberättelser inhämtas, att antalet lefvande födde fortfarande minskats, hvilket ju åtminstone delvis är en naturlig följd af den fortgående folkminskningen. Liksom förut ådagalägga dessa sifferuppgifter äfven, att, om å ena sidan tillkomsten af lefvande födda och från utrikes ort inflyttade samt å andra sidan afgångne genom dödsfall och utflyttning till utrikes ort vore ensamt bestämmande i fråga om folkmängdens till- och aftagande, så skulle antalet af länets invånare hafva under ifrågavarande tidrymd ökat. Anledningen därtill, att antalet emellertid i afsevärd mån minskats torde fortfarande vara *flyttningar* från länet till andra delar af riket, företrädesvis de större städerna. I ännu högre grad än under nästföregående femårsperiod har den jordbruksidkande befolkningens antal minskats. Men som jordens förmåga att gifva arbete och föda åt dess odlare ökat till följd af jordbrukets fortgående utveckling och nyodlingar, kan den fortgående minskningen af landtbefolkningens antal uppenbarligen icke hafva berott ensamt af bristande tillfälle till utkomst. Orsaken till det anmärkta missförhållandet torde fortfarande hafva varit det hos landtbefolkningen mer och mer tilltagande begäret efter den bekvämlighet och de njutningar, som lifvet i de större städerna förmenas medföra, samt förhoppningen att där hastigare och med mindre ansträngning vinna ekonomiskt välstånd och oberoende, en förhoppning som säkerligen i många fall gäckas.

Utvandringen har fortfarande till största delen haft Amerika till mål. Beträffande orsakerna till utvandringen vidhåller Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, hvad som i föregående berättelser anförts och återopats.

Nu såsom förut har *invandringen* till hufvudsakligaste delen uppkommit därigenom, att personer, som utflyttat till Amerika, återvänt till sin förra hembygd. Härom är i öfrigt icke något särskildt att omförmåla.

På grund af folkmängden sänder länet numera till *Riksdagen* 7 ledamöter af första kammaren samt af den andra 1 ledamot för städerna Mariestad, Sköfde och Falköping, en för städerna Lidköping, Skara och Hjo samt en för hvarje af länets 7 domsagor, eller tillsammans 9 ledamöter.

Beträffande befolkningens *gudsfruktan, laglydnad* och *sedlighet* gäller, enligt hvad från alla delar af länet vits-

ordas, fortfarande hvad Kungl. Maj:ts Befallningshafvande anført i berättelsen för åren 1876—1880.

Rörande antalet *främmande trosbekännare* af olika slag samt *odöpta barn* äro upplysningar att inhämta ur Statistiska Centralbyråns berättelser. Sådan berättelse för 1905 finnes ännu icke tillgänglig, och Kungl. Maj:ts Befallningshafvande är därför icke i tillfälle att här anteckna sifferuppgifter rörande tillståndet i nämnda hänseende vid femårsperiodens slut. Emellertid finnes nu, liksom vid senaste berättelsens afgifvande, ingen anledning antaga, att statskyrkan skulle under dessa fem år hafva i anmärkningsvärd grad förlorat anhängare inom länet. Den i senaste berättelsen omförmålda församling inom Lidköping af metodist-episkopalkyrkan torde fortfarande vara ganska fåtalig, och frälsningsarmén har icke heller under nu ifrågavarande femårsperiod vunnit mera betydande anslutning. Afvikande religiösa åsikter hafva icke under samma tidrymd gifvit anledning till särskilda åtgärder från den borgerliga myndighetens sida.

Af Chefens för Justitiedepartementet tillgängliga berättelser inhämtas, att vid underdomstolar och polismyndigheter blifvit *handlagda* följande antal mål:

År	Tvistemål:		Brottmål:	
	Hela riket.	Skaraborgs län.	Hela riket.	Skaraborgs län.
År 1901	56,971	1,323	82,817	1,560
» 1902	59,083	1,202	78,828	1,453
» 1903	54,559	1,108	78,918	1,369
» 1904	50,952	1,130	79,797	1,406

Jämförelse med motsvarande uppgifter i senaste femårsberättelse gifver vid handen, att såväl tvistemålens som brottmålen antal under ifrågavarande femårsperiod inom Skaraborgs län väsentligen minskats.

För gröfre brott sakfölldes inom Skaraborgs län på 100,000 invånare 15 år 1901, 18 år 1902, 25 år 1903 och 22 år 1904. För åren 1901 och 1902 kunde intet län, och för åren 1903 och 1904 allenast två län uppvisa ett gynnsammare förhållande.

Fångvårdsstyrelsens berättelser gifva vid handen, att antalet af de under året nytillkomna straffarbetsfångar, hvilka varit födda i Skaraborgs län, förhöll sig till folkmängden sålunda, att på 100,000 invånare belöpte 29 straffarbetsfångar år 1901, 27 år 1902, 39 år 1903 och 30 år 1904. För hela riket var förhållandet sådant, att på 100,000 invånare belöpte 36 straffarbetsfångar år 1901, 38 år 1902, 36 år 1903 och 32 år 1904. I sammanhang härmed meddelas här följande *tabell A* angående *fångantalet* vid länsfängelset.

De vid domstol åtalade *fylleriförseclernas* antal har utgjort:

År	I städerna.	Å landsbygden.	Summa.
År 1901	516	122	638
» 1902	598	92	690
» 1903	586	134	720
» 1904	597	113	710
» 1905	565	128	693
Summa	2,862	589	3,451

Under nästföregående femårsperiod utgjorde fylleriförseelsernas antal i städerna 2,797 och å landsbygden 613, tillsammans 3,410. Sammanräknade antalet för städerna och landsbygden har således ökat med 41. Denna ökning är emellertid allt för obetydlig för att därpå må grundas antagande, att dryckenskapslasten tilltagit. Däremot vitsordas från flera delar af länet, att allmogen mer och mer iakttagit måttlighet vid förtärandet af rusdrycker.

Förbrukningen af vin och maltdrycker kan icke sägas i afsevärd mån hafva tilltagit. Missbruket af dessa drycker har åter, enligt vitsord från flere delar af länet, snarare aftagit än ökat. Kommunerna hafva ock med ständigt tilltagande nit medverkat till att hindra försäljning af sådana drycker, då anledning funnits befara, att oordningar och oloflig utskänkning skulle därigenom främjas. Nu liksom tillföre hafva de flesta fall, då bruket af rusgifvande drycker icke inskränkts inom måttlighetens gränser, förekommit vid marknader, torgdagar och andra tillfällen, då folksamlingar ägt rum. Men dessa fall känneteckna ingalunda alltid en inrotad vana eller stadigvarande böjelse för rusdrycker, utan äro nog ganska ofta beroende af obetänksamhet och tillfällig brist på själfbehärskning. Kungl. Maj:ts Befallningshafvande vågar därför uttala det omdömet, att *nykterheten* under ifrågavarande tidrymd gått framåt.

I detta afseende hafva utan tvifvel *nykterhetsföreningarna* utöfvat ett mycket välgörande inflytande. Dessa föreningars verksamhet har ock sedan flera år tillbaka tillvunnit sig erkännande af landstinget, som till deras understödjande beviljat årliga bidrag. Sistlidet års landsting anvisade för sådant ändamål sammanräknade 1,700 kronor att utgå under innevarande år. Beträffande dessa föreningar återoppar Kungl. Maj:ts Befallningshafvande hvad som anförts uti berättelsen för åren 1886—1890. Anledning har icke under nu ifrågavarande tidrymd förekommit till antagande, att den organiserade sammanslutning, som genom dessa föreningar åstadkommits, inom länet användts för vinnande af andra syften än nykterhetens främjande.

Tab. A. Fångantalet vid länsfängelset i Mariestad åren 1901—1905.

År.	Häktade för		Dömde att undergå										Summa.					
	brott.	lösdrivveri.	Straffarbete					Fängelse							Barn, som åtföljt föräldrar.			
			i 2 år och där- under.		på bestämd tid öfver 2 år.			i stället för böter.		i stället för urboha.						Tvangsarbete för lösdrivveri.		
			m.	k.	m.	k.	m.	k.	m.	k.	m.	k.					m.	k.
1901.	39	5	36	3	14	1	3	9	25	1	196	6	12	6	1	—	326	31
1902.	49	8	30	4	23	2	2	9	13	1	154	5	11	36	—	—	282	65
1903.	79	3	22	4	46	2	5	—	18	2	151	3	6	3	—	—	327	17
1904.	56	7	20	3	31	3	8	1	32	1	129	2	7	2	—	1	283	20
1905.	70	6	20	4	91	3	1	—	17	2	153	7	6	3	—	—	358	25
S:n	293	29	128	18	205	11	19	19	105	7	783	23	42	50	1	1	1,576	158
Årligt medeltal.	58.6	5.8	25.6	3.6	41.2	2.2	3.8	3.8	21.1	1.4	156.6	4.6	8.4	10.0	0.2	0.2	315.2	31.6

Som bekant är, arbeta de stora nykterhetssällskapen i riket under olika namn, nämligen: världsgodtemplare, nationalgodtemplare och blåbandsföreningar, hvilka, ehuru i olika föreningar, sträfva till samma mål och hafva samma fordran på sina medlemmar, nämligen absolut afhållsamhet från begagnande af rusgifvande drycker. För närvarande finnas inom Skaraborgs län 49 loger af den internationella godtemplarorden med sammanlagdt 3,435 medlemmar, 18 loger af nationalgodtemplarorden med 873 medlemmar, 8 tempel af templarorden med 978 medlemmar, 72 blåbandsföreningar med omkring 6,000 medlemmar och 15 fristående föreningar med 500 medlemmar, således sammanräknade 162 föreningar med 11,786 medlemmar, af hvilka flertalet anslutit sig till länets nykterhetsförbund.

Lofgifven *minuthandel med och utskänkning af spritdrycker* har ägt rum på sätt efterföljande tabell utvisar:

År.	Minuteringsställen.							Utskänkingsställen.								
	Mariestad.	Lidköping.	Skara.	Sköfde.	Hjo.	Falköping.	Landsbygden.	Summa.	Mariestad.	Lidköping.	Skara.	Sköfde.	Hjo.	Falköping.	Landsbygden.	Summa.
1900—01 . . .	—	1	1	2	1	2	1	8	5	6	3	6	2	4	2	28
1901—02 . . .	—	1	1	2	1	1	1	7	5	6	3	6	2	5	2	29
1902—03 . . .	—	1	1	2	1	1	1	7	5	6	3	6	2	5	2	29
1903—04 . . .	—	1	1	2	1	1	2	8	5	6	3	5	2	4	4	29
1904—05 . . .	—	1	1	2	1	1	2	8	5	6	3	5	2	4	4	29

Dessutom hafva nu liksom under föregående femårsperioder några tillfälliga utskänkingsrättigheter varit beviljade, hvarom uppgift meddelas å annat ställe i denna berättelse.

Oloflig försäljning af spritdrycker, hvarför personer blifvit vid domstol sakfällde, har förekommit i följande fall:

	År 1901.	År 1902.	År 1903.	År 1904.	År 1905.
I städerna	2	5	1	2	—
På landsbygden	6	6	7	4	4
Summa	8	11	8	6	4

Då sammanräknade antalet sådana fall, som under femårsperioden 1891—1895 uppgick till 88 och under femårsperioden 1896—1900 till 52, nu utgör endast 37, kan lönkrögeriet således med ännu större skäl, än i senaste berättelsen, sägas icke vara af afsevärd betydelse. Nu som förut har i ett par fall förekommit, att innehafvare af försäljningsrätt blifvit fälld till ansvar för det han afyttrat spritdryck å tid, då försäljning icke varit tillåten.

För oloflig försäljning af *vin och maltdrycker* hafva blifvit sakfällde i städerna 2 år 1901, 3 år 1902, 6 år 1903 och 2 år 1904 samt på landsbygden 8 år 1901, 28 år 1902, 14 år 1903, 11 år 1904 och 12 år 1905, eller tillsammans 86 fall.

Oloflig brännvinstillverkning har, såvidt känt är, icke förekommit under ifrågavarande tidrymd.

Enär, såsom uti flera föregående berättelser erinrats, äktenskapet är af djup betydelse för folkets sedliga lif, anser sig Kungl. Maj:ts Befallningshafvande böra, med ledning af hittills tillgängliga statistiska uppgifter, här meddela följande redogörelse för *ingångna och upplösta äktenskap*:

År.	Antal ingångna äktenskap.	Antal upplösta äktenskap			
		genom mannens död.	genom hustruns död.	genom skilsmässa.	Summa.
1901	1,203	658	545	2	1,205
1902	1,306	672	547	6	1,225
1903	1,264	640	519	5	1,164
1904	1,245	684	565	6	1,255

Af samtliga födda barn utgjorde de *oäkta*: 7⁸⁰ % år 1901, 8²² % år 1902, 8⁴³ % år 1903 och 7⁸⁵ % år 1904. Motsvarande procenttal för hela riket uppgick år 1901 till 11⁸⁹ %, år 1902 till 11⁹⁰ %, år 1903 till 11⁸¹ % samt år 1904 till 12¹³ %.

Såvidt inkomna uppgifter utmärka och för Kungl. Maj:ts Befallningshafvande är känt, finnes icke någon *förlikningsdomstol* inom länet.

I fråga om det så kallade *lösdrifveriet* erinrar Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, att antalet af dem, som för lösdrifveri och bettleri blifvit häktade och insändts till länsfängelset, utgjort:

åren 1876—1880	968	åren 1891—1895	237
> 1881—1885	1,202	> 1896—1900	219
> 1886—1890	311	> 1901—1905	146

samt att antalet af dem, som af Länsstyrelsen på grund af förut gällande stadgar om försvarslösa, lagen om lösdrifvares behandling eller gällande fattigvårdsförordning dömts till tvångsarbete, utgjort:

åren 1876—1880	119	åren 1891—1895	100
> 1881—1885	68	> 1896—1900	89
> 1886—1890	106	> 1901—1905	52

Då antalet af dem, som under senaste perioden dömts till tvångsarbete här uppgifvits vara 52, men den förut intagna tabellen öfver fångantalet vid länsfängelset för samma period upptager 92, dömdes att undergå tvångsarbete, bör i afseende härå meddelas den upplysning, att år 1901 5 och år 1902 35 kvinnor, dömda att undergå tvångsarbete, blifvit från andra län öfverflyttade till länsfängelset, och att således dessa kvinnor, tillsammans 40, icke blifvit häktade inom Skaraborgs län och icke af dess länsstyrelse dömts till tvångsarbete.

Ofvanintagna uppgifter utvisa, att de till länsfängelset insända lösdrifvarnes och bettlarnes antal under nu ifrågasvarande tidrymd fortfarande varit betydligt lägre än under den tid, då stadgan angående försvarslöse ägde tillämpning, samt icke oväsentligt understigit antalet under nästföregående femårsperiod. Antalet af dem, hvilka dömts till tvångsarbete har äfven i afsevärd mån minskats. Emellertid

saknas all anledning till antagande, att polistjänstemännen skulle under denna femårsperiod ådagalagt mindre nit än förut i fråga om lösdrifvares och bettlares anhållande. Förhållandet torde snarare hafva varit motsatt. Den väsentliga minskningen af antalet häktade och dömdes synes sålunda kunna ingifva förhoppning, att lösdrifveriet åtminstone inom Skaraborgs län aftagit. Måhända har detta lyckliga förhållande förorsakats däraf, att till följd af rådande brist på jordbruksarbetare sysselsättning i allmänhet kunnat å landsbygden erbjudas enhvar, som mer eller mindre allvarligt sökt arbete. För bekämpande af lösdrifveriet är dock den särskilda polisstyrkans på landet förstärkning fortfarande af behof påkallad.

Den ifriga verksamhet, som beklagligtvis under de senare åren inom vårt land bedrifvits af samvetslöse agitatorer för att vinna anhängare åt *religionsfientliga, landsförrädiska och samhällsupplösande läror*, har nog sträckt sig äfven till Skaraborgs län. Det är ju icke möjligt att, äfven med bästa vilja, helt och hållet utestänga densamma. Men under den tidrymd, som denna berättelse skall omfatta, har dock sådan verksamhet icke förorsakat afsevärda stridigheter mellan arbetsgifvare och arbetstagare eller i öfrigt framkallat förhållanden, som varit störande för samfundslifvets frid.

Folkets *lynne, lefnadssätt och bruk* kunna ej heller sägas hafva under de senast förflutna fem åren undergått afsevärda förändringar. Därom är således nu intet särskildt att omförmåla. Fortfarande anser sig Kungl. Maj:ts Befallningshafvande dess bättre kunna vitsorda, att, om än anspråken, i fråga om hvad som må anses oundgängligen nödigt för fyllande af lefnadsbehofven, i detta län liksom å andra orter stigit, befolkningens lefnadssätt likväl i allmänhet är enkelt samt lämpadt efter enhvars samhällsställning och förmögenhetsvillkor.

Enligt hvad i föregående berättelser är omförmäldt, har allmogens *klädedräkt* längesedan förlorat all egendomlighet. Begäret att följa med de växlande moderna har således fortfarande gjort sig gällande, och fabrikenas väfnader finna alltjämt för sin prisbillighets skull god afsättning hos allmogen. Dock kan Kungl. Maj:ts Befallningshafvande äfven nu vitsorda, att till följd af den genom slöjdundervisningen mer och mer utbredda skickligheten i väfning bättre tillgång numera finnes på hemväfda tyg, hvilka användas icke blott till kläder utan äfven till prydnad i hemmen.

Användandet af *födoämnen* har icke undergått någon förändring. Förbrukningen af kaffe har åtminstone icke minskats, och för den fattigare befolkningen utgör potatis fortfarande det hufvudsakligaste näringsämnet.

Nybyggnader hafva under ifrågasvarande tidrymd förekommit ovanligt talrika icke blott i och invid städerna samt länets tre köpingar och inom municipalsamhället Töreboda utan äfven å landsbygden, företrädesvis vid järnvägsstationerna, bland hvilka må särskildt nämnas Mullsjö, Göteneds, Lundsbrunn, Kvänums, Nossebro, Hjarpås och Källby stationer. Egna hem hafva därvid i jämförelsevis stort antal åstadkommit, särskildt för arbetarne vid Katri-nefors pappersbruk och vid Hönstätters cementfabrik. Nu likasom i senaste berättelsen kan Kungl. Maj:ts Befallnings-

hafvande vitsorda, att byggnadskonstens utveckling genom arkitektbildningens höjande visat välgörande verkningar i afseende å byggnadssättet. Inom alla delar af länet röjes fortfarande benägenhet att omgifva hostäderna med trädgårdar och trädplanteringar.

I egentlig mening egendomliga *folknöjen* äro icke att omförmåla. Men under ifrågavarande tidrymd hafva inom länet liksom annorstädes varit anordnade ungdomsmöten och folkfester, med hvilka dock åsyftats icke blott att bereda nöje utan äfven att söka höja känslan för fosterlandet. I öfrigt har nu liksom förut deltagande i danstillställningar och marknadsbesök varit allmogens hufvudsakligaste förlustelser. Till folknöjen kunna ock fortfarande hänföras besök under öfningstiden å länets vapenöfningsplats samt utflykter och lustresor med bantåg eller ångbåt. Bruket bland landtbefolkningens ungdom att å sön- och helgdagar samlas vid järnvägsstationerna har fortfarit.

Beträffande befolkningens *upplysning och bildning* har Kungl. Maj:ts Befallningshafvande all anledning vidhålla sitt i senaste berättelsen uttalade omdöme, att deltagandet i sammankomster för behandling af kommunala och andra offentliga angelägenheter lämna tydliga och tillfredsställande vittnesbörd om en allmänt spridd god folkbildning, som sätter dem, hvilka äro utrustade med goda själsförmögenheter, i tillfälle att på egen hand förskaffa sig ganska omfattande insikter rörande fäderneslandet och dess förvaltning.

Hägen för läsning torde snarare hafva tilltagit än minskats. Men *sockenbiblioteken* hafva dock icke anlitats afsevärdt mera än förut. Detta beror fortfarande däraf, att läsningen af de billiga tidningarna och tidskrifterna upptager den från arbetet lediga tiden. En medverkande orsak är, att sockenbibliotekens bokförråd icke kunnat så hållas vid makt och förökas, som varit erforderligt för tillfredsställande af tidens smak. Härför skall nu rådast bot medelst de genom kungl. kungörelsen den 16 juni 1905 utlofvade understöd åt folkbibliotek, hvilka emellertid icke hafva utgått under nu ifrågavarande tidrymd. Såvidt känt är, finnes 1 sockenbibliotek i hvarje af städerna Mariestad, Lidköping och Hjo, 14 i Norra Vadsbo, 10 i Södra Vadsbo, 19 i Sköfde, 11 i Vartofta, 23 i Skara, 13 i Barne och 26 i Lidköpings fögderi, eller tillsammans 119.

Ett verksamt folkbildningsmedel äro *föreläsningsskurserna för arbetsklassen*, som under femårsperioden förekommit i vida större omfattning än förut. Närmare upplysningar härom meddelas å annat ställe i denna berättelse. Här må endast erinras, att dessa föreläsningsskurser otvifvelaktigt varit till gagn, om än önskligt varit, att verkliga kroppsarbetare i ännu större antal, än hittills varit förhållandet, begagnat sig af detta medel att erhålla undervisning och ett förädlade tidsfördrif.

Fortfarande äro tidens händelser, förhandlingarne vid Riksdagen och andra offentliga angelägenheter föremål för befolkningens intresse. Detta intresse väckes och underhålles, såsom redan är antydt, genom flitig *läsning af tidningar*, hvilka, såsom redan i senaste berättelsen anmärktes, till följd af det billiga priset stå äfven de mindre bemedlade till buds. Inom länet utgifvas för närvarande 15 tidningar, nämligen 5 i Skara, 2 i Mariestad, 2 i Lidköping,

2 i Sköfde, 2 i Falköping, 1 i Hjo och 1 i Tidaholm. I nästan hvarje hem läses numera en af dessa tidningar. För att gifva en föreställning om öfriga tidningars spridning inom länet meddelas här följande uppgift rörande ungefärliga antalet prenumeranter år 1905 å de mest lästa tidningarne:

	Prenu- meran- ter.	Prenu- meran- ter.	
Aftonbladet, dagliga upplagan	128	Missionstidning, Svenska kyrkans	202
» , halfveckoupplagan	7,237	Morgonposten	200
Allers måntertidning	421	Nya Dagligt Allehanda	51
Annonsblad till Tidskrift för landtmän	637	Stockholmsbladet Nya Dagligt Allehanda	432
Blå bandet	293	Nykterhetsfolkets tidning	604
Dagen	40	Reformatorn	78
Dagens Nyheter, Stockholms- upplagan	101	Sanningsvitnet	781
Dagens Nyheter, Nationaluppl.	131	Stockholmstidningen	3,212
Göteborgs Aftonblad	616	Skaraborgs läns Hushållnings- sällskaps tidning	537
Göteborgs Handels- och Sjöfarts- tidning	597	Svensk Skyttetidskrift	58
Göteborgsposten, stora upplagan	736	Svenska Dagbladet	885
» , lilla upplagan	125	Svenska Morgonbladet	491
Handelstidningens veckoblad	1,298	Svenska Posten	667
Idun	439	Triumf	443
Missionstidning, Evangeliska fos- terlandstiftelsens	99	Vårt Land, dagliga upplagan	1,129
		» , veckoupplagan	1,375

Jämförelse mellan dessa sifferuppgifter och motsvarande i senaste femårsberättelsen gifver vid handen, att en ganska afsevärd stegring i tidningsprenumerationen ägt rum.

Fortfarande gäller det i föregående berättelsen uttalade omdöme, att länets naturförhållanden kunna anses i allmänhet vara gynnsamma för *folkets fysiska utbildning*. Särskilda därpå menligt inverkan omständigheter hafva icke förekommit under ifrågavarande tidrymd. Befolkningen utmärker sig också för kraft och uthållighet. Kvinnorna kunna fortfarande, åtminstone i allmänhet, anses fullt utbildade vid den ålder, då de enligt gällande lag äro berättigade att träda i äktenskap. Männen utveckla sig däremot mera långsamt, och det händer, såsom i föregående berättelse erinrats, icke sällan, att en yngling, ehuru frisk, icke är fullt utbildad ännu, då han uppnår myndighetsåldern och skall börja att fullgöra sin vapenöfningskyldighet. Håg för kroppsöfningar har inom länet liksom i andra delar af vårt land börjat mer och mer göra sig gällande samt framkallat bildande af flere idrotts- eller gymnastikföreningar, hvilka säkerligen komma att utöfva ett välgörande inflytande på folkets fysiska utbildning.

Sistlidet är hemsökt länet af den till sina verkningar förödande *sjukdomen »barnförlamning»*. De kända sjukdomsfallen yppade sig hufvudsakligen i och i trakterna omkring Mariestad. Deras antal uppgick till 112, hvaraf många med dödlig utgång. Af Medicinalstyrelsen särskildt förordnad läkare uppehöll sig under flera veckor inom länet för att göra iakttagelser rörande sjukdomens natur och förekomst samt biträda vid åtgärderna för densammans bekämpande. I öfrigt hafva under de ifrågavarande fem åren förekommit flera epidemiska sjukdomar, företrädesvis skarlakansfeber,

difteri och mässling, på vissa orter i ganska talrika fall. Sjukdomarne hafva dock ingenstädes antagit karaktären af verklig farsot. På det hela taget synes hälsotillståndet kunna betecknas såsom tillfredsställande. Till upplysning härom och angående *dödligheten* inom länet intages här följande från befolkningsstatistiken hämtade uppgifter. Dödlighetsprocenten har varit för:

	Hela riket.	Skaraborgs län.
År 1901	1.605 %	1.47 %
• 1902	1.537 %	1.48 %
• 1903	1.509 %	1.43 %
• 1904	1.529 %	1.48 %

I så kallade folksjukdomar afledo å länets landsbygd: år 1901 tillsammans 174 personer, hvaraf 144 barn, mest i kikhosta; år 1902 tillsammans 171 personer, hvaraf 111 barn, mest i mässling, skarlakansfeber, difteri och kikhosta; år 1903 tillsammans 177 personer, hvaraf 115 barn, mest i mässling, skarlakansfeber och difteri; samt i länets städer: år 1901 tillsammans 35 personer, hvaraf 25 barn, mest i kikhosta; år 1902 tillsammans 30 personer, hvaraf 25 barn, mest i diarré och tarmkatarr; år 1903 tillsammans 43 personer, hvaraf 33 barn, mest i mässling.

Följande antal personer hafva under periodens tre första år aflidit af *våldsamma orsaker*, egen handåverkan ej inberäknad, nämligen: 57 år 1901, 68 år 1902 och 66 år 1903, däraf genom drunkning resp. 16, 28 och 26.

Genom *själfmord* hafva följande antal personer beröfvat sig lifvet: 21 år 1901, 28 år 1902, 19 år 1903, således i medeltal 23 årligen. För åren 1896—1899 var medeltalet 21.

Då enligt skördeuppgifterna afkastningen endast betecknats åren 1901 och 1903 såsom medelmåttig, åren 1902 och 1905 såsom fullt medelmåttig och år 1904 såsom under medelmåttan, kunna näringsförhållandena för jordbrukarne, hvilka utgöra den största delen af länets befolkning, icke angifvas såsom särskildt gynnsamma. Näringslifvet i dess helhet har dock icke haft att kämpa med särskilda svårigheter. Befolkningen kan med skäl sägas hafva varit välbergad, och den *allmänna välmågan* har utan tvifvel under ifrågavarande fem år gått framåt.

Länets ränte- och kapitalförsäkringsanstalt och sparbanker, för hvilkas verksamhet redogöres å annat ställe i denna berättelse, hafva fortfarande hopsamlat och förkofrat de medel, som icke måst tagas i anspråk för de närvarande behofvens tillfredsställande. *Postsparbanken* har nu som förut verkat i samma syfte. Huru denna verksamhet inom länet utvecklats, inhämtas af följande från Styrelsens berättelser hämtade uppgifter:

År.	Insättningar.	Uttagningar.	Antal utfärdade motböcker.	Antal motböcker, dödade genom uttagning.
	Kronor.	Kronor.		
1901	1,123,287	1,352,711	3,559	3,010
1902	1,249,709	1,221,084	3,637	3,189
1903	1,092,414	1,233,350	3,316	3,085
1904	993,182	1,211,738	3,147	2,636
1905	863,041	1,279,341	2,964	2,638

Vid 1905 års slut utgjorde antalet gällande motböcker 30,725.

I sammanhang med ofvanstående antecknas här, att på *depositions-, kapital- och sparkasseräkning i Skaraborgs läns enskilda bank* inestodo:

³¹ / ₁₂ 1901	18,199,107 kronor.	³¹ / ₁₂ 1904	23,874,605 kronor.
• 1902	20,067,933	• 1905	24,602,275
• 1903	21,147,949		

Summan af de på depositionsräkning vid 1900 års slut inestående belopp utgjorde 14,972,175 kronor. Ökningen under ifrågavarande tidrymd utgör således 9,630,100 kronor.

Till vidare upplysning om befolkningens bergningsförhållanden meddelas här följande uppgift om *lagsökningsmål*, som hos Konungens Befallningshafvande i Skaraborgs län blifvit under femårsperioden 1901—1905 anhängiggjorda:

År.	Anhängiggjorda lagsökningsmål.	Antal personer, som ålagts betalnings-skyldighet.	Belopp, för hvilka ålagts betalnings-skyldighet. Kronor.
1901	592	223	132,965.07
1902	501	225	92,180.01
1903	424	242	110,761.69
1904	449	231	180,299.09
1905	516	282	139,411.68

Frie från mantalspenningars erläggande voro vid slutet af nedannämnda år:

1875	127,636 personer eller 50.87 % af hela befolkningen.
1880	128,653 » » 49.54 » » » »
1885	124,754 » » 48.95 » » » »
1890	122,716 » » 49.36 » » » »
1895	117,735 » » 48.03 » » » »
1900	113,016 » » 46.88 » » » »
1905	108,106 » » 44.96 » » » »

Vid 1905 års slut funnos inom länet följande *skytteföreningar*: Bjerkunda, Björsäters, Broddetorps, Edsvära, Ekbyvalls, Essunga, Falköpings, Fåglums, Forsviks, Fyrunga, Gendalen, Grefbäcks, Grästorps, Gudhems, Guldkrokens, Gullspånga, Habo, Hjo, Hofva, Horns, Hvalstads, Hvarfs, Högstena, Jungs, Järpås, Karleby, Karlsborgs, Kinnekulle, Kinneveds, Kälfvane, Korsberga, Kråks, Kyrkås, Källandsö, Larfs, Laske-Vedums, Lekåsa, Lerdala, Lidköpings, Låstads, Malma, Mariestads, Mullsjö, Mölltorps, Naums, Norra Härene och Hofby, Norra Vånga, Nossebro, Odensbergs, Kvånums, Ryda, Ryfors, Rödåns, Saleby, Sandhems, Sandhems kommuns, Skara, Skara h. a. läroverks, Skultorps, Sköfde, Sparlösa, Stenstorps, Sventorps, Synnerby, Särestads, Södra Kedums, Södra Lundby, Sörby, Tibro, Tidaholms, Tidans, Torbjörntorps och Friggeråkers, Tråfvads, Töreboda, Undenäs, Vara, Varnhems, Vartofta, Vänersnäs, Vårsås, Vilske-Klefva, Väster Bitterna, Yllestads, Ås, Åsle, Årnäs och Önums.

Vid nämnda tidpunkt funnos således 87 skytteföreningar inom länet, alla tillhörande Skaraborgs skytteförbund. För-

eningarnes aktiva medlemmar utgjorde 5,064 och de passiva 584.

Skaraborgs läns landsting, som under flere föregående år understödt skytterörelsen inom länet, har ytterligare beviljat dels ett årligt anslag af 500 kronor att utgå under fem år från och med 1906 till fri ammunition åt mindre bemedlade medlemmar af länets frivilliga skytteföreningar, dels ock ett årligt anslag af 560 kronor att utgå likaledes under fem år från och med 1906 för att därmed inköpa och såsom pris vid de årliga förbundstäfningarna utdela gevär af den för landets armé antagna modellen.

På grund af de vid 1905 års slut till skytteförbundens öfverstyrelse insända rapporter hafva Skaraborgs skytteförbund och dess föreningar för år 1906 af statsmedel tilldelats ett belopp af 23,054 kronor.

Som enligt nu meddelade uppgifter, jämförda med de i senaste berättelsen förekommande, skytteföreningarnas antal

under ifrågavarande fem år ökats med 32, de aktiva medlemmarnas antal vuxit med 1,992 och de passivas med 169, har skytterörelsen således inom länet gått betydligt framåt. Äfven om denna företeelse icke kan uteslutande härledas från känslan af plikten att göra offer för värnande af fäderneslandets ära och själfständighet, är dock otvifvelaktigt, att denna känsla, särskildt med anledning af sistlidet års händelser, mer och mer gör sig gällande, och att således skytterörelsens fosterländska betydelse inom denna ort inses och behjärtas.

Nu likasom vid afgifvandet af senaste berättelsen kan omförmälas, att *fosterlandskärleken* tagit sig uttryck äfven på andra sätt, särskildt genom anordnande af fosterländska fester vid allmänna läroverken, folkhögskolan och folkskolor. Antalet af de inom länet i bruk varande svenska flaggor har säkerligen fortfarande ökats, icke minst sedan flaggans färger blefvo endast blått och gult.

3. Näringar.

Jordbruk och boskapsskötsel hafva alltid varit och äro fortfarande länets hufvudnäringsar. Den tid, denna berättelse omfattar, har, såsom redan förut är antydt, icke varit för länets jordbrukare särskildt gynnsam. Men deras i föregående berättelser omförmälda framåtsträfvande har alltjämt fortgått. Det kan därför icke utan skäl sägas, att inom jordbruksnäringen fortfarande en glädjande utveckling ägt rum.

Enligt hushållningssällskapets berättelse för år 1905 användes då af länets hela *ägovidd* till träd-, humle- och kålgård 4,479 hektar, såsom åker och annan odlad jord 331,847 hektar, såsom naturlig äng 31,062 hektar och såsom skogbärande mark 302,230 hektar. Jämföras dessa sifferuppgifter med motsvarande från år 1900, inhämtas, att under femårsperioden den till träd-, humle- och kålgård använda mark ökats med 583 hektar, att 9,298 hektar nyodlats, att den såsom naturlig äng använda mark minskats med 10,195 hektar, samt att den skogbärande marken minskats med 432 hektar.

I fråga om jordens beskaffenhet åberopar Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, hvad i föregående berättelser finnes anfördt.

Beträffande åter brukningsättet, utsädet, antalet hektar, som användts åt odling af hvarje sädesslag, årliga behovet af utsäde samt skördens beskaffenhet torde nu som tillförne få hänvisas till hushållningssällskapets berättelser angående jordbruk och boskapsskötsel samt årsväxtberättelserna, hvilka offentliggöras af Statistiska Centralbyrån.

Förbrukningen i medeltal för hvarje person antages fortfarande vara af: hvete 13·1, råg 261·7, korn 13·1, ärter och bönor 18·3, potatis 471·1 och andra rotfrukter 15·7 liter. I nordligaste trakterna af länet torde dock förbrukningen af säd vara något mindre än i öfriga mera fruktbara orter.

K. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser 1901—1905. Skaraborgs län.

Sädesproduktionen har för länet i dess helhet varit tillräcklig samt lämnat öfverskott till afsalu utom länet.

De i *markegångstaxorna* under *litt. A* bestämda pris hafva i kronor utgjort:

År.	1 hl. hvete.	1 hl. råg.	1 hl. korn.	1 hl. hafre.	1 hl. ärter.	1 kg. smör.	1 kg. ost.	1 vinterlass hö om 340 kg.	1 årligt dagsverke.
1901 . . .	10·30	8·22	7·50	4·28	11·55	1·78	0·99	19·11	1·86
1902 . . .	10·15	7·85	7·40	4·20	12·42	1·79	0·96	20·33	1·87
1903 . . .	10·00	7·71	7·66	4·00	11·82	1·76	0·93	18·36	1·94
1904 . . .	10·27	8·14	7·50	4·73	11·40	1·77	0·90	24·30	1·99
1905 . . .	10·38	8·47	7·39	4·46	11·00	1·82	0·87	23·66	2·12
I medeltal	10·22	8·08	7·49	4·33	11·64	1·78	0·93	21·15	1·95

Markegångsprisen under *litt. C* hafva i kronor uppgått till:

År.	1 hektoliter råg.	1 hektoliter korn.	1 hl. kronotande.		1 kilogram smör.
			1/2 råg, 1/2 korn.	1/3 råg, 2/3 korn.	
1901	8·37	7·46	7·91	7·76	1·72
1902	8·06	7·38	7·72	7·61	1·74
1903	8·00	7·46	7·73	7·64	1·76
1904	8·15	7·58	7·86	7·77	1·77
1905	8·40	7·80	8·10	8·00	1·80
I medeltal	8·20	7·54	7·86	7·76	1·76

Växlingarne i *handelsprisen* å de hufvudsakligaste sädesslagen och potatis hafva förekommit på följande sätt:

År.	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafre.	Potatis.
	Kronor för 1 hektoliter.				
1901	9-10—12-50	7-22—11-00	7-20— 9-10	3-50—6-22	2-50—5-60
1902	9-00—13-00	7-22—12-00	6-77— 9-10	4-18—6-22	2-50—5-00
1903	8-90—13-50	7-00— 9-39	7-10— 9-50	4-00—6-00	2-67—4-00
1904	9-00—14-00	8-40—11-00	7-50—10-50	4-14—7-00	2-50—6-25
1905	9-10—14-00	8-70—11-00	6-30—10-00	3-78—6-00	2-43—4-00
Medeltalen utgöra:					
1901	10-80	9-11	8-15	4-86	4-05
1902	11-00	9-61	7-93	5-20	3-75
1903	11-20	8-19	8-30	5-00	3-33
1904	11-50	9-70	9-00	5-57	4-37
1905	11-55	9-85	8-15	4-89	3-21

I förra femårsberättelsen finnas oförmälda *skador å växande säd*, som genom hagelskurar förorsakats, men dylika skador af nämnvärd beskaffenhet hafva icke, såvidt från fögderierna blifvit upplyst, inträffat under den tid, denna berättelse omfattar, i vidsträcktare mån, än att inom Barne härad förekommit några sådana hagelstormar, hvaraf skador inträffat, som af länets hagelförsäkringsförening ersatts med 1,666 kr. 34 öre.

Däremot har under år 1904 inom stora delar af Lidköpings fögderi och en mindre del af Barne fögderi foder-skörden slagit fel, som nära nog gränsat till missväxt. I anledning häraf har, på därom af Kungl. Maj:ts Befallningshafvande gjord framställning, Kungl. Maj:t, enligt nådigt bref den 31 december 1904, af de för behöfvandes undsättning vid missväxt eller felslagen skörd, eller då allmänna nöd i någon ort af annan orsak uppstått, afsedda medel, funnit godt i nåder anvisa ej mindre ett belopp af 5,000 kronor för att såsom undsättning utan återbetalnings-skyldighet genom fraktlindring för foderämnen eller på annat lämpligt sätt tillgodokomma sådana på grund af nämnda års missväxt behöfvande jordbrukare inom länet, hvilka icke äro i stånd att af egna medel återgälda dem tilldeladt understöd, än äfven nedan angifna belopp att såsom räntefria lån tilldelas följande kommuner inom länet, nämligen:

Järpås kommun	kr. 7,000	Sunnersbergs kommun	kr. 7,000
Häggesleds >	3,500	Örslösa >	8,400
Norra Kedums >	7,000	Rackeby >	10,500
Lavads >	3,100	Friels >	2,100
Källands-Åsaka >	7,000	Råda >	7,000
Tuns >	8,300	Ås >	9,100
Karaby >	7,000	Särestads >	3,800
Sals >	5,200	Gösslunda >	10,500
Ufvereds >	7,000	Strö >	10,500

De sålunda nådigt beviljade räntefria lånen, tillhoppa utgörande 124,000 kronor, skola, enligt jämväl meddelad nådig föreskrift, återgäldas: af Särestads kommun under fyra år med en fjärdedel vid hvarje af kronouppbördsstämorna under åren 1906, 1907, 1908 och 1909; af Gösslunda kommun under tre år med en tredjedel vid hvarje af krono-

uppbördsstämorna under åren 1906, 1907 och 1908; samt för en hvar af öfriga här ofvan upptagna kommuner under fem år med en femtedel vid hvarje af kronouppbördsstämorna åren 1906, 1907, 1908, 1909 och 1910.

Å de sålunda utlämnade lånen hafva skuldförbindelser utfärdats af kommunalnämnden eller särskildt utsedde kommitterade under vederbörande kommuners ansvar för behörig återbetalning, hvilka ansvarsförbindelser nu finnas förvarade hos Länsstyrelsen; och har fördelning af lånebeloppen till de lånebehöfvande uppdragits åt kommunalnämnderna att i samråd med prästerskapet och efter kommunalstämmornas hörande verkställas. På enahanda sätt har fördelningen af undsättningsbeloppet 5,000 kronor till behöfvande jordbrukare ägt rum.

Under perioden hafva för odling väl icke förekommit *nya sädeslag*, om icke dit kan hänföras den odling af sockerbeter, som här och hvar inom länet börjat företagas. Denna odling har uppstått till följd af anläggningen af en ny sockerfabrik i Lidköping, hvilken började sin verksamhet i september månad 1904 med ett aktiekapital af 3,500,000 kronor. Fabriken sysselsätter i medeltal 300 arbetare. Från flera af fögderierna, isynnerhet Lidköpings och Barne, har uppgifvits, att hvitbetsodling förekommit i icke så ringa omfattning, men att ogynnsamma kommunikationsförhållanden och dyra transportkostnader föranledt vederbörande jordägare att utarrendera en del åkerfält med brukningsrätt för ifrågavarande ändamål af sockerbruksintressenterna själfva. Angående ifrågavarande sockerfabriks verksamhet för tillverkningsåret 1904—05 inhämtas närmare upplysningar ur den af Finansdepartementets Kontroll- och Justeringsbyrå afgifna berättelsen.

Det ganska betydande intresse, som, enligt hvad i föregående berättelser finnes oförmäldt, af allmogen ägnats åt *trädgårdsskötsel* och fruktträdsodling, har fortgått jämväl under perioden. Länsträdgårdsmästaren, som aflönas af hushållningssällskapet, har fortfarande lämnat råd och upplysningar i denna angelägenhet. Hans förrättningsdagar hafva utgjort år 1901 198, hvarunder, utom annat, planterats 1,080 fruktträd, 1,017 bärbuskar, 5,700 häckplantor, 817 stormträd och 532 prydnadsbuskar, år 1902 197, hvarunder planterats 1,072 fruktträd, 1,027 bärbuskar, 6,700 häckplantor, 715 stormträd och 627 prydnadsbuskar, 1903 201, hvarunder planterats 1,097 fruktträd, 1,030 bärbuskar, 11,000 häckplantor, 327 prydnadsbuskar och 400 storm- och alléträd samt år 1904 197, hvarunder planterats 1,117 fruktträd, 1,020 bärbuskar, 12,000 häckplantor, 407 prydnadsbuskar och 1,007 storm- och alléträd. Härförutom hafva hvarje år upprättats en mängd ritningar till större och mindre trädgårdsanläggningar. För år 1905 har någon berättelse från länsträdgårdsmästaren icke till hushållningssällskapet inkommit.

Humleodlingen inom länet är icke af nämnvärd beskaffenhet.

Af hushållningssällskapets tryckta berättelser inhämtas upplysning om antalet *underhållna kreatur*, hvarur emellertid, för jämförelse med ställningen under förra femårsperioden, här intagas följande uppgifter angående ifrågavarande förhållande år 1901 och år 1905.

	Antal underhållna kreatur.	
	År 1900.	År 1905.
Hästar öfver 3 år	27,214	29,366
Hästar under 3 år	8,924	9,085
Oxar	19,169	14,897
Tjurar	2,746	2,763
Kor	119,223	123,610
Ungnöt under 2 år	35,820	37,779
Får	53,551	48,884
Getter	52	31
Svin	72,342	63,433

Boskapsskötseln har således, beträffande hästar och kor, gjort framsteg äfven under sista femårsperioden. De af staten och hushållningssällskapet anordnade premieringar framkalla nu som tillföre stort intresse för anskaffande af goda afvelsdjur. Ladugårdsafkastningen lämnar ett väsentligt öfverskott för afsättning till landets större städer äfvensom till utlandet.

Växlingen af *handelspriser för kreatur och ladugårdsprodukter* inhämtas af följande tabell:

1 arbetshäst	100	till 900	kronor.
1 par oxar	250	> 600	>
1 ko	40	> 350	>
1 får	7	> 35	>
1 svin	6	> 150	>
1 kilogram smör	1.50	> 2.40	>
1 liter mjölk	0.06	> 0.12	>
1 kilogram sötmjölksost	0.70	> 2.00	>
1 > skumost	0.15	> 0.75	>
1 > ull	1.50	> 3.75	>

Likasom i föregående berättelser meddelas här nedanstående uppgifter angående *premiering af hästar*, hvilken premiering till djurrasernas förbättring haft goda resultat, och hafva belöningarne utdelats för:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Beskällare af fullblod	77	3	2	3	4
Beskällare af andra slag		81	79	78	90
Fölston och betäckta ston	35	55	75	101	276
Unghingstar	8	3	2	2	12
Ungston	165	178	178	171	320

Föreningen för hästafvelns förbättrande inom Skaraborgs län har äfven under ifrågavarande period fortsatt sin verksamhet. Denna förening, som utgör en enskild sammanlutning af inom länet boende hästvänner, har utöfvat sin verksamhet i 53 år och därunder sett sina sträfvanden krönas med framgång. Ledamöternas antal utgör nu 37 och tillgångarne belöpa sig till 11,142 kr. 6 öre, tillkomna genom inträdesafgifter. Den i föregående berättelse omnämda stambok å varm- och kallblodiga hästar inom länet har föreningen nu låtit fullborda och till hushållningssällskapet öfverlämna. Föreningen har icke under perioden själf inköpt afvelshästar, men hushållningssällskapet utläm-

nar numera län direkt till hästuppfödare för inköp af afvelsdjur. Föreningen har likväl helt nyligen under innevarande år fattat beslut om inköp af en för länet lämplig hingst af ädel ras.

Hästförsäkringsföreningarna, för hvilka å annat ställe i denna berättelse kommer att redogöras, hafva äfven under denna period fortsatt sin verksamhet.

Beträffande jordbrukets binärningar, och därvid först *boskapsskötseln*, så inhämtas från alla delar af länet, att insikten om denna binärings stora betydelse för jordbruket vinner allt större insteg äfven hos de mindre jordbrukarne, hvilka därför numera ägna allt större omsorg åt kreatursafvelns förbättrande. Hushållningssällskapets åtgärder för husdjursafvelns förbättrande hafva i sin mån härtill bidragit, liksom mejerihandteringens allmänna utbredande får anses i än högre grad hafva verkat till jordbruksnäringens utveckling i sund riktning.

Nötboskapspremieringen fortgår såsom under föregående år med understöd af statsmedel och i enlighet med för länet antagna stadgar. De premierade djurens antal utgjorde 1,128 år 1901, 2,172 år 1902, 1,304 år 1903, 1,416 år 1904 och 1,324 år 1905. Såsom belöningar utdelas för handjur större eller mindre silfver- och bronsmedaljer och för hondjur penningar och frisedlar.

Äfven under förevarande femårsperiod hafva *färens* antal minskats, hvilket synes utmärka, att intresset för fårafveln är ringa. I allmänhet torde bygderna icke hålla flere får, än som erfordras för egen konsumtion, men obetydligt till afsalu. Schäferiet på Olsberg inom Sandhems socken har fortfarande varit i verksamhet.

Däremot torde för *fjäderfäafvelns* befrämjande intresset hafva under perioden än ytterligare tilltagit. Såväl industriarbetare som torpare och andra jordbrukare hålla på åtskilliga större trakter af länet höns för afsalu af ägg. Hönsskötsel torde bäst kunna främjas genom lättare afsättningsförhållanden. Det upplyses också från en del trakter af länet, att någon prisstegring ägt rum på ägg, och man hoppas att genom Göteborgs nya slakthus med sina frysrum kunna vinna bättre afsättning för kycklingar och slakthöns.

Gäss försäljas fortfarande från Falbygden.

Äfven *biskötseln* har under perioden i någon mån förkofrat sig. Om bisamhällellenas antal kan Länsstyrelsen icke lämna tillförlitliga uppgifter, men dessa hafva dock under perioden i någon mindre mån ökats. Modernare anordningar tillämpas numera, så att de föräldrade halmkuporna försvinna. På sina ställen hafva för ändamålet bildats föreningar och hållits utställningar, äfvensom prisbelöningar utdelats.

Under denna femårsperiod har länet lyckligtvis icke varit hemsökt af någon *farsot bland husdjuren*, såsom förhållandet var under förra perioden, då mjältbranden härjade och vållade en ansenlig förlust af hästar, nötkreatur och en del andra husdjur. Denna oftast dödande sjukdom, som sedan lång tid tillbaka årligen kräfter flere eller färre offer, har under förevarande period icke heller skonat djurägare från förluster, om än icke i någon afsevärd grad. Så hafva i mjältbrand dött 51 nötkreatur år 1901, 23 djur år 1903, 19 djur år 1904 och 23 djur år 1905, hvaremot

uppgift för år 1902 saknas, men den upplysning inhämtats, att under sistnämnda år mjältbrand uppträdde i långt mindre grad än något annat år sedan det svåra mjältbrandsåret 1899.

För utrotande af svinsjuka, som här och hvar under perioden varit gängse, har på flera gårdar total nedslaktning af de smittade besättningarna måst företagas. Under åren 1903, 1904 och 1905 hafva ej mindre än 13 svinbesättningar förklarats smittade af sjukdomen eller misstänkta för svinsjuka. För sjukdomens utrotande blefvo 10 af dessa besättningar, utgörande 950 djur, nedslaktade. Ersättningen för förluster genom nedslaktningen uppgick till 3,200 kronor af allmänna medel.

Tuberkulosen bland nötkreatur är fortfarande allmänt spridd, i synnerhet inom de större besättningarna. För bekämpande af denna sjukdom företagas visserligen tuberkulinundersökningar af veterinärerna, men de omfattas ej med det intresse, de utan tvifvel förtjäna. De fall af andra smittosamma sjukdomar, som under perioden förekommit, äro icke af beskaffenhet att påkalla särskildt omnämnande.

Veterinärinrättningen i Skara, hvarom mera längre fram i denna berättelse, anlitas med stort förtroende för kreatursjukdomars botande. För samma ändamål äro tillgängliga 1 länsveterinär och 21 andra veterinärer, anställda såsom distrikts-, regements-, enskilde legitimerade och ej legitimerade veterinärer. Landstinget och hushållningssällskapet anvisa årligen anslag till distriktveterinärers aflöning.

Utför hvad i förra berättelsen finnes omfördt angående *vattenaflednings- och odlingsföretag* har Länsstyrelsen att först här anteckna, att af de däri upptagna såsom icke avslutade och godkända arbetsföretag, numera fullbordats:

dels afdikningsföretaget af marker, tillhörande egendomen Långholmen i Luttra socken af Frökinds härad, hvilket företag godkändes af Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen den 5 januari 1903;

dels odlingsföretaget af vattenskadade marker, tillhörande Källefäll, Spångråsen, Stenången, Ulfstorp med flere hemman i Daretorps och Agnetorps socknar, hvilket arbete blifvit den 18 december 1901 godkänt af samma styrelse;

dels ock vattenaflednings- och afdikningsarbetet till det arbetsföretag, som afsett afdikning och odling af Redberga mossar med kringliggande vattenskadade marker, tillhörande Redberga gård i Marka socken, Gunnestorp, Tomten, Rogestorp, Träbenagården samt Långholmen i Luttra socken, Larsandersgården, Brogården, Glasmästaregården, Skomakaregården, Marbogården, Elinsby, Stommen, Frugården, Ingemarsgården, Bogården, Kammevalla och Uddagården i Göteve socken samt Hedegården, Hofmansgården, Odensberg och Rogestorp i Gökhems socken af Vilske och Frökinds härad. Detta företag, hvartill Kungl. Maj:t den 31 december 1895 beviljat ett låneunderstöd af 14,000 kronor, godkändes af Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen den 22 januari 1902.

Däremot har ännu icke fullbordats eller godkänts det i sista femårsberättelsen omfördt afdiknings- och odlingsföretaget af vattensjuka marker, tillhörande kronodomänen Munstorp i Skånings-Åsaka socken, säteriet Ölanda samt Krogstorp i Istrums socken, samt Erikstorp, Hökaberg, Stora

Mossen, Sanna, Lillegårdsmarken och Hökasberg i Ledsjö socken. Kungl. Maj:t beviljade visserligen den 31 december 1901 anstånd med detta arbetes fullbordande i vissa delar till den 1 oktober 1903 och i sin helhet till den 1 september 1905, men arbetet är ännu ej fullbordadt, och förnyadt anstånd därmed läres vara begärdt.

I öfrigt har Eders Kungl. Maj:t under den period, som denna berättelse omfattar, för ifrågavarande ändamål beviljat följande låneunderstöd, nämligen:

den 30 april 1901, enligt då ankommet bref från Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen, till belopp af 6,000 kronor till utdikning af den s. k. Öjemossen, tillhörande Främme-stads gods i Främme-stads socken och hemmanen Djupedal och Årås i Trökörna socken, hvilket arbete af samma styrelse godkändes såsom fullbordadt den 27 december 1905;

den 31 december 1902 ett belopp af 13,200 kronor till torrläggning och odling af vattensjuka marker belägna invid Lidaån inom Skärfvums by, Olofstorp, Gårestorp, Frugården, Rosenskog och Lugarp med flere hemman i Grolanda, Göteve och Floby socknar af Vilske härad, hvilket arbete, efter afslutning, godkänts den 21 oktober 1903;

den 13 juni 1903 till belopp af 5,800 kronor till torrläggning och odling af vattensjuka marker, belägna invid den s. k. Nockerudsån och tillhörande Nockeruds, Björnhults och Madens hemman i Hofva socken af Vadsbo härad. Detta företag är ännu ej avslutadt, och anstånd med dess fullbordande är af Eders Kungl. Maj:t beviljad intill den 1 september 1911;

den 17 juli 1903 en summa af 8,100 kronor till vattenafledning från ägor till 2 mantal Mosseberg i Sandhems socken och $\frac{1}{4}$ mantal Ekeslätten i Kymbo socken och Vartofta härad; dikningsföretaget pågår;

den 31 december 1904 ett lånebidrag af 39,100 kronor till reglering af bäcken Örlan med bigrenar för afdikning af vattensjuka marker inom Tidavads, Odensåkers, Svenneby, Ekby, Hjalstads och Utby socknar af Vadsbo härad; arbetet pågår;

och samma dag den 31 december 1904 ett lånebidrag af 20,000 kronor till invallning och utdikning af vattenskadade marker, tillhörande egendomen Traneberg, byarne Sunnergata, Ullered, Värnamo och Låkölla, kronodomänerna Vensjö, Hulan, Smedjegården, Uppgården och Fågelkärr samt ecklesiastikhemmanen Lussebo och Backa i Otterstads socken och Källands härad. Äfven detta arbete är under utförande.

Af de under perioden företagna vattenaflednings- och sjösänkingsföretagen är särskildt att omfördt *Hornborgasjöns sänkning*. Denna sjö har under tidernas lopp varit föremål för flera sänkingsföretag, utan att dessa i regel lämnat synnerligen gynnsamma resultat. Frågan om sänkning af vattenståndet uti denna sjö framträdde, så vidt känt är, första gången år 1802, under hvilket på flere strandägares begäran inför Konungens Befallningshafvande hölls sammanträde å Dagsnäs, för att låta i saken intresserade yttra sig. Följande år synes en strömrensning hafva företagits i sjöns aflopp, Flia-ån, genom hvilket arbete en märkbar minskning af vattenståndet i sjön uppstod. Något nytt sänkingsföretag bragtes därefter icke å bane förr än

1842, då förste landtmätaren Friberger höll sammanträde med strandägarne och företog en undersökning, som hade till följd ett förnyadt upprensningsarbete under dennes ledning, hvilket försiggick åren 1848—1852. Genom dessa åtgärder vanns en sänkning af sjöns yta af omkring 0:6 meter, hvarigenom vid sjöns norra sida förut af vatten besvärade fält blefvo odlingsbara. Behovet af sjöns sänkning gjorde sig emellertid ånyo kännbart, så att, efter det ma-

joren A. Grafström på 1860-talet verkställt undersökning och uppgjort arbetsförslag, vid sammanträde inför Konungens Befallningshafvande den 29 juli 1870, Hornborga sjösänkingsaktiebolag bildades. Det af ifrågavarande bolag föranstaltade sänkingsarbetet påbörjades i maj 1874 och afslutades i december 1877, utan att dock dels på grund af arbetsledarnes frångående af den ursprungliga planen, dels i följd af brist på medel, beräknadt resultat vanns. Då

Tab. B. Skaraborgs läns hushållningssällskaps tillgångar, inkomster och utgifter åren 1901—1905.

Tillgångar, inkomster och utgifter.	År	År	År	År	År	Tillgångar, inkomster och utgifter.	År	År	År	År	År
	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.		1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Kapitalbehållning vid årets början	275,425·50	295,465·96	300,287·49	308,611·75	314,193·78	Ardennerstamboken . .	—	300	300	300	300
Inkomster:						Förlust å inköp af afvelshästar	1,238	2,495	—	133·15	170·64
Ledamotsavgifter	1,313·17	1,360·28	1,428·48	1,447·36	1,377·76	Nötkreatursafveln:					
Räntor, hyror och arrenden	12,566·40	11,754·90	12,295·48	13,556·50	13,943·74	Premieringen	7,100	13,000	7,000	12,000	6,000
Andel i spiritnosaförsäljningsmedel	72,239·59	68,900·64	70,819·15	76,588·52	79,268·16	Svenska ayrshireföreningen	1,000	1,000	1,000	1,000	500
Anslag af staten till:						Ladugårdsskötareelever och mjölkningkurser	200	200	100	912·56	200
frökontrollen	350	350	350	350	350	Kontrollföreningar . . .	400	950	1,400	4,057·19	3,661·77
nötboskapspremieringen	3,700	3,700	3,700	3,600	4,000	Mejerihandteringen . . .	3,799·99	4,492·13	4,906·96	4,409·31	4,548·15
fiskerinäringen	2,800	2,500	2,500	2,500	3,000	Svin-, fjäderfä- och bisköt-sel	200	1,200	1,550	1,300	800
husslöjden	1,100	1,100	1,100	1,100	1,100	Veterinärväsendet	5,600	5,600	6,150	6,150	6,150
skogshushållningen . . .	2,943	4,000	4,000	3,971	—	Trädgårdsskötsel	2,050	2,150	2,100	2,100	2,000
hästpremieringen	5,833·20	6,300	5,550	5,100	4,875	Skogshushållning och jakt-värd	5,943	7,250	8,500	8,221	1,250
premiering af mindre jordbruk	—	1,500	1,300	2,400	3,980	Fiskerinäringen	6,000	5,500	5,500	5,500	6,000
studieresor för mindre jordbrukare	—	—	388·05	525·35	1,024·55	Slöjdundervisningen . . .	2,600	2,600	2,600	2,600	3,000
kontrollföreningar	—	—	—	—	450	Möten och utställningar:					
Anslag af landstinget till:						Göddjurs	1,647·58	757·15	619·85	754·49	444·35
skogshushållningen . . .	3,000	3,000	3,000	3,000	—	För mejeriprodukter . . .	1,400	1,767	2,520	2,000	1,320
fiskerinäringen	1,500	1,500	1,500	1,500	1,500	Allmänt svenskt landtbruksmöte	—	722·39	689	708·20	765·88
Summa	382,770·86	401,431·78	408,218·65	424,250·48	429,062·99	Sällskapets enskilda landtbruksmöte	4,892·38	2,000	2,000	2,000	2,000
Utgifter:						Medaljer m. m.	1,448·42	709·42	705·58	375·44	2,893·60
Kretsafdelningarna	1,704	1,704	1,704	1,762	1,762	Hushållningssällskapets tidning	3,156·48	3,240·11	3,444·53	3,610·98	3,938·93
Landbruksskolorna: premier och anslag	200	200	1,200	200	200	Förvaltningskostnader:					
Landtmannaskolan i Skara	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	Aflöningar	3,300	3,300	3,300	3,300	3,633·34
Svenska mosskulturföreningen	600	600	600	600	600	Annonser, tidskrifter, rekostnader m. m. . . .	2,276·50	1,953·28	3,089·57	4,773·46	2,845·07
Meteorologiska anstalten . .	197·92	193·24	197·22	196·32	198	Pensioner och gratifikationer	2,500	2,000	2,000	1,375	750
Svenska utsädesföreningen	500	500	500	750	750	Afskrifningar & inventarier	54·93	55	57·30	45·70	50
Kemiska stationen och frökontrollen	5,350	5,850	7,372	5,850	5,850	Länsadresskalenderns utgivande	—	327·75	—	5,228·42	—
Jordbruksstatistiken	1,500	—	—	1,447·68	1,433·15	Bidrag till karantänanstalt i Göteborg	—	—	3,000	—	—
Lokala fältförsök	1,500	5,450	3,350	3,350	550	Egnahemsrörelsens omkostnader	—	—	—	—	1,000
Studieresor för mindre jordbrukare	2,987·32	3,030·80	2,954·20	2,984·60	2,989·27	Kapitalbehållning vid årets slut	295,465·96	300,287·49	308,611·75	314,193·78	338,936·27
Premiering af mindre jordbruk	—	3,049·51	2,804·95	4,345·10	5,820·87	Summa	382,770·86	401,431·78	408,218·65	424,250·48	429,062·99
Hästafveln:											
Hästpremieringen	14,458·38	15,043·51	14,191·74	13,729·80	13,751·70						
Kör- och hofbeslagsskolor	1,100	954	1,200	986·30	1,000						

emellertid nödvändigheten af en reglering af vattenståndet i sjön, för att ej mindre förebygga de ständigt återkommande öfversvämningarna, som förorsaka betydlig skada på de kring sjön och strömdragen belägna odlade fälten och dess gröda, än äfven att sänka grundvattnet, så att en mera rationell brukning kunde bedrivas på de mera lågländta trakterna, är från år alltmera gjorde sig gällande, meddelades på en del strandägares begäran genom resolution af Konungen Befallningshafvande den 2 februari 1899 förordnande för landtbruksingenjören G. Sjöberg att för sänkningens verkställande förrätta laga syn, som avslutades den 30 september 1902. Sedan Konungens Befallningshafvande genom resolution den 29 mars 1903 förklarar, att hinder för företagens genomförande från det allmännas sida ej föreläge, har arbetet påbörjats och fortgår, sedan Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen fastställt vid ofvannämnda syn föreslagna åtgärder. Den i detta förslag ingående vattensjuka markens areal utgör 2,822 har 86 ar, och den genom vattenafledningen uppskattade förbättringen uppgår till 433,936 kr. 40 öre. På grund af jordmånens beskaffenhet i nu vattensjuka marker anses den genom aftappning vunna jorden för kultur särdeles lämplig.

Länsstyrelsen tillåter sig i öfrigt att beträffande vattenaftappningar, nyodlingar, underdikning och ängsvattning hänvisa till Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsens tryckta berättelser. Därpå torde dock böra till länets inbyggares kännedom meddelas, att odling och jordförbättring, afsedd att vinnas genom de arbetsföretag, som från och med 1884 till och med 1904 erhållit understöd från odlingslånefonden, omfattar sammanräknade 12,422⁵⁴ hektar för en beräknad kostnad af 1,986,073 kr. 30 öre, samt att länen härför från nämnda fond uppgå till sammanräknade 1,333,850 kronor.

I fråga om behandlingen af tillgodogörandet af ladugårdsspillningen och artificiella gödningsämnen återoppar Konungens Befallningshafvande hvad i föregående berättelser därom anförts. Kännedomen om rätta sättet att tillvarata och använda gödningsämnen har dock under den tid, som denna berättelse omfattar, mer och mer vunnit spridning äfven bland innehafvare af mindre jordegendomar. Den för hela länet bildade föreningen för anskaffande af billiga och artificiella gödningsämnen har med framgång verkat för sitt ändamål.

I fråga om *stängselväsendet*, dess tillstånd och inflytande är icke något att särskildt omförmäla.

Fortfarande gäller det omdöme, som i föregående berättelse uttalats angående länets *hushållningssällskap* och dess förvaltningsutskotts framgångsrika verksamhet för jordbrukets och boskapsskötselns utveckling och förkofran. Sällskapets tidning, hvilken fortfarande utgifves med ett häfte i månaden, innefattar en fullständig redogörelse för denna verksamhet. De medel, som varit till sällskapets förfogande för olika ändamål, äfvensom sällskapets tillgångar och inkomster inhämtas af *tabell B* (sid. 13).

Såsom redan i förra berättelsen omförmäles, hade hushållningssällskapet år 1901 anordnat ett landtbruksmöte i Sköfde, och ett sådant synnerligen väl ordnat möte ägde rum i Skara år 1905. Detta senare möte var besökt af ett stort antal landtmän jämväl från aflägsna orter. Jordbruk

och boskapsskötsel äro sedan lång tid tillbaka högt uppdrifna inom länet, och efterföljansvärda exempel härutinnan stodo alltså att af mötet vinna för alla besökande och härför intresserade. Härom, äfvensom angående alla utställningar vid mötet af hästar, nötkreatur m. m., hänvisas till ett extra nummer af sällskapets tidning, som innehåller en fullständig redogörelse för mötet och dess förhandlingar.

Kemiska stationen och frökontrollanstalten i Skara har under perioden varit i verksamhet. Äfven härom finnes för hvarje år redogörelse lämnad i hushållningssällskapets tidskrift.

Här meddelas följande sammandrag rörande vid stationen verkställda *undersökningar*:

Undersökningsföremål.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	Summa.
<i>Vid kemiska stationen:</i>						
Jordarter	39	95	77	45	17	273
Jordförbättringsmedel	5	14	7	17	13	56
Gödselmedel	140	150	180	223	233	926
Fodermedel	103	180	164	235	278	960
Vatten	16	22	15	25	23	101
Mjolk och mejeriprodukter	5,709	6,482	6,377	6,830	6,144	31,542
Närings- och njutningsmedel	7	26	21	17	23	94
Arsenikprof	318	231	286	278	139	1,252
Öfriga föremål	145	142	183	465	262	1,197
Summa	6,482	7,342	7,310	8,135	7,132	36,401
<i>Vid frökontrollanstalten:</i>						
Fullständiga undersökningar	59	202	147	141	246	795
Grobarhetsundersökningar	24	4	3,383	341	238	3,990
Viktsundersökningar	270	137	—	1	—	408
Härkomstundersökningar	—	—	4	5	19	28
Summa	353	343	3,534	488	503	5,221

Med läsåret 1902—03 upphörde lägre *landtbruksskolan* å Sätenäs, så att därefter inom länet endast funnits en sådan skola å egendomen Klagstorp i Kåkindes härad, som åtnjutit och fortfarande åtnjuter i statsanslag 4,000 kronor, af hushållningssällskapet 200 och af Klagstorps landtbruksaktiebolag 100, eller tillhoppa 4,300 kronor, af hvilka 300 kronor användas till premier åt elever vid afgangsexamen. Lärlingarnes antal har vid skolan å Klagstorp utgjort 12 år 1901, 14 år 1902, 14 år 1903, 16 år 1904 och 16 år 1905, alla icke betalande. De elever, som, efter afgangsexamen, icke återgått till hemmet för att där biträda vid jordbruket, hafva med lätthet erhållit förmansplatser vid större jordbruk, rättare- eller bokhållareplatser, hvaraf liksom af verkställda inspektioner ådagalägges, att skolan uppfyller sitt ändamål.

I enlighet med gällande stadgar har *landtmannaskolan i Skara* under perioden fortsatt sin verksamhet med anslag af statsmedel 3,000 kronor, af hushållningssällskapet 1,000 kronor och af landstinget 1,000 kronor eller med tillhoppa 5,000 kronor, hvartill komma elevernas afgifter. Under femårsperiodens sista år utgjorde elevernas antal 33, hvaraf 30 betalande och 3 frielever. Af dessa hade 1 aflagt student-

examen, 10 genomgått folkhögskolor, 4 statens landbrukskolor, 5 allmänt läroverks femte klass, 1 korpralskola och 12 aflagt inträdesexamen. Af eleverna voro 17 från Skaraborgs län och 16 från andra län. Undervisningen i skolan har under perioden, såsom tillföre, omfattat, utom naturvetenskaperna, jämväl jordbrukslära och jordbruksekonomi, husdjurslära, veterinärkunskap, mjölkhus-hållning, skogshushållning, trädgårdsskötsel, byggnadslära samt fältmätning och afvägning jämte öfningar i slöjd med mera. De utexaminerade eleverna, som icke återgått till föräldrarnes jordbruk, hafva i allmänhet erhållit förmånliga anställningar.

För den af staten aflönade *landbruksingenjörens* verksamhet redogöres i nedanstående tabell C.

Mejerihandlingarna, som ytterst torde bero på, att ortens ladugårdsskötsel uppdrifves, har ock härigenom under perioden fortfarit att gå framåt, särskildt hvad angår smörberedningen, hvartill i väsentlig mån bidragit de så kallade andelsmejerierna. Enligt uppgifter af mejerikon-sulenten i länet meddelas här, att till mejerierna inlevererades 88,000,000 kilogram år 1900 samt år 1905 ända till 97,000,000 kilo-gram, ehuru under periodens sista år foderförhållandena voro ogynnsamma. Siffran på antalet leverantörer till mejerierna har ock väsentligen stigit, i det att densamma, som år 1900 utgjorde 9,300, år 1905 ökats till 11,400. Antalet mejerier, som år 1905 voro i verksamhet, uppgick till 54 herrgårdsmejerier, 23 herrgårdsuppköpsmejerier, 199 uppköpsmejerier och 33 andelsmejerier. Af den till mejerierna inlevererade mjölken hafva ej mindre än 47,000,000 kilo-gram försålts såsom oskummad mjölk. De genom Väster-götland—Göteborgs järnvägs anläggning i synnerlig hög grad förbättrade kommunikationerna hafva i högst afsevärd grad underlättat afsättningen af oskummad mjölk.

Vid mejerierna hade under år 1905 tillverkats 2,240,000 kilogram smör och 2,718,000 kilogram helfet ost förutom smärre mängder halffet, kvartfet och skumost. Jämföras dessa siffror med dem från år 1895, då 2,000,000 kilogram smör och 973,000 kilogram ost producerades, inhämtas, i hvilken

afsevärd grad utvecklingen gått framåt. Osttillverkningen är dominerande inom länets mejerihandling, och, vid jämförelse med främmande län, visar sig, att Skaraborgs län tillverkar mer än hälften af den helfeta ost, som produceras inom riket. Mellersta Sverige och Norge äro afsättnings-orter, och efterfrågan af den så kallade småpipiga väst-götaosten har varit så stor, att mejerierna endast med svårighet kunnat tillfredsställa köpare. Det inom länet tillverkade smöret har visserligen hufvudsakligen gått på export öfver Stockholm, men under femårsperioden har en allt större mängd börjat försäljas inom landet.

För mejerihandlingens höjande hafva arbetat 5 af statens mejeristationer, nämligen Klagstorp, Torestorp, Kila-gården, Knistad och Blomberg.

Vid den hela landet omfattande ostutställning, som hölls i Stockholm år 1904, föllo 13 hederspris på Skaraborgs län af de 31, som därvid utdelades. Inom länet hafva dessutom hållits tvenne större utställningar, omfattande smör och ost, nämligen i Skara år 1901 och i Lidköping år 1902, hvilka väckte stort intresse.

Länets mejerikon-sulent har flitigt anlitats. Besökens antal uppgår till omkring 180 årligen. Fem nya andelsmejerier hafva tillkommit under de senaste sju åren.

Rörande bränneriernas inflytande på jordbruket och näringarna i allmänhet är icke heller nu något särskildt att anteckna.

Likasom under nästföregångna femårsperiod har *tillgången på arbetare för jordbruket* varit knapp samt å de mera fruktbara orterna under skördetiden icke ens tillräcklig, hvilket förhållande nu som förut till hufvudsaklig del torde bero på den starka utflyttningen från länet.

Jordbruksarbetena verkställas nu som tillföre af jordtorpare, tjänstehjon i husbondens bröd och legdt arbetsfolk, mera sällan, och då å de större egendomarne, af stattorpare.

Dagsverksprisen hafva under perioden undergått en ej oväsentlig stegring. I medeltal hafva de utgjort under som-

Tab. C. Af statens landbruksingenjör uppgjorda arbetsplaner m. m. inom Skaraborgs län åren 1901—1905.

Å r.	Antal förrättningar:		Antal förrättnings-dagar.	Förslag till						Summa.	Under ingenjörens ledning torrlagd areal		Summa redovisad areal.	Andra förrättningar.	
	laga syne-förrättningar.	andra.		vattenafledning och öppen afdikning							Summa.	genom täck-dikning.			genom vatten-afledning och öppen afdikning.
				täck-dikning.	för min-skaude af frostlän-digheten.	för jords odling eller förbättring eller för vinnande af ny jord:									
						odlad jord.	för odling afsedd mark.	land-vinning.	annan mark.						
Hektar.	Hektar.	Hektar.	Hektar.	Hektar.	Hektar.	Hektar.	Hektar.	Hektar.	Hektar.	Hektar.	Hektar.	Dagar.			
1901	12	11	188	35	5	1,913	845	—	—	2,798	—	—	2,798	15	
1902	11	11	66	—	300	435	455	1,166	362	2,718	—	—	2,718	—	
1903	8	19	44	55	20	469	346	—	—	890	10	165	1,065	9	
1904	10	17	73	140	50	1,350	248	—	—	1,788	13	367	2,168	7	
1905	10	19	48	258	—	100	255	—	—	613	10	50	673	22	
Summa	51	77	419	488	375	4,267	2,149	1,166	362	8,807	33	582	9,422	53	

martid för mansdagsverke 2 kronor och för kvinnsdagsverke 1 krona 25 öre, under vintertid för mansdagsverke 1 krona 37 öre och för kvinnsdagsverke 87 öre.

Beträffande *egnahemslånerörelsen* inom länet, som tagit sin början under periodens sista år, har inhämtats, att länets hushållningssällskap såsom låneförmedlare från egnahemslånefonden lyftat 150,000 kronor från Statskontoret. Till den af hushållningssällskapet tillsatta egnahemskommittén hade under 1905 inkommit 103 ansökningar om lån, af hvilka 9 återtagits, 26 afslagits och 67 beviljats, af hvilka sistnämnda 64 afsågo jordbruksfastigheter och 3 bostadsfastigheter. Den beviljade lånesumman utgjorde 133,750 kronor, hvaraf vid årets slut lyftats 59,300 kronor, motsvarande 30 lån. Fjorton lånesökande hafva hos kommittén anhållit att under innevarande år, då de hunnit anskaffa fullständiga handlingar, få lyfta dem beviljade lån. Dessa senare lån belöpa sig till ett belopp af 33,800 kronor, hvilka reserverats utaf de från Statskontoret rekvirerade medlen.

Det är helt naturligt för tidigt att ännu kunna falla något omdöme, om och i hvad mån något gagn i verkligheten uppkommit genom denna låneförmedling till bildande af egna hem.

Skogshushållningen intager nu, såsom tillförene, bland länets näringar rummet näst efter jordbruk och boskapskötsel.

Här ofvan är redan uppgifvet, att den skogbärande marken vid 1905 års slut utgjorde 302,230 hektar, och att denna marks ytvidd, som vid 1900 års slut uppgick till 302,662 hektar, under perioden minskats med 456 hektar.

Enligt senaste berättelsen funnos vid periodens slut inom länet 22 *kronoparker*, nämligen Tiveden, Folkeberg, Skagersholm, Sundsmarken, Västra Ekenäs, Bromö, Marieholmsskogen och Granviksskogen inom Vadsbo revir, Kungslena åsar och Haboskogen inom Vartofta revir, Stenåsen, Västra Kinnesskogen, Klyftamon, Ledsjömon, Varaskogen och Östra Kinnesskogen inom Kinne revir samt Mösseberg, Furuskogen, Edsmären, Rådaås, Östra Hillet och Västra Hillet inom Slättbygds revir. Rörande en del af dessa kronoparkers ytvidd har någon tillförlitlig uppgift icke stått att vinna, hvilket redan i förra berättelsen omförmäldes, och detta förhållande gäller nu i än högre grad, sedan under sista femårsperioden flera af kronoparkerna icke obetydligt till arealen ökats genom icke oväsentliga inköp af skogsfastigheter, som tillagts kronoparkerna.

Inom Udenäs och Tiveds socknar hafva för sådant ändamål enligt särskilda nådiga bref under åren 1901, 1902 och 1903 inköpts och tillagts kronoparken Granvik hemmanen 1 mantal Selsendy, $\frac{1}{16}$ mantal Klampabrona, $\frac{1}{4}$ mantal Tobäcken, delar af Stora och Lilla Perstorp, delar af $\frac{1}{8}$ mantal Tivedstorp eller Henrikstorp n:r 2 och $\frac{1}{28}$ mantal Ösjönäs. Sammanlagda arealen af den sålunda inköpta marken uppgår till 1,217⁹¹ hektar och köpeskillingen härför utgör 238,000 kronor.

Till kronoparken Sundsmarken har lagts 82⁹⁴ hektar, som, tillhörande $\frac{1}{2}$ mantal Ekenäs med lägenheter inom Hassle socken, inköpts för 14,500 kronor.

Tiveds och Skagersholms kronoparker hafva ökats genom inköp för en sammanlagd köpeskillning af 7,955 kronor

af utmarksskiftén till $\frac{1}{8}$ mantal Häggebodan, till 1 mantal Hålhult och till $\frac{1}{8}$ mantal Ullsandsmo, belägna i Hofva och Finnerödja socknar och utgörande i areal tillhoppa 117 hektar 14² ar.

Domänstyrelsens berättelser om skogsväsendet innehålla redogörelser för *kungsgårdars och boställens skogar*, som blifvit till ordnad hushållning indelade.

De inom länet belägna *häradsallmänningarna* äro fortfarande 5 till antalet, nämligen Vadsbo härads allmänning Östra Stöpen, som innehåller 469 hektar 37 ar skogsmark och 313 hektar 79 ar impediment, tillhoppa 783 hektar 16 ar, Kåkindes härads allmänning Västra Stöpen, innehållande 99 hektar 64 ar skogsmark och 205 hektar 80 ar impediment, tillsammans 305 hektar 44 ar, Vartofta härads allmänning Hökensås eller Sveamo, som innehåller 3,875 hektar 38 ar skogsmark och 870 hektar 37 ar impediment, tillsammans 4,745 hektar 75 ar. Vilske härads allmänning Gryten, som innehåller 667 hektar skogsmark och 95 hektar 7 ar impediment, tillsammans 762 hektar 7 ar samt Viste härads allmänning Rolken, som innehåller 978 hektar 89 ar skogsmark.

I nästföregående femårsberättelse liksom i flere föregående omförmäles, hurusom, beträffande häradsallmänningen Västra Stöpen, svårigheter mött till företagande af den på föreskriften i Kungl. brefvet den 16 mars 1824 grundade reglering af nämnda inom Sventorps och Kyrkefalla socknar belägna allmänning. Det skulle föra allt för långt att här lämna en uttömmande redogörelse för det förslag, som numera blifvit å periodens näst sista dag, den 30 december 1905 af Kungl. Maj:ts Befallningshafvande afgifvet i en mycket omfattande och tidsödande utredning angående denna allmänning, dess natur och dess framtida disposition. Förslaget är nu beroende på Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning, och Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande tillåter sig därför allenast i största korthet här omförmåla de hufvudgrunder, som förslaget innehåller. Vid den verkställda utredningen befanns nämligen, att allmänningen numera bestod af 14 från hvarandra skilda mindre lotter, hvilka, enligt Skogsstatens vederbörande tjänstemäns yttranden, icke lämpligen kunde anses vara af sådan beskaffenhet, att desamma i det allmännas intresse borde påkostas en sådan reglering, som afses i ofvannämnda nådiga bref. Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande uttalade därför i sin ofvanberörda framställning såsom sin åsikt, att vidtagande af hvarje åtgärd i syfte att bibehålla ifrågavarande skog såsom häradsallmänning och därå söka införa ordnad skogshushållning icke kunde, vare sig till allmänt eller enskildt gagn, anses vara af omständigheterna påkallad, hvarför Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande tillät sig hemställa, att allmänningen måtte af Eders Kungl. Maj:t upplåtas till fri disposition af Kåkindes jordägande häradsbor, med undantag af Sventorps jordägande socknemän, hvilka tillförene fått sin andel af inom samma socken belägna del af allmänningen utbruten och för sig skiftad, med rätt för dessa häradsbor att öfver allmänningen förfoga och däraf, efter oförmedlade hemmantalet, tillgodogöra sig de förmåner, som däraf kunde vare sig genom försäljning eller annan upplåtelseform beredas, dock under villkor att ett af kronan ut-

gifvet förskott af 2,173 kr. 98 öre för allmänningens uppmätning och kartläggning m. m. blefve statsverket ersatt. Därjämte och då det icke kunde anses lämpligt, att försäljningsbeloppet för allmänningen, ehuru detta icke torde komma att uppgå till något afsevärdt belopp, på hemmansägarna fördelades, hemställde Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, att samma belopp borde till kapitalet bibehållas oförminskadt såsom en fond och användas till bestridande af allmänna för häradet gemensamma utgifter, såvidt dessa belöpte på de oförmedlade hemmanen, äfvensom att beträffande fördelning, uppbörd och redovisning af berörda medel finge tjäna till efterrättelse hvad om andra häradsmedel funnes i antydda hänseenden stadgadt i kungl. kungörelsen den 30 april 1881.

Med detta förslag till reglering af häradsallmänningen Västra Stöpen, sedan Eders Kungl. Maj:t i anledning därpå fattat beslut, återstår inom länet icke någon häradsallmänning, som icke undergått den behandling, som afses i ofvanberörda 1824 års kungl. bref.

Sockenallmänningar äro däremot icke heller nu att omförmåla.

Upplysning angående förutnämnda skogars afkastning inhämtas af Domänstyrelsens berättelser.

Angående ytvidden af *enskilda skogar* saknar Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande tillförlitliga uppgifter. Hvad i föregående berättelser anförts rörande hushållningen med och värden af sådana skogar äger i hufvudsak fortfarande tillämplighet. Från åtskilliga delar af länet har uppgifvits, att under periodens första år de enskilda skogarna blifvit för afverkning hårdare anlitade, än som med klok hushållning kan anses öfverensstämmande. Kraftiga åtgärder uppgifvas däremot vara vidtagna för främjande af skogssådd och plantering.

Det är numera att hoppas, att den enskilda skogsvården skall, bättre än hittills skett, komma att höjas, sedan lagen angående vård af enskildas skogar med 1905 års början träd i tillämpning. Reglemente har af Eders Kungl. Maj:t blifvit den 16 december 1904 fastställt för skogsvårdsstyrelsen inom Skaraborgs län, och samma *skogsvårdsstyrelse* har för år 1905, dess första verksamhetsår, afgifvit föreskrifven berättelse. Därpå, äfvensom under hand, har inhämtats, att styrelsen vidtagit åtgärder för kalmars återställande i skogbärande skick genom tillhandahållande åt enskilde af frön och plantor och sakkunnigt planteringsbiträde till nedsatt pris eller kostnadsfritt. Under år 1905 har skogsvårdsstyrelsen sålunda verkställt kostnadsfri skogsodling å en areal af omkring 375 har å Gerumsberget inom Gerums, Åsle och Mularps socknar samt till enskilda skogsägare och folkskolor utdelat 229 kilogram frön och 664,735 plantor. Genom styrelsens forstliga biträde har åt enskilda personer jämväl lämnats upplysningar om deras skogars skötsel, hvarjämte styrelsen sökt bibringa allmänheten kännedom om skogens skötsel i ändamål att afvinna densamma uthållighet och största möjliga afkastning. Så har styrelsen för att sprida kunskap om skogsvården och intresset därför tillhandahållit frön och plantor kostnadsfritt samt plantor för skolbarns undervisning i sådd och plantering till icke mindre än 57 folkskolor. I samma syfte har under sagda år an-

ordnats en undervisningskurs under ledning af det forstliga biträdet, i hvilken kurs, hufvudsakligen afsedd för skollärare, deltagit 12 skollärare och 5 jordbrukare. Åtskilliga folkskrifter, afseende skogshushållningen, hafva ock inköpts och utdelats. 55 kommuner inom länet hafva till att biträda vid främjandet af skogsvårdsstyrelsens uppgift i afseende å skogsvården tillsatt skogsvårdskommittéer, för hvilka styrelsen utfärdat instruktion. Styrelsens forstliga biträde har, efter förordnande, verkställt besiktningar å 22 särskilda skogar, i afseende hvarå misstanke om vanskötsel yppats, men af dessa undersökningar hafva allenast i två fall laga undersökningar påkallats, i hvilka fall likväl nöjaktig säkerhet blifvit ställd för markens återställande i skogbärande skick.

I afseende å skogsvårdsstyrelsens finansiella ställning meddelas, att vid sistförflutna årets slut inkomster och utgifter balanserade på ett belopp af 17,729 kr. 7 öre. Bland inkomster upptagas: anslag från hushållningssällskapet, inberäknadt behållning från år 1904, 1,153 kr. 13 öre, landstingets anslag 3,000 kronor, statsanslag till bestridande af kostnaderna för uppehållande af skogsvårdsstyrelsens verksamhet 4,000 kronor, förskott å blifvande skogsvårdsafgifter 2,640 kronor, statsanslag till skogsodlingens befrämjande 3,500 kronor, skogsvårdsafgifter 3,036 kronor, influtna medel för försåldt skogsfrö 399 kr. 94 öre, tillhoppa 17,729 kr 7 öre. Dessa inkomster redovisas på följande sätt: till aflöningar och reseersättningar jämte expeditionskostnader m. m. tillsammans 5,913 kr. 74 öre och till skogsodling 5,972 kr. 23 öre, så att behållningen till innevarande år utgjorde 5,843 kr. 10 öre. Härpå visar sig, att omkostnaderna för skogsvårdsstyrelsen uppgått till ungefärligen lika stort belopp som utgifterna för skogsodlingen.

Häradsallmänningarnes kassor vid 1905 års slut ställde sig sålunda:

Östra Stöpen, behållning, sedan år 1903 utdelats 22,097 kr. 50 öre eller 20 kr. för helt hemman	Kr. 29,143-62
Västra Stöpen behållning	—
Hökensås	6,287-75
Gryten	750-39
Rolken	2,791-70

Inom länet finnes icke någon särskild undervisningsanstalt för skogsskötseln. Ek- och mullbärsplanteringar förekomma icke heller och af flygsandsfält är länet ej besväradt.

Väl finnas inom länet ett icke obetydligt antal mindre *sågar* jämte åtskilliga mera betydande såg- och träförädlingsverk, men nu, liksom tillföre, har icke kunnat åstadkommas någon fullständig utredning rörande omfånget och beskaffenheten af tillverkningen vid alla dessa sågar, förnämligast af det skäl, att en del ägare ogärna afhända sig uppgifter om sin rörelse.

Hufvudsakligaste afsättningsorten för länets skogsprodukter är fortfarande Göteborg. Om och i hvad mån utförelse till främmande land af skogsprodukter ägt rum under ifrågavarande period, är Länsstyrelsen icke i tillfälle att upplysa. Tilläfventyrs är framdeles att förvänta uppgift angående den till utrikes ort utförda virkesmängd, som från

de olika länen afverkats, sedan, enligt lagen angående skogsvårdsafgifter den 24 juli 1903, vederbörande tulltjänstemän uppburit och redovisat dessa afgifter.

Svedjande förekommer numera icke inom länet, åtminstone icke i nämnvärd mån, men, där det någon gång förekommit, har icke saknats exempel på, att jämväl under ifrågavarande femårsperiod skogseld förorsakats af detta odlingsätt.

Några *större skogseldar* hafva icke under perioden förekommit inom länet. Mindre sådana hafva nog på flera ställen uppstått, men blifvit hastigt dämpade, så att skador i större omfattning icke inträffat. Så hafva under sommaren 1904 genom torfbränning framkallats skogseldar i Amnehärads och Hofva socknar, där några hektar ungskog skadats å hemmanet Älfstorps utskog. Samma år utbröt skogseld å häradsallmanningen Hökensås, äfven den förorsakad af torfbränning och vållande skada å en ungskog af omkring 130 har. Torfbrännaren åtalades för vållande till skogsbranden, men kunde icke till ansvar fallas.

I afseende på fabrikers och särskilda tillverkningars samt stängselsättets inverkan på skogshushållningen är ej annat att nu erinra, än att skogsodlingen uppenbarligen måste uppmuntras och ökas i samma mån, som de inom länet befintliga träförädlingsverken taga i anspråk råmateriel för sin tillverkning.

Getter finnas, enligt hvad ofvan är upplyst, fortfarande i så obetydligt antal, att de ingalunda kunna föröfva någon skada å skogarne.

Prisen å skogsprodukter hafva under denna femårsperiod likasom förut växlat högst betydligt, men kunna angifvas på följande sätt:

	Lägst.	Högst.
1 byggnadstimmer, 9 m. långt, 17 cm. i topp . . .	Kr. 2:00	7:00
1 sågstock, 6:20 m. lång, 26 cm. i topp	> 2:00	6:00
1 toft plank (7×22 cm.)	> 11:00	50:00
1 toft bräder (2:5 cm.)	> 2:50	10:00
1 kubikfamn (2:38×1:78×0:89) björkved	> 12:00	28:00
1 kubikfamn alved	> 10:00	20:00
1 kubikfamn barrved	> 7:00	18:00
1:6 hektoliter träkol	> 0:48	2:00
100 gårdselstänger	> 3:00	10:00
100 stör	> 2:00	6:00

Den stora skillnaden i priser på byggnadstimmer, plank, bräder och ved härledes från skogarnes belägenhet inom länet, i det att de lägsta priserna förekomma särskildt i Vadsbo härad och de högsta på slättbygden, särskildt Barne fögderi, där skogstillgången är ringa.

Torftillverkningen inom länet synes under perioden hafva afsevärdt tilltagit. Visserligen uppgifves från flera trakter af länet, att stora mossar ännu ligga obrukade, men särskildt är att omförmåla dels brännortstillverkningen inom Forshems och Ransbergs socknar äfvensom å Fågelö och Onsö öar och dels en storartad ny anläggning inom Essunga socken af en torfströfabrik. För Årnäs glasbruk afverkades år 1901 å Fågelö mossar 43,800 hektoliter, åren 1901—1905 å Onsö mossar 84,760 hektoliter och åren 1902—1905 å Sjö-

torps mossar 68,440 hektoliter, eller tillhopa i rundt tal 197,000 hektoliter. För Katrinefors pappersbruk i Mariestad bedrefs afverkning under åren 1902—1904 å Fågelö mossar af 76,000 hektoliter. Denna brännortstillverkning inom ofvannämnda orter uppgick sålunda till 273,000 hektoliter, motsvarande ungefär 165,000 tunnor. Torfberedningen inom Ransbergs socken har under år 1905 uppgått till ett värde af 36,924 kr. 16 öre, för hvilket belopp torfven hufvudsakligen afyttrats till Motala verkstad.

År 1902 bildades Skaraborgs torfaktiebolag i ändamål att tillgodogöra de stora mossarne i Essunga socken medelst tillverkning af s. k. torfströ. Tillverkningen år 1905 uppgick till 48,402 balar torfströ, som öfverstiger 1904 års tillverkning med 12,000 balar; men efterfrågan af detta torfströ har varit så stor, att knappt hälften af ingångna order kunnat antagas till utförande. Vid industriutställningen i Skara under sistlidet års sommar erhöll bolaget för sina tillverkningar högsta utmärkelse i form af hederspris och guldmedalj. Tillverkningsvärdet af torfströ och torfmuil under samma år uppgick, med inberäkning af behållning från år 1904, till 58,791 kr. 34 öre. Då tillverkningskostnaden belöpte sig till 43,084 kr. 10 öre, uppstod en vinst af 15,707 kr. 24 öre. Anläggningskostnaden för fabriken, efter afdrag af verkställda afskrifningar, uppgick, enligt sista årets bokslut, till 26,195 kr. 66 öre.

För öfrigt har nog torftillverkning i mindre skala ägt rum här och hvar i länet jämväl till afsalu. Inom Vartofta fögderi, där torfmossarne å slättbygden skola vara af synnerligt god beskaffenhet, hafva under perioden ansatser för sports till påbörjande af torftillverkning.

Några särskilda *åtgärder för rofdjurs utödande* äro icke att omförmåla, och sådana torde icke heller varit af behovet påkallade. Landstinget har jämväl under denna period anvisat medel för räfvares och kräkors dödande.

Bergshandtering, fabriksrörelse, slöjd och handtverk.

Bergshandteringen är numera af underordnad betydelse inom länet. De mindre järnbruk, som fordom funnits, hafva samtliga upphört med sin tillverkning, sedan jämväl Gullspångs järnbruk under perioden slutat med sin tillverkning. Den officiella statistiken innehåller uppgifter angående såväl bergshandteringen som *fabriker och handtverk*, hvadan Länsstyrelsen i dessa ämnen hänvisar till Kommerskollegii berättelser. Dessa berättelser gifva väl vid handen, att inom länet finnas ganska många industriella verk och inrättningar, äfvensom att utveckling och framåtskridande jämväl inom detta område förekommit, men tändsticksfabriken Vulcan i Tidaholm, Katrinefors pappersbruk i Mariestad och Forsviks bruk utgöra, jämte det nyinrättade sockerbruket i Lidköping, de få fabriker, som kunna sägas vara af någon större betydelse. Af länets sex jämförelsevis små städer har numera Lidköping tillkämpat sig en rätt framskjuten plats bland industrisamhällena, och äfven Skara och Falköping hafva utvecklat sig i industriellt hänseende. Den sista tillgängliga berättelsen från Kommerskollegium utvisar, att tillverkningsvärdet vid fabriksindustrien inom länet år 1904 uppgick till 19,717,524 kronor, och arbetarnes antal utgjorde 7,206. Således en förhöjning i tillverkningsvärdet af något mer än 1 1/2 million vid jämförelse af sam-

ma värde år 1900, som då uppgick till något öfver 18 miljoner.

Enligt uppgift har vid *tändsticksfabriken Vulcan*, som afsätter sina produkter i nästan alla världens länder och som sysselsätter i medeltal årligen 1,600 arbetare, tillverkningen fortfarande varit stadd i jämn ökning. Hela tillverkningen af säkerhetständstickor och svafvelstickor utgjorde år 1901 i kilogram 6,123,820, år 1902 5,726,077, år 1903 6,391,584, år 1904 5,492,690 och år 1905 5,944,810, eller tillhoppa för hela perioden 29,678,981 kilogram tändstickor. Värdet af denna fabrikation tillika med värdet af öfrigt tillverkning vid fabriken, bestående af plank, bräder och bjälkar, har uppgått år 1901 till 3,223,240, år 1902 till 2,904,110, år 1903 till 3,209,471, år 1904 till 2,801,333 och år 1905 till 3,000,735 kronor, eller tillhoppa för nästförflutna fem år till 15,138,889 kronor. Tillverkningsvärdet nästförutgående femårsperiod utgjorde 12,240,846 kronor, hvadan ökningen för nu ifrågakvarande period utgör närmare 3 miljoner kronor.

Vid *Tidaholms bruks aktiebolags* industriella verk har tillverkningen fortgått under perioden. Där tillverkas företrädesvis möbler, landbruksredskap och arbetsredskap för järnvägar, hvarjämte en ny fabrikation tillkommit under senare åren af automobiler. Tillverkningens värde har i runda tal uppgått år 1901 till 187,000, år 1902 till 178,000, år 1903 till 180,000, år 1904 till 200,000 och år 1905 till 201,000 kronor, eller sammanlagdt för hela femårsperioden till, likaledes i rundt tal, 946,000 kronor.

Katrinefors pappersbruk och trämassfabrik har under perioden i medeltal sysselsatt 387 arbetare och den i förening härmed anlagda fabriken Tidån 47 arbetare. Tillverkningsvärdet har i rundt tal utgjort vid pappersbruket: år 1901 1,432,000, år 1902, 1,377,000, år 1903 1,467,000, år 1904 1,475,000 och år 1905 1,612,000 kronor, eller sammanlagdt för hela perioden 7,363,000 kronor, utvisande alltså en ökning af tillverkningsvärdet till belopp af 1,993,000 kronor mot nästföregående femårsperiod, då tillverkningsvärdet utgjorde 5,370,000 kronor, likaledes i rundt tal. Äfven vid fabriken Tidån, där tillverkningen hufvudsakligen utgöres af isoleringsmaterial, kardkannor, garnlådor, kugghjul och reseffekter af kemisk papp, har tillverkningen betydligt ökat samt mer än fördubblats periodens sista år i jämförelse med dess första, och utgjorde sålunda i värde år 1901 133,168, år 1902 192,111, år 1903 225,993, år 1904 292,790 och år 1905 410,227 kronor, eller tillhoppa för de fem åren 1,254,289 kronor.

Forsviks bruk, hvarest tillverkas gjutgods, manufakturjärn och pappersmassa, har sysselsatt i medeltal årligen 160 arbetare, och tillverkningarnes värde uppgick där till 315,000 kronor år 1901, 303,600 kronor år 1902, 309,800 kronor år 1903, 314,000 kronor år 1904 och 341,000 kronor år 1905.

Sköfde mekaniska verkstad har under periodens sista år, enligt uppgift, haft att kämpa med stora svårigheter, föranledda af förluster på återförsäljare, som varit enastående stora, knapp tillgång på arbetare, nedgång i prisen på produkterna och höjda arbetspris. Arbetarnes antal har i medeltal under perioden utgjort 135, och arbetsaföningarna uppgingo år 1905 till 114,798 kronor. Tillverkningsvärdet

af verkstadens produkter, bestående i hufvudsak af maskiner och redskap för jordbruket, uppgick samma år till 288,192 kronor.

Mössfabriken i Falköping har däremot betydligt tilltagit i produktionsvärde. Så uppgifves, att med ett årligt arbetareantal af 170 kan tillverkningsvärdet af mössor och hattar under hvarje af ifrågakvarande fem år beräknas till 650,000 kronor. I Falköping finnes därjämte en *rullgardinsfabrik*, sysselsättande 33 arbetare och tillverkande rullgardiner årligen i värde af 88,000 kronor, samt *Rantens snickerifabrik*, som sysselsätter 86 arbetare och tillverkar produkter, som för hela perioden uppgå till värde af 975,000 kronor.

Kristinedals spinneri och väfveri inom Norra Härene socken har fortsatt med sin verksamhet under ifrågakvarande period, och rörelsen har därunder fördubblats. Tillverkningsvärdet, som år 1901 utgjorde 75,000 kronor, har där efter år efter år stigit, så att samma värde under femårsperiodens sista år uppgick till 151,200 kronor. Arbetarnes antal har varit 53.

Vid *Holma linspinneri* uppgick tillverkningsvärdet år 1905 till 529,000 kronor.

Kvarnstenstillverkningen i Lugnås har under perioden fortgått. Årliga utbytet har varit ungefärligen 500 kvarnstenar med ett sammanlagdt saluvärde af 25,000 kronor. Således har tillverkningen under perioden betydligt stigit i värde eller från 50,000 kronor, som den utgjorde för närmast föregående femårsperiod, till 125,000 kronor, motsvarande nu ifrågakvarande periods produktionsvärde.

Länets betydande *sandstens- och kalkstenslager* hafva under den tid, denna berättelse omfattar, bearbetats i afsevärd och ökad omfattning.

De inom Låstads, Bergs och Timmersdala socknar befintliga kvarnstensbrotten samt slipstensgrytet vid Katorp i Böja socken äfvensom sandstensbrottet inom Sätters socken hafva visserligen under perioden varit nedlagda, men kalkstensbrotten inom sistnämnda socken och Bergs socken så bearbetats, att tillverkningsmängden uppgått till 60,000 hektoliter kalk, med ett försäljningspris af 45 å 50 öre per hektoliter.

Sandstensbrotten inom Brandstorps socken hafva icke bearbetats. Däremot hafva sådana brytningar ägt rum inom Medelplana, Västerplana, Österplana, Kinne-Klefva, Fullösa, Husaby och Källby socknar och afkastat årligen omkring 450,000 hektoliter, hvilka betingat ett försäljningspris af ända till 70 öre per hektoliter; således en stegring i jämförelse med föregående period.

Förädlingen af kalksten vid Karlsro har likaledes fortgått äfvensom vid Brandsberg i Våmbs socken och vid Käpplunda i Sköfde landssocken, med ett sammanlagdt tillverkningsvärde vid alla tre verken af omkring 30,000 kronor. Äfven kalkbrotten inom Sjögerstads socken hafva användts, och omkring 2,000 kvadratmeter kalksten uthuggits.

Inom Slöta, Karleby, Hvarfs och Kungslena socknar hafva kalkstenslager bearbetats med årliga försäljningsvärdet af omkring 300,000 kronor. Däremot har sådan tillverkning vid foten af Halle- och Hunneberg reducerats i följd af svårigheten att åtkomma materialet, så att till-

verkningen uppgått i värde till allenast 7,000 hektoliter för år, efter ungefär 70 öre per hektoliter.

Hvad *stenhuggeriet* angår, har sådant bedrifvits inom Medelplana, Västerplana, Österplana och Fullösa socknar. De mest betydande verken hafva varit Gössäter, Råbäck, och O. Undéns stenhuggeri. Årliga tillverkningsvärdet har uppgått vid Gössäter till 50,000 kronor, vid Råbäck till 18,000 kronor och vid Undéns stenhuggeri till 15,000 kronor.

Stenhuggeriet vid Hellekis har under perioden ej varit i verksamhet. Vid Hönsätters *cementfabrik*, under firma Hellekis cementfabrik, har däremot tillverkningen så stigit, att årliga försäljningsvärdet af produkterna uppgått till omkring en half million kronor.

En för länet ganska betydande näringskälla har varit *tegeltillverkningen*. Vid Skagersholm i Finnerödja och vid Säby i Berga socken har denna tillverkning bedrifvits i stor omfattning. Inom Södra Vadsbo fögderi har vid egendomen Lerdala Bossgården, eller Nya Lerdala under år 1905 tillverkats 40,000 murtegel och 50,000 taktegel, vid Axtorps tegelbruk i Horns socken 5,000 mur- och 5,000 taktegel, vid Sätra bruk 15,000 mur- och 17,000 taktegel samt vid Björkhult i Ransbergs socken årligen 20,000 murtegel. Priserna hafva vid dessa verk varierat för murtegel mellan 30 och 40 kronor och för taktegel mellan 40 och 50 kronor per tusen.

Tegelbruk finnas äfven inom Sköfde fögderi, där det förnämsta är att anteckna vid egendomen Vreten, hvarest tillverkningen årligen utgöres af 170,000 taktegel, 165,000 murtegel och 30,000 rörtegel. Inom Vartofta fögderi har tillverkningen bedrifvits vid 5 bruk, men uppgift å tillverkningsmängden har icke erhållits. År 1900 uppgick den till omkring 2 $\frac{1}{2}$ million tegel af olika slag. Inom Barne fögderi har tillverkningen nu som förra perioden varit afsevärd. Så har under år 1905 samma tillverkning uppgått vid Frugården till 950,000 murtegel, 6,000 taktegel och 17,200 dikesrör, vid Margreteberg till 305,800 murtegel och 85,700 taktegel samt vid Sätenäs till 200,000 murtegel, 380,000 taktegel och 150,000 dikesrör, hvilka betingat pris af omkring 18 kronor för murtegel, 33—40 kronor för taktegel och 17—20 kronor för dikesrör, allt per tusen stycken. Vidare har inom Lidköpings fögderi, där Myrbackens i förra berättelsen omnämnda bruk upphört, tillverkningen fortgått och årligen uppgått till vid Ågården i Råda socken 65,000 murtegel, 50,000 taktegel och 20,000 dikesrör; vid Bostorp i Kållands-Åsaka socken 100,000 murtegel och 100,000 taktegel; vid Mariedal i Ofva socken 60,000 murtegel, 45,000 taktegel och 170,000 dikesrör; vid Hålltorp i Lindärfva socken 1,000,000 murtegel, 460,000 taktegel och 60,000 dikesrör samt vid Kvarntorp i Forshems socken 150,000 murtegel och 75,000 taktegel. Försäljningspriset vid dessa tegelbruk inom Lidköpings fögderi har under femårsperioden växlat mellan 18 och 30 kronor för 1,000 murtegel, 35 och 60 kronor för 1,000 taktegel samt 15 och 23 kronor för 1,000 dikesrör.

Vid det urgamla, historiska Aranäs har vid det därstädes bedrifna glasbruk, tillhörigt firman D. Carnegie & Co i Göteborg och benämndt *Årnäs glasbruk*, tillverkningen varit ungefär enahanda som förra perioden, i det att där-

städes i medeltal årligen tillverkats för eget behof till portertillverkningen i Göteborg 800,000 helbuteljer och 4,700,000 halfbuteljer till ett sammanlagdt värde af 275,000 kronor.

Någon stegring af tillgodogörandet från Skofteby källa af det *naturliga mineralvattnet* därstädes har under perioden förekommit, i det att försäljning af detta vatten, benämndt i marknaden *Secularis*, i medeltal årligen uppgått till 70,000 flaskor till försäljningsvärde af 5,000 kronor.

För åtgärderna för slöjdskicklighetens befrämjande torde Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande få redogöra å annat ställe i denna berättelse. Dessa åtgärder utöfva otvifvelaktigt ett välgörande inflytande i afseende på *husslöjdens* användande såsom binäring. Den sedan äldre tider bedrifna tillverkningen af möbler och åkdon inom Kyrkefalla och Mofalla socknar uppgifves hafva ytterligare utvecklats, och utföres en stor mängd af dessa alster till andra orter.

Rörande *afsättningsorter* och *transportmedel* samt be-
träffande *anstalter för arbetare* är ej något särskildt att omförmåla utöfver hvad som på andra ställen i denna berättelse meddelas.

Under ifrågavarande femårsperiod hafva vid *Sjötorps reparationsdocka*, som fortfarande tillhör Göta kanalbolag, men är utarrenderad, nybyggts 40 och reparerats 147 fartyg.

Smärgelfabriken Naxos inom Gustaf Adolfs socken, Vartofta härad, har fortfarande drifvits och ganska betydligt utvidgat sin tillverkning. Då denna ursprungligen icke betydliga anläggning i en aflägsen och nära nog obruten bygd af länet numera tilldragit sig mycken uppmärksamhet, har Länsstyrelsen ansett sig böra något närmare redogöra för denna anläggnings tillkomst och utveckling.

I början af 1890-talet upptäcktes fyndigheter af svartgranit, hvarpå tillgången nära nog var obegränsad, å hemmansdelar i Sibbatorp och Baskarp inom nyssnämnda socken, och en stenhuggeriägare i Göteborg började brytningen af detta mineral. Då det emellertid snart nog visade sig, att graniten icke kunde uttagas i större block till följd af springor i urberget, blef denna drift nedlagd, och intresset koncentrerade sig därefter på att, med tillgodogörande af vattenkraften i den genom hemmanen framflytande Svedån, som utfaller i Vättern, anlägga en smärgelvarufabrik, för hvilken hufvudsakliga råmaterialen måste tagas så långt fjärran från som från ön Naxos i grekiska arkipelagen, där smärgelns förekomst är betydlig. År 1896 började driften vid den af det nybildade »Aktiebolaget Svenska Naxos» anlagda fabriken. För driften användas tvenne turbiner om 80 hästkrafter vid 20 meters fallhöjd förutom en turbin om 20 hästkrafter för ett elektricitetsverk, som försör fabriken, samtliga bostäder och ekonomibyggnader med belysning. Tillverkningarna utgöras af: pulveriserad smärgel, flintor, glas och kvarts samt smärgel-, flint- och glaspapper, smärgelduk, smärgelskifvor m. m. Fabriken tillvann sig redan från början erkännande och erhöll sin första silfvermedalj vid Stockholmsutställningen år 1897. Fabriken anlades för en tillverkning af omkring 12,000 ark flintpapper eller duk per dag samt med ett par krossverk för pulverisering af smärgel m. m. Efterfrågan på bolagets produkter steg emellertid år efter år, så att krossverksanläggningen måste ökas till två par nya sådana verk, som de utgjorde

vid 1902 års slut. Omsättningen, som under det första året uppgick till ett tiotusental kronor, ökades redan under det andra året till 30,000 kronor och har sedan årligen stigit, så att den för närvarande uppgår till omkring 90,000 kronor, hvartill icke oväsentligen bidragit, att fabriken tillverkning vunnit afsättning i främmande länder. Kommunikationsförhållandena, som i denna aflägsna bygd till en början voro dåliga, hafva nu förbättrats genom poststation, rikstelefon samt direkt ångbåtsförbindelse med Jönköping och Hjo. Därtill har landsväg till stället med bidrag af statsmedel omlagts, och undersökning för en hamnanläggning vid det angränsande Svedudden invid Vättern har blifvit utförd.

Tillika meddelas, att på ifrågavarande plats är under uppförande ett modernt kalksandstegelverk af ett nybildadt aktiebolag under firma »Aktiebolaget Kalksandsten», med ett aktiekapital af 76,000 kronor och med en beräknad årstillverkning af 4,000,000 murtegel och 150,000 taktegel.

För brännvinstillverkningen äfvensom för hvitbetssocker- och maltdryckstillverkningen och för kostnaderna härför har Länsstyrelsen affattat redogörelse uti följande tabeller:

a) Brännvinstillverkningen.

År.	Antal brännverier.	Tillverkningsbelopp, i liter.	Afgifternas belopp, i kr.	Kontrollkostnader, i kr.
1901	21	3,581,639.2	1,790,819.60	47,315.40
1902	20	2,718,072.6	1,359,036.30	47,805.80
1903	18	2,351,965.3	1,472,101.37	41,849.40
1904	18	1,902,484.3	1,236,614.81	40,176.91
1905	16	2,101,881.7	1,366,236.27	37,800.62

b) Hvitbetssockertillverkningen.

År.	Antal fabriker.	Tillverkningsbelopp, Ton betor.	Afgifternas belopp, i kr.	Kontrollkostnader, i kr.
1904	1	1,129.5	15,925.93	908
1905	1	9,301.5	109,292.63	1,677

c) Maltdryckstillverkningen.

År.	Antal bryggerier.	Krossadt malt, i kg.	Afgifternas belopp, i kr.	Kontrollkostnader, i kr.
<i>Den skattepliktiga:</i>				
1903	12	146,645	2,932.90	1,111
1904	12	1,047,491	49,397.44	10,567
1905	14	949,201	49,509.22	11,528
<i>Den skattefria:</i>				
1903	33	—	—	—
1904	30	—	2,307.42	7,409.82
1905	28	—	1,697.67	6,892.65

Fiske. I fråga om anordningar för vård om fisket åberopar Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande hvad därom finnes meddeladt uti föregående berättelser och får här nu tillägga följande.

Sedan fråga uppstått om åstadkommande af gemensam fiskestadga för sjön Vättern, hade Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i de Vättern angränsande länen, nämligen Östergötlands, Jönköpings, Skaraborgs och Örebro län, genom resolution den 15 november 1899 till efterrättelse fastställt stadgar rörande nämnda fiske, men, på anförda besvär, blef af vissa angifna formella skäl denna resolution undanröjd och ärendet återförvisadt till ny behandling af nyssnämnda länsstyrelser. Efter ärendets förnyade handläggning utfärdades af samtliga länsstyrelserna genom resolution den 7 november 1903 nya stadgar rörande fisket i sjön Vättern, och då stadgarne jämväl afsågo vattenområde, dit strandäganderätten icke sträckte sig, blef, enligt därom gällande föreskrift, resolutionen underställd Eders Kungl. Maj:ts nädiga pröfning. Genom beslut den 22 september 1905 blefvo stadgarne af Eders Kungl. Maj:t fastställda, och för fisket i Vättern gälla nu gemensamma och likartade stadgar inom samtliga Vättern omgivande län. Stor betydelse fästes af fiskeriintressenter vid Eders Kungl. Maj:ts tillika gifna förbud mot allt fiske af hvad slag det vara må under tiden från den 15 oktober till den 15 november årligen å det uti sjön belägna grundet Flisen samt inom en kilometers afstand därifrån åt alla håll. Det hade nämligen visat sig, att, oafsedt fredningstiden för röding, vid fiske efter annan fisk, såsom gädda, abborre m. m., å detta grund, där rödingen hade sin förnämsta lekplats, äfven under lektiden kommit att upptagas röding i stor myckenhet, hvilket genom absolut fiskeförbud vid och omkring grundet nu blifvit förebyggt.

Under perioden har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i tvenne fall stadgat förbud mot fiske i vissa delar af ån Lidan. Genom utslag den 24 november fridlystes nämligen allt fiske i nämnda å inom Larfs och Edsvära socknar under fem år och genom utslag den 27 maj 1905 stadgades förbud mot allt notfiske i den del af Lidan, som framflyter genom Trävads och Långjums socknar.

I öfrigt bör i detta sammanhang omförmälas, att, sedan Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i Värmlands län uppgjort särskilda förslag till vinnande af gemensamma bestämmelser för fisket uti de sjöar och vattendrag, som ligga inom Skaraborgs och Värmlands län, hvilka förslag afsågo särskilda bestämmelser för dels laxfisket i sjön Vänern, dels laxfisket i Svart-, Let- och Gullspångsälvarne, dels annat fiske än laxfiske i sjön Vänern, dels annat fiske än laxfiske i fiskevatten, belägna i såväl Värmlands som annat tillgränsande län, och dels kräftfångst i sjöar och vattendrag, som äro belägna inom såväl Värmlands som annat tillgränsande län, hafva sammanträden med fiskevattensägare för inhämtande af deras yttranden öfver förslagen under år 1905 hållits inom länet å särskilda orter, nämligen i Gullspång, Mariestad och Lidköping. Detta ärende är nu beroende på handläggning hos Länsstyrelsen i Värmlands län, dit Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande återställt handlingarna med eget yttrande i ämnet.

Enligt inhämtade upplysningar har, på föranstaltande af länets fiskerikommitté, den vid Gullspång förfallna *laxodlingsanstalten* blifvit ersatt med en ny sådan, som uppfördes år 1902. Denna nya anstalts verksamhet började samma år, då där inlades 70,000 befruktad fetsikrom och 100,000 laxrom, hvaraf transporterades till andra odlingsanstalter 42,000 laxrom och 22,000 fetsikrom; och utkläcktes på våren 1903 45,000 fetsiks- och 52,000 laxyngel.

Hösten 1903 inlades 136,000 fetsik- och 58,000 laxrom, men genom någon olyckshändelse med vattenledningen blef laxrommen förstörd, så att endast af fetsikrommen utkläcktes 100,000 yngel. Hösten 1904 inlades 81,000 laxrom och 460,000 fetsikrom, däraf utkläcktes 30,000 lax- och omkring 450,000 fetsiksyngel. Slutligen år 1905 inlades vid anstalten 72,000 laxrom och 350,000 fetsikrom. Man finner häraf, att ifrågasvarande fiskodlingsanstalt efter sin nybyggnad under periodens sista fyra år bedrifvit en omfattande fiskodling.

Beträffande fisket i Vättern har inhämtats, att *totalvärdet* af fisket därstädes och i öfriga större och mindre sjöar, som tillhöra länets östra fiskeridistrikt, kan beräknas till 150,000 kronor. Genom femton nybildade fiskeriföreningar och anläggning af sex fiskkläkningsanstalter för lax- och rödingsyngel har fisket inom detta distrikt gått afsevärdt framåt.

Värdet af det årliga fisket i Väneren kan anses uppgå till 400,000 kronor. Inom Amnehärads och Torsö socknar drifves fisket i nämnda sjö såsom yrke.

Från Hjo afsändes icke så obetydligt af röding till Tyskland och Danmark. Stegringen i pris på fisk har nog också bidragit till att göra fisket lönande.

Kräftfisket har varit företrädesvis gifvande i ån Ösan, där det af de stora egendomsägarna i trakten väl vårdas.

Jakt. Rörande *jakten* inom länet, som är att anse såsom en binäring till jordbruket och som ingenstädes idkas såsom yrke, utan endast för beredande af någon tillfällig inkomst eller för nöjes skull, är icke något annat att särskildt omförmåla, än att jakten väl vårdas på de större egendomarne och vissa områden, som äro bortarrenderade för jakt. Skaraborgs läns jaktvårdsförening har arbetat framgångsrikt äfven under denna period.

I afseende på rofdjuren hänvisas till den officiella statistikens uppgifter.

Bland däggdjur, som äro föremål för jakt, finnas inom länet älg, rådjur och hare. Bland skogsfäglarne hafva tjädern och orren en tämligen allmän utbredning inom länet, men mest i dess norra del å Tiveden.

Af fälthöns finnas raphönsen inom länet i stor myckenhet å dess vidsträckta slätter. Omkring 6,000 raphöns skjutas i medeltal årligen i länet.

Det torde böra tilläggas, att medelvärdet för sista femårsperioden af det nyttiga skjutna villebrådet af länets jaktvårdsförening beräknats till minst 100,000 kronor.

4. Kommunikationsanstalter och varuutbyten.

A) **Landtkommunikationer.** De viktigaste bland dessa äro *järnvägarna*. Uti senaste berättelser har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande plägat meddela uppgifter angående för allmän trafik upplåtna järnvägar. Under den period, denna berättelse omfattar, hafva två nya järnvägar tillkommit och förslag bragts å bane om flera ytterligare järnvägsbyggnader, hvarpå koncession sökts och delvis beviljats.

Så har först och främst den i förra berättelsen omförmälda järnvägsanläggningen från Axvall öfver Billingen till Sköfde fullbordats och öppnats för allmän trafik.

Vidare har Eders Kungl. Maj:ten den 1 juli 1904 beviljat koncession å anläggning af normalspårig järnväg från Vartofta järnvägsstation till Tidaholm. Arbetet å denna järnväg tog sin början i oktober 1904, och järnvägen har under innevarande år blifvit fullbordad och upplåten för trafik intill en punkt i närheten af Tidaholms station å Hjo—Stens torps järnväg, men förbindelse vid den gemensamma stationen i Tidaholm för båda de ifrågasvarande järnvägarna har ännu icke kommit till stånd.

Den 12 maj 1905 har Eders Kungl. Maj:ten beviljat Västergötland—Göteborgs järnvägsaktiebolag koncession å anläggning af järnväg af 0.891 meters spårvidd från Skara till Mariestad, att utgöra en järnvägsenhet med bolagets järnväg mellan Göteborg och Skara. Enligt villkoren för denna koncession skulle arbetet å järnvägsanläggningen

börja senast den 1 januari 1906, men, såvidt känt är, har arbetet icke påbörjats och läser ej heller komma att utföras. Koncessionen torde nämligen antagligen komma att förfalla, enär Västergötland—Göteborgs järnväg inköpt dels Skara—Kinnekulle—Vänerens järnväg och dels Mariestad—Kinnekulle järnväg samt vidare sökt och numera, den 28 september innevarande år, undfått koncession å anläggning af järnväg af samma spårvidd från Mariestad till Gullspång, hvarigenom Västergötland—Göteborgs järnväg kommer att bilda en järnvägsenhet från Göteborg till Gullspång, att där sammanbindas med Nora—Karlskoga järnväg vid nuvarande Gullspångs station.

Under perioden har förmärkts en stark rörelse för ytterligare utvidgning och förbättring af länets järnvägs-kommunikationer. Utom de ofvannämnda hafva nämligen följande *järnvägsförslag* blifvit ifrågeställda, nämligen:

1. Anläggning af järnväg af normalspårig spårvidd från Falköping—Rantens station å Västra stambanan öfver Ulricehamn och Limmared till Landeryds station å Halmstad—Nässjö järnväg. För denna järnväg, som allenast till en mindre del berör Skaraborgs län, utfärdades koncession den 11 oktober 1901, och läser järnvägen under den närmaste tiden komma att upplåtas för allmän trafik.

2. Järnvägsanläggning från Skara öfver Sörby till Borås. Af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande hölls i november månad 1903 sammanträde med ortsinvånarne rö-

rande denna järnvägs nytta och lämplighet för orten, men, såvidt känt är, har koncession hittills icke beviljats, utan lärer, efter hvad Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande under hand inhämtat, frågan hafva för det närvarande fått förfalla af brist på erforderliga medel för banans åstadkommande.

3. Anläggning af järnväg från Lidköping till Gräs-
torps station å Uddevalla—Vänernsberg—Herrljunga järn-
väg. Sådant sammanträde, som omförmäles i föregående
moment, hölls redan i december månad 1903, men konces-
sion har, såvidt för Länsstyrelsen är känt, icke under fem-
årsperioden beviljats.

4. Anläggning af järnväg från Falköping öfver Hval-
stad till Tidaholm. Detta järnvägsförslag har förfallit ge-
nom den koncessionerade och redan anlagda järnvägen mel-
lan Vartofta och Tidaholm.

I öfrigt har af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshaf-
vande under innevarande år, på grund af nådiga remisser,
hållits sammanträden med ortsinvånarne i fråga om före-
slagna järnvägsanläggningar dels från Tidaholm öfver Hjo
till Karlsborg, dels från Tidaholm öfver Svedudden till
Habo, dels från Lidköping till Kvänums station å Väster-
götland—Göteborgs järnväg, dels från Timmersdala till Skara
och dels från Falköping—Ranten till Skara.

Till samtliga dessa järnvägsförslag, som äro beroende
på Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning, torde Eders Kungl.
Maj:ts Befallningshafvande få tillfälle att återkomma i nästa
femårsberättelse.

Beträffande trafiken och förhållandena i öfrigt å statens
och de enskilda järnvägarna inom länet tillåter sig Eders
Kungl. Maj:ts Befallningshafvande åberopa, hvad därom fin-
nes omförmäldt uti Järnvägsstyrelsens samt Väg- och Vat-
tenbyggnadsstyrelsens årliga berättelser.

För den ekonomiska ställningen vid 1905 års slut hos
de enskilda järnvägsbolag, hvilkas styrelser hafva sitt säte
inom detta län, får Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande
lämna följande redogörelse:

Mariestad—Moholms järnvägsaktiebolag.

Tillgångar.	
Banbyggnaden m. m.	Kr. 315,622-50
Rörlig materiel	» 81,630-89
Inventarier	» 4,690-68
Materialier	» 3,310-25
Aktier	» 5,000-00
Fordringar i bank	Kr. 64,484-24
» af diverse	» 4,738-56
	69,222-80
Kassabehållning	Kr. 5,135-69
	Kronor 484,612-31

Skulder.	
Stamaktier	Kr. 221,400-00
Preferensaktier	» 28,000-00
Ränta å preferensaktierna	» 1,008-00
	250,408-00
Lån från Mariestads stad	Kr. 59,922-95
Till Statens järnvägar	» 12,649-41
» reservfonden	Kr. 11,085-48
» dispositionsfonden	» 37,307-85

Till pensionsfonden	Kr. 23,040-05	71,433-38
» Jula station	Kr.	2-42
Tillgång öfver skulderna	»	90,196-15
	Kronor	484,612-31

Mariestad—Kinnekulle järnvägsaktiebolag.

Tillgångar.	
Banbyggnaden med jord, stationer och telegraf m. m.	Kr. 557,017-45
Rörlig materiel	» 66,985-88
Inventarier	» 2,467-86
Materialier	» 5,084-08
Fordringar	» 14,323-58
Kassabehållning	» 279-46
Balanserad brist: anståndsrenta å statslånet	Kr. 28,136-85
» uppkommen under senaste år	» 7,507-57
	35,644-42
	Kronor 681,802-73

Skulder.	
Aktieägarna	Kr. 333,700-00
Riksgäldskontoret	» 342,874-94
Diverse andra fordringsägare	» 5,227-79
	Kronor 681,802-73

Hjo—Stenstorps järnvägsaktiebolag.

Tillgångar.	
Järnvägsbyggnaden	Kr. 866,511-86
Rullande materielen	» 209,376-28
Bostadshusen	» 14,304-06
Inventarier	» 16,883-84
Materialier och förrådseffekter	» 29,460-18
Aktier	» 27,231-93
Diverse fordringar	» 12,761-49
Kassakonto	» 25,277-96
	Kronor 1,201,807-60

Skulder.	
Obligationslånet	Kr. 335,497-50
Statens järnvägar	» 32,502-27
Skaraborgs enskilda bank	» 23,200-00
Diverse skulder	» 21-77
Aktiekapitalet	» 572,325-00
Reservfonden	» 90,000-00
Dispositionsfonden	» 52,017-65
Hammens reservfond	» 3,477-19
Outdelad vinst	» 1,213-00
Årsvinsten	» 91,553-22
	Kronor 1,201,807-60

Lidköping—Skara—Stenstorps järnvägsaktiebolag.

Tillgångar.	
Järnvägsbyggnaden	Kr. 943,417-66
Rörliga materielen	» 220,840-00
Hus och anläggningar	» 106,145-01
Verkstadsbyggnaden	» 1,740-31
Dressiner	» 475-00
Snöplogar	» 300-00
Öfriga inventarier	» 35,257-23

Material	Kr.	17,043·92
Fordringar	»	96,001·37
	Kronor	1,421,220·50

Skulder.

Obligationssinnehafvare af 5 1/2 % lånet	Kr.	383,000·00
» » 5 % lånet	»	33,600·00
Aktiebolaget Göteborgs bank	»	94,395·00
Brand- och liförsäkringsaktiebolaget Svea	»	10,617·75
Lidköpings stad, tillskott	»	34,080·46
Skara » »	»	19,313·03
Diverse konton	»	35,834·17
		610,840·41
Aktieägare	Kr.	325,200·00
Afskrifningsfonden	»	80,000·00
Reservfonden	»	22,000·00
Reserverade medel	»	303,133·08
Verkstadsbyggnadsfonden	»	10,000·00
Årets vinst	»	70,047·01
	Kronor	1,421,220·50

Lidköping—Kinnekulle järnvägsaktiebolag.¹

Tillgångar.

Järnvägen med skenor, syllar, broar och jordområden	Kr.	572,700·00
Husbyggnader och vattentag	»	59,500·00
Rullande materiel	»	163,000·00
Inventarier	»	9,000·00
Materialier	»	30,486·29
Kassabehållning och fordringar	»	13,266·12
	Kronor	847,952·41

Skulder.

Aktiekapitalet: 4,195 aktier à 100 kr.	Kr.	419,500·00
Obligationslån (ursprungligen 300,000 kr.)	»	291,000·00
Tillskottslån	»	50,000·00
Af garantier för obligationslånets räntor	»	53,325·42
Afskrifningsfond	»	5,409·12
Diverse skulder	»	28,717·87
	Kronor	847,952·41

Lidköping—Håkantors järnväg.²

Tillgångar.

Järnvägen med jordområden, hus och inventarier	Kr.	642,716·07
Rullande materiel	»	116,000·00
Materialier	»	3,100·00
Fordringar och kassabehållning	»	18,572·29
	Kronor	780,388·36

Skulder.

Obligationslån (ursprungligen 318,000)	Kr.	298,000·00
Lidköpings stad	»	18,900·00
Diverse skulder	»	76,432·22
Delägarnes tillgodohafvande	Kr.	382,000·00
Afskrifningsfond	»	5,056·14
	Kronor	780,388·36

¹) Trafikinkomsten uppgick år 1901 till 63,484·97 kr., år 1902 till 71,211·61 kr., år 1903 till 77,334·58 kr., år 1904 till 81,715·50 kr. och år 1905 till 83,602·16 kr.

²) Trafikinkomsten uppgick år 1903 till 96,874·75 kr., år 1904 till 118,100·52 kr. och år 1905 till 111,634·74 kr.

Sköfde—Axvalls järnvägsaktiebolag.

Tillgångar.

Kassabehållning	Kr.	1,913·84
Järnvägsanläggningen	Kr.	783,137·77
Rörlig materiel	»	143,763·15
Trafikinventarier	»	4,376·52
		931,277·44
Materialier	»	2,103·92
Biljetter och formulär	»	2,000·00
		4,103·92
Ej levererade materialier	Kr.	2,000·00
Trafikuppbörd, utestående å stationer	»	358·64
Förskotter	»	272·99
	Kronor	939,926·83

Skulder.

Aktiekapitalet	Kr.	357,500·00
Statslånet, kapitalaskuld	Kr.	363,500·00
» anståndsrenta	»	23,791·27
» förfallen ränta	»	16,181·25
		403,472·52
Lån af Sköfde stad	»	100,000·00
Ett års upplupen förfallen ränta därå	»	5,000·00
		105,000·00
Skaraborgs enskilda bank	Kr.	20,012·98
Lidköping—Skara—Stenstorps järnväg	»	14,564·77
Entreprenören, mot inteckning	»	2,000·00
Diverse personer, firmor och bolag	»	27,467·13
Reservfonden	»	2,075·20
Vinst- och förlustkonto	»	7,834·23
	Kronor	939,926·83

Tidaholms järnvägsaktiebolag.

Tillgångar.

Kassabehållning	Kr.	427·88
Innestående i bank	»	180,017·32
Resterande inbetalningar å aktiekapitalet	»	106,240·00
Förskotter å leveranser af syllar m. m.	»	10,662·30
» till byggmästare Alb. Johanson	»	12,970·00
Afbetalning å lokomotiv	»	25,000·00
Huset nr 4 Vattugatan	»	4,065·00
Järnvägsbyggnaden med materiel	»	483,682·50
	Kronor	823,065·00

Skulder.

Aktiekapitalet	Kr.	514,200·00
Lån i bank mot revers	»	5,000·00
Statslånet	»	300,000·00
Skuld å huset nr 4 Vattugatan	»	3,865·00
	Kronor	823,065·00

Såsom ofvan är omförmäldt, har Skara—Kinnekulle järnväg under den period, denna berättelse omfattar, blifvit inköpt af Västergötland—Göteborgs järnväg och ingår således såsom en järnvägsenhet i denna sistnämnda järnväg, hvars styrelse icke har sitt säte inom detta län, i följd hvaraf afgifvande af redogörelse för ifrågavarande järnväg icke tillkommer länsstyrelsen i Skaraborgs län.

Tabell 2 innehåller redogörelse för de allmänna landsvägarnes och bygdevägarnes inom länet längd vid 1905 års slut.

Skiljaktigheten i uppgifterna uti denna tabell, hvad angår Hofva väghållningsdistrikt, beträffande väglängderna och de enahanda uppgifter, som förekomma uti förra berättelsen, beror därpå att, oafsedt att i sistberörda berättelse kilometertalen afrundats, i nu återopade tabell inräknats såsom bygdeväg den 5,642⁴ meter långa vägsträckan från Bräckan till Fredsbergs sockens gräns, hvilken väg förut hänförts till landsväg, samt ytterligare därpå att vägen mellan Bräckan och Älgårns järnvägsstation, 1,740⁹ meter lång, som tillföre angifvits såsom bygdeväg, nu rätteligen hänförts till landsväg. Längden af landsvägen från Fredsbergs sockengräns förbi Böckersboda till Backa var enligt äldre vägdelningsinstrument 2⁹⁸⁸⁵ kilometer, men har genom omläggning år 1905 förkortats med 18 meter och utgör nu i längd 2⁹⁸⁰⁵ kilometer, på sätt ock är beräknadt uti tabellen öfver väglängderna. Jämväl i en del öfriga fall förekommer skillnad i nuvarande uppgifter om väglängderna inom de olika väghållningsdistrikten i jämförelse med enahanda uppgifter i nästföregående femårsberättelse. Förklaringen härtill torde vara att finna dels uti mätningar vid nya uppskattningar, som under perioden ägt rum, dels uti en del vägars indragning från allmänt underhåll, dels ock i vägars förändring med afseende på deras egenskap af lands- eller bygdeväg, allt enligt särskilda af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande under perioden därom meddelade utslag. På grund af bestämmelserna i gällande väglag hafva nämligen i åtskilliga väghållningsdistrikt, där den förra uppskattningen tillämpats i tio år, nya sådana uppskattningar förrättats, och mätningar därvid lagts till grund för uppgifterna om väglängderna, hvilka jämväl grundats på sådana nya mätningar, som vid förnyade vägdelningar skett. Så har under år 1905 förnyad uppskattning af vägunderhållet in natura förrättats uti 6 af länets 18 väghållningsdistrikt, nämligen uti Kinne, Kåkind, Gudhems, Viste, Laske och Barne härads distrikt, hvarförutom för närvarande pågå nya vägdelningar i Viste, Barne, Kinnefjärdings, Åse, Slättängs, Skånings, Dimbo, Kållands, Vilske, Gudhems, Leaby och Hasselrörs väghållningsdistrikt.

Vägarnas tillstånd, som under femårsperioden ytterligare förbättrats, kan i allmänhet sägas vara i laga skick, särdeles i de trakter, där tillgång finnes på tjäniliga väglagningssämnen. Sönderkrossad sten börjar numera allt mer och mer användas å vägar i närheten af bruk och fabriker, i synnerhet sågverk, där vägarna i allmänhet äro i sämre tillstånd i följd af den tunga timmerforslingen.

Under förevarande femårsperiod hafva förekommit följande *väganläggnings- och vägförbättringsföretag*:

1) För anläggning och förbättring af landsvägen från Fredsbergs sockengräns förbi Böckersboda till Backa i Lyrestads socken till en beräknad kostnad af 4,350 kronor anvisades af 1899 års vägbyggnadsfond anslag till belopp af 2,000 kronor. Detta arbete är fullbordadt.

2) Under år 1900 påbörjades med bidrag af statsmedel till belopp af 2,000 kronor arbete för omläggning och förbättring af landsvägen emellan Mariestad och Skara inom Låstads socken, hvilket arbete under femårsperioden fullbordats.

3) Enligt nådigt bref den 2 juni 1905 beviljades för omläggning och förbättring af de backiga delarna af vägarna inom Odensäkers och Svenneby socknar anslag till belopp af 7,700 kronor. Detta arbete, som beräknats kosta 9,200 kronor, är ännu ej fullbordadt.

4) För anläggning af ny väg från Undenäs kyrka förbi Skagen till Hallerudsund i Undenäs socken jämte bro öfver nämnda sund beviljades den 27 mars 1903

K. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser 1901—1905. Skaraborgs län.

29,900 kronor; och var detta arbete, som beräknats kosta 44,970 kronor, vid femårsperiodens slut påbörjadt, men icke avslutadt.

5) Enligt nådigt bref den 28 februari 1902 beviljades för anläggning af väg från Segerstads hållplats i Segerstads socken till Håkantorp 6,900 kronor, hvilket arbete beräknats kosta 10,313 kr. 80 öre; och är detta arbete utfördt.

6) För anläggning af väg från Linderyd i Södra Fågelås socken öfver Hökensås till Klämmesbo i Fröjereds socken till en beräknad kostnad af 17,000 kronor beviljades genom nådigt bref den 15 april 1904 ett anslag af 11,300 kronor. Detta arbete har i det allra närmaste under femårsperioden utförts, men ej fullbordats.

7) Enligt nådigt bref den 15 december 1899 beviljades för anläggning af väg inom Kinneveds och Luttra socknar i riktning från Falköpings stad till Öra Stom inom Älfsborgs län anslag till belopp af 23,800 kronor. Detta arbete, som beräknats kosta 35,780 kronor, har under femårsperioden fullbordats och afsynats.

8) Anläggning utan bidrag af statsmedel af väg från Sandhems järnvägsstation till Fifflered inom Älfsborgs län har under femårsperioden blifvit utförd.

9) Enligt nådigt bref den 30 mars 1901 beviljades för förbättring af vägen från Varpaliden i Daretorps socken till Brandstorps sockens gräns anslag till belopp af 14,100 kronor. Detta arbete har under femårsperioden blifvit utfördt.

10) För förbättring af vägen Daretorp—Hadäng samt omläggning och förbättring af vägarna Daretorp—Åndetorp och Betlehem—Källefäll hafva från 1901 års vägbyggnadsfond beviljats 15,500 kronor. Detta arbete har jämväl under femårsperioden blifvit fullbordadt.

11) För omläggning och förbättring af vägen från Brandstorps kyrka mot Hofsjöberg till Daretorps sockens gräns beviljades af 1902 års vägbyggnadsfond 9,900 kronor. Detta arbete är fullbordadt.

12) Enligt nådigt bref den 15 april 1904 beviljades för omläggning och förbättring af den inom Brandstorps socken belägna del af vägen Torkelsryd—Sved—Kvarnekulla anslag till belopp af 19,900 kronor; och är detta arbete, som beräknats kosta 29,910 kronor, påbörjadt, men icke avslutadt.

13) Omläggning af väg från Tidaholms köping till Varpalidens vägkors, hvarför sökt statsbidrag ännu ej beviljats, var vid femårsperiodens slut påbörjad, men icke avslutadt.

14) För anläggning af sammanbindningsväg med bro mellan vägarna å ömse sidor om ån Tidån i Tidaholms köping beviljades af 1900 och 1901 års vägbyggnadsfond ett anslag af tillhoppa 17,400 kronor; och var detta arbete, som beräknats kosta 23,000 kronor, vid femårsperiodens slut utfördt.

15) För anläggning af ny väg från Falköping öfver Sikagården till Åsle by i Åsle socken beviljades genom nådiga bref den 11 november 1904 och den 3 november 1905 ett anslag af tillhoppa 28,425 kronor, hvilket arbete vid femårsperiodens slut icke var fullbordadt.

16) Anläggning af bygdeväg från »Hallbergs» i Näs socken förbi Näs kyrka till landsvägen har under femårsperioden blifvit utförd utan bidrag af statsmedel.

17) För förbättring af förutvarande och anläggning af ny väg mellan Flo kyrka och Rudberga i Särestads socken beviljades af 1900 års vägbyggnadsfond anslag till belopp af 14,100 kronor. Detta arbete, som beräknats kosta 21,270 kronor, var vid femårsperiodens slut utfördt.

18) För omläggning och förbättring af vägen emellan Kyrkås kyrka och Krokstorp i Kyrkås och Essunga socknar beviljades af 1901 års vägbyggnadsfond ett anslag till belopp af 9,800 kronor; och har detta arbete, som beräknats kosta 14,700 kronor, under femårsperioden blifvit fullbordadt.

19) Enligt nådigt bref den 16 februari 1900 beviljades för anläggning af väg mellan Larfs hed och Trevaltna kyrka anslag till belopp af 23,800 kronor. Detta företag, som beräknats kosta 35,800 kronor, är nu fullbordadt.

20) Enligt nådigt bref den 24 maj 1901 beviljades för förbättring af vägen mellan Bjerrtorp och Stenledet i Tråvads socken ett anslag af 2,600 kronor; och var detta arbete, som beräknats kosta 4,030 kronor, vid femårsperiodens slut utfördt.

21) Vägen från Hållums by öfver Lidån förbi Stora Halla till allmänna vägen emellan Jung och Ufvered har under femårsperioden blifvit af enskilde iutressester iståndsatt samt öfvertagen till allmänt underhåll, hvilket tillsvidare bestrides af vägkassan.

22) Likaledes hafva vägen från Vedum förbi Häggatorp till allmänna vägen vid Lundby egendom i Södra Lundby socken samt

23) den s. k. Edumsvägen mellan Ängabo och Edum Västergården i Larfs socken iståndsatts och till underhåll öfvertagits af Laske härads vägkassa.

24) För förbättring af allmänna landsvägen emellan Myrtorpet i Sunnersbergs socken och Senäte i Otterstads socken beviljades genom nådigt bref den 30 mars 1901 ett anslag till belopp af 9,000 kronor. Detta arbete, som beräknats kosta 13,500 kronor, men uppgått till 14,225 kronor, är jämväl fullbordadt.

På sätt här nedan omförmäles, hafva för åtskilliga andra vägförbättringsföretag undersökningar blifvit verkställda samt planer och kostnadsförslag upprättade, men dessa företag hafva icke blifvit under perioden utförda af orsak i allmänhet, att vederbörande ännu icke kommit i åtnjutande af sökta statsbidrag.

De för vägundersökningar anvisade statsmedel, som numera förvaltas och redovisas af Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen, hafva under ifrågavarande period utgått med 1,600 kronor år 1901, 3,800 kronor år 1902, 1,500 kronor år 1903, 1,000 kronor år 1904 och 1,200 kronor år 1905; och hafva med dessa medel jämte de bidrag, som därutöfver tillhandahållits af menigheter, kommuner och enskilda, följande undersökningar blifvit verkställda:

1) Omläggning af den s. k. Kvarnvägen mellan Edsvära och Borga i Edsvära socken.

2) Anläggning af vägar till inom Essunga socken belägna järnvägsstationerna Tumleberg, Nossebro och Essunga.

3) Omläggning och förbättring af väg från Fröjereds skolhus till Uddestorp i Fröjereds och Agnetorps socknar.

4) Vüganläggning dels från Vessby Flinkagården förbi Gärån till Önuma sockens gräns och därifrån till Rangeltorp och dels från Sörgården i Tråvads socken till Barne härads gräns vid Kullagården med fortsättning till Rangeltorp.

5) Omläggning af en del allmänna vägar inom Kinne härad.

6) Anläggning af väg från Trässbergs kyrka till Lofveneds järnvägsstation.

7) Omläggning af Ljunghem—Styrshult—Fröjereds-vägen.

8) Omläggning och förbättring af vägen mellan Kungslena by och Tiärps kyrka.

9) Omläggning och förbättring af vägen från Hafsjöberg i Daretorps socken till Alsberg i Ilärja socken.

10) Anläggning af väg från allmänna vägen mellan Tidaholm och Klämmesbo vid Ekepiggen till förut bestämda vägen vid Svärdsullen.

11) Anläggning af ny väg från Stallberg förbi Tumlebergs järnvägsstation till Björkås allmänning jämte sidovägar.

12) Ombyggnad af den s. k. Norsbron med tillfartsvägar i Amnehärads socken.

13) Anläggning af ny bygdeväg från allmänna vägen vid Kärret i Götlunda socken genom Locketorps socken förbi Locketorps kyrka och Mårums by i Horns socken till allmänna bygdevägen vid Bårtorp i Frösve socken.

14) Förnyad undersökning för omläggning och förbättring af allmänna landsvägen dels från Ottravad till Dimbo, dels från Ekedalen till Dimbo prästgård.

15) Omläggning af vägen från Ryfors bruk förbi Nätered och Sundsered till Jönköpings läns gräns.

16) Ny väg från lämplig punkt å väglinjen Sannum—Beatebergs sockengräns till allmänna vägen vid Forsviks bruk eller skola.

17) Omläggning af väg från Habo och hemmanet Alsberg förbi Kråkeryd och Härja folkskola till Härja kyrka och från nämnda skola till Velinge sockengräns.

18) Omläggning af dels vägen från Eriksbergs prästgårds hage till Björnarp Tyskagårdens broar samt anläggning af ny väg från sistnämnda ställe förbi Glömme m. fl. hemman inom Älfsborgs län till gränsen af Skaraborgs län i närheten af egendomen Vistaholm i Floby socken och därifrån till korsvägen i närheten af Sörby station, dels omläggning eller förbättring af bygdevägen från nämnda korsväg eller de s. k. Korsasperna till Sörby station.

19) Anläggning af väg från Karla i Bitterna socken till Herrljunga.

20) Omläggning af bygdevägen mellan Häggesled och Järpås.

21) Omläggning och förbättring af en del allmänna vägar inom Binnebergs socken.

22) Sänkning, omläggning och förbättring af vissa å allmänna vägarne inom Hvalstads socken befintliga backar.

Under femårsperioden hafva följande broar blifvit om- eller nybyggda:

Den här ofvan omnämnda bron öfver Tidån vid Tidaholms köping, till hvilket arbete, som beräknats kosta 20,900 kronor, erhållits ett anslag till belopp af 13,900 kronor; samt

de s. k. Stenstorps broar öfver ån Pösan i Stenstorps socken, för hvilket arbete, som beräknats kosta 9,800 kronor, Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 11 november 1904 beviljat ett anslag af 6,500 kronor.

Vägstyrelsen i Södra Vadsbo härads väghållningsdistrikt har låtit ombygga Hoviksbron för en kostnad af 150 kronor, Mossånabron för 239 kronor, Åboholms bro för 271 kronor och Fägrebs bro i Halna socken för 621 kronor. Dessutom har samma vägstyrelse verkställt större reparationer å Tarm-längsbron för en kostnad af 204 kronor och å Djupedalsbron för likaledes 204 kronor samt ny öfverbyggnad å Forsviks bro för en kostnad af 1,179 kronor.

Under år 1903 inkom till Länsstyrelsen en ansökan från åtskilliga intressenter om undersökning på statsverkets bekostnad i ändamål att inrätta *allmän farled i ån Tidån* från Fröjered till Tidaholm. Medel för ändamålet blefvo på förslag af Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen af Eders Kungl. Maj:t anvisade, men, såvidt till Länsstyrelsens kunskap kommit, har undersökningen med förslag till farledens inrättande ännu ej avslutats.

På sätt i förra femårsberättelsen omförmädes, blef, enligt nådigt bref den 13 november 1896, den s. k. *Mariholms brotullkassa* vid sagda års slut öfverlämnad till Mariestads stadskommun med förbindelse bland annat för staden att, enligt då godkända ritningar, bygga nya broar af järn med bropelare af sten, hvilka skulle vara färdiga inom utgången af år 1906. Några anstalter för utförande af dessa stadens åtaganden i afseende på nämnda brobyggnader hafva allt hittills icke vidtagits; men under innevarande år hafva stadsfullmäktige af uppgifna skäl begärt anstånd med denna brobyggnads fullbordande till utgången af år 1911. Såsom hufvudsakligt skäl för denna framställning har åberopats, att de för ändamålet tillgängliga medlen, som utgjorde omkring 117,000 kronor, icke vore tillräckliga för byggande af en bestående och för residensstaden värdig brobyggnad, hvilket med nuvarande konjunkturer icke kunde med brotullkassans nu befintliga tillgångar ske på sådant sätt, att broarne fyllde nutidens anspråk på utrymme, prydlighet och soliditet och som till material och konstruktion betryggade staden för framtida utgifter för ombyggnad och underhåll. I sådant afseende hade stadsfullmäktige antagit en af Norrköpings stads byggnadschef W. Carling uppgjord plan för broarnes nybyggnad af beton på pelare af beton, beklädda å den mot ån vettande sidan till erforderlig höjd af granit till skydd mot isgång. Denna brobyggnad beräknades kosta 130,000 kronor, hvartill dessutom erfordrades 15,000 kronor att reserveras till bestridande af framtida underhållskostnader. Samtliga dessa kostnader komme således att med omkring 30,000 kronor öfverstiga brotullkassans nuvarande behållning, hvarför stadsfullmäktige hos Eders Kungl. Maj:t anhållit att antingen undfå statsbidrag till brobyggnadens utförande på omförmälda sätt med 30,000 kronor eller ock att anstånd med broarnes uppförande måtte beviljas till 1911 års utgång, då under tiden genom räntans läggande till kapitalet brotullkassan kunde komma att uppgå ungefärligen till ofvanberörda sammanräknade 145,000 kronor. Denna underdåniga framställning, som blifvit af Läns-

styrelsen till bifall förordad, är för närvarande beroende på Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning.

Väg- och bropenningar uppbäras icke någonstädes inom länet.

Färjpenningar uppbäras däremot dels vid Brosundet i Undenäs socken, dels ock vid Lofvened öfver ån Lidan. Enskilda personer hafva inrättat dessa färjor, men för färjefarten, som icke förmedlar trafik å allmänna vägar, är icke någon offentlig taxa fastställd. Mellan Torsö och fastlandet uppehålls *båtfart* af vederbörande skjutsentreprenörer mot afgifter enligt fastställd taxa. Från Ekebo skjutsstation å Källandsö skjutsas med båt till Lurön.

Under perioden hafva åtgärder fortfarande ägt rum i ändamål att få borttagna sådana *grindar*, som enligt lag icke vidare må finnas, och en del utslag hafva härom meddelats af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, särskildt hvad angår Vartofta fögderi, där dessa grindar sedan längre tider tillbaka funnits och ännu finnas i ett afsevärdt stort antal. Inom denna länsdel har det rent af blifvit en sedvänja, som ingått i allmänhetens rättsåskådning, att få behålla så många grindar som möjligt, och det har varit förändradt med stor svårighet att förmå allmogen att afstå från denna ovana. Antalet grindar i länet, som vid 1900 års slut uppgafs vara 621, utgör vid 1905 års slut 510, däraf inom sistnämnda fögderi icke mindre än 380.

På sätt, som inhämtas af tabell 2, funnos vid femårsperiodens slut inom länet 80 *skjutsanstalter*. Af dessa voro 49 gästgifverier och 31 skjutsstationer.

Samtliga skjutsanstalter voro försedda med skjutslag, men skjutsningen var vid nämnda tidpunkt och har under hela ifrågavarande tidrymd varit upplåten på entreprenad i enlighet med nådiga stadgan angående skjutsväsendet den 31 maj 1878.

Beträffande *skjutsentreprenadbidragen* meddelas följande uppgifter:

År.	Antal skjutsanstalter, för hvilka entreprenadbidrag utgått.	Entreprenadbidragens sammanräknade belopp, i kronor.	Afgift i öre för 1 krona bevilling.
1901	70	11,660	3
1902	70	11,660	3
1903	70	11,660	3
1904	70	11,810	2
1905	70	12,400	3

Då den för hvarje af dessa år för länet fastställda bevillingens halfva belopp öfverstigit entreprenadbidragens summor, har staten icke behöft deltaga i gäldande af bidragen med mera än halfva beloppet.

Entreprenadbidragen utgjorde år 1905: 15—100 kronor vid 19 skjutsanstalter, 101—200 kronor vid 39, 201—300 kronor vid 9 och 301—600 kronor vid 3 skjutsanstalter.

Tabell 2 innehåller vidare upplysning om antalet hästar, som under ifrågavarande fem år utgått till skjutsning.

Postkontor finnas fortfarande inom länets alla sex städer samt dessutom i Karlsborg, Töreboda, Moholm, Stenstorp,

Tidaholm och Vara. Inom länet äro därjämte inrättade följande *poststationer*, nämligen:

under Mariestads postkontor: Ek, Ekbyvall, Forshem, Hasselrör, Jula, Leksberg, Luguås, Lyrestad, Låstad, Sjötorp, Svaneberg, Tidavad, Timmersdala, Torsö, Åskekärr och Österäng;

under Skara postkontor: Axvall, Eggby, Gössäter, Götened, Källtorp, Lundsbrunn, Nya Lerdala, Kvånum, Synnerby, Vinköl, Vångaby och Öttum;

under Lidköpings postkontor; Blomberg, Bronäs, Hellekis, Järpås, Källandsö, Källängen, Källby, Lofvenc, Norra Kodum, Resville, Råbäck, Stora Levene, Tädene, Ufvered, Vinninga och Örslösa;

under Sköfde postkontor: Frösve, Igelstorp, Skultorp, Tibro, Varnhem och Värsås;

under Hjo postkontor: Baskarp, Brandstorp, Gate, Gustaf-Adolfs kapell, Korsberga, Kyrkebo och Mofalla;

under Falköpings postkontor: Falköping-Ranten (filialpostkontor), Bjurbäck, Grolanda, Gudhem, Gökhem, Habo, Jåla, Kettilstorp, Kinneved, Klefva, Mullsjö, Mosseberg, Odensberg, Sandhem, Slättäng, Stora Bjurum, Sörby, Torbjörntorp och Vartofta;

under Karlsborgs postkontor: Fagersanna, Forsvik, Mölltorp och Svanvik;

under Töreboda postkontor: Bråta, Älgårås, Fagerlid, Finnerödja, Fredsberg, Hofva och Tångeberg;

under Moholms postkontor: Beateberg, Fågre, Halna, Sätra fabriker, Tidån, Tived, Undenäs och Våring;

under Stenstorps postkontor: Broddetorp, Dala, Fridene, Häggum, Svensbro och Vreten;

under Tidaholms postkontor: Ekedalen, Hångsdala, Kafås och Vättak;

under Vara postkontor: Arentorp, Bya, Edsvärn, Essunga, Fåglum, Fyrunga, Helås, Håkantorp, Jungsskola, Larf, Lekåsa, Långjum, Malma, Nossebro, Saleby, Stora Hof, Tråvad, Tumleberg, Ulfstorp och Vedum;

under Vänersborgs postkontor: Främmostad, Gråstorp, Salstad, Sjuberga, Tengene, Thamstorp och Tun;

under Kristinehamns postkontor; Gullspång och Otterbäcken; samt

under Ulricehamns postkontor: Brismene och Börstig.

Postanstalternas antal uppgick således vid 1905 års slut till 150 eller en på 1,595 af länets invånare. Enligt Generalpoststyrelsens berättelser uppgingo de inom länet till postbefordran aflämnade försändelsernas antal och medeltalet försändelser på hvarje invånare till:

År.	Antal.	Försändelser pr invånare.
1901	7,881,119	33
1902	8,428,047	35
1903	8,881,710	37
1904	9,455,316	39
1905	8,371,626	35

Vid 1905 års slut verkställdes *postföring å landsväg* inom länet på sätt, som inhämtas af följande däröfver uppgjorda tabell:

	Väglängd i kilometer.	Postförda kilometer.		
		Åkande post.	Gång- eller roddpost.	Landt-bref-bäring.
Minst 12 enkla färder i veckan . . .	258	103,076	9,360	21,216
Mindre än 12 enkla färder i veckan .	1,506	86,840	30,908	281,924
Summa	1,764	189,916	40,268	303,140

Telegrafstationerna i länet hafva fortfarande funnits i länets sex städer samt i Tidaholm, Karlsborg, Vara och Hellekis. För enskilda meddelanden hafva, liksom tillföre, samtliga telegrafanstalterna vid järnvägsstationerna inom

länet varit för allmänheten tillgängliga vid tider, då sådant ej hindrats af järnvägarnes egna meddelanden.

Rikstelefon finnes numera öfverallt, så att knappt någon socken saknar sådan förbindelse.

Fångtransporter verkställas fortfarande i enlighet med Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes allmänna kungörelse den 31 januari 1887 å järnväg i alla de fall, då kostnaden för landsvägstransport skulle blifva lika dyr eller dyrare. I sistnämnda fall besörjes transporten af länsmännen genom fjärdingsmän eller särskilda fångförare.

Varuforsling utöfvas icke inom länet såsom särskild näring.

B) Vattenkommunikationer. Rikedomen på samfärdsmedel för den större person- och godstrafiken till lands, för hvilken här ofvan blifvit redogjort, motsvaras af icke o betydliga tillgångar på sjökommunikationer, förnämligast å de länet omgifvande och angränsande stora sjöarne Vänern och Vättern.

Till sin västra del beläget invid landets största insjö Vänern, åtnjuter länet härigenom och genom den tvärs öfver länets nordliga del anlagda Göta kanal, som förenar nämnda sjö med Vättern, intill hvilken sistnämnda länets hela östra del angränsar, stora fördelar, i det att ansenliga trakter af dess områden genom vattenvägar stå i förbindelse såväl med hvarandra och angränsande län som ock med världshafvet. Den lokala och den genomgående trafiken å Vänern och Vättern, som allt mer och mer utgöres af *ångbåtsfart*, under det att segelfartygen försvinna, är ganska betydande och har inom länet till sin tjänst hamnar i städerna Mariestad, Lidköping och Hjo äfvensom åtskilliga mindre hamnanläggningar och lastbryggor på åtskilliga ställen å landsbygden utmed Vänerns och Vätterns kuster. Bland dessa senare hamn- och landningsbryggor äro företrädesvis att omnämna Råbäck, Hellekis, Leckö, Otterbäcken och Såtenäs vid Vänern samt Karlsborg och Svedudden vid Vättern. Jämte den direkta passagerareångfartygsförbindelse mellan Stockholm och Göteborg, som berör städerna Mariestad och Lidköping, uppehålls å Vättern direkt förbindelse genom passagerareångfartyg mellan Stockholm och Jönköping öfver Hjo. Mellan sistnämnda hamn och Hästholmen på Vätterns östra sida i Östergötland har äfven under ifrågavarande period daglig ångbåtskommunikation underhållits hela året utom i undantagsfall, då ishinder inträffat en eller annan vecka under vintermånaderna. Likaledes har daglig ångbåtsförbindelse fortfarande ägt rum mellan Motala å ena samt Karlsborg och Rödesund å den andra sidan, hvilken förbindelse stått i samband med bantågen å Sköfde—Karlsborgs järnväg. Därutöfver är att omnämna, att en mängd lastångfartyg och segelfartyg varit använda i fraktfart å Vänern och Vättern samt hamnarne vid Göta kanal.

I detta sammanhang anser sig Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande böra här meddela, att sedan Eders Kungl. Maj:t i nådigt bref den 31 oktober 1902 lämnat tillstånd till fördjupning af hamnbassinen och inseglingstrännan till Mariestads hamn äfvensom till förlängning af hamnkajen därstädes, och stadsfullmäktige för ändamålet anvisat ett anslag af 93,827 kronor att bestridas af hamnkassan,

som år 1901 uppgick till ungefärligen samma belopp, har detta arbete under perioden fortgått, men är ännu långt ifrån sin fullbordan. Arbetet, som vid 1905 års slut kostat öfver 87,000 kronor, antages komma att kräfvat ytterligare nära nog en lika stor summa som den sistnämnda, innan detsamma blifvit fullbordadt.

För sjöfartens tjänst finnas å Karlsborgs fästningsområde 3 fasta *fyrar* och vid Rödesund 1 fyr, hvilka alla underhållas af Göta kanalbolag, hvilket bolag under ifrågavarande period, till stort gagn för *sjöfarten* å den mycket svårtrafikerade sjön *Viken*, verkställt en hel del förbättringar af farleden därstädes. Förutom större muddrings- och sprängningsarbeten i denna farled till undanrödjande af för sjöfarten farliga grund hafva nya säkerhetsanstalter inrättats medelst anordnande af flera nya linjefyrar och fyrlyktor, hvarjämte en ny fyrvaktaresyssla tillkommit med station vid Brosundet.

Göta kanal har för trafik hållits öppen:

År 1901	från och med 18 april till och med 21 dec.
» 1902	» » » 1 maj » » » 5 »
» 1903	» » » 15 april » » » 1 »
» 1904	» » » 19 » » » 2 »
» 1905	» » » 15 » » » 2 »

På grund af föreskrifterna i kungl. brevet den 24 november 1813 handhafves öfverinseendet öfver fyr- och båkväsendet å *sjön Vänern* samt anordningarna till bättre anstalter för *sjöfarten* därstädes af en, jämlikt samma nådiga bref, tillsatt direktion. Denna direktion har under tiden för denna berättelse vidtagit en hel del förbättringar till sjöfartens gagn, företrädesvis genom inrättande af nya fyrinrättningar, särskildt för inseglingen till Mariestads hamn. Kostnaderna för dessa nya fyrinrättningar jämte byggnader hafva under ifrågavarande period uppgått till i rundt tal 59,300 kronor, så att det bokförda värdet af dessa anstalter, efter afdrag af gjorda afskrifningar, vid 1905 års slut uppgick till 163,800 kronor, varande dessa fyrar och byggnader brandförsäkrade hos Allmänna brandförsäkringsverket för byggnader å landet till belopp af 157,470 kronor.

Lotsningen i Vänern besörjes jämväl på föranstaltande af nämnda direktion, hvilken därför utfärdat taxa. Öfveruppsikten öfver fyr- och lotsväsendet utöfvas af befälhavaren å en lotsångare, som inköpts af direktionen med medel, tillhörande seglationsfonden.

Seglationsafgifterna för Vänern och omkostnaderna för seglationen under periodens olika år samt *seglationsfondens* behållning utöfver inventarierna vid hvarje års slut hafva uppgått till följande belopp:

	Seglations- afgifter. Kronor.	Omkost- nader. Kronor.	Fondens behåll- ning vid årets slut, i kr.
År 1901	63,111.00	45,016.86	514,009.99
» 1902	56,211.19	44,607.57	521,498.68
» 1903	65,187.72	49,885.88	529,777.98
» 1904	66,863.99	46,484.55	539,319.72
» 1905	64,510.72	71,271.33	521,964.16

Flottning förekommer i detta slätland allenast inom några större skogstrakter med vattendrag. Dessa äro sjö-

arna Unden, Viken, Botten och Stråken. I sistnämnda sjö användes en ångslup för bogsering af kolprämar och skogsprodukter. Däremot hafva inom länet de till sin längd så betydande vattendragen Tidån och Lidån icke blifvit till någon del inrättade till flottleder.

C) **Varubyten.** Genom de här förut upptagna betydande kommunikationsmedel förmedlas en rik och liflig samfärd i handel inom länet, hvilken företrädesvis omfattar alster af jordbruk och boskapskötsel.

För underlättande af varubytena hållas årligen frimarknader och så kallade kreatursmöten och torgdagar.

Marknaderna inom länet utgjorde 38 stycken under år 1905. Dessa marknader höllas i länets sex städer samt i Töreboda, Hofva och Torsö inom Norra Vadsbo fögderi, Kampavall, Mölltorp, Varing, Tidån och Öfverby inom Södra Vadsbo fögderi, Mullsjö, Slättång och Tidaholm inom Vartofta fögderi, Grästorp inom Barne fögderi samt Enebacken inom Lidköpings fögderi. Den största och mest besökta marknaden är den, som i september hålles i Sköfde. Vid denna äfvensom vid de öfriga två marknaderna i samma stad förekommer en högst betydande kreatursomsättning.

Djuren afyttras därifrån till Stockholm, Göteborg och Norge. **Torgdagar** hafva hållits två gånger i veckan i Hofva, Töreboda, Moholm, Varing och Tidaholm, två gånger i månaden i Finnerödja och Forsvik samt en gång i månaden i Vara, Gullspång, Skultorp, Sörby, Järpås och Götene. Tidtals förekomma därjämte torgdagsmöten i Vara och Grästorp. Handlande, som utom den ort, där de äro bosatta, kringfört varor till försäljning annorledes än å marknad, s. k. *gårdfarihandlande*, hafva under perioden, enligt för dessa af Länsstyrelsen utfärdade tillståndsbref, utgjort 75 år 1901, 80 år 1902, 109 år 1903, 110 år 1904 och 119 år 1905. De varor, som härvid blifvit omsatta, hafva hufvudsakligen bestått af manufaktur- och korta varor, lädervaror, järn- och smidesvaror, bleckkärl och glasvaror.

Under femårsperioden hafva hos Länsstyrelsen inregistrerats 16 nya *föreningar för ekonomisk verksamhet* med begränsad personlig ansvarighet och 32 sådana föreningar utan personlig ansvarighet.

I fråga om *brännvinsförsäljningen* i länet återopas innehållet af nedanstående, här uppgjorda *tabell D*.

Hushållningssällskapet, som har sin största inkomst af brännvinsförsäljningsavgifterna, använder denna inkomst till

Tab. D. Antal brännvinsförsäljningsställen, försäljningsavgifternas belopp och deras fördelning.

	1900—01.			1901—02.			1902—03.			1903—04.			1904—05.			
	Minnthandelsställen.	Utskänkningsställen.		Minnthandelsställen.	Utskänkningsställen.		Minnthandelsställen.	Utskänkningsställen.		Minnthandelsställen.	Utskänkningsställen.		Minnthandelsställen.	Utskänkningsställen.		
		Ständiga.	Tillfälliga.		Försäljningsavgift.	Kronor.		Ständiga.	Tillfälliga.		Försäljningsavgift.	Kronor.		Ständiga.	Tillfälliga.	Försäljningsavgift.
Mariestad	—	4	—	77,015·97	—	4	—	68,501·44	—	4	—	77,152·31	—	4	—	80,314·00
Lidköping	1	6	2	78,800·00	1	6	2	65,818·75	1	6	1	75,300·00	1	6	1	97,577·50
Skara	1	3	—	65,480·32	1	3	—	63,285·95	1	3	—	71,893·73	1	3	—	66,882·67
Sköfde	1	6	—	79,394·63	1	5	—	82,003·34	2	6	—	85,000·80	1	5	—	92,863·16
Falköping	1	4	—	49,217·78	1	5	—	57,989·90	1	5	—	73,646·29	1	4	1	72,608·40
Hjo	1	2	3	21,431·25	1	2	3	21,393·75	1	2	2	21,412·50	1	2	3	25,552·50
Summa för städerna	5	25	5	371,339·95	5	25	5	358,993·13	6	26	3	404,405·63	5	24	5	435,798·23
Vara köping	1	1	—	41,891·39	1	2	—	43,826·26	1	2	—	45,126·34	1	2	—	39,257·19
Landsbygden	1	2	4	4,290·55	2	2	3	4,281·25	1	2	4	4,262·50	1	2	4	16,856·25
Summa för hela länet	7	28	9	417,521·89	8	29	8	407,100·64	8	30	7	453,794·47	7	28	10	491,911·67
<i>Disposition:</i>																
Uppbördsprovision . . .	—	—	—	107·22	—	—	—	81·18	—	—	—	81·17	—	—	—	106·71
För insättning i Statskontoret	—	—	—	84,765·32	—	—	—	82,684·39	—	—	—	92,028·78	—	—	—	97,546·55
Till landstinget	—	—	—	83,482·93	—	—	—	81,403·90	—	—	—	90,742·66	—	—	—	98,360·99
> hushållningssällskapet	—	—	—	41,741·45	—	—	—	40,701·96	—	—	—	45,371·34	—	—	—	49,180·52
> länets socknar	—	—	—	2,997·53	—	—	—	2,991·02	—	—	—	2,977·94	—	—	—	11,775·99
> länets städer och Vara köping	—	—	—	204,427·44	—	—	—	199,238·19	—	—	—	222,592·58	—	—	—	234,940·91
Summa	—	—	—	417,521·89	—	—	—	407,100·64	—	—	—	453,794·47	—	—	—	491,911·67

gagn för jordbruket och dess binärningar. Landstingets andel ingår i dess årliga budget och användes jämte dess öfriga inkomster till de utgifter, som landstinget beslutar och Länsstyrelsen godkänner. Enahanda är förhållandet med

städernas inkomster af ifrågavarande medel, och hvad angår landskommunerna torde kunna sägas, att deras inkomster af brännvinsförsäljningsmedel användas för fattigvårdens bestridande.

5. Kameralförhållanden.

I bilagda tabell 3 redogöres för antalet hemman och lägenheter å landet, deras kamerala natur och brukningsdelar jämte taxeringsvärden äfvensom för städernas jordar, hus, tomter m. m. tillika med deras taxeringsvärden.

Från länet till andra län eller från andra till detta län har någon öfverflyttning af hemman eller lägenheter icke under perioden ägt rum.

Icke heller har från ödesmål något hemman upptagits.

De jordafsöndringar, hvilka Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande under femårsperioden fastställt, hafva utgjort 151 år 1901, 233 år 1902, 284 år 1903, 241 år 1904 och 374 år 1905.

Under perioden hafva af kronohemman, delar af sådana hemman eller lägenheter blifvit till skatte lösta 47 lägenheter, motsvarande ²⁵⁷³/₁₀₃₀₄ mantal.

På grund af bestämmelser dels i nådiga brefvet den 29 maj 1874 och dels i Kammarkollegii cirkulär den 14 augusti 1874 och den 20 juni 1879 jämte särskilda nådiga beslut hafva under ifrågavarande tidrymd i tabell E angifna utarrenderade mindre kronoegendomar blifvit försälda.

Enligt sammandragen öfver bevillningen utgjorde sammanräknade fastighetstaxeringsvärdet för länet:

År 1901	Kr. 203,442,100, hvaraf bevillningsfria Kr. 22,609,800
» 1902	» 204,918,800, » » » 22,857,500
» 1903	» 213,465,300, » » » 23,863,700
» 1904	» 217,984,600, » » » 25,134,300
» 1905	» 222,963,750, » » » 26,409,100

Taxeringsvärdena uppgingo sammanräknade till följande belopp:

För jordbruksfastighet.

För annan fastighet.

År 1900	158,022,000 kr.	43,458,500 kr.
» 1905	162,084,900 »	60,878,850 »

Jordbruksfastigheternas värde har således under femårsperioden ökats med 4,062,900 kronor samt värdet å annan fastighet stigit med 17,420,350 kronor.

I sammanhang härmed meddelas i vidstående tabell F (sid. 31) uppgifter rörande taxeringsvärdena å de fastigheter, som under femårsperioden blifvit exekutivt försälda, samt därför erhållna köpeskillingar.

För egendomar af fideikommissnatur redogöres i bilagda tabell 4.

Egendomar, tillhörande inhemska aktiebolag, och egendomar, tillhörande främmande makters undersåtar, finnas upptagna uti tabellerna 5 och 6.

Beträffande kronouppbörderna, som numera icke utgör föremål för Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser, är alltså här icke vidare att omförmåla, än att utskylder och arrenden ordentligt ingått vid uppbördsstämorna, och att den jämförelsevis goda ekonomiska ställningen i länet fört det med sig, att jämförelsevis små rester förekommit.

Vid 1905 års slut voro för statsverkets räkning utarrenderade 228 kronoegendomar inom länet, däraf 6 lägenheter och 222 hemman, med ett sammanlagt taxeringsvärde af 6,383,300 kronor. Hemmanens sammanlagda mantal uppgick till 208¹/₁₆.

Tab. E. Försälda utarrenderade mindre kronoegendomar i Skaraborgs län åren 1901—1905.

Fögderi.	Socken.	Egendomens namn.	Nummer.	Mantal.	Taxeringsvärde. Kronor.	Köpeskilling. Kronor.
Norra Vadsbo . . .	Ek	Boterstena äng eller Herrängen, lägenhet under kungsgården Marieholm . . .	—	—	3,600	3,015
Vartofta	Habo	Munkaskog, f. d. hospitalshemman	1	$\frac{1}{2}$	12,200	15,035
Skara	Marka	Marka Stommen, indraget länsmansboställe	1	$\frac{1}{2}$	10,000	14,000
Vartofta	Daretorp	Lilla Älgarås, indraget skogvaktareboställe	1	$\frac{1}{4}$	9,800	10,000
		Skogen, torp under Lilla Älgarås	—	—	1,200	1,250
Lidköpings	Bresäter	Slättorna, indraget jägmästareboställe	1	$\frac{1}{4}$	13,790	18,100
Vartofta	Yllestad	Badened Ännagård, indraget fältväbelsboställe	1	$\frac{1}{2}$	10,900	9,050
Skara	Sörby	Sörby Anders Ersgård, indraget häradskrifvarboställe	3	$\frac{1}{2}$	12,350	17,400
	Stenum	Stenums mad, lägenhet under kronodomänen Lundby	—	—	550	800
		Rosenlund, do under do	—	—	650	650
		Stenums mad, lägenhet under kungsgården Höjentorp	—	—	8,000	8,000
Lidköpings	Norra Härene	Nättorp, indraget sergeantsboställe	1	$\frac{1}{4}$	13,700	16,300
Skara	Gökhem	Skogskälle, indraget fanjunkareboställe	1	$\frac{1}{2}$	10,310	16,400
		Summa	—	—	107,050	130,000

Debiterade arrendeafgifter till statsverket för kronoegendomarna utgjorde år 1901 för jord 268,144 kr. 35 öre samt för skog 2,790 kr., år 1902 för jord 268,757 kr. 96 öre, och för skog 1,975 kr., år 1903 för jord 268,630 kr. 13 öre och för skog 2,475 kr., år 1904 för jord 268,576 kr. 20 öre och för skog 2,175 kr. samt år 1905 för jord 267,805 kr. 93 öre och för skog 1,620 kr.

För *landstingets* och *kommunernas* tillgångar och skulder samt inkomster och utgifter lämnas fullständig redogörelse uti de af Statistiska Centralbyrån utarbetade, under Litt. U i Bidrag till Sveriges officiella statistik offentliggjorda årliga berättelser äfvensom uti »Tidskrift för Sveriges landsting och större kommuner».

Landstingsskatten har under ifrågavarande tidrymd uttaxerats med 55 öre år 1901, 53 öre år 1902, 53 öre år 1903, 40 öre år 1904 och 40 öre år 1905.

Till bedömning af allmänna *skiftesverkets* i länet ställning vid 1905 års slut har Eders Kungl. Maj:ts Befallnings-

hafvande ansett sig böra meddela, att, enligt inhämtade upplysningar från länets landtmäterikontor, af det nuvarande hemmantalet för landsbygden, som vid nämnda års slut uppgick till 4,708⁴⁸², följande mantal undergått fastställt enskifte eller laga skifte eller ock storskifte, som troligen icke rubbats, nämligen 3,714⁴⁸² mantal å alla ägora, 17⁷⁵⁰ å endast inägorna och 35⁷⁵⁰ å endast utägorna. Vid samma tid voro föremål för laga skifte 10²⁵⁰ mantal å alla ägora. Enligt samma uppgifter skulle laga skiften sannolikt framdeles verkställas å 90¹⁰⁴ mantal å alla ägora samt 17²⁵⁰ mantal å endast inägorna, under det att 858¹⁸⁴ mantal troligen icke skulle komma att undergå laga skifte.

Under femårsperioden hafva för de på länet anställde *landtmätare* utfärdats följande förordnanden, nämligen:

	År 1901.	År 1902.	År 1903.	År 1904.	År 1905.
Till laga skifte	7	2	5	3	6
Till andra förrättningar	142	155	145	189	184

6. Politi.

Hvad angår *försäkringsväsendet* i länet, så har under perioden i detta ämne för hela landet tillkommit en helt och hållet ny lagstiftning genom nya lagen angående försäk-

ringsrörelse den 24 juli 1903 samt nådiga förordningen den 4 december samma år om försäkringsregisters förande m. m. Enligt dessa författningar, som, bland annat, innehålla den allmänna regeln, att försäkringsrörelse må utöfvas endast af försäkringsaktiebolag och af ömsesidiga försäkringsbolag, skall föras försäkringsregister dels hos Patent- och Registreringsverket, dels ock hos Konungens Befallningshafvande, hos sistnämnda myndighet dock endast beträffande sådana på delägarnes ömsesidiga ansvarighet grundade försäkringsbolag, hvilkas verksamhet endast afser att meddela försäkring af egendom inom ett län.

Några försäkringsaktiebolag med säte inom länet finnas icke, men däremot ett stort antal på ömsesidighet grundade försäkringsbolag, nämligen 1 för hela länet och 26 mindre ömsesidiga brandstodsbolag, hvartill komma kreatursförsäkringsbolag, till antalet 14 och omfattande större eller mindre delar af länets landsbygd.

Länets ömsesidiga *brandförsäkringsförening*, hvars försäkrings- och räkenskapsår omfattar tiden 14 juni—13 juni hvarje år, begynte sin verksamhet under sista räkenskapsåret den 14 juni 1905 med ett försäkringsbelopp af 114,149,820 kronor och ett ansvarighetsbelopp af 122,552,240 kronor, hvilka summor vid räkenskapsårets slut utgjorde respektive 117,083,820 kronor och 125,615,610 kronor, hvadan under året försäkringsbeloppet ökats med 2,934,000 kronor och ansvarighetsbeloppet med 3,063,370 kronor. För brandskador hafva under samma år utbetalts 95,510 kr. 42 öre, som jämte öfriga omkostnader och afsättning till regleringsfond uttaxerats å delägarne med 10 öre på hvarje 100 kronor af ansvarighetsbeloppet eller med tillhopa 125,615 kronor.

De mindre ömsesidiga *brandstodsbolagen*, som dock under sista året minskats med ett bolag, nämligen Jälstads sockens, hvilket blifvit upplöst, hade, enligt senast tillgängliga uppgifter, vid 1905 års början en sammanlagd försäkringssumma af 115,454,441 kr. 75 öre, hvaraf för fast egendom 14,772,362 kr. 50 öre och för lös egendom 15,874,771 kr. 25

Tab. F. *Exekutivt försålda fastigheter i Skaraborgs län åren 1901—1905.*

År.	Fögderi eller stad.	Antal fastigheter.	Hela taxeringsvärdet. Kronor.	Erhållen köpskilling. Kronor.
1902	Norra Vadsbo fögderi	1	3,300	2,250
1905	» » »	1	6,600	3,900
1904	Södra Vadsbo fögderi	1	109,000	170,000
1905	» » »	1	4,700	2,150
1901	Sköfde fögderi	2	16,900	25,300
1903	» » »	1	9,000	13,050
1904	» » »	1	10,000	9,800
1905	» » »	3	9,700	11,255
1901	Vartofta fögderi	1	122,600	82,100
1902	» » »	1	500	450
1904	» » »	1	3,600	3,500
1905	» » »	1	3,500	2,200
1902	Barne fögderi	1	12,800	16,000
1905	» » »	1	4,500	7,050
1902	Lidköpings fögderi	2	125,000	165,500
1903	» » »	1	22,000	27,100
1903	Mariestad	1	13,900	8,105
1904	»	1	12,500	12,550
1905	Lidköping	1	3,100	3,500
1901	Skara	1	30,000	18,000
1901	Sköfde	3	45,150	40,210
1905	»	1	13,000	10,700
1903	Falköping	1	1,700	2,025
	Summa	29	583,050	636,695

öre, uti hvilka sistnämnda båda belopp icke ingå försäkringar, som beviljats för fastigheter och lösegendom tillsammans, hvarom specificerad uppgift icke kunnat erhållas, men som måste antagas utgöra skillnaden mellan sistnämnda bägge summor och hela ofvannämnda försäkringssumma. Dessa mindre bolag ägde vid samma tid en behållning i tillgångar och fonder af 445,028 kr. 8 öre. Inkomsterna för året genom uttaxeringar uppgingo till 57,434 kr. 41 öre, brandskadeersättningarna till 40,189 kr. 64 öre, och förvaltningskostnadens sammanlagda belopp belöpte sig till 10,330 kr. 48 öre.

För *djurförsäkring* hafva under perioden funnits icke mindre än 14 kreatursförsäkringsbolag, hvaraf 12 omfattat större eller mindre delar af länet, mestadels städer, men 1 hela länet med ändamål af försäkring endast mot mjältbrand och 1 bolag, Skaraborgs och Jönköpings läns hästförsäkringsförening, äfven annat län. De flesta af ofvannämnda 14 föreningar afse allenast försäkring af hästar, men 2 tillika nötkreatursförsäkring.

Samtliga dessa kreatursförsäkringsbolag ägde, enligt senast inhämtade upplysningar, vid 1905 års början inkomster af försäkringsavgifter till beräknadt belopp af 82,882 kr. 21 öre, hvartill komma räntor af bolagens reservfonder m. m. 4,555 kr. 94 öre. De utbetalda skadeersättningarna hade under år 1904 uppgått ända till 83,437 kr. 46 öre för hästar och 1,945 kronor för nötkreatur.

Utom ofvannämnda länsförsäkringsföreningar för ersättning af brandskador och förluster af kreatur, hvilka jämte andra större, ömsesidiga bolag äfvensom försäkringsaktiebolag drifva försäkringsrörelse inom länet, och hvilka hufvudsakligen äro Allmänna brandförsäkringsverket för byggnader å landet, Städernas allmänna brandstodsbolag, Städernas bolag till försäkring af lösegendom samt aktiebolagen Skandia, Svea, Skåne och Fenix, har inom länet varit verksam en ganska gagnande *försäkringsförening mot hagelskada*, hvarom redan i förra femårsberättelsen blifvit omförmäldt, att för denna förening stadgar blifvit af Konungens Befallningshafvande fastställda. Vid sista försäkringsårets början den 1 maj 1905 utgjorde försäkringstagarnes antal 956 och försäkringssumman 3,408,590 kronor. Tillslutningen till denna förening har varit högst betydlig. Icke mindre än 88 nya delägare hafva under sista året vunnit inträde i föreningen med ett sammanräknadt försäkringsbelopp af nära en half million kronor, men under sommaren innevarande år har antalet delägare ökats med ytterligare 134, så att hela medlemsantalet då utgjorde 1,160, med ett försäkringsbelopp af 4,336,540 kronor. Uttaxeringen har under sista räkenskapsåret varit endast 10 öre per 100 kronors försäkringsvärde.

Därjämte finnes en annan försäkringsförening, som under namn af *Västergötlands allmänna lifförsäkringsförening* drifver försäkringsrörelse, med säte i Falköping och med ändamål att vid dödsfall bereda understöd åt afidna medlemmars efterlevande anhöriga. Denna förening, som icke är här registrerad, uttaxerar årligen på hvarje intagen medlem ett visst belopp, varierande mellan 25 öre och 75 öre, beroende af åldern. Huruvida denna förening kan vara öfverensstämmande med nu gällande lag om försäkringsrörelse, har Länsstyrelsen funnit vara tvifvelaktigt.

Västergötlands fornminnesförening. Denna förening, som stiftades i Skara den 11 juni 1863 på initiativ af numera afidne kyrkoherden i Tunhems pastorat Claes Johan Ljungström och som fortfarande åtnjuter understöd af de båda landstingen, af Skaraborgs läns med 500 och af Älfsborgs läns med 300 kronor, har under nu ifrågavarande femårsperiod varit i tillfälle att utveckla en mer än vanligt omfattande verksamhet, särskildt i fråga om den föreningen åliggande uppgift att till sina samlingar förvärfva forn-saker och allmogeföremål, belysande kulturens utveckling inom provinsen.

Under år 1904 afled nämligen den bekante samlaren af dylika föremål förre läroverksadjunkten Anders Nilsson i Skara. Denne hade under sin långa lefnad haft till sitt lefnadsmål att samla fornminnen af ifrågavarande slag. Samlingen var också vid Nilssons död af högst betydlig omfattning. Föreningens plan att förvärfva hela den värdefulla samlingen strandade emellertid på ett den afidnes testamente, enligt hvilket Göteborgs museum blifvit insatt till testamentstagare af hela samlingen. I följd af formella tvister träffades emellertid mellan nämnda museum och Nilssons storbhusdelägare förlikning om inlösnings af samlingarna, hvarefter museum därur uttog, hvad detsamma för sina samlingar ansåg erforderligt, under det att museum till fornminnesföreningen öfverlät det öfriga, som var af värde för föreningens samlingar. Föreningen, som antog detta anbud och gjorde urval för sitt ändamål, kom härigenom för en skälig lösepenning i besittning af ej mindre än omkring 2,500 olika nummer. Dessa utgöra, bland annat, 1,000 forn-saker af sten, omkring 100 äldre klädesplagg, väfnader och handgjorda kvinnoarbeten, 120 allmogeskrin, 75 mangelbräden, 22 bogträn, 21 linhufvuden samt en stor mängd andra för västgötabygden karakteristiska föremål. Därjämte erhöles ett femtiotal pjäser af tenn, lika många af glas, ett sextiotal tallrikar, fat och skålar af porslin, ett fyrtiotal möbler från 1600-talet jämte andra arbeten, som utvisa gångna tiders bruk och plägseder, såsom smycken, målningar, medeltidssaker och en samling sällsynta mynt. För alla dessa föremål erlade föreningen en kontant summa af 8,575 kr. 57 öre. Behovvet af egen lokal för föreningens samlingar hade genom detta förvärf blifvit allt mer trängande, helst dessa för närvarande måste, utan någon öfversiktighet och planmässig anordning, förvaras i skilda rum på olika ställen. Fördenskull hade föreningens styrelse utfärdat upprop till landskapets innebyggare att insamla medel ej blott till inlösen af de Nilssonska samlingarna, utan äfven för uppförande af en egen byggnad för samlingarna. Genom detta upprop hade insamlats omkring 6,800 kronor, hvarförutan länets landsting för samma ändamål år 1905 anvisade det frikostiga anslaget af 5,000 kronor. Ännu återstå betydande belopp, innan hoppet om egen byggnad för samlingarna kan realiseras. Genom föredrag af vetenskapsmän och genom sin tidskrift har föreningen, liksom under föregående femårsperioder, sökt sprida kunskap om provinsens forntid och intresse för tillvaratagande af dess lämningar. På sätt under närmast föregående perioder ägt rum, har fornminnesföreningen äfven under den nu ifrågavarande hedrat minnet af en af landskapets stora söner.

Detta minne har ägnats åt fältmarskalken grefve Lennart Torstensson genom resande af en minnessten å egen-
domen Forstena vid foten af Hunneberg i Tunhems socken,
Älfsborgs län, där grefve Torstenson föddes 300 år före den
dag, minnesstenen restes.

För vinnande af detta mål, minnesstenens resande, hade
föreningen jämväl utfärdat upprop till provinsens innebyg-
gare. Uppropet åstadkom en insamling af 3,900 kronor, och
samtliga omkostnader uppgingo till omkring 4,200 kronor.

Minnesstenen, som till sin beskaffenhet såväl som plat-
sen för dess uppförande gillats af Vitterhets-, Historie- och
Antikvitetsakademien, består af ett granitblock af sex me-
ters höjd med porträtt af grefve Torstensson, uthugget i
hög relief, hvilande på en af lager- och eklöfsornament om-
gifven konsol, och därunder en vapensköld för inskriptionen,
liggande i ett flaggdraperi.

Inskriften på stenen, som blifvit fastställd af samma
akademi, har följande lydelse:

»Till minne
af
Västergötlands store son
Fältmarskalken,
Generalguvernören öfver Västergötland,
Värmland, Dal och Halland
Grefve
Lennart Torstensson,
född å Forstena i Augusti 1603,
död i Stockholm den 7 April 1651,
restes stenen 1903.»

Invigningen af denna minnesvård förrättades den 3 sep-
tember 1903 af dåvarande landshöfdingen i Skaraborgs län
m. m. C. A. Sjöcrona i närvaro jämväl af landshöfdingen i
Älfsborgs län, en mängd officerare från de i provinsen för-
lagda regementena och en stor människoskara från kring-
liggande bygd, som torde hafva uppgått till omkring 4,000
personer.

Omkring monumentet hafva med Eders Kungl. Maj:ts
nådiga tillstånd från kronans förråd å Karlsborgs fästning
uppstälts fyra mörsare och två kanoner.

Bland nya *kyrkobyggnadsföretag*, som under perioden
fullbordats, är i första rummet att omförmåla restaureringen
af Mariestads kyrka. Angående detta omfattande och stor-
artade arbete har kyrkoherden i församlingen W. Ålander
från trycket utgifvit en värdefull beskrifning, till hvilken
Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande alltså hänvisar.
Här torde endast böra antecknas till intresserades kännedom,
att denna kyrkorenovation, som blifvit verkställd efter rit-
ningar af arkitekten i Öfverintendentsämbetet Folke Zetter-
vall, uppgått till det afsevärda beloppet af 156,000 kronor,
hvilka medel anskaffats dels genom lån till belopp af 125,000
kronor, som församlingen berättigats upptaga och under 40
år amortera, dels genom frivilliga bidrag, som en för ända-
målet bildad förening insamlat, och dels genom försäljning
af äldre koppar och andra för renoveringen obrukbara delar
af gammalt virke och mobilier, som tillhört kyrkan. Kyr-
kan, som i sitt nya skick gifver ett synnerligen tilltalande
intryck till sitt såväl yttre som inre, har blifvit brandför-

säkrad i Städernas allmänna brandstodsbolag för 250,000
kronor.

Förutom mera omfattande reparationer, som verkstälts
å Jälstads och Hångsdala kyrkor samt Hjo stads kyrka,
hafva under perioden utförts nya kyrkobyggnadsföretag, i
det att trenne nya kyrkor blifvit uppförda i Suntaks och
Essunga socknar samt i Vara köping.

Angående den förstnämnda kyrkan har Länsstyrelsen
icke erhållit några uppgifter att här antecknas, hvaremot
fullständiga sådana inlupit angående Essunga och Vara
kyrkor.

Essunga gamla kyrka utdömdes vid laga syn år 1902,
och ritningar till ny sådan godkändes af Eders Kungl.
Maj:ts år 1903. Den nya kyrkan, som kostat 72,250 kronor,
invigdes den 10 december 1905. Den är afsedd för 700
sittplatser och uppförd i rundbågsstil. Orgeln betingade en
kostnad af 5,000 kronor. Församlingen har för ändamålet
fått med nådigt tillstånd upptaga lån å 50,000 kronor, att
amorteras på 40 år, hvarförutom stambok beviljats.

Enligt nådigt bref den 19 april 1901 har Eders Kungl.
Maj:ts bifallit Vara församlings underdåniga ansökan om
tillstånd för Vara köpings invånare att på församlingens
inom köpingen belägna gamla kyrkogård och å samma plats,
som upptagits af församlingens gamla, år 1864 nedrifna
kyrka, åt sig uppföra en gudstjänstlokal.

Den nya kyrkan, hvartill ritning uppgjorts af arkitek-
ten F. A. Wahlström i Sköfde, är uppförd af arkitekten T.
Folcke i Göteborg och byggmästaren F. Jansson från Älf-
ängen i götisk stil, af kilad granit och putsad samt inne-
håller 600 sittplatser.

Orgeln, tolfstämmig, är byggd af firman Torsell &
Erikson i Göteborg och har kostat 6,100 kronor. Samman-
lagda kostnaden för kyrkans uppförande och fullständiga
inredning, kyrkogårdens planering m. m., uppgående till
75,900 kronor, har bestridits uteslutande af Vara köpings
samhälle med tillhjälp af frivilligt skänkta medel, omkring
2,000 kronor. Den 14 december 1902 invigdes den nya
kyrkan, och har därefter gudstjänst hållits i densamma
hvarje predikodag. I närheten af kyrkan är den nya be-
grafningsplatsen belägen. Denna har kostat inalles 5,500
kronor.

Beträffande den *civila förvaltningens organisation* är för
denna femårsperiod ingenting annat att omförmåla, än att,
sedan, på sätt i förra berättelsen antecknats, Eders Kungl.
Maj:ts fastställt hufvudgrunder för tillämpning af ordnings-
stadgan, byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets städer
samt hälsovårdsstadgan för riket, i hvad den afser stad, för
Töreboda municipalsamhälle, har Konungens Befallnings-
hafvande den 14 februari 1902 till efterrättelse fastställt
och kungjort ordningsföreskrifter för municipalsamhället
äfvensom byggnads- och brandordning.

Därefter har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande
i underdånig skrifvelse den 10 april 1905, efter ansökan af
municipalsamhället och efter vederbörandes hörande, gjort
underdånig framställning därom, att municipalsamhället med
det område, som för samhället varit gällande enligt nådiga
brevet den 7 november 1902 och utgjorde 358³⁹⁰ kvadrat-
meter jord, tillhörande delar af hemmanen Bürstorp, Kilen

och Törebodan, måtte få i kommunalt och fattigvårdshänseende skiljas från Björkängs socken och bilda en själfständig köping äfvensom utgöra särskildt skoldistrikt. Enligt nådigt bref den 4 maj 1906 har Eders Kungl. Maj:t funnit godt, på vissa angifna villkor, bifalla denna framställning, men, då den sålunda beviljade köpingsrättigheten för Töreboda municipalområde icke faller inom tiden för denna berättelse, lärer med den vidare beskrifningen härom och verkställigheten af det nådiga beslutet få anstå till en framtida berättelse.

Hvad angår *undervisningsväsendet* finnas inom länet förlagda ett *högre allmänt läroverk* i Skara, hvarjämte under en del af perioden funnits, såsom förut, *lägre allmänna läroverk*, femklassiga i Mariestad, Lidköping, och Sköfde samt treklassigt i Falköping. Af dessa senare hafva emellertid från och med år 1905 de lägre läroverken i Mariestad, Lidköping och Sköfde ombildats till sexklassiga realskolor och läroverket i Falköping förändrats till sexklassig samskola. Lärjungantalet uppgick vårterminen 1905 vid Skara läroverk till 434, vid Mariestads till 90, vid Lidköpings till 102, vid Sköfde till 135 och vid Falköpings till 72.

För den *högre undervisningen för flickor* finnas elementarläroverk inrättade i Mariestad, Lidköping, Skara, Sköfde och Falköping. Läroverken, för hvilka kostnaderna bestridas hufvudsakligen af terminsafgifter samt anslag af respektive kommuner och sparbanker, hafva åtnjutit årligt statsbidrag, som för 1905 utgick med följande belopp: för Mariestads 2,800 kronor, Skara 4,700 kronor, Lidköpings 2,250 kronor, Sköfde 2,200 kronor och Falköpings 1,800 kronor.

Samskolan i Hjo har fortfarande varit i verksamhet med statsbidrag, som för år 1905 utgjorde 1,500 kronor. Undervisningen därstädes omhänderhafves af en lärare och tre lärarinnor, hvarjämte tvenne tillfälliga lärare därstädes varit anställda.

I fråga om *folkskoleväsendet* är först att omförmåla det i Skara förlagda *folkskolelärarinneseminarium*, vid hvilket årligen i medeltal undervisats 113 lärjungar. Af lärjungarna utexamineras omkring 30 hvarje år.

Det i föregående berättelser omförmålda läroverk i Skara för *utbildande af småskolelärarinnor* har fortsatt sin verksamhet och årligen lämnat undervisning åt 76 till 81 lärjungar. Utbildningstiden är 40 veckor, fördelade på två terminer.

Vid länets *folkskolor och småskolor* voro år 1905 anställde 317 ordinarie och 6 extra ordinarie examinerade lärare och lärarinnor, 18 lärarinnor vid mindre folkskolor, 17 biträdande lärarinnor vid folkskolor och 331 småskollärare och lärarinnor, tjänstgörande inom 224 skoldistrikt.

Länets enda *folkhögskola* i Stenstorp har under femårsperioden oafbrutet fortsatt sin verksamhet. Undervisningsämnen hafva varit de i folkskola vanliga jämte träslöjd. Lärjungarnes antal uppgick vårterminen 1901 till 41, läsåret 1901—02 till 25, läsåret 1902—03 till 25, läsåret 1903—04 till 23, läsåret 1904—05 till 31 och läsåret 1905—06 till 43. I den sedan 1888 inrättade andra årskursen hafva undervisats: 7 vårterminen 1901, 3 läsåret 1901—02, 4 läsåret 1902—03, ingen läsåret 1903—04, 2 läsåret 1904—05 och 8 läsåret 1905—06. Lärarne hafva varit 3. Utom

elevafgifter har skolan åtnjutit af landstinget 1,500 kronor årligen samt i statsanslag 3,000 kronor alla år utom läsåret 1900—01, då det uppgick till 3,950 kronor. Till understöd åt mindre bemedlade lärjungar hafva dessutom af statsmedel utgått årligen under åren 1901—1905 respektive 497, 495, 405, 350 och 550 kronor. På söndagseftermiddagar hafva på föreståndarens bekostnad anordnats för allmänheten afsedda föredrag och måndagseftermiddagar öfverläggningsstämmor, till hvilka äfven allmänheten varit inbjuden. Den s. k. gymnastikhusfonden utgjorde den 15 maj 1905 2,090⁸⁶ kr., men skolan saknar tyvärr ännu såväl gymnastikhus som badhus, elevbostäder och lämpliga lokaler för materiel och bibliotek.

Den sedan år 1890 af föreståndaren för manliga folkhögskolan inrättade *folkhögskolan för kvinnor* har fortgått tre månader under sommaren. Undervisningen har omfattat samma läroämnen som förut jämte teoretisk hushålls- och hälsolära samt väfnad och öfrig kvinnlig slöjd. Utom föreståndaren hafva varit anställda 2—3 lärarinnor och 1 lärare vid dessa sommarkurser, som haft följande elevantal: 41 år 1901, 29 år 1902, 30 år 1903 och 29 år 1904. Sommaren 1905 var skolan inställd, emedan en lärare och en lärarinna till följd af svag hälsa behöfde hvila. Skolan, som icke åtnjuter något bidrag från landstinget, har utom elevafgiften endast haft följande statsanslag under åren 1901, 1903 och 1904, nämligen resp. 1,300, 1,150 och 1,200 kronor samt till mindre bemedlade lärjungar under nämnda år resp. 485, 400 och 364 kronor.

Folkhögskolan har under sin 33-åriga (1873—1906) tillvaro varit besökt af 1,523 elever, 1,060 manliga och 463 kvinnliga, eller i medeltal 33 manliga och 31 kvinnliga för år. Af Skaraborgs läns 263 landskommuner och 6 städer finnas numera blott 21, som icke haft någon lärjunge vid skolan.

I det föregående är redogörelse lämnad för de inom länet befintliga *tillämpningsskolor* för bildande af rättarlärningar, hvaraf nu återstår endast landtbruksskolan vid Klags-torp, äfvensom för landtmannaskolan i Skara. Till detta slag af undervisningsanstalter torde kunna hänföras den likaledes förut omförmålda *veterinärinrättningen i Skara*. Med år 1889 upphörde denna inrättning att vara, hvad den ursprungligen varit ämnad till, en skola för utbildning af veterinärer. Enligt nådiga stadgan för inrättningen den 1 februari 1888 meddelas dock undervisning i behandling af enklare åkommor hos husdjuren åt dem, som vilja af en sådan undervisning sig begagna. Inrättningens uppgift i öfrigt är att vara en fullständig hofbeslagsskola för utbildning af civila och militära hofslagare samt sjukvårdsanstalt för husdjur.

För denna veterinärinrättnings verksamhet m. m. under ifrågavarande tidrymd meddelas sifferuppgifter i *tabell G* (sid. 35).

Sju själfständiga *slöjdskolor* hafva under femårsperioden varit i verksamhet och åtnjutit understöd af länets slöjdd-kommitté. Dessa understöd uppgingo för år 1905 till följande belopp: för Lidköpings slöjdskola 1,800 kronor, för Skara slöjdskola för gossar 600, för Falköpings slöjdskola 600, för Medelplana slöjdskola 300, för Tådene slöjdskola

400, för slöjdskolan i Stenstorp för män 200 och för Marie-
stads slöjdskola 400 kronor. Den i föregående berättelser
omförmälda halmflätningsskolan i Sköfde har under femårs-
perioden upphört.

Till självständiga slöjdskolor kunna äfven hänföras följande undervisningsanstalter för kvinnlig husslöjd, nämligen Skara slöjdskola för flickor, den af professorskan Emma Hartelius inom Sandhems socken anordnade, på tre afdelningar arbetande sy- och väfskola samt den af fröken Ida Berglund anordnade väfskolan å Ådalen, hvilka tre undervisningsanstalter åtnjutit bidrag af slöjddkommittén till belopp af 200 kronor hvardera, sy- och väfskolan i Öfvertorp samt väfskolan i Lidköping, vid hvilken anstalt meddelas undervisning jämväl åt elever från landsbygden, hvardera med bidrag till belopp af 100 kronor.

Samtliga dessa undervisningsanstalter hafva under året inspekterats af kommitténs slöjdinspektör, föreståndaren för Lidköpings slöjdskola Carl Lundbäck; och har inspektören vitsordat, att mot undervisningen i dessa anstalter icke varit något att erinra. Till närmare upplysning om dessa an-

stalter, af hvilka slöjdskolan i Tådene omfattar undervisning för såväl manliga som kvinnliga elever, lämnas uppgifter för år 1905 i nedanstående *tabell H*.

Vid dessa anstalter hafva således undervisats tillsammans 627 manliga och 263 kvinnliga elever. Af de manliga eleverna hafva 102 varit äldre elever, de flesta från landsbygden; 409 hafva tillhört folkskolan och 116 allmänt läroverk. De kvinnliga eleverna hafva varit 75 äldre från landsbygden och 188 lärjungar i folkskola.

Undervisning i kvinnlig husslöjd har utom vid förenämnda anstalter meddelats vid särskilda så kallade sy- och arbets- skolor eller slöjdskolor för flickor. Följande undervisningsanstalter af nämnda slag hafva under år 1905 åtnjutit bidrag från kommittén, nämligen sy- och arbetsskolan i Falköping 80 kronor, skolan i Lidköping 60 kronor, skolorna i Karlsborg, Sköfde, Hjo och Tidaholm hvardera 40 kronor samt en skola i Björsätters, två i Lugnås, en i Bresätters, en i Leksbergs, tre i Torsö, en i Ullervads, två i Hassle och Berga, en i Fredsbergs, tre i Björkängs, en i Lyrestads, sex i Hofva, en i Finnerödja, två i Fägre, en i Trästena, åtta i Udenäs, en i Halna, tre i Mölltorps, en i Jälstads, en i Mo, en i Värings, en i Locketorps, en i Horns, en i Frösve, en i Sätters, två i Sköfde landsförsamling och Ryds, två i Kyrkefalla, en i Varola, en i Värås, en i Edhems, en i Grefbäcks, en i Breviks, en i Gudhems, en i Ugglums, en i Dala, en i Broddetorps, en i Bolums, en i Torbjörntorp—Friggeråkers, en i Bjurums, två i Agnetorps, en i Dimbo—Ottravads, en i Utvängstorps, en i Yllestads, en i Näs, en i

Tab. G. Veterinärinrättningens i Skara verksamhet åren 1901—1905.

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
<i>Antal lärare . . . . .</i>	2	2	2	2	2
<i>Antal lärjungar:</i>					
Hofslagarlärlingar	26	27	28	33	36
Elever i behandling af enklare sjukdomar	43	40	36	33	38
Summa	69	67	64	66	74
<i>Vid kliniken vårdade:</i>					
Hästar	1,642	1,797	2,011	1,840	2,017
Nötkreatur	407	341	278	375	479
Andra husdjurslag	34	53	62	57	41
Summa	2,083	2,191	2,351	2,272	2,537
<i>Vid instruktionsmedjan underlagda skor . . . . .</i>					
	5,310	5,635	5,261	5,778	6,165
<i>Inkomster:</i>					
Statsanslag . . . . . kr.	6,400-00	17,080-00	2,300-00	2,300-00	2,300-00
Andra inkomster (från donationer m. m.)	6,109-66	6,848-71	8,055-77	7,256-06	7,264-57
Summa kr.	12,509-66	23,928-71	10,355-77	9,556-06	9,564-57
<i>Utgifter:</i>					
Aflöningar, arfvoden och premier . . . . . kr.	4,400-00	4,700-00	4,699-00	4,699-00	4,695-75
Andra utgifter	7,628-35	10,363-13	5,985-26	13,303-22	4,848-11
Summa kr.	12,028-35	15,063-13	10,684-26	18,002-22	9,543-86
<i>Behållning till följande år (utlånadt kapital¹) . . . . .</i>	28,555-37	40,557-74	36,207-74	28,707-74	28,707-74

¹ I behållningen vid 1902 års slut ingå 12,000 kr. nybyggnads- och reparationsmedel och i behållningen vid 1903 års slut 7,650 kr. nybyggnadsmedel.

Tab. H. Slöjdskolornas i Skaraborgs län verksamhet år 1905.

Slöjdskola.	Elever från:	Elevantal under en termin.	Arbetsdagar under året.	Arbets- timmar pr elev.	Antal afdelningar.
Lidköping	Landsbygden	22	130	750	1
	Folkskolan	32	68	136	2
Skara	Allmänna läroverket	32	36	72	2
	Folkskolan	65	180	180	4
	Allmänna läroverket	51	70	70	2
Falköping	Laudtmannaskolan	12	40	40	1
	Seminarium m. fl.	20	100	140	1
	Folkskolan	159	69	140	8
Mariestad	Allmänna läroverket	33	72	72	2
	Staden o. landsbygden	17	56	450	1
	Folkskolan	76	200	160	5
Tådene	Folkskolan	30	159	150	2
	Äldre elever	13	69	420	1
Stenstorp	Folkhögskolan	20	125	240	2
Medelplana	Folkskolan m. fl.	45	146	300	2
Lidköping	Väfskolan	18	125	250	2
Skara	Sy- och väfskolan	51	200	200	2
Tådene	Sy- och väfskolan	34	200	180	2
Öfvertorp	Sy- och väfskolan	33	120	160	2
Sandhem	Sy- och väfskolan	112	148	180	4
Habo Ådalen	Väfskolan	15	200	800	1

Börstigs, en i Karleby, en i Floby, en i Gökhem, en i Marka, en i Norra Vings, en i Stenums, en i Skärfs, en i Saleby, en i Edsvära, en i Tråvads, en i Laske-Vedums, en i Vara och Vara köpings, en i Önums, en i Levene, en i Ufvereds, en i Häggesleds, en i Rackeby, en i Säfvare, en i Hasslösa, en i Källby, två i Hangelösa, en i Götene, en i Ledsjö, en i Vättilösa, en i Österplana, en i Kinne-Vedums, två i Fullösa, tre i Forshems och tre i Medelplana pastorats socknar, hvardera 20 kronor. Antalet af slöjddkommittén understödda undervisningsanstalter af ifrågavarande slag uppgick således vid femårsperiodens slut till 113, eller 29 flera än under närmast föregående period. Vid dessa undervisningsanstalter följes i allmänhet den så kallade Lundinska metoden. Befolkningens förtroende och belåtenhet med dessa skolor ådagaläggas till fullo därigenom, att deras antal är efter år tilltager.

Genom Hellekis aktiebolags försorg har under 1905 varit anordnad väfskola å Hünsäter, hvarvid undervisning med stor framgång meddelats åt omkring 30 elever. Men denna skola har icke åtnjutit bidrag af slöjddkommittén.

För främjandet af den pedagogiska *slöjdundervisningen för gossar* vid länets slöjdskolor har kommittén anvisat bidrag åt följande 78 skoldistrikt med nedannämnda belopp, nämligen: Fredsbergs distrikt för två skolor 60 kronor, Björkängs distrikt för tre skolor 80 kronor, Lyrestads för två skolor 60 kronor, Finnerödja för två skolor 60 kronor, Fägre för två skolor 60 kronor, Undenäs för fyra skolor 100 kronor, Mölltorps för två skolor 60 kronor, Sköfde landsförsamlings och Ryds för två skolor 60 kronor, Larfs för två skolor 60 kronor, samt Björsätters, Ullervads, Hassle, Hofva, Trästena, Karlsborgs, Jälstads pastorats, Horns, Frösve, Sköfde, Kyrketorps och Hagelbergs, Kyrkefalla, Vårsås, Grefbäck, Breviks, Hjo, Gudhems, Dala, Stenstorps kommuns, Sjogerstads och Rådene, Tidaholms, Fridene, Dimbo-Ottravads, Daretorps, Habo, Sandhems, Utvängstorps, Yllestads, Näs, Vistorps, Kymbo, Brismene, Vartofta-Åsaka, Slöta, Karleby, Floby, Trevattna, Gökhem, Sörby, Norra Vings, Stenums, Skärfs, Skånings-Åsaka, Bjärklunda, Synnerby, Skallmeja, Västra Gerums, Saleby, Kvänums, Edsvära, Väster Bitterna, Kyrkås, Fåglums, Essunga, Vara och Vara köpings, Bjärby, Flakebergs, Håle, Ås, Hjarpås, Rackeby, Gjösslunda, Säfvare, Hasslösa, Götene, Ledsjö, Vättilösa, Kinne-Vedums och Fullösa distrikt, hvardera för en skola 40 kronor.

Samtliga här omförmälda, af kommittén understödda undervisningsanstalter, med undantag af den själfständiga slöjdskolan i Stenstorp, syskolan i Öfvertorp samt väfskolorna i Lidköping och Ådalen, hafva jämväl enligt gällande författningar åtnjutit bidrag af statsmedel.

För pedagogisk slöjdundervisning vid den af Hjo stadskommun utan statsbidrag inrättade samskola för gossar och flickor har slöjddkommittén beviljat bidrag till belopp af 100 kronor.

På framställning af bestyrelsen för industri- och slöjdutställningen i Skara den 16 juni—2 juli 1905 har kommittén låtit genom slöjdinspektören anordna utställning af slöjdalster från 60 undervisningsanstalter, som åtnjuta bidrag af kommittén. Hederspris tilldelades Lidköpings slöjd-

skola, Skara slöjdskola för gossar, Tådene slöjdskola, Sandhems sy- och väfskola samt väfskolan i Ådalen, hvarjämte flere skolor hugnades med första, andra och tredje pris samt hedersomnämmande.

Den i föregående berättelse omförmälda lägre allmänna *yrkesskolan* i Lidköping har fortgått och under perioden åtnjutit anslag af staten med 400 kronor och af kommunen med lika belopp årligen, hvaremot det af Karlsborgs syförening inrättade *barnhemmet* vid Rödesund upphört med sin verksamhet, antagligen i följd af tillkomsten af den nya lagstiftningen om barnavård, som trädde i kraft med 1903 års början.

I förra femårsberättelsen har meddelats tillkomsten af en *föreläsningsförening för arbetare*, nämligen i Falköping, hvarför statsbidrag för år 1900 anvisats med 296 kronor. Under nu ifrågavarande period har intresset för dessa af staten understödda föreläsningskurser ökats och utvecklats i sådan grad, att nya föreningar år efter år uppstått, så att deras antal vid 1905 års slut utgjorde icke mindre än 10, hvilket antal under påföljande år fördubblats.

De föreläsningsföreningar, som under år 1905 varit i verksamhet och åtnjutit statsbidrag, äro:

Mariestads föreläsninganstalt	med bidrag af kr. 225
Skara godtemplares	» » 450
Lidköpings föreläsningsförening	» » 300
Sköfde föreläsninganstalt	» » 300
Falköpings föreläsningsförening	» » 225
Styrelsen för Vulcans skol- och bibliotekshus	» » 400
Stora Hoftraktens föreläsningsförening	» » 270
Facklans föreläsninganstalt i Vara	» » 225
Södra Laske härads föreläsningsförening	» » 200
Sten Stures föreläsningsförening i Nossebro	» » 200

För ändamålet har sålunda under nyssnämnda år statsanslaget uppgått sammanlagdt till 2,795 kronor.

Visserligen hafva dessa föreläsningskurser varit talrikt besökta, men, åtminstone hvad städerna beträffar, har det största antalet besökande tillhört de mera bildade klasserna, under det arbetsklassen varit minst representerad. Det kan således med rätta ifrågasättas, huruvida kurserna motsvara det ändamål, som Riksdagen med anslaget afsett. Ämnena för dessa kurser hafva nog icke varit af sådan beskaffenhet, att föreläsningarna hufvudsakligen kunna anses hafva varit till gagn för arbetsklassen. Framställningssätt och ämnesval kunna icke sägas hafva haft till hufvuduppgift att sprida kunskaper af praktiskt värde för arbetsklassen. Det kan därför icke förnekas, att en lämplig förändring af bestämnelserna för dessa kurser är af behovet påkallad, på det att företrädesvis arbetsklassen skall därpå få den praktiska nytta, som dessa kurser skola hafva till ändamål att bibringa just denna befolkningsklass.

I Lidköping finnes, på sätt i flera föregående berättelser meddelats, en anstalt för vanartiga barn, hvilken numera benämnes *Anna Elisabeth Lidbecks uppfostringsanstalt i Lidköping*. Elevantalet vid denna anstalt utgjorde vid 1905 års slut 23, däraf 14 från Lidköping och 9 från andra delar af länet.

Denna anstalt började sin verksamhet år 1887 å länderiet Margretelund invid Lidköping och grundades i enlighet med ett den 21 november 1878 upprättadt testamente af Anna Lisa Lidbeck, enligt hvilket hon förordnat, att all hennes efterlämnade egendom, som icke blifvit genom samma testamente särskildt bortgifven, skulle användas till bildande af en fond »till inrättande af ett räddningshem eller uppfostringsanstalt inom Lidköpings stad för barn, som blifvit för brott sakfällda eller eljest visat sig vanartiga och ej inom eget hem kunde erhålla ändamålsenlig vård och kristlig uppfostran». Verksamhetsområdet för denna anstalt har allt från dess början ansetts omfatta icke allenast Lidköpings stad utan äfven länet i dess helhet. Under perioden hafva emellertid stadsfullmäktige i Lidköping anställt rättegång mot anstaltens styrelse med yrkande, att som ifrågasvarande donation måste anses hafva skett till förmån för Lidköpings stad och således afsett att bereda vård och uppfostran åt allenast barn från detta samhälle, men styrelsen låtit å anstalten intaga barn, tillhörande andra kommuner än Lidköpings stad, styrelsen för anstalten måtte förpliktas utgifva ersättning för sådana barns vård, som å inrättningen intagits under vissa uppgifna år. Detta yrkande har bifallits af rådstufvurätten i Lidköping i utslag den 2 februari 1903, af Göta hofrätt i dom den 22 januari 1904 och slutligen af Eders Kungl. Maj:t i dom den 15 maj innevarande år 1906.

Enligt lagen den 31 maj 1889 bildar Skaraborgs län tillsammans med Hallands län, Göteborgs stad, Göteborgs och Bohus län samt Älfsborgs län det fjärde distriktet för *döfstummeundervisningen*. Skolan är förlagd till Vänersborg, där äfven styrelsen för hela distriktet har sitt säte. Berättelse om skolans verksamhet afgifves årligen till Ecklesiastikdepartementet. År 1905 meddelades i skolan undervisning åt 31 elever från Skaraborgs län. Föräldrar och målsmän åt dem, som i denna skola eller på dess bekostnad åtnjuta underhåll, hafva jämväl under perioden fått erlägga afgift till landstinget med 100 kronor årligen för hvarje barn.

Uti skolhemmet för blinda döfstumma i Vänersborg har vid femårsperiodens slut allenast en elev från Skaraborgs län varit intagen. För hvarje mindre bemedlad eller obemedlad elev från länet, som intages i detta skolhem, erlägges enligt landstingets år 1904 fattade beslut en årsafgift af 300 kronor.

Uppfostringsanstalten och arbetshemmet för sinnesslöa, hvilken anstalt är förlagd å Johannesberg vid Mariestad, har, sedan fröken Emanuella Carlbeck, som grundlagt densamma, den 10 september 1901 afidit, fortsatt sin verksamhet under ledning af föreståndarinnan fröken Alma Holmqvist. Beträffande denna anstalt återoppar Konungens Befallningshafvande de upplysningar, som meddelats i föregående berättelser. Vid anstalten finnas för närvarande 112 elever, hvaraf 58 i skolan, 43 i arbetshemmet och 11 i asylafdelningen. Af dessa elever tillhöra 53 Skaraborgs län, 32 Älfsborgs län samt 27 andra delar af riket.

Anstalten har såsom förut åtnjutit understöd af Älfsborgs och Skaraborgs läns landsting genom bidrag till elevafgifter och anslag till bestämdt belopp. Bidrag af stats-

medel enligt gällande bestämmelser har uppgått år 1901 till 13,675 kronor, år 1902 till 15,300, år 1903 till 15,975, år 1904 till 16,925 och år 1905 till 18,625 kronor. I sammanhang med underdånig ansökan om statsbidrag afgifves årligen berättelse om denna anstalt.

Beträffande stiftelsen till minne af *Konung Oscar II:s och Drottning Sofias silfverbröllophögtid* är ingenting annat att omnämna, än som inhämtas af bilagda tabell angående fromma stiftelser.

Någon förändring i organisationen af de ordinarie befattningar, hvilkas innehafvare skola öfvervaka och upprätthålla ordning och säkerhet har icke ägt rum. För *polisuppsikten* å landsbygden har anslag af statsmedel fortfarande årligen utgått, på sätt och i den ordning, som inhämtas af efterföljande tabell:

Tjänstgöringsområde.	Polisjämsmen.	Aflöning.			
		Af statsmedel. Kronor.	Af kommuner. Kronor.	Af bolag, enskilde eller annan. Kronor.	Summa. Kronor.
Den till landsbygden hörande trakten invid Mariestad med den inom samma trakt belägna promenadplatsen	1	300	—	—	300
Vartofta järnvägsstation	1	200	—	318	518
Kinnekulle	1	150	150	—	300
Mösseberg med dess vattenkuranstalt	1	150	—	150	300
Lundsbrunn	1	100	—	100	200
Axvalla hed och järnvägsstation	1	200	—	—	200
Töreboda järnvägsstation	1	300	200	360	860
Gullspångs järnvägsstation	1	100	150	—	250
Sörby järnvägsstation	1	200	100	—	300
Undenäs socken	1	300	600	—	900
Gössäter	1	100	—	100	200
Summa	11	2,100	1,200	1,028	4,328

Under ifrågasvarande period hafva nya *tingshusbyggnader* blifvit uppförda i Skara för Skånings och Valle härad, som äro förenade till ett tingslag, i Lidköping för Kinnefjärdings, Kinne och Kållands till ett tingslag förenade härad och i Tidaholm för Dimbo tingslag.

I fråga om *bank- och låneinrättningar* är att först märka det år 1897 i Mariestad inrättade afdelningskontor för Riksbanken, hvilket förr haft till verksamhetsområde hela länet med undantag af sydöstligaste delen af Vartofta härad, men under innevarande period fått området ytterligare minskadt, i det att från länet fränskilts Åse, Viste, Barne och Laske härad, hvilka tillagts det nyinrättade kontoret i Vänersborg. Bland sådana inrättningar, som i öfrigt utöfvat verksamhet inom länet, böra nu som förut särskildt nämnas Skaraborgs enskilda bank med hufvudkontor i Sköfde, afdelningskontor i Mariestad, Skara, Lidköping, Falköping

och Vara samt expeditionskontor i Hjo, Töreboda, Karlsborg, Tidaholm, Gråstorp, Götene, Kvänum, Nossebro och Hofva, Riksbankens afdelningskontor i Jönköping och Vänersborg, det senare öppnadt år 1902, Borås enskilda banks afdelningskontor i Lidköping och Skara, Sydsvenska kreditaktiebolagets afdelningskontor i Mariestad, Sköfde och Falköping, Hypoteksföreningen emellan jordägare i Göteborgs och Bohus län samt Älfsborgs län med Dalsland samt Smålands med flere provinser hypoteksförening, hvilka två föreningar efter fastställda grunder bedrifvit lånerörelse inom länet, och slutligen Skaraborgs läns städers hypoteksförening.

För Skaraborgs enskilda bank och dess verksamhet under perioden återopas nedanstående tabell I.

Ofvannämnda två hypoteksföreningar hafva under ifrågasvarande fem år utlämnat amorteringslån till följande belopp:

	Göteborgs och Bohus samt Älfsborgs läns.	Smålands m. fl. provinser.
1901	kronor 270,650	153,700
1902	» 189,350	249,800
1903	» 298,900	417,600
1904	» 645,500	192,300
1905	» 888,850	517,300
	Summa kronor 2,293,250	1,530,700

Skaraborgs läns städers hypoteksförenings ställning var enligt 1905 års bokslut följande:

Tillgångar:

Utlämnade 177 lån, tillhörande länserien A	Kr. 1,097,000·00	
minskade med verkställd amortering	» 574,705·59	522,294·41
Utlämnade 2 lån, tillhörande länserien C	» 87,000·00	
minskade med verkställd amortering	» 8,978·09	78,021·91
Utlämnade 5 tioåriga lån serien F	Kr. 73,300·00	
Extra utlåning	» 7,000·00	
Inneliggande grundfundsobligationer	» 8,250·00	
Inventarier	» 400·00	
Å giroräkning i Skaraborgs enskilda bank	» 287·78	
Å depositionsräkning i do	» 20,000·00	
Obetalda räntor m. m.	» 1,184·16	
		Summa kronor 710,738·26

Skulder:

Till Allmänna hypotekskassan:		
å amorteringslåneräkningen ser. A	» 522,294·41	
» » C	» 78,021·91	
» » F	» 73,300·00	
å förskottsräkningen	» 512·96	
Obetalda räntor m. m.	» 255·34	
Reservfonden	» 36,353·64	
		Summa kronor 710,738·26

Förutom de i sista femårsberättelsen omförmälda 8 sparbanker, nämligen Mariestads sparbank, Lidköpings sparbank, Skaraborgs läns allmänna sparbank, som har säte i Skara, Falköpings sparbank, Hjo sparbank, Åse och Viste härads

Tab. I.

Öfversikt af Skaraborgs enskilda banks ställning vid slutet af åren 1901—1905.

År.	T i l l g å n g a r i k r o n o r .												Summa.
	Grundfunds-hypotek.	Räntebärande obligationer.	Kassabehållning.	Saldo af löpande räkning med banker m. m.	Saldo af obetalda räntor.	Fordringar å kreditiv-räkning.	Diskonterade växlar.	Fordringar mot hypotek eller borgen.	Beroende på lagsökning eller konkurs.	Fastighet.	Inventarier.		
1901	2,819,507	672,021	765,821	6,781,311	125,838	2,675,268	9,275,901	4,599,655	74,361	146,000	15,000	27,950,686	
1902	1,376,740	2,267,317	2,156,829	3,635,584	120,424	3,055,342	10,609,264	7,263,143	48,513	146,000	25,000	30,704,156	
1903	228,185	3,022,664	1,600,638	389,477	204,506	4,376,901	11,030,240	11,044,005	28,259	146,000	25,000	32,095,875	
1904	—	3,173,303	1,569,918	460,928	238,559	5,816,847	11,014,419	12,203,442	54,394	140,000	25,000	34,696,810	
1905	—	3,134,053	1,564,005	528,153	261,890	5,495,507	12,889,806	15,046,373	30,087	894,960	25,000	39,869,834	
År.	S k u l d e r i k r o n o r .												Totalbelopp, som strömmat ut och in i bankens kassa.
	Utelöpande sedlar.	Utelöpande postremissväxlar.	Innestående å upp- och afskrifnings-räkning.	Saldo af obetalda räntor.	Upptagna lån.	Saldo af löpande räkning med banker m. m.	Lottägarnes kapital.	Reservfonden.	Outdelade vinster.	Innestående å depositions-räkning.	Nettobehållning.	Summa.	
1901	2,712,410	570,354	2,264,602	388,116	—	138,571	2,250,000	750,000	352,649	18,199,107	324,877	27,950,686	430,400,000
1902	931,110	968,535	2,168,197	399,874	1,782,000	666,264	2,250,000	750,000	465,026	20,067,933	255,217	30,704,156	536,900,000
1903	158,310	846,812	1,547,863	347,013	1,493,000	2,756,333	2,250,000	750,000	522,742	21,147,949	275,853	32,095,875	688,800,000
1904	88,720	921,203	1,910,738	366,091	1,704,000	771,215	3,000,000	1,200,000	499,803	23,874,605	360,435	34,696,810	721,100,000
1905	64,810	986,793	1,458,454	395,548	1,075,000	6,008,809	3,000,000	1,500,000	300,237	24,602,275	477,908	39,869,834	857,400,000

sparbank med säte i Grästorp och Töreboda allmänna sparbank, har under perioden tillkommit ytterligare 1 sparbank, nämligen Tidaholms sparbank, hvarjämte 1 ny s. k. folkbank bildats med benämning Sörby kreditbolag, som har sitt säte i Sörby socken vid järnvägsstationen med samma namn.

För Tidaholms sparbank fastställdes reglemente af Konungens Befallningshafvande den 30 augusti 1902, då grundfonden utgjorde 4,000 kronor.

Jämväl under ifrågavarande period hafva sparbankerna äfvensom ofvannämnda Sörby kreditbolag årligen underkastats inspektion af därtill förordnad inspektör. Mot förvaltningen har därvid icke förekommit skäl till afsevärda anmärkningar.

De vid periodens slut under sparbankernas förvaltning stående medel framgå af *tabell K*.

De af Sörby kreditbolag vid 1905 års slut förvaltade medel redovisas sålunda:

Grundfond	Kr. 13,500-00
Reservfond	1,551-78
Dispositionsmedel	123-80
Innestående å sparkasseräkning	175,091-16
» upp- och afskrifning	1,414-84
» deposition	115,860-00
» andra räkningar	13,406-82

Summa kronor **320,948-40**

Beträffande *sockenmagasinen* erinras, att vid 1900 års slut inga sådana funnos inom Södra Vadsbo och Skara fögderier. Nu är från Vartofta fögderi uppgifvet, att några sådana magasin icke heller därstädes finnas, och kronofogden i Sköfde fögderi har anmält, att sockenmagasinen uti Svenstorps och Varola socknar jämte där befintlig spannmål blifvit försälda, hvarjämte det i Forsby socken befintliga magasinet användes till annat ändamål. Dessa trenne sockenmagasins kontanta tillgångar utgjorde vid 1905 års slut respektive 1,205 kronor, 1,000 kronor och 1,100 kr. 25 öre, hvilka medel förvaltas af därtill af de särskilda kommunal-

stämmorna utsedda personer. Dessa och öfriga uppgifter gifva vid handen, att vid 1905 års slut funnos inom länet följande antal sockenmagasin med nedannämnda tillgångar:

	Antal.	Tillgångar.	
		Penningar. Kronor.	Spannmål. Hektoliter.
Norra Vadsbo fögderi	5	6,168-07	—
Södra Vadsbo »	—	—	—
Sköfde »	8	16,817-63	1,078-00
Vartofta »	—	—	—
Skara »	—	—	—
Barne »	7	13,427-05	115-00
Lidköpings »	10	5,435-19	8,420-04
Summa vid 1905 års slut	30	41,847-94	9,613-04
Do vid 1900 års slut	40	32,493-17	2,910-94

Länets ränte- och kapitalförsäkringsanstalt, om hvars uppkomst och reglemente upplysningar meddelats i föregående berättelser, har fortsatt sin gagnande verksamhet samt omfattas nu som förut med stadigvarande förtroende.

Sammanräknade beloppet af de uti anstalten hvarje år gjorda insatser samt lifräntetagarnes antal hafva varit:

År	Influtet belopp.		Lifräntetagarnes antal.	
	Kronor.	I antal poster.	Män.	Kvinnor.
År 1901	30,545	568	38	130
» 1902	26,179	529	40	140
» 1903	27,433	545	44	148
» 1904	53,161	505	48	161
» 1905	30,734	454	55	176

Besparingsfondens ställning, i afseende å såväl delägar- nes antal som sammanlagda behållningen, äfvensom delägar- nes fördelning med hänsyn till större eller mindre behåll- ning visas af följande sifferuppgifter:

Tab. K.

Sparbankernas i Skaraborgs län ställning vid 1905 års slut.

N a m n.	Insättarnes antal.	Reservfond.	Insättarnes medel.	Skuld å lån och å kreditiv.	Skuld å annan räkning.	Summa förvaltade medel.	Kassareserv.
		Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Mariestads sparbank	4,185	225,874-49	1,112,372-70	15,000-00	—	1,353,247-19	118,000-00
Lidköpings sparbank	8,230	226,417-66	2,468,370-90	—	13,500-00	2,708,288-56	250,277-77
Skaraborgs läns allmänna sparbank	12,844	370,325-28	3,668,402-03	—	13,500-00	4,052,227-31	378,000-00
Sköfde sparbank	5,358	133,901-45	1,321,929-03	16,775-00	—	1,472,605-48	202,200-00
Hjo sparbank	2,196	74,566-89	597,439-00	—	—	672,005-89	65,000-00
Falköpings sparbank	5,615	283,630-43	2,664,982-53	271-50	—	2,948,884-46	325,000-00
Åse och Viste härads sparbank	2,017	53,860-89	912,520-84	—	—	966,381-73	100,000-00
Töreboda allmänna sparbank	1,757	43,068-01	389,687-33	—	15,495-30	448,250-64	239,672-00
Tidaholms sparbank	1,374	2,254-82	369,975-57	6,700-00	4,000-00	382,930-39	50,000-00
Summa	43,576	1,413,899-92	13,505,679-93	38,746-50	46,495-30	15,004,821-65	1,728,149-77

År.	Antal delägare med behållning af					Summa delägare.	Hela behållningen i kronor.
	under 10 kr.	10 till 100 kr.	100 till 1,000 kr.	1,000 till 10,000 kr.	10,000 kr. och däröfver.		
1901 .	1,378	3,650	1,725	459	13	7,225	1,891,197.53
1902 .	1,344	3,629	1,747	461	14	7,195	1,924,340.33
1903 .	1,364	3,595	1,723	455	14	7,151	1,968,413.36
1904 .	1,241	3,591	1,705	494	15	7,046	1,966,113.66
1905 .	1,204	3,552	1,712	500	14	6,982	2,015,440.00

Från länets landsting hafva fortfarande utgått 300 kronor om året.

Räntevinsten till besparingsfondens samtliga medlemmar har utgjort 4.5 % år 1901, 4.65 % år 1902, 4.3 % år 1903 samt 4.55 % åren 1904 och 1905.

Sammanlagda ränte- och arfsvinsten å de till delaktighet i arfsvinsten berättigade belopp utgjorde, i procent:

	Högst.	Lägst.		Högst.	Lägst.
År 1901	6.717	4.856	År 1904	5.054	4.673
» 1902	5.449	4.781	» 1905	5.278	4.728
» 1903	6.101	4.596			

Reservfondens behållning uppgick vid slutet af år 1901 till 15,715.52 kr., år 1902 till 15,542.40 kr., år 1903 till 16,874.40 kr., år 1904 till 16,875.64 kr. och vid slutet af år 1905 till 16,877.59 kronor.

Beträffande placeringen af anstaltens medel och densammans ställning i öfrigt meddelas årligen upplysningar uti Civildepartementets publikation om Försäkringsväsendet i riket; och torde särdeles få hänvisas till dessa upplysningar.

Lokalkommittéer för insatsers mottagande finnas i Lidköping, Skara, Sköfde, Falköping, Hjo, Karlsborg, Forsvik, Hellekis och Vara. Enligt nådig resolution den 29 september 1899 har § 4 af reglementet ändrats sålunda, att, om delägare, för hvilken kapitalutdelning under uppgifvet år blifvit betingad, låter sitt samlade kapital eller del där af kvarstå i anstalten en tid af minst tio år för ny kapitalbildning eller beredande af lifränta, han må befrias från ny förvaltningsafgift å det belopp, som förut blifvit i anstalten insatt.

Beträffande länets trenne *allmänna sjukvårdsinrättningar* eller *länslasarett* i Mariestad, Lidköping och Falköping, så kunna dessa numera anses fullt motsvara nutidens äfven högt ställda fordringar, och länets befolkning omfattar också lasarett med stigande förtroende.

Vid lasarettet i Falköping har en betydlig utvidgning af dårhuset under perioden ägt rum; och hvad angår lasarettet i Mariestad, så har detta äfven under perioden undergått en väsentlig om- och tillbyggnad, sedan landstinget för ändamålet anvisat anslag till belopp af 75,000 kronor. Sängplatsernas antal utgör numera efter tillbyggnaden: vid lasarettet i Mariestad 75, inberäknade 3 platser för sinnessjuka, i Lidköping 120 och i Falköping 160, inberäknade 24 platser för sinnessjuka.

Nedanstående *tabell L* utvisar antalet vårdade personer samt anstaltens inkomster och utgifter.

Legosängsavgifterna voro för år 1905 bestämda sålunda: för sjuka, som begagnade enskildt rum, 3 kronor, om de tillhörde länet, och 5 kronor om de tillhörde annat län; för sjuka, som begagnade s. k. halfenskildt rum 1 krona 50 öre för person, tillhörande länet, och 2 kronor 50 öre för person från annat län; för sådana sjuka, som tillhörde annat län och icke vore berättigade till fri vård, 1 krona när de begagnade allmänna salarna; för dårhuspatienter, då de tillhörde länet, 75 öre och, då de tillhörde annat län, 1 krona 50 öre; samt för alla öfriga sjuka i gemensamma rum utom för kurhuspatienterna, som åtnjutit fri vård, 75 öre, allt för hvarje dag.

De årligen influtna legosängsavgifternas sammanräknade belopp har utgjort:

År.	Mariestad. Kronor.	Lidköping. Kronor.	Falköping. Kronor.
1901	13,674.95	21,564.95	30,514.15
1902	13,907.15	25,925.22	36,594.95
1903	14,293.45	26,710.72	32,637.00
1904	14,763.45	25,374.72	31,568.65
1905	17,785.80	25,508.89	39,801.20

Hvad utöfver legosängsavgifterna erfordrats för bestridande af lasarettens årliga utgifter har utgått dels af *sjukvårdsavgiften*, som för hvarje af de fem åren varit bestämd till 50 öre för man och 25 öre för kvinna, hvilka erlagt

Tab. L. *Lasarett* i Mariestad, Lidköping och Falköping åren 1901—1905.

År.	Antal vårdade personer.				Inkomster. Kronor.	Utgifter. Kronor.
	Å lasarett- afdelning. gen.	Å kurhus- afdelning. gen.	Å dårhus- afdelning. gen.	Summa.		
<i>Mariestad.</i>						
1901	698	—	3	701	42,381.73	41,710.65
1902	664	—	6	670	50,702.18	45,226.14
1903	677	—	4	681	49,544.18	44,626.23
1904	678	—	4	682	49,466.70	45,128.07
1905	776	—	5	781	50,402.89	42,762.19
<i>Lidköping.</i>						
1901	1,211	23	—	1,234	75,142.20	72,820.91
1902	1,252	20	—	1,272	76,886.47	62,645.46
1903	1,154	11	—	1,165	81,117.72	66,248.10
1904	1,210	7	—	1,217	70,942.23	70,214.70
1905	1,286	14	—	1,300	69,094.95	61,000.40
<i>Falköping.</i>						
1901	1,570	—	29	1,599	91,097.72	90,792.83
1902	1,463	—	33	1,496	91,963.96	91,698.53
1903	1,475	—	15	1,490	86,512.98	81,547.61
1904	1,395	—	18	1,413	80,408.11	84,111.10
1905	1,250	—	32	1,282	100,002.77	96,442.68

mantalspenningar. dels ock af särskilda för ändamålet beviljade anslag af länets landsting, af hvars förhandlingar de årliga anslagsbeloppen inhämtas.

Epidemisjukhuset i Skara, som jämväl under denna period blifvit användt till sjukstuga, har plats för tjugo patienter. Äfven i länets öfriga städer finnas epidemisjukhus.

I staden Skara har under perioden tillika uppförts ett *sjukhem för upptagande af sinnessjuka*, med platser och utredning för 8 personer.

Bälteberga sjukhem inom Baltaks socken i närheten af Tidaholm har fortfarande underhållits af aktiebolaget Jönköping-Vulcan. Sjukhemmet är hufvudsakligen afsedt till sanatorium för lungsiktiga. Under periodens sista år hafva där vårdats 46 patienter för lungsot, hvaraf 3 affidit.

Skaraborgs läns sjukhem i Sköfde har grundats genom donation med ursprungligt syftemål att bereda härbärge för fattiga obotligt sjuka i länet. Styrelsen för denna anstalt utgöres af fem personer, hvaraf två utses af Konungens Befallningshafvande och tre af stadsfullmäktige i Sköfde. Sjukhemmets ekonomiska ställning har under perioden så förbättrats, att detsamma kunnat uppföra en ny byggnad för en kostnad, uppgående i rundt tal till 52,000 kronor. Omkring 12 patienter hafva de senare åren vårdats å hemmet. Numera intagas å denna anstalt jämväl sådana patienter, som kunna betala för sin vård, och årsafgiften för sådana patienter har bestämts till 700 kronor.

Jaquette Du Riets lasarett- och fattigförsörjningsinrättning finnes omförmäld i bilagda tabell angående fromma stiftelser. Något därutöver är icke att omförmäla. Landstinget anvisar årligen till detta, vid Lundsbrunn belägna lasarett 1,000 kronor.

Af *hälsobrunnar och badorter* finnas inom länet 4, vid hvilka legitimerade läkare äro af Medicinalstyrelsen förordnade att bestrida läkarevården, nämligen Djursätra, Hjo, Lundsbrunn och Mössebergs kuranstalter.

Under år 1905 har kurgästernas antal utgjort vid Djursätra 422, vid Hjo 372, vid Lundsbrunn 955 och vid Mösseberg 1,364. Af dessa kurgäster hafva tillhoppa 66 män och 70 kvinnor å samtliga anstalterna åtnjutit kostnadsfria bad. Vid ifrågavarande badanstalter hafva åtskilliga förbättringar och nybyggnader tillkommit under perioden, särskildt vid Mösseberg, där elektriskt ljus införts, äfvensom elektriska ljusbad inrättats, societetslokalerna utvidgats och ett nytt större hotell för badgäster anordnats, hvarförutom nya planteringar af ädlare trädslag jämte täckdikning och dränering utförts.

De *civila läkarebefattningarna* hafva under perioden icke undergått någon förändring. Vid periodens slut funnos alltså för sjukvården inom länet anställda 1 provinsialläkare, bosatt i Mariestad, som tillika är förste provinsialläkare, 5 provinsialläkare, bosatte i städerna Lidköping, Hjo och Falköping samt i Vara och Hofva, 1 biträdande provinsialläkare, 3 lasarettsläkare, 6 stadsläkare i en hvar af länets städer jämte 1 andre stadsläkare i Skara, 3 extra provinsialläkare, bosatte i Grästorp, Töreboda och Tidaholm, hvarförutom för lasarettsvården tillkommer, utom den redan under förra perioden tillsatte underläkaren vid Falköpings lasarett, 1 underläkare vid Lidköpings lasarett. Dessutom

finnas enskildt praktiserande läkare i Lidköping, Skara, Sköfde, Hjo, Vara, Tidaholm och Mölltorp.

Tandläkareyrket utöfvas inom länet af 9 examinerade tandläkare, bosatte en i Mariestad, en i Lidköping, en i Skara, två i Sköfde, en i Hjo, en i Falköping, en i Tidaholm och en i Vara.

Vid femårsperiodens slut funnos inom länet 1 *fältskär*, bosatt i Mariestad, samt 6 *sjukgymnaster*, bosatte en i Mariestad, fyra i Skara och en i Lidköping.

Barnmorskor funnos år 1905 till ett antal af 21 i städerna och 103 å landsbygden, tillsammans 124, hvilket antal anses någorlunda tillräckligt.

Vaccinatörernas antal var samma år 209, hvaraf 15 i städerna och 194 å landsbygden.

Djurläkareyrket utöfvades år 1905 inom länet af 1 länsveterinär, föreståndaren för veterinärinrättningen i Skara samt 21 veterinärer, af hvilka 3 äro bataljonsveterinärer, 3 distriktsveterinärer, däribland en bataljonsveterinär, 7 enskilda legitimerade veterinärer och 9 enskilda ej legitimerade veterinärer.

Inom länet finnas 12 *apoteck*, nämligen ett i hvarje af länets städer, ett i Karlsborg, ett i Hofva, ett i Töreboda, ett i Vara, ett i Tidaholm och ett i Grästorp.

Några *epidemier* af svårare beskaffenhet hafva under perioden icke förekommit, undantagandes difteri, som här och hvar under perioden varit utbredd, äfvensom den under år 1905 uppkomna akuta barnförlamningen. Denna sistnämnda sjukdom uppstod i februari 1905 på staden Mariestads område, därifrån den sedermera spred sig till angränsande kommuner. 112 fall af denna sjukdom hafva under sagda år inträffat, men sjukdomen synes numera uppträda endast sporadiskt.

Upplysningar angående *fattigvården* och hvad därmed äger samband lämnas af Statistiska Centralbyrån i dess årligen utgifna publikationer. Till efterkommande af den Konungens Befallningshafvande tillkommande ämbetsplikt att vaka öfver fattigvårdens behöriga handhafvande utfärdade Konungens Befallningshafvande i slutet af femårsperiodens sista år en kungörelse med anmodan till länsmännen i länet att, så ofta sådant under tjänsteresor för annat ändamål kan utan särskild kostnad äga rum, besöka socknens fattighus och sådana bostäder, där fattighjon eljest äro inhysta, samt såväl härigenom som på lämpligt sätt i öfrigt förskaffa sig noggrann kännedom om det sätt, hvarpå fattigvården handhafves, äfvensom att, därest anledning till anmärkning i nämnda hänseende kan anses föreligga, sådant hos Länsstyrelsen genast anmäla och tillika före den 15 december hvarje år inkomma med redogörelse för de besök, som uti ifrågavarande hänseende under året företagits. I anledning häraf hafva sådana rapporter inkommit under innevarande år, hvilka dock icke äro föremål för denna berättelse.

Till upplysning om de *fromma stiftelser*, som finnas inom länet, meddelas bilagda, enligt fastställt formulär upprättade **tabell 7**, hvari numera, enligt särskild föreskrift, icke finnas upptagna uppgifter angående de registrerade sjukhassorna.

Rörande dessa senare bör dock här meddelas, att dessa *sjukhassors* antal i länet utgjorde 61, däraf 22 för städerna

och 39 för landsbygden, hvilka under år 1905 åtnjöto i förvaltningsbidrag 9,371 kronor.

Beträffande slutligen **länets sex städer**, hvarest kommunernas beslutanderätt i ordnings- och hushållsmål handhafves af stadsfullmäktige, så torde Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande kunna meddela, att, liksom landsbygden, samtliga städerna varit stadda i jämn utveckling inom flera af näringslifvets områden. Detta gäller i högre grad städerna Lidköping, Sköfde och Falköping.

Utvecklingen, hvad angår industrien, har varit mest framträdande i *Lidköping*, där fabriksverksamheten tagit rask fart. Såsom ofvan är omförmäldt, har det stora sockerbruket framkallat betydligt ökad handel och rörelse, men därjämte hafva under perioden tillkommit flere andra fabriksanläggningar, såsom Lidköpings gummifabrik, tändsticksfabriken Sirius och Lidköpings snickerifabrik, hvarjämte Lidköpings mekaniska verkstad betydligt utvidgats. Ny stadsplan har beslutats och i sammanhang därmed stadens uppmätning efter s. k. triangelmätning.

Nytt tingshus för Kinne, Kinnefjärdings och Kållands domsaga har uppförts inom stadens område, där jämväl anlagts en fattigasyll med några därefter.

Den förut påbörjade vatten- och aflöpsledningen har nu fullbordats och tagits i bruk. Kostnaden härför har uppgått till 430,000 kronor. Nytt gasverk har anlagts för 166,000 kronor, hvarförutom staden uppfört nytt stadshotell. För 60,000 kronor har ett badhusaktiebolag, däri staden är störste delägare, uppfört ett tidsenligt varmbadhus, jämväl afsedt för skol- och folkbad. Till bevis om stadens utveckling tjänar också den omständigheten, att allmänna bevilningen, som år 1901 uppgick till 12,569 kronor, nu efter utgången af år 1905 belöper sig till 20,969 kronor.

För *Sköfde* har ny stadsplan blifvit af Eders Kungl. Maj:ts fastställd den 6 mars 1903, hvilken omfattar ett ganska stort område med 200 tomter afsedda för nybyggnader. Byggnadsverksamheten har ock, synnerligast under periodens båda sista år, varit högst betydlig; 74 nya boningshus hafva därvid uppförts. Anledningen till denna afsevärda byggnadsverksamhet är att förnämligast söka i regementsförläggningarna till staden. Såväl Lifregementets husarer som Göta trängbataljon äro nu förlagda till Sköfde, dit jämväl,

enligt nädligt beslut under innevarande år, Skaraborgs regemente kommer att förläggas. Stadens befolkning har under perioden så ökats, att den numera uppgår till nära 6,000 personer, och bevilningssumman, som 1901 utgjorde 16,816 kronor, uppgick år 1905 till 22,242 kr. 26 öre.

Denna utveckling af allmänna rörelsen har ock för staden medfört betydande utgifter och ökad skuldsättning. Stadsskulden, som vid 1901 års ingång uppgick till 590,000 kronor, har under perioden ökats, så att den vid femårsperiodens slut utgjorde i rundt tal 1,074,000 kronor, däri inberäknadt skulder för kyrko- och skolbyggnader. Den ökade skuldsumman har uppkommit för inlösen af jord till förstnämnda två regementens kasernområden och öfningsfält, för stadsplanens utvidgning, för ökning af vattentillgången i staden och för lån till Sköfde—Axvalls järnväg.

Äfven *Falköping* har under perioden företett en rastlös utveckling. Ofvan är uppgifvet, huruledes flera nya industriella anläggningar tillkommit. Den 27 mars 1903 täcktes Eders Kungl. Maj:ts för stadens ökade byggnadsverksamhet fastställa ny stadsplan.

För utvidgning af staden *Skara* har äfvenledes ny plan blifvit år 1903 i nåder fastställd. Bevilningssumman har här stigit från i runda tal 10,000 kronor, som den utgjorde vid periodens början, till 14,000 kronor, som den utgjorde år 1905. Den nya vatten- och aflöpsledningen samt elektricitetsverket hafva under perioden tagits i bruk.

Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande avslutar härmed sin underdåniga berättelse om länets tillstånd och utveckling under sistförflutna fem år. Den företer väl en i flere hänseenden på vidare bearbetning blottad samling af statistiska uppgifter, hvilka, därest förhållandena medgifvit en jämförande utläggning af dessa uppgifter, kunnat äga sitt stora intresse för inhämtande af en närmare kunskap om den utveckling i flere hänseenden, som länet under perioden undergått. I allmänna drag framgår dock, att en stadig och jämn utveckling försiggått inom näringslifvet i allmänhet, och särskildt att kapitalbildningen ökats i ganska afsevärd grad, hvilket ådagalägges genom insättarnes ökade behållning i sparbankerna och depositionsräkningens i Skaraborgs enskilda bank stegring.

Mariestad i landskansliet den 31 december 1906.

FABIAN DE GEER.

Ludv. Almqvist.

C. A. Tengbom.

Tab. 1.

FOLKMÄNGDEN I SKARABORGS LÄN ÅREN 1901—1905.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.				
	Kyrkoskrifna folkmängden (enligt prästerskapets uppgifter den 31 december).			Mantalskrifna folkmängden (enligt de mantalslängder, som upprättats vid slutet af motsstående år).														
				Hela mantalskrifna folkmängden.			Däraf fria från mantalspenningar.											
							Mankön. Kvinnkøn. Summa.			Mankön. Kvinnkøn. Summa.			Värfvadt manskap.			Af särskilda orsaker befriade.		
	Mankön. Kvinnkøn. Summa.			Mankön. Kvinnkøn. Summa.									Mankön. Man-kön. Kvinnkøn.			Man-kön. Kvinnkøn. Man-kön. Kvinnkøn.		
Landsbygden	år 1901	106,356	110,930	217,286	106,470	111,268	217,738	589	6,936	12,842	41,659	40,008	49,184	52,850	102,034			
	1902	105,935	110,787	216,722	106,298	110,591	216,889	610	6,698	12,485	41,669	39,456	48,977	51,941	100,918			
	1903	105,360	110,172	215,532	105,714	110,570	216,284	557	6,492	12,183	41,119	39,295	48,168	51,478	99,646			
	1904	105,007	109,566	214,573	105,262	109,915	215,177	563	6,397	12,040	40,743	39,017	47,703	51,057	98,760			
	1905	103,921	108,627	212,548	104,480	109,341	213,821	448	6,296	11,945	40,047	38,486	46,791	50,431	97,222			
Mariestads stad	år 1901	1,714	2,085	3,799	1,707	2,097	3,804	—	109	235	695	674	804	909	1,713			
	1902	1,739	2,114	3,853	1,742	2,133	3,875	—	101	241	721	684	822	925	1,747			
	1903	1,806	2,143	3,949	1,804	2,161	3,965	—	108	236	745	691	853	927	1,780			
	1904	1,858	2,215	4,073	1,846	2,230	4,076	—	114	251	751	705	865	956	1,821			
	1905	1,883	2,258	4,141	1,862	2,249	4,111	—	98	231	757	719	855	950	1,805			
Skara stad	år 1901	1,940	2,537	4,477	1,918	2,503	4,421	—	132	299	753	761	885	1,060	1,945			
	1902	2,017	2,613	4,630	1,936	2,540	4,476	—	139	292	757	780	896	1,072	1,968			
	1903	2,115	2,688	4,803	2,013	2,628	4,641	—	153	311	769	801	922	1,112	2,034			
	1904	2,158	2,705	4,863	2,098	2,682	4,780	—	151	320	816	822	967	1,142	2,109			
	1905	2,201	2,749	4,950	2,147	2,713	4,860	—	166	348	819	802	985	1,150	2,135			
Lidköpings stad	år 1901	2,462	3,060	5,522	2,417	3,001	5,418	—	82	224	915	901	997	1,125	2,122			
	1902	2,443	3,057	5,500	2,481	3,089	5,570	—	92	296	909	932	1,001	1,228	2,229			
	1903	2,475	3,032	5,507	2,451	3,079	5,530	—	86	274	899	927	985	1,201	2,186			
	1904	2,670	3,220	5,890	2,513	3,125	5,638	—	69	213	915	927	984	1,140	2,124			
	1905	2,797	3,319	6,116	2,749	3,314	6,063	—	82	256	1,002	1,014	1,084	1,270	2,354			
Sköfde stad	år 1901	2,076	2,787	4,863	2,102	2,820	4,922	—	134	288	763	812	897	1,100	1,997			
	1902	2,120	2,826	4,946	2,129	2,870	4,999	—	193	364	771	817	964	1,181	2,145			
	1903	2,182	2,890	5,072	2,173	2,905	5,078	—	211	402	770	839	981	1,241	2,222			
	1904	2,276	2,961	5,237	2,289	2,985	5,274	—	122	257	770	832	892	1,089	1,981			
	1905	2,542	3,128	5,670	2,539	3,154	5,693	75	139	260	825	875	1,039	1,135	2,174			
Falköpings stad	år 1901	1,450	1,761	3,211	1,453	1,763	3,216	—	54	123	530	569	584	692	1,276			
	1902	1,473	1,764	3,237	1,565	1,756	3,321	—	49	103	613	542	662	645	1,307			
	1903	1,604	1,864	3,468	1,611	1,867	3,478	—	59	122	572	560	631	682	1,313			
	1904	1,668	1,984	3,652	1,672	1,984	3,656	—	62	135	597	606	659	741	1,400			
	1905	1,813	2,109	3,922	1,816	2,106	3,922	—	65	126	646	674	711	800	1,511			
Hjo stad	år 1901	791	958	1,749	795	970	1,765	—	65	121	322	334	387	455	842			
	1902	797	955	1,752	797	962	1,759	—	66	118	330	311	396	429	825			
	1903	820	994	1,814	817	1,002	1,819	—	63	122	336	332	399	454	853			
	1904	837	1,024	1,861	834	1,030	1,864	—	63	122	339	341	402	463	865			
	1905	880	1,093	1,973	879	1,103	1,982	—	59	121	361	364	420	485	905			
Hela länet	år 1901	116,789	124,118	240,907	116,862	124,422	241,284	589	7,512	14,132	45,637	44,059	53,738	58,191	111,929			
	1902	116,524	124,116	240,640	116,948	123,941	240,889	610	7,338	13,899	45,770	43,522	53,718	57,421	111,139			
	1903	116,362	123,783	240,145	116,583	124,212	240,795	557	7,172	13,650	45,210	43,445	52,939	57,095	110,034			
	1904	116,474	123,675	240,149	116,514	123,951	240,465	563	6,978	13,338	44,931	43,250	52,472	56,588	109,060			
	1905	116,037	123,283	239,320	116,472	123,980	240,452	523	6,905	13,287	44,457	42,934	51,885	56,221	108,106			

Tab.

ALLMÄNNA VÄGAR OCH SKJUTSNING

a) Längd af allmänna vägar och kostnad för deras underhåll

1. Väghållningsdistrikt.	2. 3. V ä g l ä n g d.		4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. V ä g f y r k a r.								12. Uppskattad kostnad för vägunderhåll in natura (den tid mark är bar.) ¹⁾	13. 14. V ä g s k a t t p r v ä g f y r k.	
	Landsväg (med broar).	Bygdeväg (med broar).	Å jordbruksfastighet med vägunderhåll in natura.	Å ännu ej till vägunderhåll indelad jordbruksfastighet.	Å statens allmänningsskogar.	Å menigheters allmänningsskogar.	Å frälseränta.	Å annan fastighet.	Å inkomst.	Summa vägfyrkar.		Å vägfyrkar enligt kol. 4.	Å vägfyrkar enligt kol. 5—10.
Hasselrörs tingslags . . .	72·000	122·000	104,580	3,552	412	—	9	302	3,816	112,671	14,242·90	5	17
Hofva »	74·430	87·456	75,574	5,424	346	—	15	1,700	2,166	85,225	9,997·25	5	12
Södra Vadsbo härads . . .	563·291	—	182,374	4,260	250	217	32	3,436	9,111	199,680	22,531·67	4	14
Gudhems »	105·206	71·859	84,911	591	—	—	8	2,472	3,698	91,680	6,890·59	7	13
Kåkind »	149·967	101·553	128,404	2,246	—	—	—	1,305	5,257	137,212	9,714·00	6	13
Lenby tingslags	20·892	69·489	45,310	125	—	—	—	388	1,233	47,056	8,043·20	9	25
Dimbo »	40·000	215·000	91,803	1,080	—	312	12	10,577	12,815	116,599	11,919·00	7	19
Slättängs »	12·600	22·000	78,439	—	75	50	—	985	5,572	85,121	16,331·86	6	25
Skånings härads	95·300	97·211	121,969	1,272	533	32	19	1,279	3,454	128,558	17,508·00	4	11
Vilske »	32·960	81·570	46,292	258	64	202	—	499	662	47,977	9,660·00	14	34
Valle »	51·000	47·000	40,486	1,201	—	—	—	708	1,947	44,342	10,916·00	8	24
Åse »	30·157	68·870	56,562	392	437	—	103	356	903	58,753	7,084·50	8	20
Viste »	66·014	68·454	63,027	386	—	125	1,136	—	3,210	67,884	7,458·91	8	19
Barne »	79·700	77·100	81,506	1,438	61	—	21	3,736	8,082	94,844	7,342·38	4	13
Laske »	45·000	71·570	41,453	229	375	—	4	495	865	43,421	2,975·80	7	14
Kållands »	148·902	15·377	108,342	1,518	250	—	3	817	678	111,608	11,521·43	2	12
Kinnelfjärdings »	37·000	74·000	62,360	997	1,244	—	—	—	4,758	69,359	13,918·16	2	20
Kivne »	32·098	146·031	82,548	3,288	1,037	—	—	1,814	5,358	94,045	18,059·82	2	12
Summa å landet	1,656·517	1,436·540	1,495,940	28,257	5,084	938	1,362	30,869	73,585	1,636,035	206,115·47	—	—
I städerna	37·695	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

b) Väganläggningar och kostnad därför under åren 1901—1905.

26. Allmänna vägar.	27. 28. Längd af under åren 1901—1905		29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. K o s t n a d f ö r u n d e r å r e n 1901—1905								
	fulländade och godkända nya vägar.	omlagda eller förbättrade vägsträckor.	fulländade och godkända nya vägar.				omlagda eller förbättrade vägsträckor.				
			Af statsmedel.	Af vägkassors medel.	Af andra medel.	Summa.	Af statsmedel.	Af vägkassors medel.	Af andra medel.	Summa.	
	Kilometer.	Kilometer.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	
Landsvägar	—	8·148	—	—	—	—	—	11,900·00	6,060·71	2,597·49	20,558·20
Bygdevägar	58·822	25·635	117,109·23	26,864·17	24,615·40	168,588·80	33,443·34	7,393·58	10,420·83	51,257·75	
Städers vägar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Summa	58·822	33·783	117,109·23	26,864·17	24,615·40	168,588·80	45,343·34	13,454·29	13,018·32	71,815·95	

1) Beträffande öfriga kostnader för vägunderhållet se kol. 20, 21 och 23.

2) I vägs-katten inräknas (i kol. 16) äfven bidrag af vägfyrkar enligt kol. 5.

3) Bland vägkassans inkomster och utgifter inräknas icke statsbidraget (10 %) till vägunderhållet in natura.

2.

I SKARABORGS LÄN ÅREN 1901—1905.

samt väggkassornas inkomster och utgifter m. m. år 1905.

15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	1.
Väggkassans behållning (+) eller brist (-) vid årets början.	Väggkassans inkomster.				Väggkassans utgifter.					Väggkassans behållning (+) eller brist (-) vid årets slut.	Väggkassans distrikt.
	Väggskatt. ²⁾	Statsbidrag. ³⁾	Öfriga inkomster.	Summa inkomster.	Förvaltningskostnader.	Ersättning till snöplog-lagen.	För vägars anläggning, omläggning, brobyggnad.	Öfriga utgifter. ³⁾	Summa utgifter.		
Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	
+ 4,682 69	7,066 70	—	30 00	7,096 70	462 00	5,263 00	1,800 00	1,832 10	9,357 10	+ 2,422 29	Hasselrörs tingslags.
+ 429 44	6,085 05	—	19 50	6,104 55	299 07	3,707 16	1,965 26	259 66	6,231 15	— 302 84	Hofva »
+ 8,791 16	9,404 50	—	320 12	9,724 62	580 58	5,962 00	2,836 17	2,794 21	12,172 96	+ 6,342 82	Södra Vadsbo härads.
+ 598 67	6,890 59	—	75 00	6,965 59	297 00	6,241 80	—	220 56	6,759 36	+ 804 90	Gudhems »
+ 3,471 00	8,584 00	—	280 00	8,864 00	356 00	6,775 00	960 00	1,797 00	9,888 00	+ 2,447 00	Kåkind »
— 4,420 11	4,514 40	—	29 00	4,543 40	125 00	2,418 00	1,256 00	2,393 20	6,192 20	— 2,771 31	Leaby tingslags.
+ 7,558 00	10,981 00	—	372 00	11,353 00	316 00	5,610 00	4,575 00	570 00	11,071 00	+ 7,840 00	Dimbo »
+ 8,331 06	7,058 24	—	298 83	7,357 07	529 28	4,553 50	2,147 02	96 07	7,325 87	+ 8,362 26	Slättängs »
+ 5,770 00	5,564 00	—	248 00	5,812 00	503 00	3,901 00	3,414 00	177 00	7,995 00	+ 3,587 00	Skånings härads.
+ 1,460 00	7,054 00	—	68 00	7,122 00	250 00	2,519 00	2,458 00	2,895 00	8,122 00	+ 460 00	Vilske »
+ 1,267 00	4,511 00	—	10 00	4,521 00	400 00	3,939 00	204 00	35 00	4,578 00	+ 1,210 00	Valle »
+ 254 82	4,959 57	—	—	4,959 57	252 70	2,218 00	677 85	74 85	3,223 40	+ 1,990 99	Åse »
+ 594 88	5,894 37	—	60 30	5,954 67	214 00	2,515 80	1,569 83	1,501 45	5,801 08	+ 748 47	Viste »
+ 2,307 00	4,844 00	—	177 00	5,021 00	403 00	2,427 00	1,391 00	2,722 00	6,943 00	+ 385 00	Barne »
+ 2,536 07	3,072 56	—	153 96	3,226 52	306 60	1,760 00	—	1,286 86	3,353 46	+ 2,409 13	Laske »
+ 1,573 19	2,511 27	—	2,729 17	5,240 44	474 95	1,793 50	2,183 53	1,829 42	6,281 40	+ 532 23	Källands »
+ 2,245 92	2,566 22	—	112 61	2,678 23	17 75	2,013 26	144 74	202 00	2,377 75	+ 2,546 40	Kinnelfjärdings »
+ 3,221 85	3,000 64	—	137 19	3,137 83	200 00	2,293 26	—	1,582 49	4,075 75	+ 2,283 93	Kinne »
+ 59,512 86	104,562 11	—	5,120 08	109,682 19	5,986 93	65,910 28	27,582 40	22,268 87	121,748 48	+ 47,446 57	Summa å landet.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	I städerna.

c) Skjutsanstalter och skjutslega vid 1905 års slut.

d) Vid skjutsning utgångna hästar under åren 1901—1905.

37.	38.	39.	40.	41.	42.
Skjutslega pr nymil.	Gästgifverier		Skjutsstationer		Summa skjutsanstalter.
	med	utan	med	utan	
	entreprenad.		entreprenad.		
	Antal.	Antal.	Antal.	Antal.	Antal.
Med entreprenadbidrag 1:50 kr.	44	—	26	—	70
Utan » 2:00 »	—	—	1	—	1
» » 1:90 »	—	—	1	—	1
» » 1:80 »	—	—	1	—	1
» » 1:50 »	1	—	—	—	1
» » 1:45 »	1	—	—	—	1
» » 1:44 »	1	—	—	—	1
» » 1:40 »	1	—	—	—	1
» » 1:25 »	1	—	1	—	2
» » 0:00 »	—	—	1	—	1
Summa skjutsanstalter	49	—	31	—	80
däraf: vid landsvägar	35	—	24	—	59
vid bygdvägar	8	—	7	—	15
i städer	6	—	—	—	6
Anstalter för endast sjöskjuts	—	—	—	—	—

43.	44.	45.	46.	47.	48.	49.
År.	I kungs- och kron-skjuts.	Vid gästgifverier		Vid skjutsstationer		Summa utgångna hästar.
		med	utan	med	utan	
		entreprenad.		entreprenad.		
	Antal.	Antal.	Antal.	Antal.	Antal.	Antal.
1901	—	8,757	—	2,087	1,197	12,041
1902	96	8,547	—	2,269	524	11,436
1903	—	8,860	—	2,227	356	11,443
1904	—	8,931	—	2,240	457	11,628
1905	—	8,551	—	2,330	611	11,492
Summa hästar	96	43,646	—	11,153	3,145	58,040

Tab. 3.

HEMMAN OCH LÄGENHETER SAMT STADSIJORDAR M. M. I SKARABORGS LÄN ÅR 1905.

I. Landsbygden.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.							
Hemman och lägenheter upptagna i jordboken.	Kronoegendomar.				Skatteegendomar.		Frälseegendomar.		S u m m a.								
	Under allmän disposition.		Under enskild disposition.														
	Antal.	Mantal.	Antal.	Mantal.	Antal.	Mantal.	Antal.	Mantal.	Antal.	Mantal.							
Kungs- och kungsladugårdar samt säterier	71	58 $\frac{1}{2}$	—	—	—	—	—	—	71	58 $\frac{1}{2}$							
Boställen: hemman	348	239 $\frac{7}{32}$	—	—	5	1 $\frac{3}{8}$	5	21 $\frac{3}{8}$	358	243 $\frac{3}{8}$							
lägenheter	70	—	—	—	2	—	—	—	72	—							
Säterier och ladugårdar	—	—	—	—	77	61 $\frac{1}{4}$	420	384 $\frac{1}{8}$	497	445 $\frac{1}{8}$							
Rå- och rörs (insockne) hemman	—	—	—	—	—	—	308	120 $\frac{9}{16}$	308	120 $\frac{9}{16}$							
Hemman	301	165 $\frac{89223}{3840}$	14	4 $\frac{7}{15}$	4,167	2,342 $\frac{1100}{181280}$	2,330	1,328 $\frac{12493}{148480}$	6,872	3,841 $\frac{1}{32}$							
Jordlägenheter	60	—	617	—	1,317	—	139	—	2,133	—							
Fiskerier	2	—	4	—	9	—	3	—	18	—							
Verk och inrättningar	5	—	12	—	81	—	104	—	202	—							
Summa antal och nuvarande mantal	857	463 $\frac{10517}{3840}$	647	4 $\frac{7}{15}$	5,658	2,404 $\frac{10700}{181280}$	3,369	1,836 $\frac{10111}{148480}$	10,531	4,708 $\frac{37}{16}$							
Oförmedlnt mantal	—	575 $\frac{1237}{63840}$	—	6 $\frac{311}{20160}$	—	3,073 $\frac{68100}{181280}$	—	2,198 $\frac{68941}{148480}$	—	5,853 $\frac{3}{16}$							
									12.	13.	14.	15.					
									Antal.	Taxeringsvärde (i kronor) hvarför bevilning							
										erlägges.	icke erlägges.						
<i>Brukningdelar och i jordboken ej upptagna torp.</i>																	
Brukningdelar, hvari hemman äro fördelade									22,024	—	—						
Jordtorp, ej upptagna i jordboken									6,950	—	—						
Ryttare-, soldat- och båtsmanstorp, d:o									1,426	—	—						
<i>Jordbruksfastighet och annan fastighet.</i>																	
Jordbruksfastighet									—	148,859,500	9,077,000						
Annan fastighet:																	
Hus och tomter i köpingar och därmed jämförliga orter:																	
i Tidaholms köping									—	3,431,700	—						
i Vara									—	1,036,200	—						
i Gråstorps									—	293,700	—						
i stationssamhällen m. m.									—	2,524,200	—						
å Karlsborg och Leckö, Göta trängkärs fastigheter									—	—	3,592,000						
Lägenheter i öfrigt, hvilkas hufvudsakliga värde utgöres af åbyggnaden									—	8,316,480	335,400						
Kyrkor och bönehus									—	—	4,323,100						
Andra offentliga byggnader									—	—	3,093,000						
Frälseräntor									98	90,520	—						
Summa annan fastighet (än jordbruksfastighet)									—	15,692,800	11,348,500						
II. Städerna.																	
16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.		
Städer.	Tomter.		Länder, jordlotter eller andra brukningsdelar.	Boningshus.		T a x e r i n g s v ä r d e (i k r o n o r).											
	Bebyggda.	Obebyggda.		Nybyggda 1901—1905.	Befintliga 1905.	Jordar		A n n a n f a s t i g h e t.								S u m m a (annan fastighet)	
						hvarför bevilning		Hus och tomter		Kyrkor och bönehus		Andra offentliga byggnader		hvarför bevilning			
						erlägges.	icke erlägges.	erlägges.	icke erlägges.	erlägges.	icke erlägges.	erlägges.	icke erlägges.	erlägges.	icke erlägges.	erlägges.	icke erlägges.
Antal.	Antal.	Antal.	Antal.	Antal.	erlägges.	icke erlägges.	erlägges.	icke erlägges.	erlägges.	icke erlägges.	erlägges.	icke erlägges.	erlägges.	icke erlägges.			
Mariestad	123	35	145	52	357	647,600	—	4,187,100	143,000	—	212,800	12,900	582,000	4,200,000	937,800		
Lidköping	212	9	150	43	487	837,300	—	7,420,100	3,500	—	130,700	—	809,000	7,420,100	943,200		
Skara	204	9	187	46	298	1,043,800	—	4,676,900	119,700	—	516,000	187,500	608,000	4,864,400	1,243,700		
Sköfde	176	310	113	74	419	573,000	21,600	6,108,600	1,514,800	—	138,000	—	300,800	6,108,600	1,953,600		
Falköping	257	137	38	59	268	525,400	—	3,537,650	17,000	—	70,300	—	603,300	3,537,650	690,600		
Hjo	111	74	157	41	280	521,300	—	1,700,000	—	—	122,400	—	70,700	1,700,000	193,100		
Summa	1,083	574	790	315	2,109	4,148,400	21,600	27,630,350	1,798,000	—	1,190,200	200,400	2,973,800	27,830,750	5,962,000		
						4,170,000		29,428,350		1,190,200		3,174,200		33,792,750			

Tab. 4.

EGENDOMAR AF FIDEIKOMMISSNATUR I SKARABORGS LÄN ÅR 1905.

1. Fideikommissionnehafvarens namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken.	4. 5. 6. 7. M a n t a l.				8. Summa.	9. Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrätt- ningar.	11. 12. 13. 14. T a x e r i n g s v ä r d e t (i kronor)				
			Krono.	Skatte.	Frälse.					Summa.	å jord- bruks- fastighet.	å annan fastighet (utom fräl- seränta).	å frälse- ränta.	Summa.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.								
Helge Lilliestierna	Ek	Ek.	—	—	3 $\frac{3}{4}$	2 $\frac{3}{4}$	6 $\frac{1}{4}$	—	—	271,800	—	—	271,800	
Friherre Erik Leijonhufvud	Fåleberg	Hassle.	—	—	—	6 $\frac{1}{2}$	6 $\frac{1}{2}$	—	—	191,000	—	—	191,000	
Friherre A. von Düben	Hallandsberg	Trästena.	—	2	1 $\frac{1}{2}$	2 $\frac{1}{2}$	5	—	—	151,000	—	—	151,000	
Grefve Gabriel Spens	Stora Bäckabo	Friggeråker.	—	—	3 $\frac{1}{4}$	1 $\frac{1}{4}$	4 $\frac{3}{4}$	1	—	81,000	—	—	81,000	
Fröken Anna Nora Mannerfelt	Trästena	Bjärka.	—	1	5 $\frac{3}{4}$	1 $\frac{1}{2}$	8 $\frac{1}{4}$	—	—	220,000	—	—	220,000	
Kaptenen C. M. P. Scheffer	Fårdala	Åsle. Tiarp. Hvarf. Högstena. Ljunghem.	—	—	1 $\frac{1}{4}$	3 $\frac{3}{8}$	—	—	—	41,200	—	—	—	
			—	—	—	1	—	—	—	21,500	—	5,000	—	
			—	—	—	2 $\frac{1}{2}$	—	—	—	41,500	—	—	—	
			—	—	—	1	—	—	—	16,700	—	—	—	
			—	—	—	1	—	—	—	24,000	—	—	—	
			—	—	—	—	7 $\frac{1}{8}$	—	—	—	—	—	149,900	
F. d. löjtnanten C. P. Härleman	Asstorp	Norra Vånga. Kvånun. Söroy.	—	—	1	7 $\frac{8}{8}$	—	—	—	30,100	—	—	—	
			—	3	—	—	—	—	—	22,000	—	—	—	
			—	—	—	3 $\frac{3}{4}$	—	—	—	9,000	—	—	—	
			—	—	—	—	3 $\frac{7}{8}$	—	—	—	—	—	61,100	
Kammarherren Henrik Fock	Höfveröd	Grolanda. Sörby. Flöby. Göteve. Jäla.	1 $\frac{1}{8}$	—	4	10 $\frac{3}{8}$	—	—	—	279,300	—	—	—	
			—	—	—	1 $\frac{1}{2}$	—	—	—	23,500	—	—	—	
			—	1 $\frac{1}{2}$	—	6	—	—	—	112,000	—	—	—	
			—	—	—	1	—	—	—	27,000	—	—	—	
			—	—	—	2 $\frac{1}{4}$	—	—	—	37,500	—	—	—	
			—	—	—	—	26 $\frac{1}{4}$	—	—	—	—	—	479,300	
F. L. Björnberg	Djupsås Stora	Essunga. Fåglim. Barne-Åsaka. Malma.	—	—	1	1 $\frac{5}{8}$	—	—	—	97,000	30,000	400	—	
			—	—	—	1	—	—	—	29,000	—	—	—	
			—	5 $\frac{1}{2}$	—	—	—	—	—	9,000	—	—	—	
			—	—	—	—	—	—	—	—	—	400	—	
			—	—	—	—	3 $\frac{2}{3}$	—	—	—	—	—	165,800	
V. häradshöfdingen Erik Pählman- Stjernsparre	Ågården	Råda. Rackeby.	—	—	1 $\frac{1}{4}$	2 $\frac{3}{4}$	—	—	—	136,000	2,000	—	—	
			—	—	4	3 $\frac{3}{4}$	—	—	—	131,000	—	—	—	
			—	—	—	—	8 $\frac{3}{4}$	—	—	—	—	—	269,000	
		Summa	1 $\frac{1}{8}$	5 $\frac{3}{8}$	25 $\frac{1}{2}$	48 $\frac{3}{4}$	79 $\frac{2}{3}$	5	3	2,002,100	32,000	5,800	2,039,900	

Tab. 4 o. 5.

Tab. 5.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I SKARABORGS LÄN ÅR 1905.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. 5. 6. 7. M a n t a l.				8. Summa.	9. Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättningar (fastigheter i städer).	11. 12. 13. 14. T a x e r i n g s v ä r d e t (i kronor)				
			Krono.	Skatte.	Frälse.					Summa.	å jord- bruks- fastighet.	å annan fastighet (utom fräl- seränta).	å frälse- ränta.	Summa.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.								
Göta kanalbolag	Gjersebacken med underly- dande	Älgarås.	—	1 $\frac{8}{16}$	—	—	—	5	2	265,300	700	—	—	
	En skogstrakt	Hofva.	—	—	—	—	—	1	—	25,000	—	—	—	
	En do	Finnerödja.	—	—	—	—	—	1	—	50,000	—	—	—	
	Klefvaberget m. m.	Bredvik.	—	—	—	—	—	2	—	5,300	—	—	—	
	Påfvelstorp	Fågre.	5	1 $\frac{1}{8}$	—	—	—	—	—	60,700	—	—	—	
	Björstorp m. m.	Udenäs.	—	—	—	1 $\frac{1}{8}$	—	—	2	17,000	20,000	—	—	
	Marhult Lilla	Ransberg.	—	1 $\frac{1}{24}$	—	—	—	—	—	2,500	—	—	—	
	Fyrbåken	Karlsborg.	—	—	—	—	—	—	—	—	2,500	—	—	
			—	—	—	—	2 $\frac{5}{12}$	—	—	—	—	—	449,000	

Skaraborgs län.

47

Tab. 5. (Forts.) EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I SKARABORGS LÄN ÅR 1905.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. 5. 6. 7. M a n t a l.				8. Summa.	9. Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättningar (fastigheter i städer).	11. 12. 13. 14. T a x e r i n g s v ä r d e t (i kronor)					
			Krono.	Skatte.	Frälse.					Summa.	å jord- bruks- fastighet.	å annan fastighet (utom fräl- seränta).	å frälse- ränta.	Summa.	
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.									
Katrinefors aktiebolag	Horn Hermansg. m. fl. . . . Katrinefors . . . . . Bromenesund . . . . . Bölstad (Björnsås) . . . . . Fågelö m. fl.	Leksberg. Mariestad. Torsö. D:o. D:o.	— — — — —	$\frac{3}{4}$ — $\frac{1}{16}$ $\frac{1}{3}$ 9	— — — — —	— — — — —	10 $\frac{7}{8}$	— 32 — — —	1 1 — — —	24,100 20,900 2,500 9,000 263,900	— — — — —	20,000 1,013,500 — — —	— — — — —	1,353,900	
Aktiebolaget Tidån	Tidans jordområde	Leksberg.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	158,000	—	158,000	
Töreboda träförädlingsaktiebolag	Töreboda snickerifabrik	Björkäng.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	40,000	—	40,000	
Aktiebolaget Bofors-Gullspång	Knektetorp m. fl. . . . . En skogstrakt	Amnehärad. Finnerödja.	— —	$\frac{5}{16}$ —	— —	$\frac{23}{30}$ —	$\frac{3}{8}$	3 1	4 —	116,800 100	— —	68,000	— —	184,900	
Laxå bruks aktiebolag	Torpeskoga m. m. . . . . Fallet m. m.	D:o. Tived.	— —	$4\frac{33}{60}$ $1\frac{1}{3}$	$1\frac{1}{2}$ —	$3\frac{67}{78}$ —	11 $\frac{123}{23}$	8 —	3 —	592,600 69,000	— —	21,000 7,000	— —	689,600	
Forsviks aktiebolag	Forsvik	Udenäs. Mölltorp.	— —	1 $1\frac{1}{8}$	1 —	$1\frac{1}{2}$ —	5	— —	— —	243,700 61,700	— —	195,000	— —	500,400	
Lunne kvarnaktiebolag	Lunne stora kvarn	Götlunda.	—	—	—	—	—	—	1	1,500	—	16,000	—	17,500	
Aspa bruks aktiebolag	Bengtstorp m. m. . . . . Åboholm m. m.	Udenäs. Tived.	— —	$3\frac{1}{2}$ $4\frac{17}{800}$	— —	— —	8 $\frac{74}{235}$	1 —	— —	183,700 211,300	— —	18,000 5,500	— —	418,500	
Moholms valskvarns aktiebolag	Mo kvarn	Mo.	—	—	—	—	—	—	1	10,000	—	70,000	—	80,000	
Fagersta bruks aktiebolag	Brunstensgrufvor m. m.	Udenäs.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12,000	—	12,000	
Västkostens petroleumaktiebolag	Oljekällare	Sköfde lands- församling.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	500	—	500	
Klagstorps landbruksaktiebolag	Klagstorp	Norra Kyrketorp. Hagelberg. Sjogerstad.	— — —	$2\frac{2}{3}$ $\frac{7}{64}$ $\frac{1}{2}$	1 $\frac{3}{12}$ $\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ 2 1	9 $\frac{61}{92}$	— — 1	3 — 1	252,000 201,400 48,200	— — —	13,600	— — —	535,200	
Strömsholms yllefabriks aktiebolag	Maskinhus o. fabriksbyggnad	Hjo landsför- samling.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6,500	—	—	
Landbruksaktiebolaget J. Stenbeck & Söner	Strömsholms spinneri . . . . . Stora Åkatorp	Hjo stad. Gudhem. Torbjörntorp.	— — —	— $2\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$	— — —	— — 3	— 6	— — —	— 1 —	— 93,800 12,900	— — —	— — —	— — —	36,900 106,700	
Mössebergs vattenkurinrättnings aktie- bolag	Mössebergs badanstalt . . . . . Ranten, hotell med tomt samt byggnadstomterna n:r 60, 62 och 63	Falköpings Västra. Friggeråker. Falköpings stad.	— — —	$\frac{2}{3}$ $\frac{21}{128}$ —	— — —	— — —	— $\frac{33}{128}$	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — 39,300	— — —	189,700
Tidaholms bruks aktiebolag	Tidaholm, Holmagården m. fl.	Agnetorp och Tidaholms kö- ping.	—	—	$1\frac{7}{20}$	$1\frac{433}{2560}$	2 $\frac{480}{2560}$	—	1	139,000	—	298,300	—	437,300	
Jönköpings och Vulcans tändsticks- fabriks aktiebolag	D:o d:o	D:o och d:o	—	—	$\frac{7}{2}$	$\frac{3}{40}$	7 $\frac{9}{20}$	—	1	33,000	—	1,695,700	—	1,728,700	
Falköpings elektriska aktiebolag	Baltak, 1 tullkvarn . . . . . D:o Bergagården	Baltak. D:o.	— —	— —	— —	— $\frac{1}{8}$	$\frac{1}{8}$	— —	— —	— 2,500	— —	50,000	— —	52,500	
Holma spinneriaktiebolag	Holma spinneri	D:o.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	181,700	—	181,700	
Annefors bruks aktiebolag	Fröjered Skattegården m. fl.	Fröjered.	—	$1\frac{1}{4}$	—	—	1 $\frac{1}{4}$	—	1	121,000	—	51,000	—	172,000	
Aktiebolaget Naxos	Sibbatorps smärgelfabrik	Gustaf Adolf.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50,000	—	50,000	
Tidafors sulfitaktiebolag	Tidafors sulfitfabrik	Sandhem och Utvångstorp.	—	—	1	$1\frac{1}{4}$	2 $\frac{1}{4}$	—	1	71,600	—	83,400	—	155,000	
Sandhems trävaruaktiebolag	Sandhems ångsåg	Sandhem.	—	$\frac{1}{2}$	—	—	$\frac{1}{2}$	—	1	10,000	—	40,000	—	50,000	

Härlingstorps aktiebolag	Härlingstorp	Norra Ving. Norra Lundby.	—	1	3½	1	10½	—	—	180,000	—	—	297,000
Hellekis aktiebolag	Hellekis	Medelplana. Västerplana. Österplana. Forshem. Fullösa.	—	4¾	—	—	—	—	—	210,000	—	—	—
Aktiebolaget D. Carnegie & Co . .	Årnäs	Forshem. Lugnäs.	—	—	—	—	—	6	2	66,600	—	—	—
Kristinedals nya ullspinneriaktiebolag	Flöje . . . . . Biskops- eller Leds kvarn . Resville Ingemarsgården . .	Norra Härene. D:o. D:o.	—	—	—	—	—	—	1	328,900	256,000	—	—
Aktiebolaget Secularis	Skofteby källa	D:o.	—	—	—	—	—	—	1	14,400	2,500	—	—
Aktiebolaget Österäng	Österäng	Forshem.	—	—	—	—	—	—	1	64,500	10,000	—	952,900
Lundsbrunns aktiebolag	Lundsbrunn	Skälfvum. Ledsjö.	—	—	—	—	—	—	17	221,100	48,000	—	—
Mariestads badhusaktiebolag	Badhustomten	Mariestad.	—	—	—	—	—	—	2	1,300	—	—	270,400
Mariestads bryggeriaktiebolag . . .	Manilla	D:o.	—	—	—	—	—	—	1	5,000	45,700	—	—
Aktiebolaget Lidköpings mejerier . .	—	Lidköping.	—	—	—	—	—	—	1	10,000	18,000	—	80,700
Lidköpings bryggeriaktiebolag . . .	—	D:o.	—	—	—	—	—	—	1	2,000	—	—	—
Tändsticksfabriksaktiebolaget Sirius .	—	D:o.	—	—	—	—	—	—	1	200	7,500	—	7,700
Aktiebolaget Lidköpings mekaniska verkstad	—	D:o.	—	—	—	—	—	—	7	428,700	—	—	428,700
Lidköpings kakelfabriksaktiebolag . .	—	D:o.	—	—	—	—	—	—	1	6,100	50,000	—	63,100
P. R. Nymans porslinsmåleriaktiebolag	—	D:o.	—	—	—	—	—	—	1	7,000	—	—	—
Lidköpings sockerfabriksaktiebolag . .	—	D:o.	—	—	—	—	—	—	1	—	12,800	—	12,800
Bryggeriaktiebolaget Örnen	—	D:o.	—	—	—	—	—	—	11	2,900	233,500	—	236,400
Lidköpings badaktiebolag	—	D:o.	—	—	—	—	—	—	—	—	52,100	—	52,100
Aktiebolaget Lidköpings gummifabrik	—	D:o.	—	—	—	—	—	—	—	—	204,400	—	204,400
Sköfde mekaniska verkstads aktiebolag	Sköfde gjuteri och mekaniska verkstad	Sköfde.	—	—	—	—	—	—	—	—	42,000	—	42,000
Flickskolans byggnadsaktiebolag . . .	Tomten n:r 91	D:o.	—	—	—	—	—	—	—	—	130,000	—	130,000
Sköfde hotellbyggnadsaktiebolag . . .	Tomterna n:r 4 och 5 . .	D:o.	—	—	—	—	—	—	—	—	11,500	—	11,500
Sköfde nya utskänkingsaktiebolag . .	Tomterna n:r 1 och 68 . .	D:o.	—	—	—	—	—	—	—	—	48,700	—	48,700
Sydsvenska kreditaktiebolaget	Tomten n:r 22	D:o.	—	—	—	—	—	—	—	—	2,020,000	—	2,020,000
Sköfde ångbageriaktiebolag	Tomten n:r 34	D:o.	—	—	—	—	—	—	—	—	164,300	—	164,300
Sköfde fastighetsaktiebolag	Tomterna n:r 168 och 173 .	D:o.	—	—	—	—	—	—	—	—	45,500	—	45,500
Sköfde—Axvalls järnvägsaktiebolag . .	Byggnader m. m.	D:o.	—	—	—	—	—	—	—	—	250,000	—	250,000
Hjo—Stenstorps järnvägsaktiebolag . .	Tomt n:r 22 i nya staden .	Hjo.	—	—	—	—	—	—	—	7,000	210,000	—	217,000
Hjo byggnadsaktiebolag	Hjo badanstalt med park, villor och restaurant . .	D:o.	—	—	—	—	—	—	—	—	18,000	—	18,000
Bryggeriaktiebolaget Victoria	Tomterna n:r 27 och 29 Stora gatan	Falköping.	—	—	—	—	—	—	—	—	172,000	—	172,000
Falköpings badhusaktiebolag	Tomten n:r 2 Nya Träd- gårdsgatan	D:o.	—	—	—	—	—	—	—	—	70,000	—	70,000
Falköpings spritförsäljningsaktiebolag .	Tomterna n:r 3 Storgatan och n:r 6 b Ranten	D:o.	—	—	—	—	—	—	—	—	120,000	—	120,000
Rantens strå- och filthattfabriksaktie- bolag	Tomten n:r 32	D:o.	—	—	—	—	—	—	—	—	55,000	—	55,000
			—	—	—	—	—	—	2	—	100,000	—	100,000
			—	—	—	—	—	—	2	2,000	10,000	—	12,000
			—	—	—	—	—	—	1	—	15,600	—	15,600
			—	—	—	—	—	—	9	—	198,300	—	198,300
			—	—	—	—	—	—	1	—	106,700	—	106,700
			—	—	—	—	—	—	1	—	16,500	—	16,500
			—	—	—	—	—	—	2	—	68,000	—	68,000
			—	—	—	—	—	—	1	—	30,000	—	30,000
		Summa	5	48	147	42	106	108	86	4,911,100	9,206,200	—	14,117,300

Tab. 6.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE FRÄMMANDE MAKTERS UNDERSÅTAR, I SKARABORGS LÄN ÅR 1905.

1. Främmande maktens och undersätens namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken.	4. 5. 6. 7. 8. M a n t a l.					9. Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättningar.	11. 12. 13. 14. Taxeringsvärdet (i kronor)			
			Krono.	Skatte.	Fr ä l s e.		Summa.			å jordbruksfastighet.	å annan fastighet (utom frälseränta).	å frälseränta.	Summa.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.							
Tyske undersåten professor O. Beumer i Greifswald	Hjällö	Södra Fågelås .	—	—	3	½	3½	1	1	95,300	5,000	—	100,300

Tab. 7.

FROMMA STIFTELSE, STIPENDIEFONDER, PENSIONSANSTALTER, ICKE REGISTRERADE SJUKKASSOR SAMT DÄRMED JÄMFÖRLIGA INRÄTTNINGAR I SKARABORGS LÄN ÅR 1905.

1. Stiftelsens namn.	2. Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	3. Stiftarens namn och yrke.	4. Stiftelsens år och dag.	5. 6. Utdelning under år 1905		7. Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut. Kronor.	8. Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut. Kronor.	9. Stiftelsen förvaltas af:	10. Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.				
A. Å landsbygden.									
a) <i>Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.</i>									
Wetterqvist-Edbergiska donationen.	Räntan utdelas den 10 december hvarje år till 5 fattiga i Amnehärad.	Änkefru Johanna Matilda Wetterqvist, f. Edberg.	1901 ^{27/4}	5	25	500	—	Kyrkorådet i Amnehärad.	
Camitzska donationsfonden.	Årliga räntan utdelas till sådana fattiga inom Finne-rödja församling, som utgått från Skagersholm eller dess gods.	Bruksägaren G. Camitz och fru Ulrika Camitz.	1872 ^{2/6}	21	210	5,000	—	Kommunalnämnden i Finne-rödja.	
Claesbergiska donationen.	Räntan utdelas hvarje julafton till 12 fattiga änkor inom Hofva socken.	Änkefru Helena Claesberg.	1826 ^{6/12}	12	42	1,000	—	Hofva fattigvårdsstyrelse.	
Ramsayska fonden.	Räntan utdelas till fattiga, företrädesvis från Melltorps egendom.	Allan Ramsay, f. d. ägare af Melltorp.	1882 ^{6/2}	5	16	300	—	D:o d:o.	
Doktorinnan Imm. Carlanders donationsfond.	Af räntan utbetalas 5 kronor till vårdaren af Carlanders grafplatsen å Hofva begravningsplats samt det öfriga till fattiga inom Hofva.	Doktorinnan Imm. Carlander.	1899 ^{2/3}	10	25	500	—	Kyrkorådet i Hofva.	
Nils Jonssons fond.	Räntan utdelas årligen till mest behöfvande fattiga inom Ullervads församling.	Nils Jonsson och Katarina Nilsdotter.	1860 ^{20/6}	1	7	167	—	Kommunalnämnden i Ullervad.	
Forsellska donationsfonden.	D:o d:o.	Isak Forsell och Katarina Mänsdotter Forsell, mjölnare.	1851 ^{11/12}	2	7	160	—	D:o d:o.	
Anders Johanssons donationsfond.	Fonden skänkt till fattigvård.	Anders Johansson, landbrukare.	1886 ^{25/10}	—	—	1,153	—	D:o d:o.	
Fru Sofia Segerdals d:o.	D:o.	Fru Sofia Segerdal.	1879 ^{28/4}	—	—	4,881	—	D:o d:o.	
Kättilstorpsfonden.	Räntan utbetalas årligen till 5 fattiga, sjuka personer inom Götlanda socken.	Johanna Johansdotter, hemmansägare.	1903 ^{3/5}	5	50	1,505	—	D:o i Götlanda.	
Gullbergiska fonden.	Understöd till fattiga i Fägre.	A. Gullberg, landbrukare.	1866 ^{28/1}	—	—	178	—	D:o i Fägre.	
Elfmanska donationen.	Till fattiga i Trästena.	Änkefru Elfman.	1826 ^{10/6}	2	8	264	—	D:o i Trästena.	
Hagelstenska fonden.	Till de fattiga i Fägre.	Märta Hagelsten, änka.	1795 ^{9/12}	—	—	100	—	D:o i Fägre.	
Fleetwoodska donationen.	Till fattiga änkor i Bellefors, Beateberg och Eskeskog.	Fleetwood, friherre, godsägare.	—	3	1	50	—	Pastor och kyrkoråd i Bellefors.	

Apelqvistska donationen.	Till fattiga i Hjalstad.	Carl Apelqvist, mönsterskrifvare.	1876 ²⁸ / ₁₀	4	7	696	—	Pastor i Hjalstad.
Carlssonska d.o.	D:o d.o.	Prostinna Hilda Carlsson.	1881 ¹ / ₁₀	1	7	529	—	Densamme.
Beckmanska d.o.	Till fattiga änkor och skolbarn i d.o.	Prostinna I. M. Beckman.	1808 ² / ₉	20	41	1,060	—	Skolrådet i Hjalstad.
Siggelkowska d.o.	Enligt gammal häfd utdelas ett års ränta till en eller flera fattiga.	Prosten Gustaf Siggelkow.	1812 ²⁵ / ₆	1	3	50	—	Kyrkorådet i Ransberg.
D:o d.o.	D:o till behöfvande änka.	Densamme.	1817	1	3	50	—	D:o i Mölltorp.
Undénska donationsfonden.	Understöd till fattiga änkor, företrädesvis dem, som äga flera oförsörjda barn.	Anders Undén, handl.	1837 ²¹ / ₂	100	500	10,000	—	Pastor och kyrkovårdar i Undenäs.
J. Bånges donationsfond.	¹ / ₃ af räntan till fattiga. ¹ / ₃ till fattiga, som lidit brandskada, och ¹ / ₃ till fattiga barns undervisning i kristendom.	J. Bånge, komminister.	1838 ²⁵ / ₄	—	35	700	—	D:o d.o.
Medellösa kvinnors fond.	Understöd åt medellösa kvinnor i Kyrkefalla.	Augusta Fock, friherrinna.	1830 ²⁷ / ₇	—	35	700	—	D:o d.o.
Åbergiska fonden.	D:o åt personer i små omständigheter.	Maria Elisabet Åberg.	1880 ¹⁰ / ₁	10	160	3,348	—	Ryttmästare N. G. Focks stärbhus.
Sparreska d.o.	D:o åt älderstigna underhafvaude vid Almnäs egendom.	N. G. A. Sparre, grefve.	1879 ¹¹ / ₁	23	56	1,200	—	Kommunalnämnden i Kyrkefalla.
Adlerforss donation.	D:o till någon fattig inom Forsby kommun.	N. N. Adlerforss, godsägare.	1893 ²⁴ / ₁₀	4	348	12,165	—	D:o i Norra Fågelås.
Hasselskog-Kjellénska fonden.	D:o åt älderstigna fattiga inom Broddetorps pastorat.	Anna Hasselskog, född Kjellén, prostinna.	1802	1	6	100	—	D:o i Forsby.
Brissmanska donationen.	Till fattiga sjuklingar i Dimbo socken.	A. Brissman, landbrukare.	1902 ⁷ / ₅	27	100	2,000	—	Broddetorps pastorats kyrkoråd.
Jonssonska fattigkassan.	Till mest behöfvande i Korsberga, som ej åtnjuta fattigvård.	Jonas Jonsson, hemmansägare.	1882 ¹⁴ / ₄	24	32	770	—	Pastor och kommunalnämnd i Dimbo och Ottravad.
Rydellska legatet.	Till förmån för Yllestads församlings fattiga.	Christ. Carlander, assessor.	1855 ⁸ / ₆	9	25	500	—	Carl Persson i Stallerhult.
Liljehöökiska donationen.	Till fattiga i Visttorps socken.	Ingeborg Liljehöök, stiftsfröken.	1849 ⁷ / ₁	43	82	1,600	—	Pastor och kyrkovårdar i Yllestads pastorat.
Jacob Focks donationsfond.	Till de mest fattiga i Bjurbäck.	Jacob Fock, landshöfding.	1792 ¹ / ₁	2	8	150	—	D:o d:o i Visttorp.
Siggelkowska donationsfonden.	Till någon fattig eller af annan olycka hemsökt person i Bjurbäck.	G. Siggelkow, prost.	1789 ²⁷ / ₉	—	—	300	—	Kommunalnämnden.
Sahlbergska donationen.	Utdelning till Bjurbäcks sockens fattiga.	Anders Sahlberg, handlande.	1810 ⁹ / ₅	1	3	50	—	D:o.
Königska d.o.	Till behöfvande fattiga, men ej fattighjon, i Härja socken.	Karl Gustaf König, kammarjunkare.	1822 ²⁴ / ₁	—	—	1,333	—	D:o.
von Braunska d.o.	Till Kyllingareds sockens fattiga.	D. B. J. von Braun, major.	1854 ³⁰ / ₁₀	5	25	500	—	Pastor och kyrkovårdar.
Spindlerska julgäfvofonden.	Räntan utdelas vid julen till behöfvande fattiga, ej fattighjon, inom Händene.	Gustaf Spindler, tomtägare.	1868 ⁹ / ₅	6	25	500	—	Kommunalnämnden i Händene.
D:o donationsfonden.	D:o vid midsommar till behöfvande fattiga inom d:o.	Densamme.	1837 ¹⁰ / ₂	6	25	500	—	D:o d:o.
Biskop Th. Weidemanns stiftelsefond.	Till fattiga döfstumma och blinda inom Skånings-Åsaka församling.	Th. Weideman, biskop.	1867 ⁷ / ₁₂	2	25	500	—	Kyrkorådet i Skånings-Åsaka.
Kamrer Wettermans understödsfond.	Till fattiga inom d:o med företrädare för dem från Rånåkers rote.	A. J. Wetterman, kamrer.	1821 ²⁷ / ₅	3	69	1,400	—	Pastorsämbetet i d:o.
Norénska donationsfonden.	Till 3 af de mest behöfvande i d:o med d:o.	O. A. Norén, auditör.	1867 ⁷ / ₁₂	2	25	500	—	Fattigvårdsstyrelsen i d:o.
Okände gifvarens gåfva.	Hjälp åt behöfvande i Synnerby.	Okänd.	1835 ²⁰ / ₃	3	25	500	—	Kyrkorådet i Synnerby pastorat.
Kjerrmanska donationen.	Att understödja fattiga, som icke åtnjuta fattigvård.	Katarina Elisabet Kjerrman.	Okänd.	2	5	100	—	Kommunalstämman i Härlanda.
Gyllenhaalska d.o.	Understöd åt fattiga inom Synnerby.	Okänd.	1883 ²⁷ / ₁₁	9	10 0	2,000	—	Kyrkorådet i Synnerby pastorat.
Vinköls krigsmanskassa.	Till behöfvande soldatänkor i Vinköl.	D:o.	Okänd.	1	1	25	—	Pastor och kyrkoråd i Vinköl.
Marums d.o.	Till d:o d:o i Marum.	D:o.	Okänd.	1	3	109	—	D:o d:o.
Trolle-Tisellska fonden.	Till hjälp åt fattiga i Gökhem.	Emilie Bånge, född Trolle.	1867 ⁷ / ₁₂	2	25	500	—	Kyrkorådet i Gökhem.
Jonas Setterbergs donation.	För fattigas räkning i Kloster.	J. Setterberg, mazister.	1895 ¹⁰ / ₁₂	10	60	1,200	—	Skolrådet i Varnhem.
Flobergska donationen.	Understöd åt fattiga i Floby.	Sven Floberg, guld- och silfverarbetare.	1847 ⁵ / ₅	—	—	420	—	Prosten N. M. Steuholm och kommunalordföranden.
Sven Svenssons donationsfond.	Till kristligt sinnade fattiga i Kvänum.	Sv. Svensson, Ruta kvarn.	1834 ¹⁸ / ₉	80	1,008	22,667	—	Kommunalnämnden i Kvänum.
Backmanska d.o.	Årliga räntan utdelas till sängliggande; gamla sjuka må däraf underhållas, så långt medlen förså.	Johan N. Backman, fabrikör.	1859 ²⁷ / ₉	1	7	167	—	Kommunalnämnden i Vänersnäs.
Särnmarkska donationen.	Årliga räntan användes för Håle sockens fattigkassas behof.	A. P. Särnmark, handlande.	1776 ²³ / ₅	3	17	333	—	Fattigvårdsstyrelsen i Håle.
Gullbransonska d.o.	Understöd till fattiga samt kläder, böcker och premier till skolbarn.	Anders Gullbranson, grosshandlare.	1865 ⁵ / ₁₀	—	—	2,500	—	Fattigvårdsstyrelsen, pastor i Tun och läraren vid Tuns skola.
Wennerqvistska fattigfonden.	Kapitalet förräntas till Tuns sockens fattiga.	Lars Wennerqvist, komminister.	1822 ²³ / ₂	—	—	1)	—	Kommunalstyrelsen i Tun.
D:o d.o.	D:o till Karaby d.o.	Densamme.	1797 ²¹ / ₅	—	—	212	—	D:o i Karaby.
D:o d.o.	D:o till Friels d.o.	D:o.	—	—	—	33	—	D:o i Friel.
Sven Nilssons och hans hustrus donation.	Bättre understöd åt Särestads sockens fattiga och fattiga skolbarn.	Sven Nilsson och hans hustru, hemmansägare.	1872 ⁷ / ₅	2	15	352	—	Kommunalnämnden i Särestad.

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIEFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1. Stiftelsens namn.	2. Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	3. Stiftarens namn och yrke.	4. Stiftelsens år och dag.	5. Utdelning under år 1905		6. Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut. Kronor.	7. Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut. Kronor.	8. Stiftelsen förvaltas af:	9.	10. Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.					
Brissmanska donationen.	Till uppmuntran och hjälp åt fattiga skolbarn samt äldre personer inom hela Särestad pastorat.	Brynolf Brissman, kyrkoherde.	1776 ²⁴ /10	2)	2)	2) 54	—	Folkskolläraren och klockaren i Särestad.	2)	
Bodholmska d.o.	Till Ryda pastorats 4 fattigaste.	Helena Bodholm, född Brissman, pastorska.	1773 ¹¹ /8	4	5	90	90	Pastor och komminister i Ryda pastorat.		
Gunnarssonska d.o.	Halfva räntan till fem fattiga, som ej åtnjuta fattigunderstöd, andra hälften till fem skolbarn.	Anders Gunnarsson, hemmansägare.	1892 ¹⁶ /5	10	50	1,100	—	Ryda sockens kyrkovårdar.		
Schotteska d.o.	Understöd åt ivenne fattiga och sjukliga.	Per W. Schotte, godsägare.	1800 ²⁵ /3	2	3	53	—	Fattigföreståndaren och pastor i Ryda.		
Okänd gifvares donation.	Till 3 fattiga inom Ryda socken, som äro ärliga och arbetsamma och ej åtnjuta ordinarie fattigunderstöd.	Obekant.	1849 ²⁷ /7	2	3	53	—	Pastorsämbetet i d.o.		
Sven Petterssons d.o.	Till reparation af fattigas boningshus.	Sven Pettersson, landbrukare, och hans hustru.	1881 ²⁵ /6	2	53	1,050	—	Kyrkorådet i Naum.		
Schmalenseeska donationen.	Understöd till fattiga i Järpås.	C. A. von Schmalensee.	1782 ⁴ /8	5	15	300	300	Ägaren af Korpagården och pastor i församlingen.	2)	
Bäärnhjelmiska d.o.	Hjälptill fattiga i Häggesleds socken.	P. G. Bäärnhjelm.	1809 ⁸ /4	—	4	75	—	Kommunalnämnden i Häggesled.	4)	
Forsbladiska d.o.	Understöd till pauvres honteux i Tådene socken.	L. M. Forsblad, prost.	1881 ³ /10	7	300	6,000	—	Prästskapet och kyrkovårdarna i Tådene pastorat.		
Kjellbergiska d.o.	Underhåll af fattiga under Storeberg.	Grosshandlare J. A. Kjellberg.	1873 ⁵ /2	—	220	5,156	—	Ägaren af Storeberg.		
Lindska d.o.	Utdelning vid jultid till fattiga i Örslösa socken.	Karl Lind, disponent.	1899 ¹⁵ /6	9	21	1,161	—	Kyrkorådet i Örslösa.		
Wettermanska fonden.	Hjälptill fattiga inom d.o.	A. J. Wetterman, patron.	1861 ²⁸ /5	—	50	1,000	—	Kommunalnämnden i d.o.		
Donationerna till C. Hellstadii minne.	Understöd åt fattiga i Strö socken.	Charlotte och Sofie Hellstadius.	1880 ²² /10 1901 ¹⁵ /3	3	20	541	—	En styrelse med pastoratets pastor och komminister såsom ledamöter.		
Taubeska fonden.	D:o åt d:o i Otterstad.	Öfverstinnan Dorothea Taube.	1786 ²⁶ /5	1	2	25	—	Pastor i Otterstad.		
Bromanska grafkassan.	Hjälptill fattiga i Otterstad och grafvares vård.	Constance Broman.	1897 ⁴ /5	—	—	294	—	Otterstads församling.		
Hamiltonska donationsfonden.	Till fattiga i Husaby socken.	Grefve Adolf L. Hamilton.	1794 ²⁹ /5	—	—	600	—	Kommunalnämnden i Husaby.		
Tvåprocentsfonden.	D:o d:o	Densamme.	—	—	—	1,104	—	D:o d:o		
Johanssonska donationsfonden.	D:o d:o	A. G. Johansson, gästgifvare.	1884 ²⁷ /12	—	—	758	—	D:o d:o		
Zachrissonska d.o.	Understöd till en behöfvande under Bronüs egendom.	Fröknarna Hilda, Aurora, Gunilla, Selma och Alma Zachrisson.	1891 ¹⁶ /3	1	25	500	—	D:o i Norra Härene.		
Sven Johanssonska d.o.	Understöd åt fattiga i Holmestad.	Sven Johansson.	1875 ³⁰ /11	6	50	1,000	—	D:o i Holmestad.		
Cleanderska d.o.	Understöd åt behöfvande, som ej äro fattighjon, inom Holmestads socken.	Änkeprostinnan Cleander.	1832 ²⁰ /7	4	17	333	—	D:o d:o		
Markbergiska fattigfonden.	Understöd åt fattiga, som ej hafva fattigstat.	Nils Markberg, trädgårdsmästare.	1860 ¹ /5	1	10	210	—	Kyrkorådet i Ledsjö.	5)	
Strömhjelmiska donationsfonden.	Understöd åt fattiga i Ledsjö.	Nils Strömhjelm, öfverstelöjtnant.	1787 ⁸ /12	1	5	105	—	Pastor och kyrkovårdar i d.o.		
Siggelkowska fattigdonationen.	D:o d:o i Österplana.	G. Siggelkow, prost.	1819 ¹⁹ /11	2	3	67	—	Kommunalnämnden i Österplana.		
D:o d.o.	D:o d:o i Kestad.	Densamme.	—	1	2	33	—	D:o i Kestad.		
Thiliska fattigfonden.	Understöd åt de af orkeslöshet och brist mest tryckte inom Ledsjö församling.	P. Thil, assessor.	1848 ¹ /3	2	35	1,906	—	D:o i Ledsjö.		
Carl Lybeckers donation.	Till skolbarn och socknens fattiga.	Frih. Carl Lybecker, major.	1784 ² /6	5	12	35	—	Pastor i Jung.		
E. Rådbergs d.o.	Understöd åt testators behöfvande släktingar.	Emanuel Rådberg, sjökapten.	1856 ¹⁰ /5	3	663	11,000	—	Pastor och komminister i Björsäter.		
Invaliddkassan, Arbetskassan m. fl.	Räntan till fattigunderstöd.	Obekant.	Obekant.	—	—	4,555	—	Hörups kommunalnämnds ordförande.	6)	
Ej särskildt namn.	Understöd till fattiga, blinda, döfstumma och lytta i Sköfde stads- och landsförsamlingar.	Änkefru Olivja Matilda Sundin, född Östrand.	1901 ¹⁴ /5	—	—	406	—	Kyrkorådet i Sköfde.		
b) Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.										
Gustaf Ivar Flobergs donationsfond.	Understöd åt fattiga och flitiga skolbarn vid folkskolan vid Hofva kyrka.	P. G. Floberg, veterinär.	1879 ²⁰ /1 och 1899 ⁸ /2	10	45	1,033	—	Skolorådet i Hofva.	7)	

Carl Johan Ströms donationsfond.	Understöd åt »flitiga och dygdesamma» skolbarn vid Bjerke folkskola.	Carl Johan Ström, hemmansägare.	1893	13	25	500	—	Skolrådet i Hofva.
Maria Jonssons d.o.	Till värlartade och behöfvande barn vid folkskolan i Gastorp.	Maria Jonsson, rentier.	1894 ⁴ / ₁	10	10	200	—	D:o d:o.
Anders Anderssons d.o.	Räntan å 1,000 kronor till »skolhjälp» åt barn vid folkskolan vid Hofva kyrka samt å 500 kronor till premier åt barn vid folkskolan i Grimstorp.	And. Andersson, hemmansägare och kyrkovärd.	1894 ⁹ / ₁₁	23	75	1,500	—	D:o d:o.
Utan särskildt namn. D:o.	Till skolväsendet.	Skagersholms bruk.	1806 ²⁸ / ₁₀	—	38	750	—	D:o i Finnerödja.
Matilda Camitz skolfond.	Skolmästareboställe till befrämjande af barnundervisningen i Finnerödja.	Georg Camitz, brukspatron.	1834 ¹ / ₇	—	—	500	500	D:o d:o.
A. M. Salmenii donation.	Två premier åt skolbarn, hufvudsakligen från hufvudgården Skagersholm med underlydande; högst en fjärdedel till skolbarn från öfriga församlingen.	Ludvig Löfvenskiöld, doktor.	1877 ¹ / ₅ och 1884 ⁸ / ₁₂	—	226	5,320	—	D:o d:o.
Per Sandbergs legat.	Premier åt skolbarn.	Anders Magnus Salmenius, handlande.	1836 ²⁴ / ₇	—	⁸) 20	423	—	D:o i Amnehärad. ⁸)
Lovisa Ågrens fond.	Räntan skall användas till 4 fattiga barn, som ej åtnjuta fattigunderstöd.	Erik Sandberg, f. d. bagarmästare.	1896 ²¹ / ₄	4	100	2,000	—	Kommunalnämnden i Ullervad.
Hasselska fonden.	Årlig utdelning af räntan till fattiga barn.	Lovisa Ågren, jungfru.	1884 ²⁶ / ₁₁	9	35	700	—	Ullervads kyrko- och kommunalstämmor.
J. L. Ekzells donationsfond.	D:o d:o.	Sara Johansdotter Setterman, landtbrukare.	1857 ¹⁸ / ₈	4	50	1,000	—	Ullervads kommunalnämnd.
A. J. Andrén d.o.	Årliga räntan utdelas till inköp af kläder åt inom Ullervads socken boende fattiga och flitiga skolbarn.	L. J. Ekzell, landtbrukare.	1894 ¹⁸ / ₁	3	23	500	—	D:o.
Kristina Rödings fond för Ekby småskola.	Till kläder eller premier åt fattiga och flitiga skolbarn i Kjeekestads småskola.	A. J. Andrén, kvarnägare.	1905 ⁹ / ₃	—	—	1,000	—	D:o.
Lars Jonssons donationsfond.	Räntan utdelas årligen till 4 fattiga, flitiga och snälla skolbarn, 2 gossar och 2 flickor.	Kristina Rödning, fru.	1875 ¹ / ₇	4	2	33	—	Kyrkoherden J. G. Jungner.
Santessonska donationen.	Beklädnad åt fattiga, föräldralösa barn inom Bergs socken.	Lars Jonsson, landtbrukare.	1877 ²⁹ / ₃	12	48	1,000	—	Kommunalnämnden i Bergs socken.
Maria Jonsdotters donation.	Till skolväsendet i Fägre.	B. H. Santesson, kommerseråd.	1813 ⁹ / ₁₁	—	—	150	—	Skolrådet i Fägre.
Fru Emily Dicksons beklädnadsfond.	D:o d:o.	Maria Jonsdotter.	1866 ³ / ₁₁	—	—	150	—	D:o d:o.
Fischerska donationen.	Till fattiga nattvardsbarn i Fägre beklädnad.	Emily Dickson, fru.	1891 ⁶ / ₉	25	250	5,000	—	Pastor och 2 af församlingen utsedde i Fägre.
Hagelbeckska d:o.	Till fattiga barn i Bellefors.	P. A. Fischer, kyrkoherde.	1862 ¹³ / ₈	20	84	2,342	—	D:o och skolråd i d:o.
Brandeliifonden.	Till fattiga och flitiga skolbarn i Hjalstad.	Hagelbeck, kyrkoherde.	1770-talet.	14	30	933	—	Skolrådet i Hjalstad.
Karlsborgs barnhem.	Till fattiga och flitiga skolbarn i Mo.	Bernh. Brandelius, f. d. källarmästare.	1889 ²¹ / ₆	7	8	150	—	D:o i Mo.
Wiggmanska fonden.	Understöd åt och utackordering af barn.	Fruarna Norrman, Nordström, Strussenfelt och Callmander.	1887 ²⁷ / ₃	2	150	8,000	6,000	Styrelsen för Karlsborgs barnhem.
C. E. Rödholms donationsfond.	Skodon åt fattiga skolbarn.	Major Wiggman.	1863 ¹⁹ / ₃	—	—	688	—	Kommunalnämnden i Karlsborg.
Liljehööksska donationsfonden.	Till skolväsendet i Udenäs.	C. E. Rödholm, v. pastor.	1859 ²⁹ / ₄	—	—	21,493	—	Pastor och kyrkovärdar.
Ernst och Selma Richerts donationsfond.	Till inköp af biblar och nya testamenten åt årets nattvardsbarn.	W. Liljehöök, hofjunkare.	1860 ¹⁴ / ₁₀	—	25	500	—	D:o d:o.
S. Norders d.o.	Bespisning och beklädnad af fattiga skolbarn.	Ernst och Selma Richert.	1904 ²¹ / ₃	—	—	10,000	—	Pastor och kyrkovärdar i Udenäs.
v. Zweigbergkska donationsfonden.	Till Udenäs skolkassa med ³ / ₄ och Sätra skolrotes kassa med ¹ / ₄ af räntan.	S. Norder, professor.	1824	—	—	9,000	—	D:o d:o.
C. W. Danielssonska fonden.	Bidrag till uppmuntran åt några fattiga barn i Kyrkefalla.	Anna Lovisa och Fredrika von Zweigbergk.	1853 ²⁴ / ₁₂	6	160	1,692	—	Pastor och 2 socknemän i Kyrkefalla.
Broddeliusska donationsfonden.	Bespisning af fattiga skolbarn i Bredviks socken.	C. W. Danielsson, hemmansägare.	1879 ² / ₁	70	700	12,000	—	Kommunalstyrelsen i Bredvik.
D:o d:o.	Understöd åt fattiga skolbarn inom Broddetorps pastorat.	J. L. Broddelius, grosshandlare.	1863 ⁹ / ₇	39	250	5,000	—	Pastor och kyrkoråd i Broddetorps pastorat.
Warholmska fonden.	Lönebidrag åt en lärarinna i syskola i Broddetorp.	Densamme.	,	2	25	500	—	Pastor och skolrådet i Broddetorp.
Lundequistiska donationen.	Premier och understöd åt fattiga skolbarn inom Gudhems pastorat.	J. W. Warholm, kontraktsprost.	1870 ²² / ₁₂	100	46	584	—	Pastor och kyrkoråd i Gudhem.
Nya Dala-donationen.	Premier m. m. åt flitiga skolbarn i Gudhem.	Sofia Lundequist, änkefru.	1875 ⁵ / ₃	—	1	451	—	D:o d:o.
Löfströmska fonden.	Understöd åt fattiga skolbarn genom insättning i sparbank.	Erik Andersson, landtbrukare.	1854 ¹ / ₅	—	—	250	—	Kommunalnämnden i Dala.
Anders Jonssons donationsfond.	Understöd åt fattiga skolbarn i Dala och Borgunda.	J. H. Löfström, skollärare.	1866 ¹⁹ / ₆	26	177	3,820	—	Kyrkorådet i Dala och Borgunda.
Fredrika Setterholms fond.	Underhåll åt fattiga skolbarn inom Mofalla kommun.	Anders Jonsson, hemmansägare.	1869 ²² / ₃	9	54	1,043	—	Pastor samt ordförande i kommunalstämmor och kommunalnämnden i Mofalla.
Petterssonska fonden.	Inköp af biblar m. m. åt fattiga, flitiga skolbarn.	Fredrika Setterholm.	—	—	—	100	—	Kyrkorådet i Dala.
	Dels fattiga nattvardsbarns beklädnad i Borgunda socken, dels understöd åt hednamissionen.	Fredr. Pettersson, hemmansägare, och hans hustru Josefina Pettersson.	1901 ²⁰ / ₄	6	78	2,000	—	D:o i Borgunda.

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIEFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1. Stiftelsens namn.	2. Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	3. Stiftarens namn och yrke.	4. Stiftelsens år och dag.	5. Utdelning under år 1905		7. Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade vid årets slut. Kronor.	8. Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut. Kronor.	9. Stiftelsen förvaltas af:	10. Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.				
Arfvidsönska fonden.	Underhåll under skoltiden åt fattiga barn i Sventorps socken.	N. Arfvidsson, häradshöfding.	1897 ⁹ / ₃	140	2,817	90,435	—	En å kommunalstämma i Sventorp vald styrelse.	
Anna Jonsdotters understödsfond.	Understöd till ett välartadt skolbarn ur något af de fattigaste hemmen i Mofalla.	Anna Jonsdotter, piga.	1904 ²⁸ / ₁₂	—	—	47	—	Kyrkostämman i Mofalla.	
Ridderbjelkes donationsfond.	Stipendier åt skolbarn i d:o.	A. F. Ridderbjelke, komminister.	1861 ¹⁰ / ₅	6	10	200	—	Skolrådet i d:o.	
Otterströmska premiefonden.	D:o åt flitiga skolbarn i Varola.	Jakob Otterström, prost.	1876 ¹² / ₁₀	20	10	251	—	D:o i Varola.	
D:o d:o.	D:o d:o.	Densamme.	—	10	5	190	—	D:o i Vårsås.	
Andrénska donationen.	Understöd åt fattiga, flitiga barn vid Sventorps skola.	A. J. Audrén, färgare.	—	—	—	1,000	—	Kommunalnämnden i Sventorp.	
Småskolornas premiefond.	D:o till barn i Gudhems småskolor.	Gudhems skarpskyttekår.	1873 ¹ / ₁₂	50	6	216	—	Skolrådet i Gudhem.	
Holmbladiska fonden.	D:o till skolbarn inom Gudhems pastorat.	A. Holmblad, skollärare.	1864 ³⁰ / ₅	50	6	302	—	D:o d:o.	
Boströmska d:o.	Till hjälp åt fattiga skolbarn i Vellinge socken.	N. J. Boström, godsägare.	1869 ¹⁰ / ₁₂	14	28	1,318	—	Landtbrukaren Ture Faxe i Hadäng.	
Hästbråtiska d:o.	Understöd åt fattiga, värlösa barn.	M. Gustafsson, hemmansägare.	1844 ³⁰ / ₁₁	11	44	1,863	—	Pastor och kyrkoråd i Habo.	
Drottningstorpska donationen.	Understöd åt fattiga barn i Moba rote.	Krist. Svensdotter, hemmansägare.	1879 ¹⁹ / ₅	8	50	1,000	—	Kyrkorådet i d:o.	
Jan Svenssonska d:o.	Till Fröjereds sockens fattiga barns uppfostran.	J. Svensson, hemmansägare.	1876 ¹⁵ / ₅	20	485	9,905	—	Ägaren af Fröjereds egendom.	
Sagerska donationsfonden.	Till bröd åt fattiga skolbarn i Bjurbäck.	Fru Josefina Sager.	1890 jan.	9	50	1,000	—	Kommunalnämnden i Bjurbäck.	
D:o d:o.	D:o d:o.	Densamma.	1849 ²² / ₅	—	—	1,000	—	D:o d:o.	
Millqvistska donationen.	Premier åt skolbarn i Åsle södra skola.	P. A. Millqvist, godsägare.	1876 ²⁸ / ₃	—	—	500	—	Skolrådet i Åsle.	
Vilhelmina Forsblads donation.	Till premier åt fattiga och flitiga skolbarn i Hångsdala pastorat.	Vilhelmina Forsblad, fröken.	1894 ¹⁷ / ₅	21	42	1,000	—	D:o i Hångsdala.	
Lagerbergska donationen.	En procent lägges till kapitalet; öfriga räntor till skolbarns underhåll och uppmuntran för flit inom Agnetorps socken.	C. J. Lagerberg, major.	1848 ²⁹ / ₃	14	52	1,169	—	Kyrkostämman i Agnetorp.	
Rudbeckska d:o.	Till undervisningens befrämjande i Hvalstads socken.	Alex. Rudbeck, friherre.	1811 ¹ / ₁	—	—	400	—	Pastor och skolråd i Hvalstad.	
Slöjdfonden.	Till skolbarns undervisning i slöjd.	Knut Wijkmark, godsägare.	1884 ³⁰ / ₁₂	15	15	652	—	Landtbrukaren Ture Faxe i Hadäng.	
Brissmanska donationen.	² / ₃ af räntan till middagsmål åt fattiga skolbarn i distriktet, ¹ / ₃ till kläder åt d:o från Ottravads socken.	A. Brissman, landtbrukare.	1881 ⁷ / ₄	66	200	4,000	—	Skolrådet i Dimbo och Ottravad.	
Sandbergska d:o.	Till föräldralösa fattiga barns kristliga uppfostran och vård.	A. Sandberg, prost, teol. doktor.	1876 ³¹ / ₅	—	—	6,710	—	D:o i Slöta.	
D:o d:o.	D:o d:o.	Densamme.	—	—	—	4,175	—	D:o i Karleby.	
A. Petterssons fond.	² / ₃ af räntan till fattiga skolbarns understöd, ¹ / ₃ till kapitalet.	And. Pettersson och hans hustru.	1876 ¹⁸ / ₁₂	20	51	1,692	—	D:o i Vättak.	
Bergerska fonden.	Till skolväsendet i Bjurbäck.	F. Berger, komminister.	1881 ¹⁴ / ₉	7	8	150	—	D:o i Bjurbäck.	
Juliuska skolmagasinskassan.	Till underhåll åt skolmästare och fattiga skolbarn i Fröjered.	M. Julin, inspektör.	1810 ¹⁹ / ₆	—	50	1,300	—	Ägaren af Fröjered och Sventorp.	
Myriska fonden.	Till skolväsendet i Daretorp.	Peter Myra, grosshandlare.	1805 ⁶ / ₅	150	250	5,751	—	Skolkassören.	
D:o d:o.	Till d:o i Vellinge.	Densamme.	—	—	197	4,197	—	Densamme.	
D:o d:o.	Till d:o i Brandstorp.	D:o.	—	40	50	4,106	—	D:o.	
Gyllensvärdiska donationen.	Till aföning åt skolmästare i Kansberga.	B. M. Gyllensvärd, öfverjägarmästare.	1840 ⁹ / ₂	1	75	1,500	—	D:o.	
Rudbeckska d:o.	Till skolväsendet i Dimbo pastorat.	A. Rudbeck, friherre.	1816 ⁵ / ₇	—	250	5,000	—	Skolrådet i Dimbo.	
Särmarkska fonden.	Understöd åt fattiga skolbarn i Böne pastorat eller studerande därifrån.	And. Särmark, prost.	1810 ¹⁸ / ₄	20	50	1,000	—	Pastor och kyrkovårdar.	
Olof Krons donation.	Understöd till folkundervisningen i Nykyrka.	Olof Kron, hemmansägare.	1839 ⁸ / ₄	—	—	18,007	15,000	D:o d:o i Nykyrka.	
J. Lindbergs bokförlags- och premiefond.	Till böcker och premier åt skolbarn.	J. Lindberg, godsägare.	1878 ² / ₄	137	10	621	—	Skolläraren i Härstorp.	
Carl Adolfska donationen.	Till premier åt skolbarn.	A. J. Millqvist, godsägare.	1877 ¹⁸ / ₄	98	50	1,000	—	Skolrådet i Dimbo och Ottravad.	
Ulrika Andersdotters donation.	Till något fattigt skolbarn i Visttorp.	Ulrika Andersdotter, hustru.	1843 ⁵ / ₃	4	1	17	—	D:o i Visttorp.	
Lindbergs och Berglunds d:o.	Befrämjande af folkundervisningen i Sandhem.	J. Lindberg och Cl. Berglund.	1862 ³ / ₄	—	—	12,000	10,000	D:o i Sandhem.	

Johan Lindeqvists donationsfond.	Till behöfvande skolbarn i Östra Gerum.	J. Lindeqvist, statsagronom.	1897 ⁴ / ₂	—	—	5,000	—	Skolrådet i Östra Gerum.	9)
Maria Brissmans barnbeklädnadsfond.	Till kläder åt skolbarn i Dimbo pastorat.	Maria Brissman, hemmansägare.	1902 ¹² / ₁₁	8	40	1,000	—	Kyrkostämman och skolrådet.	
Johannes Larssons donationsfond.	Räntan utdelas till 4 af Skånings-Åsaka sockens mest behöfvande folkskolebarn.	Johannes Larsson, hemmansägare.	1888 ⁹ / ₆	4	20	400	—	Fattigvårdsstyrelsen i Skånings-Åsaka.	
Oterska donationsfonden.	Utdelas till fattiga skolbarn i Händene socken.	E. Otter, länsman.	1807 ²⁸ / ₂	6	8	167	—	Kommunalnämnden i Händene.	
Ljunggrens minne.	Understöd åt fattiga skolbarn i Synnerby socken, hvilkas föräldrar för sig eller barnen icke åtnjuta fattigunderstöd.	J. och N. Ljunggrens arvingar.	1892 ² / ₃	1	70	1,400	—	Skolrådet i Synnerby.	
Nils och Maria Lybergs donationsfond.	Beklädnad åt fattiga skolbarn i Saleby socken.	Nils Lyberg, landtbrukare, och hans hustru.	1890 ¹² / ₅	6	50	1,000	—	Pastor och skolråd i Saleby.	
Lybeckers donation.	Understöd till de fattiga barn i Jungs socken, som undervisas i kristendom och lära läsa svenska i bok.	Carl Lybecker, friherre, major.	1784 ² / ₆	5	12	35	—	Pastor i Jung.	
Lybeckerska donationen.	Att bereda skolpremier och förstärka fattigkassan i Härlunda socken.	Densamme.	1780 ¹ / ₆	7	12	25	—	D:o i Härlunda.	
D:o d:o.	Till fattiga barn i Marums socken.	D:o.	1782 ¹⁵ / ₇	3	2	10	—	Pastor och kyrkoråd i Marum.	
A. Perssons donation.	Uppköp af böcker åt fattiga barn i Jungs socken.	And. Persson, hemmansägare.	1829 ¹² / ₁₁	1	2	50	—	Pastor i Jung.	
Jungnerska donationen.	För inköp af skolmaterial och till underlättande af fattiga barns skolgång i Jungs socken.	A. Jungner, prost.	1881 ²¹ / ₁	11	32	500	—	Skolrådet i d:o.	
Fläderbomska d:o.	Inköp af tjänliga födoämnen till fattiga skolbarn i Edsvära socken.	Fläderbom, länsman.	1842 ¹⁵ / ₇	25	59	1,190	—	Kommunalnämnden i Edsvära.	
Katarina Isaksdotters fond.	D:o d:o.	K. Isaksdotter, änka.	1879 ² / ₁	25	25	500	—	D:o d:o.	
Flobergerska donationen.	Skolhusets underhåll och läsepenningar åt fattiga barn, äfvensom understöd åt fattiga barn.	Floberg, guld- och silfverarbetare.	1803 ¹¹ / ₃	Omk.	371	8,000	—	Kyrkoherden i Floby.	
Frigellska d:o.	Inköp af biblar till fattiga läsbar i Vinköls socken.	Prosten Enar Frigell.	1830 ²⁷ / ₇	75	—	—	—	Pastor och kyrkoråd i Vinköl.	
Bjerkanderska d:o.	Beredande af skolpremier i Härlunda socken.	Kyrkoherde Bjerkander.	1801	—	—	33	—	Pastor i Härlunda.	
Flobergerska d:o.	Att utdelas vid examen till skolbarn i Edsvära socken.	Per Gust. Floberg, länsvetarinär, och hans hustru Amalia Fläderbom.	1881 ²⁰ / ₄	13	25	500	—	Skolrådet i Edsvära.	
Nils Lybergs donation.	Beklädnad åt fattiga skolbarn i Jungs socken.	Nils Lyberg, patron.	1890 ¹² / ₅	6	50	1,000	—	D:o i Jung.	
U. von Segebadens donationsfond.	Att vid julen lämna full beklädnad åt fattiga skolbarn i Edsvära socken.	N. v. Segebaden, landtbrukare.	1896	11	250	6,000	6,000	Kommunalnämnden.	
Vinköls bibelkassa.	Inköp af biblar åt fattiga läsbar i Vinköls socken.	Okändt.	Okänd.	1	1	11	—	Pastor och kyrkoråd i Vinköl.	
Svalanderska premiefonden.	Uppmuntran åt fattiga, för undervisning hågade skolbarn i Gökhem.	J. Svalander, häradshöfding.	1864 ² / ₅	46	5	50	—	Kommunalordföranden i Gökhem.	
D:o d:o.	Till d:o i Marka socken.	Densamme.	>	46	5	50	—	Marka sockens skolråd.	
D:o d:o.	Till d:o i Sörby socken.	Densamme.	>	46	5	50	—	Sörby d:o.	
Svalanderska donationen.	Premier till barn, som äro fattiga och värlartade samt visa håg för skolundervisning, i Häggums socken.	Densamme.	>	50	6	100	—	Häggums skolråd.	
Sergeant Jonssons premiefond.	Till beklädnad af fattiga och värlartade skolbarn från Norra Lundby socken.	Karl Johan Jonsson, sergeant.	1886 ¹⁷ / ₁₁	7	40	1,048	—	Ordf. i Norra Lundby sockens skolråd.	
Johan Kjerrmans donation.	Till flitiga skolbarn i Norra Lundby och Varnhems socknar.	J. Kjerrman, landtbrukare.	1874	15	7	223	—	Pastor i Varnhem.	
Svalanderska donationen.	Till premier åt fattiga skolbarn i d:o socknar.	J. Svalander, häradshöfding.	1864 ² / ₅	20	10	261	—	D:o d:o.	
Lars Petterssons donation.	D:o d:o.	L. Pettersson, hemmansägare.	1874	10	5	109	—	D:o d:o.	
Kjerrmanska skolpremierfonden.	Räntan utdelas till fattiga, flitiga skolbarn i Bjärklunda folkskola och Härlunda småskola.	Katarina Elisabet Kjerrman.	1883 ²⁷ / ₁₁	—	—	500	—	Skolrådet i Härlunda.	10)
Kjerrmanska fonden.	Till fattiga nattvardsbarns beklädnad i Härlunda och Bjärka socknar.	Densamma.	>	8	50	1,000	—	Kommunalstyrelsen i d:o.	
Regnanderska donationen.	Till premier och beklädnad af fattiga skolbarn i Norra Vings pastorat.	Z. F. Regnander, kapten.	1862 ²¹ / ₈	—	500	10,000	—	Vald förvaltningsnämnd, bestående af 6 personer.	
Svalanderska premiefonden.	Till en lämplig uppmuntran åt värlartade barn i Norra Vings pastorat, hvilka visa sig hågade för skolundervisning.	J. Svalander, häradshöfding.	1864 ² / ₅	6	7	150	—	Skolrådet i Norra Vings socken.	
Gyllingska fonden.	Till premier åt fattiga, flitiga och värlartade skolbarn.	Fru Ebba Gylling, godsägare.	1900 ¹⁷ / ₉	—	—	1,000	—	Kommunalnämnden i Norra Vänga.	
Petterssonska donationen.	Till kläder åt fattiga skolbarn, som med godkända afgångsbetyg lämna folkskolan.	Joh. Pettersson, hemmansägare.	1880 ² / ₁	—	—	1,761	—	Prosten N. M. Stenholm.	11)
Hamiltonska fonden.	Till älderstigna, företrädesvis tillhörande Källtorps gods, samt äfven till beklädnad af fattiga konfirmander.	Grefvinnan Hamilton.	—	4	75	1,500	—	Kommunalordf. i Västra Gerums socken jämte ägaren af Stora Källtorp.	
Kjerrmanska skolkassefonden.	Till slöjdskola m. m.	Katarina Elisabet Kjerrman.	1883 ²⁷ / ₁₁	—	167	3,345	—	Skolrådet i Härlunda och Bjärka.	
von Platenska fonden.	Understöd åt något eller några fattiga barn under skolgången.	Grefve von Platen, excellens.	1847 ¹ / ₃	—	¹² / ₂₃	1,193	—	D:o i Vänersnäs.	12)
Hallgrenska donationen.	Skolan i Näs. Räntan användes på det sätt, skolstyrelsen i Vänersnäs finner nyttigast.	A. Hallgren, handlande.	1853 ⁹ / ₆	—	50	1,000	—	D:o d:o.	13)

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIEFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.		7.	8.	9.	10.
				Utdelning under år 1905	Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut. Kronor.				
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut. Kronor.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Antal köpare.
Maja Stina Andersdotterns donation.	Räntan användes till understöd åt fattiga skolbarn i Håle socken.	Maja Stina Andersdotter, piga.	1873 10/2	4	17	1,209	—	Kyrkoherden i Särstads pastorat.	
Silfviska donationen.	Till fattiga skolbarns underhåll.	Jonas Silfvius, prost och kyrkoherde i Tun.	1774 24/10 1776 20/9 1776 5/3	37	14)	24,000	24,000	Kurator med skolråd och magasinöfverståendaren.	14)
D:o d:o.	Till skolväsendet inom Tuns pastorat: barnaskolors upprättande och lärares underhåll.	Densamme.	1776 19/9 1766 30/7 1872 7/3	15)	1,062	43,800	43,800	En kurator i samråd med skolstyrelsen.	15)
Sven Nilssons och hans hustrus donation.	Premier till fattiga skolbarn inom Särstads församling.	Sven Nilsson och hans hustru, hemmansägare.	1872 7/3	11	9	175	—	Skolrådet i Särstads.	
Elsa Adlerstjernas och Bodholmska donationerna.	Till fattiga skolbarn.	Elsa Adlerstjerna och fru Bodholm.	Okänd.	—	—	122	—	Kyrkorådet i Trökörna.	
Carlssonska donationen.	Befrämjande af praktisk slöjd m. m.	And. Carlsson, kyrkovård.	1885 11/11	5	23	3,050	—	Skolrådet i Tengene.	
Kyrkoherde C. J. Smedbergs donationen.	Till underhåll af blinda, döfstumma, sinnesslöa eller eljest obotligt sjuka barn af fattiga föräldrar.	C. J. Smedberg, kyrkoherde.	1892 2/1	1	53	1,060	—	Prästskapet och kyrkovårdarne i Ryda pastorat.	
Thunbergiska donationen.	Till psalmböcker och katekeser åt fattiga barn, som kunna bäst läsa.	Prostinan Helena Thunberg, född Beronius.	1810 22/3	28	10	243	243	Pastor och komminister i d:o.	
Gustaf Johanssons donation.	Till fattiga skolbarns underhåll under skolgången.	Gust. Johansson, landtbrukare.	1882 29/12	13	25	500	—	Skolrådet i Naum.	
Ryda församling d:o.	Till 2 skolbarn, som vid afgang från skolan äga vitsord om flit och godt uppförande.	Ryda församling.	1895	2	7	140	—	Skolrådet i samråd med läraren.	
Luthersfonden.	Inköp af doktor Martin Luthers lilla katekes till fattiga skolbarn inom Skarstads pastorat.	Tillkommen genom kollekt.	1883 10/11	—	—	156	—	Folkskolläraren C. A. Petersson i Skarstad.	
Magnus Anderssons i Emtunga donationsfond.	Beklädnad åt något fattigt skolbarn, som icke åtnjuter försörjning af fattigvården.	M. Andersson i Emtunga, hemmansägare.	1898 26/8	—	—	562	—	Skolrådet i Önum.	
Thunbergiska fonden.	Till premier åt fattiga skolbarn inom Järpås socken.	Helena Beronius, prostinna.	1803 2/9	—	5	5)	5)	D:o i Järpås.	5)
Sylvéniska premiefonden.	D:o d:o.	O. Sylvén, prost.	1864	30	6	161	—	D:o d:o.	
Sylvéniska flickskolefonden.	Bidrag till lärarinnans afönning i d:o.	Fröknarna Charlotta, Emanuella och Laura Sylvén.	1876 7/10	4	100	2,000	—	D:o d:o.	
Lutherska fonden.	Inköp af kateketiska läseböcker till fattiga skolbarn.	J. P. Sandzén, prost.	1883 10/11	—	—	69	—	D:o d:o.	16)
Forsbladiska donationen.	Till kläder och föda åt fattiga skolbarn i Levene socken.	L. M. Forsblad, prost.	1881 3/10	25	214	4,201	—	D:o i Lavad.	
Kjellbergiska d:o.	Till fattiga skolbarn under Storeberg.	J. A. Kjellberg, grosshandlare.	1873 5/3	—	217	8,537	—	Ägaren af Storeberg.	
D:o d:o.	Till läse- och barnundervisning i skola inom Tädene socken.	Godsägare Jonas Kjellberg och Maria E. Flygare.	1813 5/12	—	—	2,500	—	Kyrkorådet i Tädene.	17)
Retzi donation.	Till Tädene skola.	L. E. Retzius, prost.	1816 26/6	—	—	2,250	—	D:o d:o.	17)
Rydbergska folkskolefonden.	Middagspenning och kläder åt fattiga skolbarn i Källands-Åsaka socken.	J. V. Rydberg, landtbrukare.	1900 30/3	17	100	2,370	—	Skolrådet i Källands-Åsaka.	
Baggeska d:o.	Mat, kläder samt premier åt de fattigaste och dygdigaste skolbarnen i Mellby.	S. V. Bagge och L. V. Bagge.	1869 19/7, 29/8 och 1881 18/3	20	265	5,300	—	D:o i Mellby.	
Sven Larssons donation.	Till kläder åt fattiga skolbarn i Söne socken.	Sven Larsson, hemmansägare.	1897 24/3	9	53	1,000	—	En kommitté af 3 personer, hvaraf 2 väljas af kyrkostämman och 1 af pastor.	
Lotta Henriksdotterns d:o.	D:o d:o.	Lotta Henriksdotter.	1900 8/8	8	50	1,000	—	Kyrkorådet i Söne.	
Fru Maria Lindbergs d:o.	Rackeby sockens skolväsendes befrämjande.	Maria Jauzén, änkefru.	1876 3/1	44	233	5,913	—	Kyrko- och skolråd i Rackeby.	
Piperska donationen.	Till lön åt lärarinnor vid Piperska skolan samt underhåll af skolans byggnader och material.	Grefvinnan Louise Hamilton, född Piper.	1872 19/7	—	251	5,050	—	Gösstunda skolråd och kyrkostämman.	
Donationen Potterna.	Bidrag till afönande af lärare vid Strö sockens folkskola.	Densamma.	1878 6/12	—	554	8,146	7,000	Strö d:o d:o.	
Torsten Rudenskölds understödsfond.	Hjälp med kläder eller mat till fattiga skolbarn i Otterstads socken.	Otterstads församling.	1898 16/6	10	48	1,256	—	Skolrådet i Otterstad.	
Brattska donationen.	Bidrag till skollärares i Otterstad afönning.	Abr. Bratt, kornett.	1778 29/11	—	30	600	—	D:o d:o.	
Sundbladiska d:o.	D:o d:o.	J. Sundblad, järnhandlare.	1843 4/3	—	75	1,500	—	D:o d:o.	
Backmanska d:o.	Underhåll af Otterstads folkskolehus.	And. Backman, kyrkoherde.	1779 1/5	—	2	25	—	Pastor i d:o.	
Hårdiska fonden.	Skolväsendets ordnande i Källby församling.	Prosten N. A. Hård och Ch. Aug. Kunkel.	1898 4/3	—	24	646	—	D:o i Källby.	
Knösiska d:o.	Fattiga barns undervisning i Källby pastorat.	Britta Johanna Knös, kyrkoherdeänka.	1826 26/1	—	—	2,157	—	Densamme.	
Göranssonska d:o.	Till föda och kläder åt fattiga skolbarn i Skeby socken.	Greta Andersson, landtbrukare.	1868 23/1	4	100	2,000	—	Kommunalnämnden i Skeby.	

Premickassan.	Till beklädnad och dylikt åt fattiga skolbarn i Husaby socken.	Grefve A. Hamilton.	1795 ²² / ₈	—	—	90	—	Kommunalnämnden i Husaby.
Norénska fonden.	Till fattiga skolbarn i d:o.	A. O. Norén, auditor.	1870 ¹⁸ / ₁₀	9	45	1,000	—	Skolrådet i d:o.
Linderothska donationen.	Till kläder åt fattiga skolbarn i Norra Härene och Hofby församlingar.	A. Linderoth, kyrkoherde.	1876 ¹² / ₅	6	50	1,000	—	D:o i Norra Härene och Hofby.
Nils och Maria Lybergs donation.	Till kläder åt fattiga skolbarn i Norra Härene socken.	Nils och Maria Lyberg.	1890 ²² / ₅	6	50	1,000	—	D:o i Norra Härene.
Bibelkassan.	Inköp af nya testamentet för utdelning bland nattvårdsbarn i Medelplana socken samt underhåll af prostinnan Sundblads graf.	J. Sundblad, prost.	1840 ¹⁸ / ₄	35	35	1,515	—	Kyrkorådet i Medelplana.
Doktor J. Colléns donationsfond.	Understöd till fattiga och välartade skolbarn inom Götene pastorat.	Justus Collén, prost.	1877 ²¹ / ₄	56	100	2,000	—	Pastorsämbetet.
Fonden för fattiga skolbarn i Holmestad.	Till fattiga skolbarn i Holmestad.	Okändt.	1898 ² / ₁₀	5	20	596	—	Skolrådet i Holmestad.
Karl Johanssons donationsfond.	Till inköp af böcker åt fattiga skolbarn.	Karl Johansson, arrendator.	1874 ² / ₃	11	7	150	—	D:o d:o.
Fonden för fattiga skolbarn i Götene.	Till fattiga skolbarn i Götene socken.	J. A. Olsson, hemmansägare.	1903 ¹¹ / ₃	8	18	400	—	Götene skolråd.
Rydbergska fonden.	Understöd till fattiga skolbarn i Kinne-Vedums socken.	J. V. Rydberg, handlande.	—	26	115	2,200	—	Skolrådets ordförande i Kinne-Vedum.
Rådbergska stiftelsefonden.	Beklädnadsbidrag till fattiga kvarnstensarbetarens barn i Lugnås socken.	Emanuel Rådberg, sjökaptan.	1854 ¹ / ₅	14	30	600	—	Pastor och kyrkoråd i Lugnås.
Rådbergska donationen.	Bidrag till underhåll af Rådbergska flickskolan i Lugnås.	Densamme.	1859 ¹⁷ / ₁₂	—	—	5,000	—	Pastor och skolråd i d:o.
Härdska skolfonden.	Hjälptill fattiga skolbarns underhåll i Medelplana.	Jonas Hård, torpare.	1860 ²⁴ / ₅	16	76	1,316	—	Kyrkorådet i Medelplana.
Siggelkowska undervisningsdonationen.	Till fattiga barns undervisning i Österplana pastorat.	Gust. Siggeikow, prost.	1812 ⁹ / ₈	12	15	346	—	Kyrkostämman i Österplana.
Brandelii donationsfond.	Hjälptill fattiga, flitiga och välartade skolbarns beklädnad.	Prosten Brandelii stärbhus.	1889 ²³ / ₄	3	15	250	—	Skolrådet i Fredsberg.
Karolina Åkermans donation.	Räntan till 5 fattiga barn i småskola inom Björsätters socken.	Karolina Åkerman, fröken.	1895 ⁹ / ₈	5	36	1,000	—	D:o i Björsäter.
Barnkrubbekassan.	Att befrämja barnundervisningen inom Österplana pastorat.	Ad. Frimansson, kyrkoherde.	1863 ¹² / ₇	—	—	316	—	D:o i Österplana och Kestad. ¹⁸⁾
c) Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.								
Cederströmska fonden.	Räntan tillägges kapitalet, intill dess detsamma uppnår 6,000 kr. Den från fonden sedan utgående räntan användes till kläder och yrkesutbildning för fattiga ynglingar i Finnerödja.	August Cederström, tullvaktmästare.	1900 ²⁶ / ₁₂	—	—	3,378	—	Kommunalnämnden i Finnerödja.
Finnerödja slöjdskollekassa.	Att åstadkomma för båda könen afpassad hushålls-, handarbets- och slöjdskola.	Ludvig Löfvenskiöld, doktor.	1885 ²⁷ / ₁	—	107	5,865	—	Skolrådet och en särskild styrelse.
Kjellbergska donationen.	För inköp af böcker till Tädene sockenbibliotek.	J. A. Kjellberg, grosshandlare.	1873 ⁵ / ₂	—	—	500	—	Kyrkoherde, komminister och kyrkvårdar i Tädene.
J. A. Kjellbergs donation till Tädene slöjdskola.	Till undervisning i manlig och kvinnlig slöjd.	Densamme.	„	25	55	23,572	—	Slöjdskestystyrelsen.
d) Stiftelser för sjukvård.								
Fonden till understöd för behöfvande sjuklingar inom Ullervads socken.	Angifves af namnet.	Onämnd jämte Ullervads sällförening.	1880 ¹¹ / ₁₀	2	10	216	—	Prästerskapet och kyrkovårdarne.
Häradsdomare J. Ekzells och hans hustru Ingrid Ekzells fond.	Utdelning till sjukliga eller äldre behöfvande sjukliga personer inom kommunen, som ej åtnjuta ordinarie fattigunderhåll, hvarje år vid julhögtiden jämte underhåll af stiftarnes föräldragravvar.	C. O. M. Ekzell, landbrukare, och hans hustru C. L. Ekzell.	1892 ¹⁴ / ₅	4	50	1,000	—	Kyrkorådet i Ullervad.
Joussonska fonden.	Till brunns- och badkur för fattiga i Fägre.	E. Jonsson, gästgivare.	1876 ¹⁴ / ₁₀	9	400	10,000	—	Kommunalnämnden i Fägre.
Kaffås kalkbrotts sjukfonden.	Understöd åt sjuka arbetare vid kalkbrottet.	Fr. von Essen, riksmarskalk.	1876 ⁸ / ₁	45	642	1,824	—	Inspektoren vid Kaffås kalkbrott.
Beckmanska gåfvofonden.	Beredande af nöjaktig läkare- och sjukvård åt fattiga sjuka inom Skånings-Åsaka socken.	Biskop A. F. Beckman och biskopinnan A. Beckman.	1884 ¹⁸ / ₅	19	150	3,000	—	Kyrkorådet i Skånings-Åsaka.
Mörk-Liljenstolpeska donationsfonden.	Inköp af medikamenter för sängliggande sjuka från Skärfs socken.	Auditor Mörk och fröken Liljenstolpe.	1804 ¹¹ / ₃ och 1822 ²⁷ / ₃	2	13	250	—	Pastor och kyrkoråd i Skärf.
Anders Börjesson och Kajsa Eriksdotters donation.	Understöd till sjuka, behöfvande personer, som ej ligga fattigvården till last.	Anders Börjesson och hans hustru Kajsa Eriksdotter.	1892 ⁵ / ₁₂	8	50	1,050	—	Kyrkovårdarne i Södra Kedum.
Anna Andreasdotters d:o.	Till läkarevård eller bad åt en eller flere fattiga.	Anna Andreasdotter, änka.	1898 ¹⁵ / ₇	6	83	1,717	—	Kyrkorådet i d:o.
Sjukvårdsfonden.	Till lasarettshjälptill och annan sjukvård åt mindre bemedlade personer.	Tillkommen genom sammanskott i Naums församling.	1902 ²⁹ / ₁₂	2	25	500	—	D:o i Naum.
Kjellbergska donationen.	Hjälptill medicin och läkarevård åt fattiga inom Tädene pastorat.	J. Kjellberg, godsägare, och hans hustru.	1892 ² / ₄	15	131	2,000	—	Kyrkoherden i Tädene.
D:o d:o.	Till sjuksköterska inom Tädene pastorat.	Fru Harriet Kjellberg.	1902	—	—	15,316	—	Ägaren af Storeberg jämte särskild styrelse.

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIEFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1905		Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut. Kronor.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.				
Ramsay-Arbinska fonden.	Aflöning af barnmorska och bidrag till fattigas sjukvård i Medelplana socken.	A. von Arbin, kammarherre.	1866 8/8	20	378	11,474	—	Kommunalnämnden i Medelplana.	
Ramsay-Arbinska donationsfonden.	Att understödja arbetare, ej fattighjon, vid sjukdomsfall.	Densamme.	1837 13/10	43	387	9,447	—	D:o i Österplana.	
Jacquette Du Rietz lasarett- och fattigförsörjningsinrättning vid Lundsbrunn.	Att åt 30 sjuka och fattiga personer vid inrättningen årligen lämna kostnadsfri vård, läkemedel, kost och läkarehjäl, medan de begagna bad- och brunnsdrickning i 28 å 30 dagar.	Grefve Gustaf Piper, öfverste-kammarjunkare.	1816 10/9	33	2,406	52,462	9,020	Landshöfdingen, biskopen, kyrkoherden i Husaby och 2 af Kungl. Maj:t förordnade ståndspersoner. D:o d:o.	
Fond för att bereda de å lasarettet vid Lundsbrunn intagna patienter fri och lämplig föda.	Framgår af namnet.	Brunnsvärd.	1875	—	—	12,499	—		
Minne af Konung Oscar II:s och Drottning Sofias silfverbröllopsdag den 6 juni 1882.	Vårdande af sinnesslöa, tillhörande länet.	Åtskilliga invånare inom länet.	1882 6/6	3	1,050	30,110	—	Landshöfdingen, biskopen, landstingets ordförande och af dem utsedd styrelse.	
Malin Sophie Lejons sjukhjälp.	Till fattiga i Yllestads pastorat, som från lasarettet utskrifvits som obotliga eller friska.	Fru Malin Sophie Lejon.	1886 10/5	4	18	566	540	Pastor och kyrkovårdar i Yllestad.	
Ramsay-Arbinska fonden.	Bidrag till fattigas sjukvård i Fullösa socken.	Axel von Arbin, kammarherre.	1866 8/8	19	571	13,948	—	Kommunalnämnden.	
Bergendahlska donationen.	Understöd åt fattiga sinnes- och kroppsjuka.	L. Bergendahl, ryttmästare.	1888 20/9	11	330	5,000	—	Ägaren af Ryholm, kommunalordföranden och pastor i Beateberg.	
Maria Holms fond.	Fri mat vid allmänna lasarettet i Lundsbrunn.	Hushållerskan Maria Holm.	1904	—	—	25,332	—	Förvaltarna af Jacqueline Du Rietz fond.	
<i>e) Ej registrerade sjuk- och begravningskassor.</i>									
Sjötorps sjuk- och begravningskassa.	Att lämna understöd till sjuka arbetare.	Sixten Groth, varfedisponent.	1889 26/4	19	390	3,515	—	En styrelse af 5 personer.	19)
Forsviks d:o d:o.	Sjuk- och begravningshjälp till medlem, med företräde för sådan från Forsviks socken.	C. W. Palmaer, bruksägare.	1867 1/11	25	696	6,507	—	Snickaren Em. Larsson.	20)
Forsviks hundramannaförening.	Sjuk- och begravningshjälp.	Forsviks arbetare.	1875 24/5	30	1,080	125	—	Gjutaren H. Karlsson.	21)
Årnäs sjuk- och begravningskassa.	D:o.	Årnäs arbetare.	1889 20/2	26	779	4,517	—	En styrelse af 6 personer.	22)
Österängs och Hälledals skyddsförening.	Sjukhjälp åt föreningens medlemmar samt bidrag vid olycksfall å kreatur.	Johan Kylberg, disponent.	1877 29/12	8	88	1,874	—	En styrelse af 5 personer.	23)
<i>f) Pensionsfonder.</i>									
Carlanderska lifräntefonden.	Räntan skall användas årligen till 2 fattiga minderåriga barn för insättande af lifränta.	L. J. Carlander, mjölnare.	1873 27/7	2	23	500	—	Kommunalnämnden i Ulleröd.	
Jonas Olofssons i Ramsgården och hans hustrus donationsfond.	Af räntan insätts årligen i länets ränteanstalt 10 kronor för 4 under året inom Segerstads socken födda flickor eller ofärdiga gossebarn af fattiga föräldrar.	Jonas Olofsson, hemmansägare.	1873 13/7	—	—	294	—	D:o i Segerstad.	
Kyrkefalla pastorats invalidfond.	Understöd åt behöfvande äldre krigsmän samt deras änkor och barn.	—	1813 23/11	21	70	2,585	—	En person, utsedd å kommunalstämma.	
Öjebomska donationen.	Understöd åt komministeränkor.	Jonas Öjebom, kyrkoherde.	1775 20/7	1	40	150	—	Kyrkoherden i Kinneved.	
Tuns invalidkassa.	Understöd åt i krig blesslerade soldater, de stupades änkor och barn.	Tuns pastorat.	1813 28/11	—	—	198	—	Pastor och kyrkoråd i Tun.	
<i>h) Andra stiftelser och inrättningar.</i>									
Camitzska grafkassan.	Underhåll af Camitzska gravarna med dithörande vårdar och järnstaket.	Hugo, Axel och Nils Stedt samt brukspatron J. W. Camitz.	1879 28/7	—	28	1,092	—	Pastor och kyrkoråd i Finne-rödja.	

Brumbergska donationen.	Extra gudstjänster i Högstena sockenkyrka.	Nils Brumberg, skräddare-mästare.	1759 ²² / ₄	24)	39	1,198	—	Kyrkorådet i Högstena.	24)
Mittagska grafkassan.	Underhåll af kontraktsposten d:r Mittags graf.	L. G. Mittags arvingar.	1858 ² / ₅	1	2	50	—	D:o i Norra Fågelsås.	
Anderssonska donationen.	Familjegravens vård och Norra Fågelsås kyrkas pryddande.	Doktor Joh. Andersson, kollega.	1857 ²⁹ / ₁₁	1	2	1,179	—	D:o d:o.	
Sparreska graffonden.	Grafplatsens vård och underhåll m. m.	Grefve N. G. A. Sparre.	1885 ²⁰ / ₆	—	59	1,256	—	Kommunalnämnden i d:o.	
Lokrantziska fonden.	Försköning af Gudhems kyrkogård.	Kontraktsposten J. G. Lokrantz stärbhus.	1894 ¹ / ₅	1	15	302	—	Kyrkorådet i Gudhem.	
Jonssonska d:o.	D:o d:o.	Anders Jonsson i Hedegården.	1904 ²² / ₄	—	2	104	—	D:o d:o.	
Ljunggrenska stiftelsen.	Underhåll af Ljunggrenska familjegraven samt bidrag till fattiga i Sjögerstads socken.	Th. Ljunggren, kyrkoherde.	1833 ²⁸ / ₁₀	3	25	25)	—	Fattigvårdsstyrelsen i Sjögerstad.	25)
Alfred Söderqvists donation.	Underhåll af kyrkogården i Forsby.	Alf. Söderqvist, landtbrukare.	1904 ³¹ / ₁₂	—	5	100	—	Kyrkorådet i Forsby.	
Kajsa Nilsdotters fond.	Halfva räntan till Visttorps kyrka och halfva till de fattiga.	Kajsa Nilsdotter, änka.	1885 ¹⁰ / ₁₁	3	26)10	200	—	D:o i Visttorp.	26)
Hadelinska fonden.	Till Velinge socken.	J. Hadelin, assessor.	1734 ³ / ₈	—	—	1,530	—	Länsstyrelsen.	
A. Petterssons donation.	Till Vättaks kyrka.	A. Pettersson, hemmansägare.	1876 ¹⁸ / ₁₃	—	—	1,000	—	Pastor och kyrkovårdar.	
Sahlbergska donationen.	Till Bjurbäcks d:o.	A. Sahlberg, handlande.	1822 ²⁴ / ₁	—	27)67	1,333	—	Kyrkorådet.	27)
D:o d:o.	Till kapellpredikantens i Bjurbäck aflöning.	Densamme.	—	1	67	1,333	—	D:o.	
Jakob Focks donation.	D:o d:o.	Jakob Fock, landshöfding.	1797 ¹ / ₈	1	10	200	—	D:o.	
Lillieska donationen.	D:o d:o.	K. G. Lillie, godsägare.	—	1	8	167	—	Kyrkostämman.	
G. M. Sagers understödsfond.	Till obemdlade sjuka m. fl. inom Nykyrka m. fl. socknar.	E. Sager, ställmästare, och R. Sager, kammarherre.	1878 ⁸ / ₂	262	910	37,968	—	Kommunalnämnden i Nykyrka.	
Millqvistska donationen.	Till Dimbo kyrkas behof.	A. J. Millqvist, landtbrukare.	1880 ¹⁵ / ₁₁	—	—	3,390	—	Kyrkostämman och kyrkorådet.	
Melinska d:o.	Till d:o och gudstjänstens underhåll.	S. Melin, kyrkoherde.	1903 ⁹ / ₇	—	—	1,102	—	Kyrkostämman.	
Bondeska grafkassan.	Till fattiga i Trästena samt underhåll af Bondeska grafkoret i Fågre kyrka.	Gustaf Bonde, bergsråd.	1765 ¹⁰ / ₅	—	21	28)	—	Fattigvårdsstyrelsen i Trästena.	28)
Sandahlska donationen.	Till inköp af så mycket stearinljus, som fordras till upplysning af koret, altaret och predikstolen, då julotta firas uti Norra Vings kyrka.	J. G. Sandahl, godsägare.	1849 ²⁵ / ₁₁	—	5	50	—	Kyrkorådet i Norra Ving.	
Sörby stations missionsfond.	Att bedriva evangelisk verksamhet inom Sörby stationsområde.	Fredrik Johansson, handlande.	1905 ⁶ / ₂	21	35	2,680	2,500	F. S. Vall i Sörby.	
Goodtemplarlogen Sörbyborg.	Att arbeta för nykterhetsaken inom Sörby stationssamhälle och kringliggande nejd.	A. Nyman, banmästare, m. fl.	Okändt.	8	20	5,350	5,000	J. E. Svanström, Torrvalla.	
Kjerrmanska kyrkofonden.	Till kyrkliga prydnader, kyrkans och kyrkogårdens vidmakthållande samt sedan till kyrkans ordinarie behof i Härlunda och Bjärka.	Katarina Elisabet Kjerrman.	1883 ²⁷ / ₁₁	—	167	3,345	—	Kyrkorådet.	
De la Gardieska grafkassan.	Till vidmakthållande af De la Gardieska grafvarna i Varnhems kyrka.	Elisabet Oxenstierna, grefvinna.	1719 ⁶ / ₅	—	1,359	204,870	43,340	Pastor och kyrkovårdar i Varnhem.	
Särnamarska donationen.	Räntan användes till bestridande af Håle församlings andel i utgifterna för den med Tängs församling gemensamma kyrkans behof.	A. P. Särnamark, handlande.	1865 ⁵ / ₁₀	—	—	2,745	—	Kyrkovården i Håle.	
Wahrolinska d:o.	Att genom inköp af råmaterial tillhandahålla fattiga personer arbete samt befördra husslöjden.	Karl Wahrolin, kapten.	1856 ²⁴ / ₁₀	—	—	2,617	—	Kommunalnämnden i Vänersnäs.	
Daniel Rådbergs minne.	Af årliga räntan utdelas hälften till egendomen Margrethebergs gamla behöfvande underlydande: återstoden tillfaller kommunen, mot det att Rådbergska familjegraven underhålles.	Fru Amelie Rådberg, född Sandberg.	1903 ¹⁰ / ₁	6	62	3,000	—	D:o d:o.	
Starkska donationen.	Till i handtverk skickliga ynglingar från Södra Kedums socken.	A. P. Stark, smed, och hans hustru Brita Katarina Forsblad.	1869 ² / ₄	1	27	531	—	Kyrkovårdarne i Södra Kedum.	
D:o d:o.	Till d:o i Naums socken.	Desamma.	—	—	—	557	—	D:o i Naum.	
Kjellbergska orgelkassan.	Till byggnad och underhåll af Tädenc kyrkas orgel, till organistens aflöning samt till kyrkans pryddande och kyrkosångens höjande.	J. A. Kjellberg, grosshandlare.	1873 ⁵ / ₂	—	—	21,842	—	Kyrkorådet i Tädenc.	
Sunnersbergs församlings kyrkosångsfond.	Unison kyrkosång i Sunnersbergs kyrka.	Sunnersbergs kyrkostämman.	1899 ²⁷ / ₁₉	—	—	252	—	Kyrkostämman och kyrkoråd i Sunnersberg.	
Ekebladiska grafkassan.	Underhåll och framtida upplifvande af alla nu i Sunnersbergs kyrka befintliga minnen af Ekebladiska, Silfversköldska och Piperska familjerna, men äfven till kyrkans underhåll.	Louise Hamilton, född Piper.	1869 ²⁸ / ₁₁	—	—	130	—	D:o d:o.	29)
Maria Andersdotters fond.	Till eldning i Gösslunda kyrka.	Änkan Maria Andersdotter.	1893 ¹⁵ / ₁₂	—	—	372	—	D:o i Gösslunda.	
Johanssonska fonden.	Till Broby kommuns gemensamma behof.	A. G. Johansson, gästgivar.	1872 ³⁰ / ₁₂	—	—	580	—	Kommunalnämnden i Broby.	
Hårdska ljusfonden.	Till julljus i Medelplana kyrka.	1876 ⁸ / ₁	—	—	—	—	—	—	
Ramsay-Arbinska graffonden.	Att underhålla grafvar öfver afidna medlemmar i stiftarens familj.	Jonas Hård, torpare, och hans hustru.	1872 ¹ / ₃	—	—	234	—	Kyrkorådet i Medelplana.	
Billbergska d:o.	Underhåll och vård af presidenten J. P. af Billbergs graf i Järpås.	A. von Arbin, kammarherre.	1857 ¹³ / ₁₀	—	—	585	—	Kommunalnämnden i Medelplana.	
Herman Johanssons och hans hustru Maria Jonsdotters fond.	Underhåll af grafvar samt understöd med återstoden af räntan, då kapitalet uppgår till 1,000 kr., åt sjuka och behöfvande inom Holmestads kommun.	T. A. Billberg, advokatfiskal.	1895 ¹⁰ / ₅	—	—	357	—	Kyrkoherden i Järpås.	
		C. O. M. Ekzell, landtbrukare, och hans hustru C. L. Ekzell.	1895 ¹⁸ / ₃	—	—	901	—	Kyrkorådet i Holmestad.	

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIEFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftel-ens år och dag.	Utdelning under år 1905		Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut. Kronor.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.				
Frälsreräntan af Härene-Torpa.	Underhåll af grefvinna L. Hamiltons graf på Sunnersbergs kyrkogård.	Grefvinnan Louise Hamiltons stärbhus.	1883 29/11	—	—	17	—	Kyrkorådet i Sunnersberg.	
Adlerstiernska donationen.	Underhåll af grafkor och mässkrud.	Fru Elsa Adlerstierna.	1769 30/6	—	—	250	—	Pastor i Trökörna.	
Flobergiska d.o.	Reparation och underhåll af Floby kyrka.	Sven Floberg, guld- och silfverarbetare.	1830 23/7	—	690	12,000	—	Pastorsämbetet.	
Sophie Löfvenskiölds, född Akerhielm, uppfostrings-, aktningavärda mödrars och tjänares understödsfond.	Att dana skickliga tjänare, understödja fattiga aktningavärda mödrar samt älderstigna eller sjukliga tjänare i Skara stift.	Ludvig Georg Teodor Löfvenskiöld, fil. doktor.	1880 11/13	30	1,000	179,325	1,294	En af domkapitlet i Skara utsedd direktion.	
Kjellbergiska grafkassan.	Till grafvars underhåll.	J. och J. A. Kjellberg, grosshandlare.	1832 25/5	—	8	625	—	Kyrkorådet i Tädenc.	
Billqvistska donationen.	Gåfva till kyska brudar i Ransberg.	G. Billqvist, handlande.	1873 2/2	1	12	233	—	Kyrkorådet.	
		Summa	—	3,594	33,219	1,361,454	174,627		
B. I Mariestads stad.									
<i>a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.</i>									
Sorbonska fonden.	Till fattiga behöfvande af alla samhällsklasser.	Handlanden J. H. Sorbon.	1851 1/2	20	1,632	30,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
G. Northmans donationsfond.	Understöd åt pauvres honteux.	Georg Northman, handlande.	1851 10/10	15	300	7,599	—	Kyrkoherden och borgmästaren.	
Bergmanska fonden.	Till fattiga behöfvande af alla samhällsklasser.	Handlanden C. P. Bergman.	1861 30/6	5	250	5,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
W. A. Peterzéns donationsfond.	Till understöd åt två behöfvande köpmän eller handverkare eller deras änkor eller barn.	Stärbhusdelägarne efter grosshandlaren W. A. Peterzéns.	1905 16/6	—	—	5,000	—	Kyrkoherden, borgmästaren och en af stadsfullmäktige utsedd ledamot.	
Julgäfvofonden.	Julgäfvor till behöfvande.	Handlanden W. A. Peterzéns.		—	—	2,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
<i>b) Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.</i>									
Flybergiska fonden.	Till uppfostran af fattiga barn i Mariestad, särskildt fader- och moderlösa.	Olof Flyberg, garfvar.	1796 5/10	66	2,002	33,873	32,200	Pastor och komminister.	
Fabrikör A. J. Andréns donationsfond.	Till beklädnad eller premier åt fattiga barn i Mariestads småskola.	A. J. André, färgerifabrikör.	1905 9/3	—	—	1,000	—	Drätselkammaren och skolrådet.	
Rådman J. P. Nordgrens beklädnadsfond.	Till beklädnad af fattiga, flitiga och välartade gossar i Mariestads folkskola.	Jonas Petter Nordgren, f. d. handlande.	1904 9/5	—	—	1,500	—	Skolrådet.	
Apotekaren F. L. Kinnanders välgörenhetsfond.	D:o d:o	F. L. Kinnander, apotekare.	1901 15/7	3	63	2,000	—	D:o.	
<i>c) Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.</i>									
C. J. Malmstens premiefond.	Till lärjunge i 5:te klassen af Mariestads allmänna läroverk, hvilken erhållit högsta eller näst högsta betyget i matematik.	F. d. statsrådet C. J. Malmsten.	1880 5/1	—	—	1,243	—	Rektor och kollegium.	
Knös-Carlénska premiefonden.	Till en eller flere lärjungar vid läroverket.	Prosten Nils Carlén, Fågelsås.	1891	1	10	277	—	D:o.	
Gustaf Löfvenskiölds stipendiefond.	Till 3 lärjungar vid läroverket.	Doktor Ludvig Löfvenskiöld.	1870 25/5	3	81	1,837	—	D:o.	
C. P. Bergmans d.o.	Till 2 lärjungar vid d:o.	Handlanden Carl Bergman.	1861 30/6	2	264	5,488	—	D:o.	
Sundqvistska stipendiefonden.	D:o d:o	A. P. Sundqvist, handlande.	1874 7/8	2	104	2,146	—	D:o.	
Hultströmska d.o.	Utdelning af 2 stipendier till lärjungar i 4:e och 5:e klasserna vid läroverket, företrädesvis åt behöfvande.	Rektor C. S. Hultström.	1882	2	50	1,175	—	D:o.	
Gustaf och Ludvig Löfvenskiölds museifond.	Till förökande af läroverkets museum och arfvode åt museiföreståndaren.	Doktor Ludvig Löfvenskiöld.	1880 11/12	—	—	6,393	—	D:o.	
Oscar II:s jubileumsfond.	Stipendier, hvilka tilldelas 3 lärjungar vid Mariestads allmänna läroverk, som utmärkt sig genom god flit och mycket godt uppförande; med företräde åt behöfvande lärjungar från Mariestads församling.	Insamling å utsända anteckningslistor genom kyrkoherde W. Ålander och rektor C. Fant.	1904 24/5	3	37	1,275	—	D:o.	30)

Rådman J. P. Nordgrens understödsfond.	Understöd åt obemedlade eller mindre bemedlade lärjungar vid läroverket, hvilka tillhöra Mariestads församling och visa fallenhet för studier samt vitsordas för god flit och godt uppförande.	Handlanden J. P. Nordgren.	1904 ⁹ / ₅	—	—	3,030	—	Rektor och kollegium.
Mariestads fattigfliekskola.	Flickskola för barn af fattiga invånare i Mariestad, med särskild uppgift att bilda dugliga och värdiga tjänstekvinnor.	Mademoiselle Beata Bruun.	1844 ¹ / ₁	—	—	15,118	—	En direktion af 24 damer och 2 herrar.
<i>d) Stiftelser för sjukvård.</i>								
Sundströmska fonden.	Till obotligt sjuka af alla samhällsklasser.	Handlanden C. G. Sundström.	1869 ⁹ / ₈	3	150	3,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.
Gustaf Löfvenskiölds fonder, A och B.	A. Till frisäng för fattiga. B. Till frisäng för pauvres honteux.	Fil. doktor Gust. Löfvenskiöld.	1877 ⁹ / ₁₀	3	238	11,993	—	Lasarettidirektionen.
Charles Emil Löfvenskiölds fond.	Till två frisängar å Mariestads lasarett.	Arkitekt Charles Emil Löfvenskiöld.	1881 ⁹ / ₈ 1885 ¹ / ₆	17	453	10,500	—	D:o.
Augusta Löfvenskiölds d:o.	Till frisäng å d:o.	Augusta Löfvenskiöld.	1888 ⁹ / ₁₂	8	431	6,000	—	D:o.
Salomon Löfvenskiölds d:o.	D:o d:o.	Hofmarskalken Salomon Löfvenskiöld.	1888 ²⁴ / ₈	5	356	5,000	—	D:o.
Mariestads lasarettfond för tillfällig hjälp.	Till gifva i penningar eller persedlar åt fattiga, som vårdas å lasarettet, förnämligast då de därifrån utskrifvas, såsom hjälp under den tid, då krafterna ännu ej äro fullt återställda.	Josefina Sager, född Schönher, kammarherre R. Sager och hofstallmästare E. Sager.	1880	16	365	9,976	—	D:o.
Bergatorpsfonden.	Pension åt smärtsamt och långvarigt lidande, obotligt sjuka, företrädesvis af bildad samhällsklass.	Arkitekt Charles Emil Löfvenskiöld.	1885	2	250	5,328	—	D:o.
Flodstedtska fonden.	Till obotligt sjuka af alla samhällsklasser.	Fröken Andriette Flodstedt.	1885 ²⁷ / ₁₁	—	—	10,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.
<i>f) Pensionsfonder.</i>								
Borgerskapets Enskilda kassa.	Pensioner till behöfvande handlande och handtverkare, hvilka själfva eller deras förfäder inbetalt stadgad afgift till kassan.	Borgerskapet.	1847 ¹⁸ / ₁₁	13	794	35,030	—	Borgerskapets 24 äldste.
<i>h) Andra stiftelser och inrättningar.</i>								
Nordgrenska fonden.	Till trogna tjänarinnor.	Handlanden J. P. Nordgren.	1904 ⁹ / ₅	—	—	20,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.
			Summa	—	189	7,830	242,781	32,200
C. I Skara stad.								
<i>a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.</i>								
Sibergska fonden.	Understöd till fattiga änkor.	A. Siberg, superkarg.	1841 ¹⁸ / ₉	12	500	10,000	—	Stadens magistrat och prästerskap.
Spindlerska d:o.	D:o till medellösa borgaränkor.	G. Spindler, tomtägare.	1868 ¹ / ₃	11	128	2,600	—	Fem af stadsfullmäktige utsedda borgare.
Alfr. Lauréns fond.	D:o till fattiga näringsidkares änkor och barn.	J. E. Laurén, rådman.	1892 ²⁸ / ₈	12	480	10,000	—	Tre af stadsfullmäktige utsedda och 2 af fattigvårdsstyrelsens ledamöter.
Öbergska fonden.	D:o till fattiga borgaränkor.	Vilhelmina Öberg, prostinna.	1886 ¹⁶ / ₅	2	100	2,000	—	Stadens rådstufvurätt.
Jochnick-Axellska d:o.	Understöd till pauvres honteux.	Överste A. Jochnick och fru M. Jochnick.	1898 ¹⁵ / ₁₀	21	1,300	35,720	—	Af stadsfullmäktige utsedd styrelse.
Emma Jochnicks fond.	D:o d:o.	Julia Jochnick, fröken.	1900 ¹ / ₁₂	3	330	6,000	—	D:o.
Pauvres honteux-fonden.	D:o d:o.	F. d. skridskoklubben.	—	—	—	777	—	D:o.
Johanna Magnussons fond.	D:o d:o.	Johanna Magnusson, me-jerska.	1902 ³⁰ / ₉	1	20	500	—	D:o.
Wilhelmina Larssons d:o.	Till bostad åt äldre tjänarinnor.	Wilhelmina Larsson, fröken.	1904 ⁴ / ₆	—	—	6,000	—	D:o.
<i>b) Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.</i>								
Sven Nilssonska donationen.	Till underhåll och uppfostran af fattiga och medellösa barn.	Sven Nilsson och Annika Larsdotter.	1815 ¹⁵ / ₁₂	—	33	666	—	Skolrådet.
Jungbladiska fonden.	Understöd till växelundervisningsskolan (numera folkskolan).	B. Jungblad, prost.	1834 ¹⁹ / ₉	—	—	1,500	—	D:o.
Fröken Lejonstolpes fond.	D:o d:o.	Märta Lejonstolpe, fröken.	1857 ¹ / ₅	—	—	1,000	—	D:o.
H. K. H. Prins Gustafs förening för vård af värnlösa barn.	Vård och uppfostran åt värnlösa och vanvårdade barn mellan 9 och 16 år.	Herman Gyllenhaal, president, m. fl.	1847 ¹² / ₁₁	7	420	17,872	—	En styrelse af fem personer.

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIEFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1905		Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut. Kronor.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.				
C. G. Anderssons fond.	För utbildande af dugliga tjänarinnor.	C. G. Andersson, handlande.	1874 2/3	—	—	3,586	—	Af stadsfullmäktige utsedd styrelse.	
Collénska fonden.	För medellösa barns skolgång.	J. Collén, teol. doktor.	1877 1/4	—	—	1,675	—	Skolrådet.	
Småbarnsskolefonden.	Afsedd till en »Kindergarten».	Skara syförening.	1883 27/10	—	200	7,667	—	Stadsfullmäktige.	
<i>c) Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.</i>									
Rosellska stipendiefonden.	Understöd åt lärjungar vid Skara läroverk.	J. Rosell, kyrkoherde.	1737 2/6	1	32	802	—	Skara domkapitel.	
Hofviska d.o.	D:o.	G. Hof, lektor.	1765 24/5	1	24	250	250	D:o.	
Abelinska d.o.	D:o.	C. Abelin, inspektor.	1765 1/9	7	42	917	—	D:o.	
Bjerkensiska d.o.	D:o.	E. Viktorin, änka.	1770 5/12	1	12	143	143	D:o.	
Brissmanska d.o.	D:o.	H. Brissman, änka.	1773 11/8	20	54	1,079	329	D:o.	
Lugnerska d.o.	D:o.	A. Lugner, domkyrkosyssloman.	1774 2/4	2	16	250	—	D:o.	
Setterbergska d.o.	D:o.	J. Setterberg, kollega.	1778 25/5	2	15	275	150	D:o.	
Öjebomska d.o.	D:o.	A. E. Öjebom, änka.	1779 27/4	2	9	182	—	D:o.	
Hagelbeckska d.o.	D:o.	M. Hagelbeck, änka.	1784 25/3	4	22	475	—	D:o.	
A. Winbomska d.o.	D:o.	A. Winbom, kyrkoherde.	1796 23/6	1	16	167	—	D:o.	
Billmarkska d.o.	D:o.	J. Billmark, professor.	1797 2/9	5	23	500	—	D:o.	
Morellska d.o.	Understöd åt studerande vid Uppsala universitet och åt en adjunkt vid Skara läroverk.	P. Morell, rektor.	1805 23/7	6	181	4,150	—	D:o.	
Thunbergska d.o.	Understöd åt lärjungar vid Skara läroverk.	H. Thunberg, född Beronius.	1806 16/1	10	27	500	500	D:o.	
Heutzellska d.o.	D:o.	J. Heutzell, handlande.	1806 1/3	8	300	6,000	—	D:o.	
Thunberg-Beroniska fonden.	D:o.	H. Thunberg, född Beronius.	1810 22/3	7	164	2,475	2,475	D:o.	
Siggelkowska d.o.	D:o.	G. Siggelkow, prost.	1812 22/3	2	122	2,550	—	D:o.	
Rydbergska d.o.	D:o.	M. Rydberg, handlande.	1813 9/3	2	172	3,600	—	D:o.	
Scherpingska d.o.	D:o.	E. Scherping, änka.	1813 30/12	2	148	3,050	—	D:o.	
Ottoniuska d.o.	D:o.	J. Ottonius, aktuarie.	1816 20/7	3	36	750	—	D:o.	
Jungbladiska d.o.	D:o.	B. Jungblad, prost.	1818 12/6	3	200	4,500	—	D:o.	
J. Winbomska d.o.	D:o.	J. Winbom, professor.	1819 7/9	1	23	500	—	D:o.	
Weidemanska d.o.	D:o.	Th. Weideman, biskop.	1825 9/6	1	35	750	—	D:o.	
Sandblomska d.o.	D:o.	L. Sandblom, prästman.	1826 25/4	4	91	2,000	—	D:o.	
Flobergska d.o.	D:o.	S. Floberg, guldsmed.	1834 16/9	2	102	2,250	—	D:o.	
Posseska d.o.	D:o.	C. H. Posse, excellens.	1839 29/6	2	94	2,000	—	D:o.	
Anderssonska d.o.	D:o.	J. Andersson, fil. magister.	1857 26/3	3	187	3,896	—	D:o.	
Lars Svenssonska d.o.	D:o.	Lars Svensson, bonde.	1861 11/12	1	46	1,000	—	D:o.	
Forssbladiska stipendiefonden.	Understöd åt teologic studerande vid Uppsala och Lunds universitet, som utgått från Skara läroverk.	L. Forssblad, prost.	1863 2/3	1	120	3,509	—	D:o.	
Collénska d.o.	D:o.	J. Collén, teol. doktor.	1871 4/1	2	150	3,182	—	D:o.	
Norénska d.o.	Understöd åt lärjungar vid Skara läroverk.	A. Norén, auditor.	1873 7/4	1	72	1,500	—	D:o.	
Stipendium Johanneanum.	D:o.	J. A. Butsch, biskop.	1874 25/12	1	100	2,000	—	D:o.	
Stipendium Sundbladianum.	D:o.	Densamme.	»	1	100	2,000	—	D:o.	
J. G. Carléns stipendium.	D:o.	Emelie Flygare-Carlén.	1876 9/7	1	150	3,000	—	D:o.	
J. Colléns humaniorafond.	D:o.	J. Collén, teol. doktor.	1877 21/4	2	130	3,000	—	D:o.	
Kjerneriska fonden.	D:o.	Densamme.	»	2	175	4,000	—	D:o.	
Vollinska stipendiefonden.	D:o.	M. C. Vollin, mamsell.	1869 14/9	12	2,090	46,005	—	D:o.	
Alanderska d.o.	D:o.	P. G. Alander, rektor.	1873 8/7	2	150	3,000	—	D:o.	
Fagerströmska d.o.	D:o.	F. E. Fagerström, lektor.	1876 17/1	—	—	3,750	—	D:o.	
Lidbeckska d.o.	D:o.	Anna Lidbeck, fröken.	1878 21/11	8	1,300	25,000	—	D:o.	
Berger-Frödingska d.o.	D:o.	A. C. Berger, fru.	1881 14/9	—	—	10,000	10,000	D:o.	
Hultströmska d.o.	D:o.	C. S. Hultström.	1882 1/2	1	45	1,000	—	D:o.	
Hedvallska d.o.	D:o.	J. A. Hedvall, hofrättskommisarie.	1890 20/6	2	90	2,000	—	D:o.	
von Haugwitzska d.o.	D:o.	D. och C. von Haugwitz, fröknar.	1893 8/12	3	278	6,000	—	D:o.	
Sandgrenska d.o.	D:o.	F. A. Sandgren, handlande.	1894 12/12	1	40	1,020	—	D:o.	
Thorinska d.o.	D:o.	A. Thorin, kollega.	1896 9/11	44	900	20,000	—	D:o.	
Jungmarkerska d.o.	D:o.	Martin Jungmarker, rektor.	1901 17/6	—	—	6,000	—	D:o.	

Badbassinsfonden. H. K. H. Hertig Karls stiftelsefond.	Beredande af fria bad åt lärjungar vid Skara läroverk. Understöd åt lärjungar vid d:o.	A. F. Beckman, m. fl. H. M. Konung Oscar II.	1845 ² / ₆ 1880 ¹⁸ / ₅	— 1	— 200	3,811 4,785	— —	Skara domkapitel. Läroverkskollegium.
d) Stiftelser för sjukvård.								
J. E. Lauréns fond. Josefina Sagers d:o.	Understöd till fattiga sjuka. Understöd till obotligt sjuka barn.	J. E. Laurén, rådman. Josefina Sager, född Schön-herr.	1892 ²² / ₈ 1903 ²⁰ / ₃	— 43	— 740	9,518 20,882	— —	Drätselkammaren. Domkapitlet.
f) Pensionsfonder.								
Skara handelsförenings pensionskassa. Frondeiska fonden. Cleanderska d:o. Jungbladiska d:o. Butschka d:o. Kjerneriska d:o. Collénska d:o. Skara stifts änke- och pupill-kassa. Luthska fonden. Wennerholmska d:o. Prästdottersfonden. Trepocentsfonden. Wetterqvist-Edbergiska donationen. Larsson-von Essenska fonden.	Understöd åt behöfvande handelsidkare samt deras änkor och barn. Understöd åt fattiga prästdöttrar. D:o d:o. Understöd åt behöfvande prästänkor och otjänstbara prästmän. D:o åt behöfvande prästänkor. D:o åt d:o och prästdöttrar. D:o d:o. Understöd åt änkor och oförsörjda barn efter aflidna prästmän. D:o åt faderlösa, fattiga, ogifta prästdöttrar. D:o åt fattiga prästdöttrar. D:o d:o. D:o d:o. D:o åt behöfvande prästdöttrar. D:o åt ogifta, fattiga, välfredade prästdöttrar.	Stadens handlande. J. Frondell, prost. N. Cleander, prost. B. Jungblad, prost. J. A. Butsch, biskop. C. Kjerner, prost. J. Collén, teol. doktor. Fr. Berger, komminister. Joh. Luth, änka. S. Wennerholm, änka. Sammanskott af stiftets prästerskap. D:o. Johanna Mathilda Wetterqvist, född Edberg. Prosten O. Larsson och hans hustru H. S. Larsson, född von Essen.	1868 ²¹ / ₇ 1803 ¹⁷ / ₃ 1818 ²⁰ / ₁ 1832 ⁶ / ₅ 1874 ²³ / ₁₂ 1877 ¹⁶ / ₂ 1877 ²¹ / ₄ 1885 ⁷ / ₇ 1886 ¹¹ / ₁ 1887 ⁹ / ₁₂ — — 1891 ²⁷ / ₄ 1900 ²⁷ / ₁₀	2 5 6 3 3 2 2 2 9 1 9 2 4 —	200 65 162 142 282 100 128 100 900 51 450 47 180 —	9,912 1,867 3,319 3,000 6,000 3,000 3,000 2,699 23,202 1,000 12,027 950 4,000 10,000	— — — — — — — — — — — — — — — —	En styrelse af 6 personer. Skara domkapitel. D:o. D:o. D:o. D:o. D:o. D:o. D:o. D:o. D:o. D:o. D:o. D:o. D:o. D:o.
Summa			—	350	15,341	422,112	13,847	

D. I Lidköpings stad.

a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.

Sundholm-Ekebladiska donationen. Bergmanska d:o. Kylanderska d:o.	Räntan utdelas i allmän fattigvård. D:o. Af räntan utdelas i medio af juni och december 25 kronor till hvardera af 12 torftiga änkor eller föräldralösa fruntimmer öfver 50 år i Lidköping af borgare- och den arbetande klassen.	Mamsell A. M. Sundholm och grefvinnan E. M. Ekeblad. Carl Bergman, handlande. M. Kylander, apotekare.	1821 ²⁸ / ₄ 1821 ²⁸ / ₁ 1861 ³⁰ / ₆ 1866 ²² / ₁₂	— — 12	50 — 400	1,000 1,500 10,000	— — —	Fattigvårdsstyrelsen. D:o. Borgmästare och råd samt pastor i Lidköping.
A. W. Winbergs donationsfond. A. E. Lidbecks stiftelse.	Understöd åt pauvres honteux i Lidköping, årligen utsedda af stadens borgmästare, pastor och stadsfullmäktiges ordförande. Bespisning af gamla fattiga inom Lidköping den 3 december, stiftariinnans begrafningsdag.	A. W. Winberg, kamrerare. Mamsell A. E. Lidbeck.	1888 ¹⁷ / ₆ 1878 ²¹ / ₁₁	34 100	1,975 125	53,000 2,500	— —	Drätselkammaren. Fattigvårdsstyrelsen under stadsfullmäktiges uppsikt.

b) Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.

Lidköpings barnhus. Lidbeckska slöjdskolefonden. Lidbeckska stiftelsen. Anna Lisa Lidbecks uppfostringsanstalt. Fröken Charlotta Pählmans barnhusfond. Schongska donationsfonden.	Föräldralösa barns vård och uppfostran. Bidrag för uppehållande af en slöjdskola för barn inom staden. Af årliga räntan användas ² / ₃ såsom premier åt folkskolebarn och ¹ / ₃ såsom bidrag till kläder åt fattiga folkskolebarn. Uppfostringsanstalt för barn, som blifvit för brott sakfälda eller eljest visat sig vanartade och ej inom eget hem kunna erhålla vård och kristlig uppfostran. Till behöfvande barn, till dess de kunna försörja sig själfva. Till de fattigaste och mest välartade barn i Lidköpings folkskola.	Grefve Magnus Gabriel De la Gardie. Mamsell A. E. Lidbeck. Densamma. Densamma. Fröken Charlotta Pählman. J. P. Schoug, grosshandlande.	1675 ⁷ / ₃ 1878 ²¹ / ₁₁ — — 1877 ²² / ₁₂ 1879 ⁶ / ₁₂	40 — 88 22 3 6	1,604 — 249 18,475 150 25	4,311 8,000 5,100 451,472 3,000 692	— — — — — —	Borgmästaren, kyrkoherden samt en syssloman. En af stadsfullmäktige tillsatt styrelse. Skolstyrelsen och lärarne under uppsikt af stadsfullmäktige. En styrelse af fem personer. Kyrkorådet. Skolrådet.
--	--	---	---	-------------------------------	--	--	----------------------------	--

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIEFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1905		Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut. Kronor.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.				
<i>c) Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.</i>									
Lidrothska donationen.	Förbättrande af lärarnes vid Lidköpings läroverk löner.	Anders Lidroth, grosshandlare.	1769 ² / ₁₀	2	30	500	—	Drätselkammaren.	
Tollska d:o.	Premier åt en eller flere lärjungar vid allmänna läroverket.	Carl Gustaf Toll.	1802 ⁷ / ₁₂	2	2	25	—	Rektor, borgmästare och pastor.	
Apelqvist-Melinska d:o.	Premier till några flitiga och behöfvande lärjungar vid läroverket.	J. F. Melin, rektor, och J. P. Apelqvist, komminister.	1802 ¹³ / ₁₂	2	4	104	—	Pastor och borgmästare.	
Ekströmska d:o.	Af räntan erhåller rektorn 100 kr. och en kollega 100 kr. Återstående räntebeloppet utdelas till premier åt lärjungar vid läroverket.	Henrik Ekström, grosshandlare och källarmästare.	1842 ¹⁶ / ₂	2	11	4,500	—	Kyrkorådet.	
Rektor Nils Vennerstens donation.	Löneförbättring till tjänstgörande kollega eller andre läraren vid Lidköpings läroverk.	Nils Vennersten, rektor.	1846 ¹² / ₈	—	—	6,000	6,000	Rektorn, komministern, stadsläkaren och apotekaren i Lidköping.	38)
Kjerneriska donationen.	Räntan utdelas till 3 lärjungar vid läroverket.	Constans Kjerner, prost.	1867 ¹ / ₅	3	15	300	—	Läroverkskollegium.	
Werner-Wennbergiska d:o.	Räntan utdelas årligen till någon eller några lärjungar vid läroverket.	H. Werner, teckningslärare, E. O. Wennberg, handlande.	1877 ¹³ / ₄	3	6	100	—	D:o.	
Lidbeckska stiftelsen.	Understöd åt 10 välartade och behöfvande lärjungar vid Lidköpings läroverk, helst af stiftarinnans släkt.	Mamsell A. E. Lidbeck.	1878 ²¹ / ₁₁	10	510	10,000	—	D:o.	
Lidbeckska premiedonationen.	Premium för en fattig lärjunge af stadens handelsklass vid allmänna läroverket.	Densamma.	,	1	5	100	100	Rektor.	39)
Lidbeckska väf- och arbetskoln.	Att lämna unga kvinnor undervisning i väfnad och kvinnlig slöjd.	D:o.	,	—	1,250	25,827	—	Drätselkammaren.	
W. XXVII A:s stipendium.	Stipendium till en lärjunge, född i Lidköping och mindre bemedlad.	Sällskapet W. XXVII A.	1903 ¹⁷ / ₄	1	40	1,000	—	Läroverkskollegium.	
Rektor Jernells premiefond.	Premium till en lärjunge med största intresse och bästa framsteg i instrumentalmusik.	M. Jernell, rektor.	1904 ¹⁴ / ₅	1	5	135	—	D:o.	
Erik Magnussons hjälp.	Understöd åt mindre bemedlade lärjungar till bestridande af vissa skolafgifter.	E. J. Magnusson, handlande.	1904 ²⁶ / ₈	5	62	5,029	—	D:o.	
<i>d) Stiftelser för sjukvård.</i>									
Kylanderska donationsfonden.	Räntan å 13,000 kronor tillfaller lasarettsläkaren i lönetillägg och räntan å 4,000 kronor användes till underhåll å lasarettet af fattiga sjuka från Lidköpings stad.	M. Kylander, apotekare.	1864 ¹¹ / ₈	1 6	715 312	18,812	—	Lasarettsdirektionen.	
Richertska d:o.	Icke någon särskild bestämmelse, men stiftarens brorson har i skrifvelse uttalat den önskan, att sjuksäng måtte lämnas åt fattiga från grannskapet af Trufve.	J. G. Richert, expeditionsskreterare.	1864 ²⁷ / ₇	—	—	2,310	—	D:o.	
Lidbeckska stiftelsen.	Räntan å 4,000 kronor användes till kostnadsfri vård å lasarettet af en obemedlad person från staden eller landet.	Mamsell A. E. Lidbeck.	1878 ²¹ / ₁₁	5	219	4,002	—	D:o under stadsfullmäktiges tillsyn.	
Änkefru Harriet Kjellbergs å Storeberg fond.	För beklädnad af fattiga sjuka vid utskrifningen från Lidköpings lasarett.	Änkefru Harriet Kjellberg.	1902 ²⁰ / ₉	7	140	5,222	—	Lasarettsdirektionen.	
<i>e) Ej registrerade sjuk- och begravningskassor.</i>									
Lidköpings arbetareförening.	Sjuk- och begravningshjälp.	I. Hultsbrand.	1868 ¹⁰ / ₈	1	16	1,200	—	Af delägare vald styrelse.	40)
Lidköpings mekaniska arbetares sjuk- och begravningskassa.	D:o.	C. G. Hallgren.	1876 ⁷ / ₄	33	766	1,734	—	D:o d:o.	41)
Lidköpings tändsticksfabriks arbetares sjuk- och begravningskassa.	D:o.	Fabriksarbetare.	1890 ¹⁷ / ₄	28	305	42)	—	D:o d:o.	42)
Allmänna sjukkassan vid Lidköpings tändsticksfabrik.	Sjukhjälp.	Fabrikens kontor.	1886	20	105	43)	—	Kontoret.	43)

f) Pensionsfonder.

Chölerska donationsfonden.	Räntan anslås till två fattiga flickor öfver 20 år af prästestånds- eller borgareföräldrar, hälften till hvar-dera.	Mamsell Petronella Chöler.	1851 ⁷ / ₃	2	232	4,000	—	Kyrkorådet.	
D:o d.o.	D:o d.o.	Densamma.	1867 ¹³ / ₃	2	100	2,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
A. P. Särnmarks pensionsfond.	Understöd åt s. k. bättre klassens obemedlade, äldre eller bräckliga och välfredjade personer, tillhörande Lidköping.	A. P. Särnmark, handlande, och hans hustru Carolina Sofia Särnmark, född Härnqvist.	1865 ⁵ / ₁₀	16	1,542	31,000	—	Stadsfullmäktige.	
Lidköpings köpmannafond.	Räntan utdelas åt aktningvärda och behöfvande medlemmar af köpmannaståndet eller deras närmaste anhöriga.	Lidköpings handelssoeletet.	1873 ¹ / ₅	3	300	8,886	—	D:o.	44)
Fröken Fika Lidbecks donationsfond.	Räntan tillfaller ett ogift, obemedladt, välfredadt fruntimmer inom Lidköping i hennes lifstid.	Mamsell Fika Lidbeck.	1874 ¹² / ₁	1	75	1,500	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Lidbeckska stiftelsen.	Understöd åt gamla, fattiga och sjuka mamseller, som äro födda och bosatta eller längre tid varit bosatta i Lidköping, helst af handelsklassen och med företräde för personer af stiftarinnans släkt.	Mamsell A. E. Lidbeck.	1878 ²¹ / ₁₁	18	2,210	73,224	72,200	Stadsfullmäktige.	45)
D:o d.o.	Räntan af 2,000 kronor användes till understöd åt 4 gamla fattiga änkor af handverksklassen i Lidköping och räntan af 450 kronor till understöd åt 2 gamla sedesamma tjänstepigor i samma stad.	Densamma.	•	6	103	2,450	—	Kyrkoherden, under stadsfullmäktiges uppsikt.	
Bokhållarnes understödsfond.	Pensioner och tillfälliga understöd åt välfredjade, behöfvande män eller kvinnor, som i fem år varit handelsbiträden eller kontorister i Lidköping och där äro boende samt mantalsskrifna, äfvensom deras efterlämnade make, maka eller barn, men med företräde för dem, som ej drifvit affär för egen räkning.	Understödsförbundet Unionen.	1899 ¹ / ₇	1	150	10,800	—	Stadsfullmäktige.	
Summa			—	487	32,283	763,335	212,957		

E. I Sköfde stad.

a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux.

Rådbergiska fonden.	Understöd åt fattiga i Sköfde.	Handlanden Th. Rådberg.	1853 ¹ / ₁₀	42	150	3,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Sparrschöldska d:o.	Understöd åt behöfvande.	Fröken C. E. Sparrschöld.	1861 ²³ / ₉	8	40	1,000	—	D:o.	
Edgrenska d:o.	D:o d:o.	F. d. fältläkaren P. A. Edgren och hans hustru.	1886 ¹⁸ / ₉	14	135	3,000	—	D:o.	
Sylvénska d:o.	D:o d:o.	Regementsläkaren O. Sylvén och hans hustru Emelia Sylvén, född Grönvall.	1890 ²² / ₂	10	374	5,000	—	Drätselkammaren.	
Winbergska d:o.	D:o åt pauvres honteux.	A. W. Winberg, kamrer.	1888 ¹⁷ / ₆	15	445	10,000	—	D:o.	
Reenstiernska d:o.	D:o d:o.	Ånkefru H. Reenstierna.	1892 ² / ₄	6	207	4,300	—	D:o.	
Carlénska d:o.	Understöd åt fattiga änkor efter eller oförsörjda döttrar af borgare och handverkare i Sköfde samt till premier i flickskolan.	Fröken Sofia Matilda Carlén.	1878 ¹⁸ / ₁₂	2	50	7,000	—	Borgmästare och pastor.	
Gottfrid Ljungströms minne.	Understöd åt behöfvande i Sköfde.	Änkan Clara Ljungström och Ester Ljungström.	1902 ²⁵ / ₆	3	20	500	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Advokatfiskalen E. Settergrens donation.	Understöd åt blinda fruntimmer eller sådana kvinnor, som genom försvagad syn hafva svårighet att sig försörja.	Advokatfiskalen E. Settergren.	Okändt.	2	25	500	—	Drätselkammaren.	
Haugwitzska stiftelsen.	En fristad för Sköfde stads samhälle tillhörande äldre, ensamma, gudfruktiga, aktningvärda, obemedlade fruntimmer.	Fröknarna Ch. och Dora von Haugwitz.	1885 ¹³ / ₃	6	46)	19,284	7,500	En styrelse af 4 personer.	46)

b) Stiftelser och invrättningar för barnavård och barnundervisning.

Jultomtarne.	Beklädnad af fattiga barn.	Samhällsmedlemmar.	Okändt.	30	838	9,535	—	En styrelse.	
--------------	----------------------------	--------------------	---------	----	-----	-------	---	--------------	--

c) Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.

Lagman G. B. Richerts donation till flickskola i Sköfde.	En mindre fastighet för lokal åt en flickskola i Sköfde, sedan med vederbörandes medgifvande ändrad till arbetskola.	Lagman G. B. Richert.	1852 ⁵ / ₁₁	—	—	3,200	—	En styrelse.	
Assessorskan Charlotta Sjöbergs donation.	Afkomsten går till Richertska skolan.	Assessorskan Charlotta Sjöberg.	1864 ²⁹ / ₇	—	50	1,000	—	D:o.	

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIEFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1905		Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade vid årets slut. Kronor.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.	
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.					
Doktorinnan Edgrens donation.	Att bereda löneförbättring åt lärarinna i Richertska skolan eller premier åt skickliga lärjungar därstädes.	Doktorinnan Sophie Edgren.	1886 16/4	—	50	1,000	—	Fattigvårdsstyrelsen och styrelsen för f. d. Richertska skolan.		
Jubileifonden.	Räntan utdelas som premier åt lärjungar vid Sköfde allmänna läroverk.	Sköfde stad.	1864 25/10	5	25	548	—	Läroverkskollegium.		
Knut Esselii stipendiefond.	D:o.	Knut Esselius, ingenjör.	1876 21/5	1	5	111	—	D:o.		
J. Backmans stipendium.	D:o.	J. Backman, inspektör.	1876 21/10	1	20	440	—	D:o.		
Pariserkörsfonden.	D:o.	Ett sällskap Sköfdebor.	1878 2/8	1	10	443	—	D:o.		
Justus Colléns stipendium.	D:o.	J. Collén, teol. doktor.	1877 21/4	3	50	1,101	—	D:o.		
Gustaf Ad. v. Haugwitz d:o.	D:o.	Fröknarna D. och Ch. von Haugwitz.	1893 7/12	6	300	6,300	—	D:o.		
Claes Bylanders d:o.	D:o.	C. Bylander, kapten.	1896 26/11	1	25	527	—	D:o.		
d) Stiftelser för sjukvård.										
Sköfde sparbanks understödsfond för medellösa sjuka.	Understöd åt fattiga sjuka.	Sparbankens hufvudmän.	1890 26/4	6	75	5,412	—	Drätselkammaren.		
Doktorinnan Erlandssons fond.	D:o d:o.	Th. Erlandsson, doktorinna.	1890 23/12	—	95	2,000	—	D:o.		
J. E. Lundgrens understödsfond.	Understöd åt äldriga och sjukliga kvinnliga tjänare i Sköfde.	J. E. Lundgren, f. d. grosshandlare.	1888 16/11	8	200	5,000	—	D:o.		
Skaraborgs läns sjukhem.	Vård och underhåll af fattiga obotligt sjuka från Skaraborgs län.	Gåfvor och donationer af olika personer.	1898 22/4	16	6,797	123,314	52,020	En styrelse af 5 personer.		
e) Ej registrerade sjuk- och begravningskassor.										
Västergötlands allmänna lif-försäkringsförening.	Att vid dödsfall bereda understöd åt affiden medlems efterlevande anhöriga.	Nils Eriksson, stationsmästare.	1895 18/2	43	30,176	35,712	—	En styrelse af 5 personer.	(47)	
f) Pensionsfonder.										
Levinska fonden.	Understöd åt behöfvande borgare, f. d. borgare och deras änkor.	C. Levin, f. d. borgmästare.	1842 18/8	1	25	500	—	Drätselkammaren.		
Sköfde vattenkurs betjäning pensionskassa.	Pensioner och understöd åt betjäningen vid Sköfde vattenkur.	Olika års badsällskap.	1870 29/7	14	633	13,119	—	En styrelse af 3 personer.		
				Summa	—	244	40,820	262,846	62,720	
F. I Falköpings stad.										
a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.										
Hjortiska donationskassan.	Understöd åt sådana välfredade personer inom samhället, förnämligast inom borgarståndet, som äro i behof af hjälp, men ej anses tillhöra egentliga fattigvården.	Mamsell Beata Katarina Hjort.	1868 15/10	16	650	13,000	—	En styrelse af 5 personer.		
Alfred Lauréns understödsfond.	Understöd åt sådana fattiga näringsidkares änkor och barn, hvilka icke åtnjuta fattigunderstöd.	J. E. Laurén, rådman.	1892 24/8	9	475	10,000	—	Stadsfullmäktige.		
Linnarssonska donationen.	Understöd åt samhällets mindre väl lottade.	G. Linnarsson, prost.	1871 9/3	1	25	620	—	Fattigvårdsstyrelsen.		
b) Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.										
Hjortiska donationen.	Årliga räntan utdelas till 2 de mest behöfvande skolbarn.	L. J. Hjort, rådman.	1866 27/11	2	25	500	—	Fattigvårdsstyrelsen.		

d) *Stiftelser för sjukvård.*

Falköpings lasarettsfond för tillfällig hjälp.	Understöd åt obemedlade sjuka under konvalescenttiden efter utskrifningen från lasarettet.	Fru J. Sager, född Schönherr, R. Sager, kammarherre, E. Sager, hofstallmästare.	1873 ³⁰ / ₅	82	669	18,878	—	Lasarettsdirektionen.
Ryfors bruks frisängar.	Fri lasarettsvård för underhållande från Ryfors bruk.	R. Sager, kammarherre, och E. Sager, hofstallmästare.	1895 ¹¹ / ₁	14	317	5,501	—	D:o.
Gudhems härads d:o.	D:o för personer, som ej åtnjuta fattigunderstöd, och med företrädesrätt för sådana från Segerstads, Stenstorps, Dala och Sjögerstads pastorat samt Ljunghems och Edåsa socknar.	Fru Fischer.	1894 ³ / ₁₀	1	50	9,647	—	D:o.
Joh. Erik Lauréns donationsfond.	Understöd åt sådana fattiga sjuka inom samhället, som icke åtnjuta fattigunderstöd.	J. E. Laurén, rådman.	1892 ²⁴ / ₈	1	360	9,700	—	Stadsfullmäktige.

h) *Andra stiftelser och inrättningar.*

Falköpings handtverksförening.	Att verka för näringarnas befrämjande inom staden.	J. A. From.	1880 ⁶ / ₉	—	—	200	—	En styrelse af 8 personer.
Summa			—	126	2,571	68,046	—	

G. I Hjo stad.

a) *Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.*

Granströmska stiftelsen.	Understöd åt behöfvande borgareänkor.	O. Granström, kopparslagare.	1858 ¹³ / ₆	6	85	1,416	—	Drätselkammaren.
--------------------------	---------------------------------------	------------------------------	-----------------------------------	---	----	-------	---	------------------

b) *Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.*

Sediga barns fond.	Utdelning af fullständig beklädnad årligen åt fattiga barn.	Okänt.	1876 ³ / ₁₀	13	106	1,679	—	Drätselkammaren, borgmästaren och kyrkoherden.
A. Johanssons minne.	Beklädnad åt fattiga skolbarn.	A. Johansson, handlande.	1902 ¹ / ₉	55	655	17,480	—	Drätselkammaren.
Slöjdskolefonden.	Undervisning i huslöjd.	Magister J. Andersson.	1857 ²⁶ / ₈	—	578	13,154	—	D:o.
Abraham Jockei fond.	Ökning af skollärares lön samt utdelning af premier.	A. Jockeus.	1832 ⁶ / ₈	—	75	2,499	—	Skolrådet. ⁴⁸⁾
Vigholmska donationen.	Ökning af pedagogilärares löner.	Rådman J. Vigholm.	1843 ⁶ / ₁₂	—	97	1,678	—	D:o. ⁴⁹⁾
Förhoppningarnes fond.	För oppmuntran och understöd åt afgående elever i folkskolan.	Medlemmar af Hjo samhälle.	1861 ⁵ / ₆	—	42	947	—	D:o. ⁴⁹⁾
Magister J. Anderssons donationsfond.	Premier och understöd åt lärjungar vid Hjo pedagogi.	Magister J. Andersson.	1857 ²⁶ / ₈	—	178	3,844	—	D:o. ⁴⁹⁾

f) *Pensionsfonder.*

Jakob Petersens pensionsfond.	Understöd åt behöfvande fruntimmer i Hjo.	J. Peterson, rådman.	1900 ³ / ₆	11	2,200	45,006	—	Drätselkammaren.
Understöds- och pensionsfonden vid Hjo vattenkuranstalt.	Beredande af tillfälligt understöd eller lifstids pension åt personer, hvilka varit eller äro till betjänte vid anstalten antagna, äfvensom tillfälligt understöd åt fattiga badgäster därstädes.	Badgäster vid anstalten.	1891 ¹⁸ / ₈	3	140	7,300	—	En af 3 personer bestående styrelse.
Hjo—Stenstorps järnvägs-personals understöds-kassa.	Understöd åt betjänte och f. d. betjänte vid järnvägen.	Hjo—Stenstorps järnvägs-aktiebolag.	1889	2	120	6,491	—	Stationsinspektoren i Hjo.

h) *Andra stiftelser och inrättningar.*

Augusta Gahns donation.	Icke något angifvet ändamål.	Fröken Augusta Gahn.	1904 ⁴ / ₁₀	—	80	2,000	—	Drätselkammaren.
Summa			—	90	4,356	103,494	—	

A n m ä r k n i n g a r :

¹⁾ I stiftelsens kapitalvärde ingå 200 tunnor korn och 50 tunnor råg. — ²⁾ Stiftelsen utgöres af 20,721 kg. hafre och 54 kr. kontant. År 1905 utdelades 1,489 kg. hafre inom 5 socknar. — ³⁾ Donationen utgöres af en frälserränta från Höra Stommen. — ⁴⁾ Kapitalet innestår i Hinderstorps egendom. — ⁵⁾ Stiftelseurkunden förkommen. Stiftelsen förekommer i räkenskaperna från och med år 1861. — ⁶⁾ Urkunden finnes ej. — ⁷⁾ Fem kronor afläggas årligen till fondens ökande. — ⁸⁾ Under år 1905 äro 20 kr. använda till inköp af skolmateriel. —

⁹⁾ Fonden utfaller den ¹/₃ 1907 och är då 5,000 kr. — ¹⁰⁾ Utdelning uppskjuten till år 1906. — ¹¹⁾ Utdelning sker först, när fonden uppgår till 2,000 kr. — ¹²⁾ Under år 1905 hafva inköpts trätofflor till skolbarn för kr 23. — ¹³⁾ Skolkassan har lånat och reverserat fonden. Räntan 50 kr. å 1,000. — ¹⁴⁾ Till utdelningen användas arrendet af skolhemmanet Berg i Tranums socken och räntan af skolmagasinet därstädes. År 1905 utdelades 11,419 liter spannmål. — ¹⁵⁾ Afkastningen har gått till Tuus skolkassa. — ¹⁶⁾ Någon utdelning har ännu ej skett. — ¹⁷⁾

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIEFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

Räntan kommer pastoratets skolbarn till godo. — ¹⁸⁾ För kassans ökning hafva föregående år inga medel utdelats. — ¹⁹⁾ Influtna delägareafgifter år 1905 utgjorde 664 kr. — ²⁰⁾ Kvartals- och inträdesafgifter 364.50 kr. — ²¹⁾ Årsafgifter 1,080 kr. — ²²⁾ D:o 731.92 kr. — ²³⁾ Influtna delägareafgifter 64 kr. — ²⁴⁾ Under 1905 tre extra gudstjänster. — ²⁵⁾ Prälsräntan från Bredegården Ranstad, 2½ tunna strid säd, hvarå värdet beräknas efter årets markegång. — ²⁶⁾ Bidraget till kyrkan, 5 kr., lämnad till kyrkokassan. — ²⁷⁾ Kr. 67 hafva användts för kyrkans behof. — ²⁸⁾ Stiftelsen har ingen fond, men ränta af hemmanet Hvalstadberg. — ²⁹⁾ Kassan har ingen grundfond, men har en årlig inkomst af värdet af en tunna råg, som enligt markegång erlægges af hemmanet Backa i Sunnersbergs socken. — ³⁰⁾ Förutvarande Rudbergiska stipendiefonden har införlivats med Oscar II:s jubileumsfond. — ³¹⁾ Utdelning äger rum först, sedan fonden vuxit till 1,000 kronor. — ³²⁾ Räntan ingår till skolkassan. — ³³⁾ Räntan går till stiftarens änka under hennes lifstid. — ³⁴⁾ Räntan går ännu till stiftarnes släktingar. — ³⁵⁾ Fonden uppehålls af till barnhuset anslagen kronofond, utgörande 103 tunnor 18 kappar, jämte kol-

lekt från en del församlingar i Lidköpings och Barne fögderier. — ³⁶⁾ Fonden utgöres af 5,000 kr. enligt gåfvobref den 29 dec. 1875 och 3,000 kr. enligt testamente den 21 nov. 1878. — ³⁷⁾ Af styrelsen utses två af stadsfullmäktige i Lidköping, en af biskopen i Skara, en af Konungens Befallningshafvande och en af landstinget i Skaraborgs län. — ³⁸⁾ Donationen utgöres af Kristinelund om 176.79 ar, och afkastningen här af utdelas. — ³⁹⁾ Donationen utgöres af en trädgård, som utarrenderas för läroverkets räkning. — ⁴⁰⁾ År 1905 inflöto i delägareafgifter 72 kr. — ⁴¹⁾ D:o 591 kr. — ⁴²⁾ D:o 198 kr. Föreningen upplöstes den 2 september 1905. — ⁴³⁾ År 1905 inflöto i delägareafgifter 76 kr. Denna förening upplöstes i mars 1905. — ⁴⁴⁾ Fonden har under tiden ökat genom gåfva af 4,000 kr. af okänd gifvare. — ⁴⁵⁾ Donationen utgöres af tomterna n: r 7 och 8 i gamla staden, och utdelningen sker af årliga hyresafgifter. — ⁴⁶⁾ Under år 1905 ägde utdelning rum i form af fri bostad och vedbrand. — ⁴⁷⁾ Dödsfallsafgifter 37,201.35 kr. — ⁴⁸⁾ Af räntan användes 1/6 till premier i folkskolan och återstoden till lön åt lärare därstädes. — ⁴⁹⁾ Räntan användes till folkskolans behof.